

TUDOMÁNYOS ÉS MŰSZAKI TÁJÉKOZTATÁS

70. évfolyam, 1. lapszám

BME OMIKK
2023

Tájékoztatjuk kedves olvasóinkat, hogy **Fonyó Istvánné** a Tudományos és Műszaki Tájékoztatás folyóirat főszerkesztője, a BME OMIKK nyugalmazott főigazgatója 2023. március 31-ei hatállyal leköszön.

Ezúton is nagy szeretettel mondunk köszönetet sokéves odaadó és lelkiismeretes munkájáért, mellyel mindenkor a TMT érdekeit és céljait támogatta és segítette elő.

Utódja **Danyi Melinda**, a BME OMIKK Tudománytámogatási osztályának megbízott osztályvezetője.

Budapest, 2023. március 23

Marton József Ernő
BME OMIKK főigazgató, a TMT felelős kiadója

A negyedévenként megjelenő TMT 2023. év 1. lapszámában értékes tanulmányokat olvashatnak az érdeklődők. Röviden ismertetem a cikkeket.

A TMT 70. jubileumi évfolyama jelenik meg ebben az évben. Ez alkalommal **Danyi Melinda** a BME OMIKK munkatársa megvizsgálta, milyen témák, mely szerzők képviselte hogyan jelent meg két vizsgált év során. *"Így olvastunk mi. A legnépszerűbb könyvtárszakmai témák a TMT olvasottsági statisztikái alapján 2020 és 2022 között."*

A könyvtárak tanulástámogató szerepe vitathatatlan, azonban ez nem merül ki a hagyományos könyvtári szolgáltatások biztosításában. **Racsko Réka, Szűts Zoltán, Radics Krisztina és Lengyelne Molnár Tünde:** *"A könyvtár mint 21. századi autentikus tanulási környezet"* című tanulmányukban ismertetik: a könyvtárak számára feladatként (és lehetőségként) hárul, hogy a digitális kompetenciaigényekhez alkalmazkodva, a digitális technológiák megfelelő alkalmazásával, és egy innovatív szemlélettel segítsenek minden korosztályt a megfelelő készségek elsajátításához. A könyvtár – helyzetéből kifolyólag – minden generáció tagjait el tudja érni, így tökéletes közege lehet az élethosszig tartó tanulásnak.

"Korszerű egyházi könyvtár? Egy különleges könyvtárcsoport a szakkönyvtárak között: a magyar egyházi-felekezeti könyvtárakról" címen jelenik meg **Ásványi Ilona** cikke. A szerző bemutatja az egyházi könyvtárak sorsát a 20. század közepétől a rendszerváltásig, útkeresésüket a rendszerváltás utáni évtizedekben. A magyarországi egyházi-felekezeti könyvtárak nagy utat tettek meg a rendszerváltás óta eltelt három évtizedben. Miközben ötvenévnél lemaradást kellett behozniuk, lépést kellett tartaniuk a megújuló és folyamatosan változó „világi” könyvtárakkal. A felzárkózás kinek gyorsabban, kinek lassabban sikerült. A politikai, társadalmi, gazdasági, szakmai változások közepette megváltozott az egyházi-felekezeti fenntartók, könyvtárosok, könyvtárak helyzete is. A folyamatos megújulás érzékelhető napjainkban is

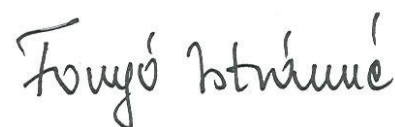
Koltay Tibor cikkének címe *"Az adatműveltség és a COVID-19 válság"*. A világvárvány nemcsak egészségügyi problémákat okozott, hanem infodémia (információs válság) kialakulásához is vezetett. Ennek következtében nemcsak a könyvtáraknak és könyvtárosoknak kellett számos olyan kihívással szembenézniük, amelyeket az információk vagy adatok kezelésének szükségessége okozott. Ezeken a területeken fontos lehet, hogy ismerjük az információs műveltség és az adatműveltség jellemzőit, valamint az ezekhez kapcsolódó néhány olyan területet, ahol eszközöket találhatunk arra, hogy ezt a helyzetet kezelni tudjunk.

"Publikációs lehetőségek Scopus által indexált folyóiratokba állam- és jogtudomány esetén" címen írt **Sasvári Péter** és **Fejes Zsuzsanna** tanulmányt. A felsőoktatási modellváltás eredményeképpen az addig állami fenntartású egyetemek a hatékonyabb működés reményében vagyongazdálkodási alapítványok fenntartásába kerültek át. Ebből következően a fejlesztési források elosztása is átalakult, háromcsatornás finanszírozás logikájára építve, a hallgatói létszám (1), kutatási tevékenység (2) és intézményi infrastruktúra (3) figyelembevételével. A szerzők vizsgálatai a kutatási tevékenység finanszírozására fókuszálnak. Az állam- és jogtudományt a Scimagojr-ben három folyóiratlista – a Law, a Public Administration és a Management, Monitoring, Policy and Law – fedi le. Az elmúlt 23 évben, 1999 és 2022 között magyar szerzőséggel 1098 állam- és jogtudományi cikk jelent meg. Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának oktatói és kutatói írták a legtöbb Scimagojr cikket a vizsgált időszakban.

Danyi Melinda, Boczkó-Balla Enikő és Bernáth Zsófia *"Tudománytámogatás és -disszemináció – a könyvtár jövőidőben: A BME OMIKK Tudománytámogatási Osztályának bemutatása"* címen írtak cikket. A kilencvenes években az internet és a digitális kultúra színre lépésével a könyvtárak életében sorsfordító változás állt be, mely mostanra teljes paradigmaváltást eredményezett. A BME OMIKK 2021-ben létrejött Tudománytá-

mogatási Osztálya olyan – nem klasszikus – könyvtári szolgáltatásokat nyújt a könyvtárhasználók, kutatók és hallgatók számára, mint a tudományos- és kutatómunka támogatása, illetve a tudományos eredmények disszeminációja. A tevékenységük három nagy kategóriába sorolható: folyóirat-menedzsment (Periodica Polytechnika lapcsalád, Tudományos és Műszaki Tájékoztatás), MTMT-adatbáziskezelés és -repozitórium-fejlesztés.

Felhívom még az olvasók figyelmét a BESZÁMOLÓ rovatban megjelenő, a **Minősített Könyvtár** címet elnyert könyvtárak beszámolóira, a **20 éves MATARKA** ünnepére és a **39. Focus on Open Science nemzetközi konferenciára** a Magyar Tudományos Akadémián.



A jubileumi lapszámomban búcsúzik az olvasóktól **Fonyó Istvánné** a Tudományos és Műszaki Tájékoztatás folyóirat főszerkesztője, aki 2023. március végén visszavonul tisztségéből. Leköszönő főszerkesztőnk a lap hetvenéves fennállása alkalmából *A 70 éves TMT köszöntése* címmel visszaemlékező, történeti áttekintő írással tiszteleg a nagy múltú periodika előtt.

A cikk megemlékezik az 1954 évi alapításról, amikor is a lap *Műszaki Könyvtárosok Tájékoztatója* néven indult útjára a könyvtár módszertani kiadványsorozatának tagjaként, majd a főszerkesztőket felsorakoztatva mutatja be a lap fejlődését, mérföldköveit napjaink digitális átalakulásával és fejlesztéseivel zárva gondolatait. Külön fejezetben emeli ki a TMT Tanácsadó Testületének tagjait és hívja fel a figyelmet nélkülözhetetlen munkájukra.

Szeretettel ajánlom sorait minden régi és új olvasónknak, és mindnyájunk nevében köszönetet mondok **Fonyó Istvánnénak** a magas színvonalú és lelkiismeretes munkájáért. Kedves és közvetlen személyiségével az évek során a TMT történetének meghatározó alakja lett, akire szeretettel emlékszik majd a könyvtárszakma és a BME OMIKK minden munkatársa.

Jó egészséget és örömteli nyugdíjas éveket kívánunk!

Danyi Melinda

A 70 éves TMT köszöntése¹

Fonyó Istvánné

*„a múltat tiszteld a jelenben, s tartsd a jövőnek”
(Vörösmarty Mihály: Emléksorok)*

A BME OMIKK – hasonlóan más könyvtárakhoz – nagy nyomásnak van kitéve, hogy bevezesse az információk kezelésének új formáit.

A könyvek kölcsönzése, a tanulási terek biztosítása és a digitális tartalmak licencelése továbbra is központi szolgáltatások, viszont az új publikációs tevékenységek támogatása iránt is egyre nagyobb az igény. A nyílt hozzáférés, a digitális kiadások, az adatkezelési tervek összeállítása, a kutatási szoftverek biztosítása vagy az adatok gondozásával és megőrzésével kapcsolatos szolgáltatások kritikus fontosságúvá váltak. Nem kérdés, hogy a könyvtárak az oktatási és tudományos információszolgáltatás központi tényezői kívánnak maradni intézményeikben. E törekvések megvalósításához, információk cseréjéhez igyekszik segítséget nyújtani a „Tudományos és Műszaki Tájékoztató” (TMT) című országos könyvtár- és információtudományi szakfolyóirat. Szerkeszti és kiadja a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár (BME OMIKK).

Tárgyszavak: könyvtárügy, műszaki tájékoztató, tudományos tájékoztató, információszolgáltatás, folyóirat, jubileum

1. A kezdetek, címváltozás, periodicitás, szerkesztők

A TMT időszámítása 1954-ben kezdődött a **Műszaki Könyvtárosok Tájékoztatója (MKT)** megindításával. A folyóirat fő profilja a könyvtár- és tájékoztatóügy, valamint a dokumentáció gyakorlati kérdéseinek bemutatása volt a műszaki területen dolgozó könyvtárosok számára, tehát a lap jórészt módszertani célokat szolgált. Olvasóköreinek tagoltsága miatt a szerkesztőségnek olyan arculatot, stílust kellett kialakítania, amely minden olvasójának megfelelő tájékoztatást nyújtott. A könyvtár módszertani kiadványsorozatának tagjaként jelent meg, elsődleges célja a műszaki könyvtárak módszertani jellegű segítése volt, hírek, beszámolók közreadása-

val pedig feladatának tekintette „a vállalati műszaki könyvtárosok és az Országos Műszaki Könyvtár közötti” kapcsolatok szorosabbá fűzését.

Idővel a tájékoztató témák fokozatosan tért hódítottak a lapban.

Az MKT 1963-ban változtatta meg címét **Tudományos és Műszaki Tájékoztatóra**, amit a mai napig használ. A névváltoztatás után megjelentek a tájékoztatóval, a tájékoztatói rendszerekkel, tájékoztatói intézményekkel, majd a gépesítési, automatizálási kérdésekkel foglalkozó írások, miközben hangsúlyos maradt a szakkönyvtári problematika is. A műszaki tájékoztató széles területet ölel fel. Magába foglalja többek között a szakkönyvtárak tájékoztató tevékenységét, a szakirodalmi tájékoztatót, az audiovizuális eszközökkel történő tájékoztatót, így a filmet, továbbá a szemléltetés útján kifejtett tájékoztató tevékenységet, például kiállításokat stb. A lap foglalkozott a szakirodalmi tájékoztató gépesítésének és automati-

¹ A cikk anyaga részben elhangzott előadás formájában a Networkshop 2013. évi konferencián 60 éves a TMT, hogyan tovább? címmel. <https://kifu.videotorium.hu/hu/recordings/6199/60-eves-a-tmt-hogyan-tovabb1>

zálásának kérdéseivel, ismertette az ETO továbbfejlesztését, elvégezte más osztályozási rendszerek elméleti kérdéseinek tanulmányozását, a szakkönyvtári munka elemzését a hatékonyság növelése érdekében.

Szerkesztők

A Műszaki Könyvtárosok Tájékoztatója (MKT) első szerkesztője *Jánszky Lajos* lett, munkáját szerkesztőbizottság segítette. A lap periodicitása többször változott, 1955-ben öt, 1956-ban hat, 1957-től négy, 1960-tól hat száma jelent meg.

Jánszky Lajos



Jánszky Lajost követő főszerkesztők:

1966-tól *Lázár Péter*,



1969-től *Lévai Tamásné*,



1974-től ismét *Lázár Péter*,

1980-tól *Futala Tibor*,



1983-tól *Szántó Péter* szerkesztette,



2013-tól jelenleg *Fonyó Istvánné* szerkeszti a folyóiratot.



Lázár Péter két időszakot töltött el a lap élén. Saját szakmai és főszerkesztői meggyőződését és gyakorlatát is megfogalmazza abban a jövőnek szóló üzenetében, hogy „*nincs teljeskörű információ nemzetközi kapcsolatok nélkül.*”

A második főszerkesztői időszakban a TMT referáló-szemléző tevékenysége minden korábbinál szisztematikusabbá válik és a „*szakmai világirodalomból csak a legjobbat és legidősebbet hozni*” elv érvényesült.

Különösen *Lázár Péter* második szerkesztői megbízatása alatt fordult a TMT a nagyvilág felé, nemcsak külföldi fejleményekről jelentek meg írások, hanem a cikkek szerzői között is számos külföldi szakember volt.

Futala Tibor elvégezte a TMT statisztikai elemzését. A folyóirat 21. évfolyamában (1963 és 1983 között) a következő témák fordultak elő:

- elméleti kérdések,
- könyvtár- és tájékoztatástörténet,
- oktatási-képzési kérdések,
- igény- és ellátásvizsgálatok,
- papírhordozóktól a mágnesesekig,
- állományi és állományvédelmi témák,
- nyilvántartás- feltárás- keresés,
- tájékoztatási műfajok, tájékoztatási intézmények, rendszerek,
- szakmai testületek.

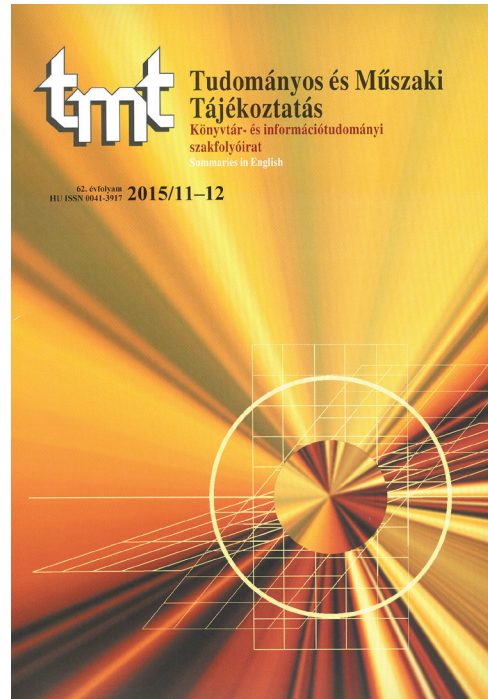
2. Elektronikus megjelenés 2002-től

A hazai könyvtári lapok közül a TMT volt az első a **folyóirat e-változatának** elkészítésében.

2002-ben a hazai könyvtár- és információtudományi szakfolyóirat 49. évfolyamával kezdődően – a kezdeti kísérletek után – üzemszerűen a világhálón is elérhetővé vált. Az elektronikus kiadás, bár alapvetően a nyomtatottra épült, mind tartalmilag, mind formailag többlétszolgáltatásokat is kívánt nyújtani. Tartalmazza a cikkeket, az információs rovatok jelentős részét, ugyanakkor lehetővé teszi a nyomtatott változat lapzártája után beérkező hírek, közlemények közreadását is. A hálón megjelenő változat lehetővé teszi a számítógépes keresést, a hipertext-szervezést, a közvetlenebb kapcsolattartást az olvasókkal.

2003-ban pályázati támogatásoknak köszönhetően elvégeztük a folyóirat cikkanyagának retrospektív feldolgozását is, így az 1954–1995 között megjelent **cikkek** tárgyszavazott, szkennelt változatait, 1996-tól html-ben szerkesztett oldalait olvashatják az érdeklődők. A folyóirat teljes anyaga 1999 óta található meg. Az ezt az évet megelőző évfolyamok esetében a tartalomjegyzékek segítik a további tájékozódást.

A nyomtatott változat előfizetői számára teljes hozzáférést nyújtottunk az e-folyóirathoz, azaz a friss számokat is elérhették a regisztrálás során kapott azonosító és jelszó segítségével. Az előfi-



A folyóirat külső megjelenése, borítója

zetéssel nem rendelkező olvasóinknak korlátozott, de térítésmentes hozzáférést biztosítottunk, a cikkek legkorábban a megjelenésüket követő félév elteltével váltak elérhetővé.

2017. január 1-jétől áttértünk a TMT szakfolyóirat kizárólag online megjelenésére. Célunk ezzel az, hogy korszerűbb megjelenést nyújtsunk az olvasóknak. Az interneten megjelenő változat lehetővé teszi a számítógépes keresést, a közvetlenebb kapcsolattartást az érdeklődőkkel. Megkezdtük a TMT már meglévő elektronikus változatának adaptálását az OJS (Open Journal System) szerkesztőségi és publikálási rendszerbe.

A folyóirat előfizetői számára teljes hozzáférést tettünk lehetővé, azaz a friss számokat is elérhették a regisztráció során kapott azonosító és jelszó segítségével. Az előfizetéssel nem rendelkező olvasóinknak a cikkek legkorábban a megjelenésüket követő félév elteltével váltak hozzáférhetővé.

Újdonság a megjelenésben: lapunk 2017-től, 64. évfolyamától kizárólag elektronikus formátumban érhető el, ami a nyomtatotthoz képest számos előnyrel jár, többek között teljes tartalma kereshetővé válik, a szerzők és az olvasók, valamint a szerkesztőséggel való kapcsolattartás közvetlenebbé válik.

Az online változat 2017-től új, korszerű dizájnnal jelenik meg.

Erőssége a lapnak a korszerű technikák és technológiák (számítógépesítés, online szolgáltatások stb.) bemutatása, a főbb külföldi szakmai programok megismertetése, a hazai és a külföldi mindenkori újdonságok ismertetése.

A TMT az elmúlt néhány évben is meg tudta őrizni kifejezetten szakmai arculatát. Szakmánk nívós, mértékadó, véleményformáló orgánuma olyan lap, amelyben publikálni minőséget jelent. Az elektronikus lap a könyvtárügy és szakirodalmi, szakmai tájékoztatás elvi és gyakorlati kérdéseivel – kiemelten az információs és tudástársadalom fejlődésének, a könyvtáros szakmát érintő kérdéseivel, valamint a korszerű információs technológia alkalmazásával foglalkozik.

3. A lap állandó rovatai

Ajánló: az egyes számokat bevezető, a szerkesztő, illetve egy-egy szerző ajánlása.

Cikkek, tanulmányok: két, három aktuális témával foglalkozó írás. Tematikus számoknál, egy adott könyvtár bemutatkozásánál több szerző kisebb terjedelmű cikke található. Az egyes cikkek úgynevezett felvezető írásokat tartalmaznak. Ebben a rovatban jelennek meg az eseti nekrológok a szakma elhunyt nagyjairól és a TMT jeles munkatársairól. A megjelent tanulmányok DOI-val (Dig-

ital Object Identifier – Digitális objektumazonosító) rendelkeznek.

Műhelymunkák: a könyvtárakban folyó új kezdeményezések ismertetése.

Beszámolók, Szemlék, Referátumok: könyvszakmai események, konferenciák, díjátadók ismertetései, könyvbemutatók.

Hírek: válogatás az aktuális hazai és nemzetközi hírekből.

2020. januártól a TMT korlátlan hozzáférésű, előfizetésre nincs szükség.

Érdekességként:

A TMT 2003.04. számában meghirdetett 3 év 3 legjobb cikke című verseny eredménye az olvasók szavazatai alapján a következő:

1. Horváth Péter: Az információtudomány történeti háttere. I. rész (2001. 4. sz. p. 147-154.) – 31 szavazat.
2. Ungváry Rudolf: A tartalom szerinti információkeresés az interneten. I. rész (2000. 1. sz. p. 3-19.) – 22 szavazat.
3. Tószegi Zsuzsanna: A hazai digitális könyvtárak szerepe a kulturális örökség digitalizálásában és hozzáférhetővé tételében (2002. 4. sz. p.143-148.) – 14 szavazat

4. Periodicitás

A TMT 1967-től havonta jelent meg. Változás 2022. júniustól történt, ezután a szakfolyóirat negyedévenként jelenik meg. A változó nemzetközi trendeket követve a TMT online megjelenésében létrejött egy új Online First** rovat, ahova a beérkezett cikkek folyamatosan felkerülnek a beszámolókkal együtt. Az elfogadott cikkeket folyamatosan teszünk közzé DOI-val ellátva, melyek negyedévenként kerülnek besorolásra a lapszámokba, és ezentúl 3 havonta jelennek meg. A módosítás tartalmi változást nem eredményez, továbbra is ugyanazon a magas színvonalon jelenik meg.

5. Finanszírozás

Reménytelen elképzelés önfenntartóvá tenni egy könyvtári szaklapot, nehéz olyan reklámozókat, szponzorokat találni, akik a könyvtári világban kívánnak hirdetni, jelen lenni.

Az e-változat létrehozását a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma 800 ezer Ft-tal indította el, a továbbiakat az Nemzeti Kulturális Alap (NKA) támogatta 2022-ig.

6. Együttműködések

2016. január 5-én írta alá a **stratégiai, szakmai együttműködési megállapodást** a BME OMIKK könyvtári főigazgatója és az ELTE BTK Könyvtár- és Információtudományi Intézet igazgatója de az együttműködés már sokkal korábban életben volt.

Az együttműködés kiterjed a BME OMIKK által kiadott **Tudományos és Műszaki Tájékoztatás (TMT)** című könyvtár- és információtudományi szakfolyóirat támogatására, azaz az ELTE BTK KITI oktatói és doktoranduszai részéről szerzői, referálói és lektori közreműködésre, a lap tartalmi megújítására és informatikai fejlesztésének elősegítésére is. A TMT kiadását, tartalmi fejlesztését **Tanácsadó Testület** segíti. Tagjai: *Barátné Hajdu Ágnes, Dancs Szabolcs, Drótos László, Kizsl Péter, Kokas Károly, Kovácsné Koreny Ágnes, Moldován István.*

A TMT-ben a doktoranduszok által közölt cikkeket az ELTE BTK-n működő doktori iskola könyvtári alprogramja mint publikációkat elfogadja.

A lapkiadó könyvtárak is jelentős mértékben segítették a szakfolyóirat megjelentetését.

7. Elköszön a főszerkesztő

Az őrsegváltást – az ifjúság javára – magam kezdeményeztem. 10 év szerkesztői munkám tapasztalatát szívesen adom át egy új, aktív szakembernek, amennyiben erre igényt tart.

Röviden felvázolom a főszerkesztő feladatait:

- meghatározza a lap tematikáját,
- a mindenkori szakmai változások fényében módosítja a profilt,
- meghatározza a megfelelő arányokat a szűkebb szakmai, illetve tágabb vagy határterületi témák között,
- középpontba állítja az aktuális, fontos témákat,
- biztosítja a lap tartalmi színvonalát megfelelő, a lap jellegéhez igazodó aktuális témák, hírek, cikkek, referátumok kiválasztásával, valamint a témákban jártas, szakmailag elismert szerzők, lektorok, referálók, fordítók közreműködésének biztosításával,
- bármilyen kézirat (cikk, beszámoló, referátum, hír, hirdetés) csak főszerkesztői jóváhagyással jelenhet meg,
- az egyes számokhoz bevezetőt ír vagy esetenként erre más szakembert kér fel,
- tartja a kapcsolatot a szerzőkkel, a szerkesztőség tagjaival,
- működteti a tanácsadó testületet,
- tartalmilag és formailag ellenőrzi, imprimálja az egyes számokat.

A TMT 70. évfolyama jelenik meg. A szaklap szerkesztőjeként egyik célkitűzésem volt, hogy bemutassam az új, korszerű technológiai alapokon működő információszolgáltatásokat, a könyvtárak értékközvetítő, közösségi szerepét, a tudástársadalomban meghatározó létjogosultságukat.

Köszönöm a Nemzeti Kulturális Alapnak a TMT megjelentetéséhez nyújtott támogatását, a kiadó BME OMIKK hozzájárulását a költségekhez, a szerkesztőség munkatársainak segítségét, a szerzők, lektorok, referálók közreműködését, olvasóink hűségét a laphoz, abban a reményben, hogy a TMT következő évfolyamai is elnyerik tetszésüket. Kérem, maradjanak továbbra is e szaklap szerzői, közreműködői; legyenek a folyóirat támogatói, hűséges olvasói.

Felhasznált irodalom

- Kovács Katalin *A könyvtáros szaklapok köszöntői – Boldog születésnapot, TMT!*, Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 50(9-10), p. 370–373, 2018.
- Bíró Tamásné, Terebessy. Ákos *A "Tudományos és Műszaki Tájékoztatás" cikkei a külföldi referálólapokban*, Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 22(5), p. 338–346, 2018.
- Futala Tibor *A TMT és a csehszlovákiai informatikai referálólap, az Index*, Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 37(7), p. 290–291, 2018.
- Szántó Péter *Jubileum*, Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 50(9-10), p. -, 2018.
- Vajda Kornél *A könyvtáros szaklapok köszöntői – Kinek öltözködnek a nők? Az ötvenéves TMT köszöntése*, Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 50(9-10), p. 373–374, 2018.
- Futala Tibor *A Tudományos és Műszaki Tájékoztatás harminc éve (1. Rész). Kilenc évfolyam a Műszaki Könyvtárosok Tájékoztatója címen*, Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 31(11), p. 429–438, 2018.
- Futala Tibor. *A Tudományos és Műszaki Tájékoztatás harminc éve (2. Rész). Huszonegy év a ma is véglegesnek tekintett címen*, Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 31(12), p. 477–487, 2018.
- Futala Tibor *Húsz év az ötvenből. A Tudományos és Műszaki Tájékoztatás 1983 és 2003 között*, Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 50(9-10), p. 357–369, 2018.
- Válas György *Elkésett hozzászólás Futala Tibor cikkéhez: a TMT az INSPEC-ben*, Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 39(9), p. 398–399, 2018.
- Futala Tibor *A huszonkilencedik évfolyam befejezésére*, Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 29(12), p. 473–474, 2018.
- Burmeister Erzsébet *Tartalomjegyzék-szolgáltatás nyolc könyvtár együttműködésével*, Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 50(2), p. 47–52, 2018.
- Fonyó Istvánné *Új évfolyam, újdonságok az ELTE BTK KITI életében, újdonságok megjelenésünkben*, Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 64(1), p. -, 2017.
- Fonyó Istvánné *60 éves a TMT, hogyan tovább?* Előadás a Networkshop 2013. évi konferenciáján. Elérhető: <https://kifu.videotorium.hu/recordings/6199/60-eves-a-tmt-hogyan-tovabb>
- Emmertné Szerőcsei, D. *A legnagyobb hazai műszaki könyvtár története: 160 éves a Műegyetemi Könyvtár*, Műszaki Tudománytörténeti kiadványok 29, Elérhető: <https://mek.oszk.hu/08100/08131>

Beérkezett: 2023. február 6.



Fonyó Istvánné
BME OMIKK
ny. könyvtári főigazgató, a TMT főszerkesztője

Így olvastunk mi

A legnépszerűbb könyvtárszakmai témák a TMT olvasottsági statisztikái alapján 2020 és 2022 között

Danyi Melinda

„Mondd meg, mit olvasol, s megmondom: mi vagy, megmondom: mi az akaratod, célod, vágyad, álmod.” – Juhász Gyula gondolata akár az olvasottsági felmérés jelmondata is lehetne, hisz egyszerűen és lényegre törően fogalmazza meg annak motivációját. Ám egy ilyen kimutatás nemcsak az adott egyénről alkot képet, de hűen ábrázolja a kor szellemiségét, érdeklődését és célkitűzéseit is. A Tudományos és Műszaki Tájékoztatás folyóirat-menedzmentje 2016 decembere óta zajlik az Open Journal System rendszerben, melynek adatbázisa lehetővé teszi, hogy pontos képet kapjunk az azóta eltelt időszak olvasottsági adatairól. Az eredmény pedig egyaránt leképezi a könyvtáros szakma általános és specifikus érdeklődését, a legkeresettebb témákat összegyűjtve színes összefoglalót kaphatunk a közelmúlt meghatározó eredményeiről, újításokról, és a könyvtárosokat foglalkoztató szakmai kérdésekről. A lap hetvenéves évfordulója alkalmából utánajártam ennek.

Tárgyszavak: folyóirat, olvasáskutatás, felmérés

1. Bevezető

Az idén hetvenéves Tudományos és Műszaki Tájékoztatás a könyvtáros társadalom egyik meghatározó szakfolyóirata, melynek tanulmányai és beszámolóival neves szakemberek és jelentős szakmai tapasztalattal rendelkező könyvtárosok tollából kerülnek ki, ezáltal biztosítva a naprakész és színvonalas tartalmat. A lap munkatársai a mindenkori aktuális információk biztosítása mellett fontosnak tartják azt is, hogy olvasói számára bemutassák, illetve proaktív módon előjelezzék a könyvtárszakma berkein belül zajló változásokat, erősödő tendenciákat. A jubileum kapcsán visszatekintettem a mögöttünk álló évekre, azt vizsgálva, hogy mit olvastunk, mi érdekelt minket, milyen utat járt be a könyvtáros szakma 2020 óta.

2. A vizsgált időszak

Tanulmányomban három időintervallum legkeresettebb témáit és legnépszerűbb cikkeit gyűjtöttem és vettem össze. Két szempont szerint rendszereztem az adatokat: (1) a cikkek PDF-jeinek letöl-

tése alapján, valamint (2) az összes látogatottság adat tekintetében, vagyis a PDF-letöltések mellett a cikkek adatlapjainak megtekintését (Absztrakt nézet) is figyelembe véve. A listák csupán a tanulmányokat és szakcikkeket összegzik, a számadatok nem tartalmazzák a beszámolókat, referátumokat és az egyéb kategóriájú publikációkat.

A vizsgált intervallumok:

- 2020. január 1. – 2020. december 31.
- 2021. január 1. – 2021. december 31.
- 2022. január 1. – 2022. december 31.

A fenti időintervallumok 10–10 legolvasottabb cikkét táblázatokba rendezve szemléltetem. Az 1–3. táblázatok a PDF letöltés alapján mért legolvasottabb cikkeket mutatják, a 4–6. táblázatok az összes látogatottság alapján legnépszerűbbnek értékelt publikációkat összegzik, végül a 7. táblázatban olvasható az, hogy a fenti statisztikák alapján mik voltak azok a témák, melyek leginkább érdekelték a könyvtáros szakma képviselőit az elmúlt három évben.

3. OJS-statisztikák

Az olvasottsági kimutatások elkészítéséhez az Open Journal System (OJS) saját statisztikakészítő szolgáltatását használtam (1. ábra). A lekért lista számszerűsítve (PDF-, Absztrakt- és összes letöltés sze-

rint) és grafikusan (diagram) egyaránt megjeleníti az eredményeket. Az adatbázisban az *Egyéni időszak megadása* (pl. 2022-01-01 – 2022-12-30), a *Rovatok* (pl. Cikkek), illetve az *Absztrakt/File* szűrőket beállítva hívtam le az adatokat.

1. táblázat A 10 legolvasottabb cikk a TMT-ben a PDF-letöltések alapján, 2020 (OJS statisztika)

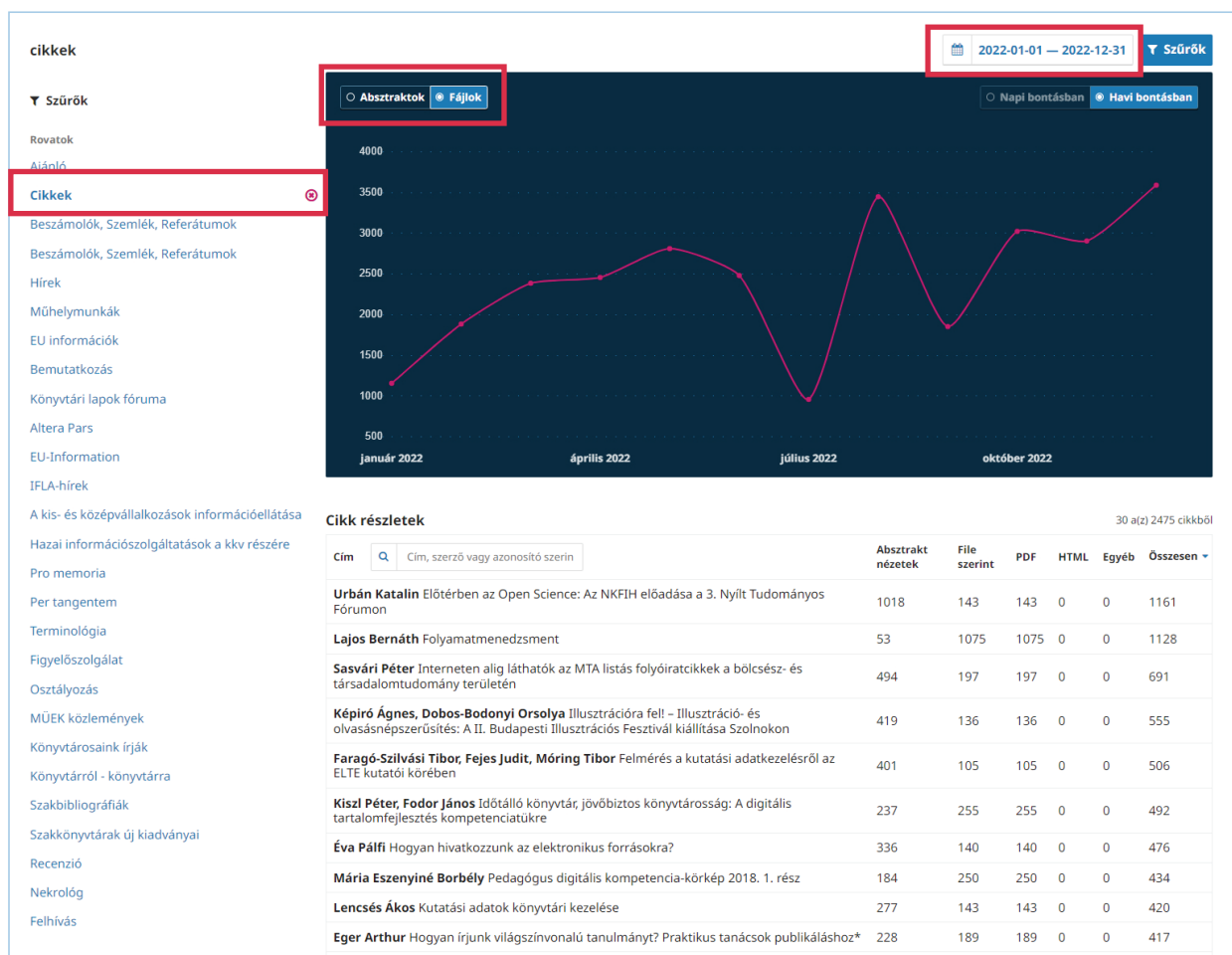
Szerző(k), Cikk címe	PDF letöltés (db)	Absztrakt nézet (db)	Össz. nézettség (Absztr.+PDF)
<i>Ungváry Rudolf</i> : A tartalom szerinti információkeresés az interneten - II. Internetkatalógusok	581	23	604
<i>Pálfi Éva</i> : Hogyan hivatkozunk az elektronikus forrásokra?	362	1081	1443
<i>Maczelka Árpád</i> : „A kulturális örökség első számú, autentikus, forrásértékű megosztóivá váljanak”	228	68	296
<i>Urbanovics Anna, Sasvári Péter</i> : Sikeres egyetemek, népszerű kutatási témák? A SciVal tématerületi besorolásának jelentősége a nemzetközi tudományos publikálásban	211	212	423
<i>Babiczy Béla</i> : Az Egyetemes Tizedes Osztályozás (ETO) magyar nyelvű teljes kiadásának 1967-1968. évi munkálatai	196	8	204
<i>Sasvári Péter, Urbanovics Anna</i> : Mérlegen az MTA IX. osztály hazai listás folyóiratai – hazai és nemzetközi hivatkozások összevetése	194	211	405
<i>Nagy Gyula, Zeller Rozália</i> : Tudománymetria egy tudományegyetemen	184	99	283
<i>Kiszl Péter, Szüts Etele</i> : Cirkuszművészeti központok tartalomszolgáltatási modelljei	176	241	417
<i>Gelei Andrea</i> : Logisztikai döntések - fókuszban a disztribúció. Egy multimédiás, interaktív szakkönyv bemutatása	170	30	200
<i>Bártfai Mária Erika, Lakatos Róbert, Molnár Georgina, Takácsné Bubnó Katalin</i> : BPMN 2.0 a könyvtári minőségbiztosításban	148	29	177

2. táblázat A 10 legolvasottabb cikk a TMT-ben a PDF-letöltések alapján, 2021 (OJS statisztika)

Szerző(k), Cikk címe	PDF letöltés (db)	Absztrakt nézet (db)	Össz. nézettség (Absztr.+PDF)
<i>Pálfi Éva</i> : Hogyan hivatkozunk az elektronikus forrásokra?	1043	2537	3580
<i>Bernáth Lajos</i> : Folyamatmenedzsment	411	132	543
<i>Racsko Réka, Bana Szilvia, Kapalkó Réka</i> : Pillanatkép a könyvtári digitális transzformáció aktuális trendjeiről	349	369	718
<i>Sasvári Péter, Urbanovics Anna</i> : Mérlegen az MTA IX. osztály hazai listás folyóiratai – hazai és nemzetközi hivatkozások összevetése	318	90	408
<i>Eszenyiné Borbély Mária</i> : Pedagógus digitális kompetencia-körkép 2018. 1. rész	291	78	369
<i>Szalóki Gabriella</i> : Virtuális együttlét, valós siker: az online közösségek	229	242	471
<i>Csabay Károly</i> : Egybeírás vagy külön írás	196	324	520
<i>Juhász Attila, Alter Emese</i> : Tudományos láthatóság és ragadozó folyóiratok a hazai felsőoktatásban	184	166	350
<i>Farkas Katalin, Nagy Dóra</i> : Muzeális és kéziratári dokumentumok repozitóriumban történő elhelyezése az SZTE Klebelsberg Könyvtárban	182	70	252
<i>Zeller Rozália, Hoczopán Szabolcs, Nagy Gyula</i> : Kutatási adatkezelést támogató szolgáltatások előkészítése a Szegedi Tudományegyetemen	182	92	274

3. táblázat A 10 legolvasottabb cikk a TMT-ben a PDF-letöltések alapján, 2022 (OJS statisztika)

Szerző(k), Cikk címe	PDF letöltés (db)	Absztrakt nézet (db)	Össz. nézettség (Absztr.+PDF)
Bernáth Lajos: Folyamatmenedzsment	1075	53	1128
Kiszl Péter, Fodor János: Időtálló könyvtár, jövőbiztos könyvtárosság: A digitális tartalomfejlesztés kompetenciatükre	255	237	492
Eszenyiné Borbély Mária: Pedagógus digitális kompetencia-körkép 2018. 1. rész	250	184	434
Sasvári Péter: Interneten alig láthatók az MTA listás folyóiratcikkek a bölcsész- és társadalomtudomány területén	197	494	691
Csabay Károly: Egybeírás vagy külön írás	189	49	238
Eger Artúr: Hogyan írjunk világszínvonalú tanulmányt? Praktikus tanácsok publikáláshoz*	189	228	417
Kiszl Péter: Magyarországi céginformációs rendszerek tipizálása	186	17	203
Polyák Dávid: Képregények a könyvtárban	181	136	317
Krystyna Korzon: A delphi módszer felhasználása a tájékoztatási tevékenység fejlesztésének prognosztizálásában	175	17	192
Baratiné Sipos Lilla Kinga: Az infografika mint az információközvetítés speciális formája	173	154	327



1. ábra Az OJS statisztikakészítő funkciója

A fenti publikációk közül kiemelhető pár olyan írás, mely nem csak egy táblázatban szerepelt, azaz legalább két vizsgált évben is a top tízes listában végzett. Ezek a cikkek:

- *Bernáth Lajos*: Folyamatmenedzsment
<https://tmt.omikk.bme.hu/tmt/article/view/12834>
- *Eszenyiné Borbély Mária*: Pedagógus digitális kompetencia-körkép 2018. 1. rész
<https://tmt.omikk.bme.hu/tmt/article/view/9785>
- *Csabay Károly*: Egybeírás vagy külön írás
<https://tmt.omikk.bme.hu/tmt/article/view/2539>
- *Pálfi Éva*: Hogyan hivatkozzunk az elektronikus forrásokra?
<https://tmt.omikk.bme.hu/tmt/article/view/2521>

- *Sasvári Péter, Urbanovics Anna*: Mérlegen az MTA IX. osztály hazai listás folyóiratai – hazai és nemzetközi hivatkozások összevetése
<https://tmt.omikk.bme.hu/tmt/article/view/12675>

Az összes látogatottság alapján, vagyis ha nem csak a PDF letöltéseket számoljuk, hanem figyelembe vesszük azt is, amikor az olvasó csak a cikk adatlapját és a bevezetőt (*Absztraktot*) tekintette meg, a legnépszerűbb cikkek sorrendje kisebb-nagyobb mértékben módosul. Az ez alapján összeállított listák (4–6. táblázat) nagyobb szórást mutatnak a témák tekintetében, általánosabban szemléltetik, hogy milyen témákra kerestek rá olvasóik az Interneten.

4. táblázat Legnépszerűbb cikkek a TMT-ben az összes látogatottság (absztrakt nézet + PDF-letöltés) alapján, 2020 (OJS stat.)

Szerző(k), Cikk címe	Összes látogatottság (db)
<i>Pálfi Éva</i> : Hogyan hivatkozzunk az elektronikus forrásokra?	1443
<i>Köntös Nelli</i> : Moodle az ELTE Egyetemi Könyvtárban: e-learning keretrendszerrel támogatott könyvtári önértékelés	624
<i>Ungváry Rudolf</i> : A tartalom szerinti információkeresés az interneten - II. Internetkatalógusok	604
<i>Urbanovics Anna, Sasvári Péter</i> : Sikeres egyetemek, népszerű kutatási témák? A SciVal tématerületi besorolásának jelentősége a nemzetközi tudományos publikálásban	423
<i>Kiszl Péter, Szűts Etele</i> : Cirkuszművészeti központok tartalomszolgáltatási modelljei	417
<i>Sasvári Péter, Urbanovics Anna</i> : Mérlegen az MTA IX. osztály hazai listás folyóiratai – hazai és nemzetközi hivatkozások összevetése	405
<i>Sörény Edina</i> : A könyvtári rendszer támogatásai az elmúlt 10 év tükrében	319
<i>Zsömle Viktor</i> : Egy felmérés tanulságai – Az Internet of Things (IoT) a magyar könyvtárakban	318
<i>Maczelka Árpád</i> : „A kulturális örökség első számú, autentikus, forrásértékű megosztóivá váljanak”: Helyzetkép a Közgyűjteményi Digitalizálási Stratégia könyvtári ágazatának végrehajtásáról	296
<i>Racska Réka</i> : Alternatívák az elektronikus tanulási környezetek kialakítására	167

5. táblázat A legnépszerűbb cikkek a TMT-ben az összes látogatottság (absztrakt nézet + PDF-letöltés) alapján, 2021 (OJS stat.)

Szerző(k), Cikk címe	Összes látogatottság (db)
<i>Pálfi Éva</i> : Hogyan hivatkozzunk az elektronikus forrásokra?	3580
<i>Racska Réka, Bana Szilvia, Kapalkó Réka</i> : Pillanatkép a könyvtári digitális transzformáció aktuális trendjeiről	718
<i>Árkos Iván</i> : Az „Álmok álmodói - világraszóló magyarok” Millenáris 2002. kiállítás elektronikus képei	616
<i>Bernáth Lajos</i> : Folyamatmenedzsment	543
<i>Csabay Károly</i> : Egybeírás vagy külön írás	520
<i>Szalóki Gabriella</i> : Virtuális együttlét, valós siker: az online közösségek	471
<i>Lengyelne Molnár Tünde</i> : A könyvtárak digitális ökoszisztémája	431
<i>Sasvári Péter, Urbanovics Anna</i> : Mérlegen az MTA IX. osztály hazai listás folyóiratai – hazai és nemzetközi hivatkozások összevetése	408
<i>Eszenyiné Borbély Mária</i> : Pedagógus digitális kompetencia-körkép 2018. 1. rész	369
<i>Juhász Attila, Alter Emese</i> : Tudományos láthatóság és ragadozó folyóiratok a hazai felsőoktatásban	350

6. táblázat A legnépszerűbb cikkek a TMT-ben az összes látogatottság (absztrakt nézet + PDF-letöltés) alapján, 2022 (OJS stat.)

Szerző(k), Cikk címe	Összes látogatottság (db)
<i>Urbán Katalin</i> : Előterben az Open Science: Az NKFIH előadása a 3. Nyílt Tudományos Fórumon	1161
<i>Bernáth Lajos</i> : Folyamatmenedzsment	1128
<i>Sasvári Péter</i> : Interneten alig láthatók az MTA listás folyóiratcikkek a bölcsész- és társadalomtudomány területén	691
<i>Képiró Ágnes, Dobos-Bodonyi Orsolya</i> : Illusztrációra fel! – Illusztráció- és olvasásnépszerűsítés: A II. Budapesti Illusztrációs Fesztivál kiállítása Szolnokon	555
<i>Faragó-Szilvási Tibor, Fejes Judit, Móring Tibor</i> : Felmérés a kutatási adatkezelésről az ELTE kutatói körében	506
<i>Kiszl Péter, Fodor János</i> : Időtálló könyvtár, jövőbiztos könyvtárasság: A digitális tartalomfejlesztés kompetenciatükre	492
<i>Pálfi Éva</i> : Hogyan hivatkozunk az elektronikus forrásokra?	476
<i>Eszenyiné Borbély Mária</i> : Pedagógus digitális kompetencia-körkép 2018. 1. rész	434
<i>Lencsés Ákos</i> : Kutatási adatok könyvtári kezelése	420
<i>Eger Arthur</i> : Hogyan írjunk világszínvonalú tanulmányt? Praktikus tanácsok publikáláshoz*	417

7. táblázat A legnépszerűbb témák a TMT-ben 2020–22 között (4–6. táblázatok alapján)

Év	A legkeresettebb témák
2020	digitálisforrás-hivatkozás; könyvtári önértékelés; internetkatalógusok; SviVal tématerületi besorolása; tartalomszolgáltatási modellek; hazai és nemzetközi hivatkozások; a könyvtári rendszer támogatásai; IoT a magyar könyvtárakban; Közgűjteményi Digitalizálási Stratégia könyvtári ágazata; elektronikus tanulási környezetek
2021	digitálisforrás-hivatkozás; a könyvtári digitális transzformáció; Millenáris; folyamatmenedzsment; tárgyszójegyzék; tezaurusz, helyesírás; online közösségek; könyvtárak digitális ökoszisztémája; hazai és nemzetközi hivatkozások; pedagógus digitális kompetencia; tudományos láthatóság; ragadozó folyóiratok
2022	open science; Nyílt Tudományos Fórum; folyamatmenedzsment; internetes láthatóság; illusztráció és olvasásnépszerűsítés; kutatási adatkezelés; digitális tartalomfejlesztés a könyvtárban; digitálisforrás-hivatkozás; pedagógus digitális kompetencia; kutatási adatok kezelése; tanulmányírási módszertan

4. Eredmények és konklúziók

A tanulmány első hat táblázatában listázott publikációk összesítése alapján a 7. táblázatban felsorolt témák bizonyultak a legnépszerűbbnek a TMT olvasói körében 2020 és 2022 között.

Ebből általánosságban megállapítható, hogy néhány „időtlen” téma mellett, mint például a folyamatmenedzsment, a minőségbiztosítás vagy a tanulmányírás, a legtöbb publikáció a digitális könyvtári szolgáltatásokkal és az informatikus könyvtáros ismeretekkel és feladatkörökkel kapcsolatos témákkal foglalkozik. A nemrégiben még a „jövő könyvtáraként”^{1,2,3,4,5} aposztrofált szolgáltatás-paletta mára már a mindennapok valósága lett. A digitális adat-

bázis és -tartalomfejlesztés, a repozitóriumok, az Open Access publikációk és számos más informatikai háttérű szolgáltatás napjainkban a könyvtárak alapvető és szerves feladatait jelentik.

Ám ez nem jelenti azt, hogy megérkeztünk, hisz a fejlődés nem állhat meg. – *A könyvtár, mint Citizen Science közösségi központ? – Mesterséges intelligencia a könyvtárban? – A könyvtár mint hibrid (jelenléti-digitális) közösségi tudásmátrix? –* hogy csak néhány izgalmas és lehetséges jövőképet említsek. Biztosan tudván, hogy továbbra is nagyon sok munka és kihívás vár még a jelen könyvtársára, mi, itt a BME OMIKK-ban kíváncsian és tetterre készen nézünk a jövő elébe.

Végjegyzet

- 1 Fodor János *A jövő könyvtára felé*, webinárium, Elérhető: <https://tmt.omikk.bme.hu/tmt/article/view/1726/2534>
- 2 Hegyközi Ilona *A jövő digitális könyvtára – CrossRef Search és QuestionPoint: új kihívás a hagyományos szolgáltatások számára*, Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 51(1), p. 44-47, 2018. Elérhető: <https://tmt.omikk.bme.hu/tmt/article/view/1387>
- 3 Kiszl Péter *Ki viszi át...? A könyvtárak társadalmi felelősségvállalása a digitális korban*, Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 64(1), p. 1-23, 2017. Elérhető: <https://tmt.omikk.bme.hu/tmt/article/view/774>
- 4 Garamvölgyi László *Informatikai fejlesztések könyvtári környezetben*, Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 64(4), p. 289-297, 2017. Elérhető: <https://tmt.omikk.bme.hu/tmt/article/view/999>
- 5 Tóth Máté *A könyvtáros szakma szerepváltása a digitális korban*, Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 65(1), p. 16-29, 2018. Elérhető: <https://tmt.omikk.bme.hu/tmt/article/view/1382>

Beérkezett: 2023. február 24.



Danyi Melinda

mb. osztályvezető

Tudománytámogatási Osztály

BME OMIKK

danyi.melinda@bme.hu

A könyvtár mint 21. századi autentikus tanulási környezet

Racsko Réka, Szűts Zoltán, Radics Krisztina, Lengyelne Molnár Tünde

A könyvtárak tanulástámogató szerepe vitathatatlan, azonban ez nem merül ki a hagyományos könyvtári szolgáltatások biztosításában. Napjainkban egyre inkább fontos feladatként jelenik meg ez a szerepvállalás, amelyre a könyvtáraknak és könyvtárosoknak fel kell készülnie. A negyedik ipari forradalom hatására átalakul a munkaerőpiaci környezet, ami által a szükséges készségek, kompetenciák is változnak. Ezen igényekhez a könyvtáraknak is alkalmazkodnia kell, akár csak az oktatási intézményeknek. Jelen tanulmányban a tanulási környezetek felől megközelítve vizsgáljuk azt, hogy hogyan is tudnak a könyvtárak a kor kihívásaihoz mértén eleget tenni ennek a feladatnak. A tanulási környezet elemeinek jellemzőit, aktualitásait áttekintve képet kapunk a megfelelő, autentikus tanulási környezet kialakításának feltételeiről.

Tárgyszavak: digitális technika, technikai kultúra, oktatási módszer, információs társadalom, információs műveltség, könyvtár

1. Bevezetés

A világunkban jelenleg zajló folyamatokra a teljes társadalmi rendszert érintő változások a jellemzőek, egy erősen technológiaközpontú, mindenén átívelő digitalizáció valósul meg, megreformálva a munkakörnyezetet, a mindennapi élet színtereit, és elvezet a digitális ökoszisztéma kialakulásához. Számos névvel illetik a változásokat, amely a kultúraváltás folyamatjellegének köszönhető. Jelenleg a digitális átállás (átalakulás, transzformáció) második szakasza zajlik, ahol már a digitális érettség mértéke kerül előtérbe, mérve a folyamatban betöltött helyét az egyéneknek, a szervezeteknek.

A negyedik ipari forradalom alapjaiban, és korábban nem tapasztalt ütemben szabja át az emberek egymáshoz, az élethez és a munkához fűződő viszonyát.

Klaus Schwab nevéhez köthetjük a negyedik ipari forradalom fogalmának megjelenését, amelyet 2016-ban használt először, és amellyel a társadalmi ökoszisztéma minden területére vonatkozóan a digitális technológiák terjedését és ennek hatását írja le. Ebben a technológiavezérelt világban nőnek fel ma már a gyermekek. (Racsko et al. 2021) Az oktatásra is sokrétűen hat mindez. Az, hogy milyen tudásra, milyen készségekre van kereslet a munkaerőpiacon, folyamatosan változik. Emellett megannyi új

lehetőség is megjelenik tanítási és tanulási módszerek tekintetében a technológiai fejlődés következtében. (OECD, 2018 idézi Holle, 2018) A munkaerőpiacon történő átalakulásokat az automatizációnak tulajdoníthatjuk, melynek hatására bizonyos munkakörök megszűnnek, némelyek lényegesen átalakulnak, emellett pedig létrejönnek új típusú munkahelyek, amelyek betöltéséhez 21. századi készségekkel (például szociális és komplex kommunikációs készségek, kreativitás, digitális készségek) rendelkező munkatársakra lesz szükség. A gyors és folyamatos változások a munkaerőpiaci igényekben az oktatás egyik fő feladatává teszik a diákok adaptációs készségének fejlesztését. (OECD, 2018, idézi Holle, 2018) Az oktatási rendszerek digitális átalakulása természetes velejárója a folyamatnak.

Amint azt a kutatások is mutatják, a digitális kor nem teszi a „digitális bennszülötteket” (Prensky, 2001) eredendően kompetenssé a digitális technológiákkal szemben.

Tanulmányunk célja, hogy a könyvtár egyik kulcszerepét, a tanulási környezetként való megjelenését 21. századi kontextusba helyezzük, érintve a digitális transzformáció, a megváltozott generációs igények és a technológia előretörésének erre gyakorolt hatását. Munkánk során az aktuális oktatási trendeken keresztül elemezzük a könyvtár mint generáció-

kon átívelő tanulási környezet szerepét a(z) (digitális) állampolgárok folyamatos készség- és képességfejlesztésében, tudásának, jártasságainak gyarapításában, azaz a tanulásában. A bemutatás rendezőelve a tanulási környezet elemei, azaz a fizikai tér, tanulás kontextusa, tanulás kultúrája (Radó, 2017), amely során kiemelt figyelmet fordítunk a (digitális) technológiai eszközök trendjeire, az aktuális állampolgári kompetenciákat leíró keretrendszerekre és a módszertani adaptációt segítő technológia integrációs modelleire, ajánlásokra, stratégiákra.

2. Könyvtári digitális transzformáció

Első lépésként a könyvtárak digitális transzformációjának definiálását kell megvalósítani, amely nemzetközi környezetben még nem történt meg rendszerszinten. Racsko (2020) szerint a könyvtárak digitális transzformációja *„Egy olyan folyamat, amelyben a nyilvános könyvtári rendszer funkcióinak a digitális ökoszisztéma feltételrendszerében való kiteljesedése valósul meg, a digitális kompetenciák széleskörű fejlesztése révén, a humán teljesítménytámogató technológia eszközrendszerének alkalmazásával, az információs társadalom technológiáinak elterjesztése és integrálása révén.”* Pillérei az infrastruktúra mellett: a vezetés és az irányítás gyakorlata; szakmai fejlődés; a gyűjtemény csatornái; és a szolgáltatások köre, amelyek fejlesztésében kiemelt szerepet kapnak az IKT-eszközök és azok virtuális környezetei; illetve azok a készségek és kompetenciák, amelyek által ezek magabiztos, kritikus és problémacentrikus alkalmazása valósul meg a gyűjtés, megőrzés, feltárás és a szolgáltatás terén. (Racsko et al. 2021)

A könyvtár tehát egy új társadalmi feltételrendszerben kell, hogy megtalálja a helyét, amelyre az alábbiak a jellemzők:

- extrapoláció: A döntések és tendenciák következményeinek előre látása,
- a jövő alternatív modelljeinek elgondolása és megalkotása,
- rendszerszemlélet, holisztikus gondolkodás,
- az információ kiválasztásának, megszervezésének, csökkentésének készsége,
- az ellentmondások és többértelműség tolerálása,
- különféle média útján történő kommunikáció. (Henchey, 1981, idézi Z. Karvalics, 1995)

A társadalom átrendeződését eredményezi e tendenciák érvényesülése, amely a generációk sajátos jellemzőiben érhető tetten. A könyvtár abban a sajátos helyzetben van, hogy a veterántól az alfagenerációig megszólítja a társadalom tagjait. Ennek kiszolgálását csak akkor tudja megvalósítani, ha figyelembe veszi, hogy mi jellemzi a mai fiatalokat, és mire kell felkészülnie a könyvtáraknak a tanulási környezet tervezésekor?

3. A digitális kor hatása

A digitális kor hatására az információátadás a gyorsan, sok információt hordozó téri-vizuális ingerekre épül. Ehhez az agyunk is alkalmazkodik, az ingerek tömegének feldolgozására formálódik. Az emberi gondolkodásban egy újabb váltás történik. A digitális bennszülöttek már gyengébbek a módszeres, pontos, rendszerben történő gondolkodásban. A vizuális ingerek mellett az olvasás háttérbe szorul. A gyerekek nem tanulják meg a képzetalkotást, így a szövegértés is gyengül. A kultúraváltás az idegrendszer, és így a képességek nagyfokú átalakulását hozza magával. (Gyarmathy, 2012)

A két agyfélteke különböző funkciókért felel. A bal agyfélteke a lineáris, analitikus feladatokért felel, ahol az egymásutániságnak van meghatározó szerepe például: írás, olvasás, számolás, logika. A jobb agyféltekéhez a téri-vizuális képességek, a zene megértése, a humor tartozik. Ez szimultán, egyidejűleg kezeli az információkat. Míg az írásbeliséggel a logikai-elemző gondolkodás erősödött meg, a digitális korban a vizuális feldolgozás, az átfogó, intuitív megközelítés kezd erősödni. Tehát nemcsak elvett bizonyos készségeket a digitális kor, hanem adott is. A digitális generációk gyorsabban tudnak dönteni, nagy ingertömegeket is könnyedén kezelnek, hamar kiismerik magukat különböző helyzetekben, és több tevékenységet képesek szimultán végezni. (Gyarmathy, 2012)

Mindezekre, a kultúraváltás által előidézett változásokra még egyelőre nincs konstruktív válasza az oktatásnak. A megoldást azok a tevékenységek jelenthetik, melyek a két agyfélteke különböző feldolgozását is igénylik. Ezekhez a kétféle feldolgozást igénylő tevékenységekhez tartoznak a mozgás, a művészetek, a társas helyzetek és stratégiai táblás játékok is. Amit biztosan kijelenthetünk, hogy napjainkban egy paradigmaváltás zajlik.

A kultúrában zajló paradigmaváltás minden esetben kihat az egyének képességeinek változására, ezáltal a teljes társadalom működésére, életére, tanulási szokásaira. Jelenleg ennek a paradigmaváltásnak abban az időszakában vagyunk, amelyben új modellek jelennek meg a folyamatok keretbe foglalását megcélózva, azaz, egyelőre az útkeresés szakaszában járunk. A jövőkép kutatása közben érdemes figyelembe venni az amerikai Gartner piackutató cég által minden évben elkészített ún. Hype-görbét, amelyben összesíti az elmúlt évet és a jelenleg elérhető technológiai trendeket foglalja keretbe. Görbéjük az adott időszakra jellemző technológiai újdonságokat helyezi el az innovációs robbanás-, a felfokozott elvárások-, a csalódások gödre-, a megvilágosodás emelkedője-, vagy a produktivitás platójának valamelyik fázisában, így nemcsak a technológiai újdonságokról kapunk egy rendkívül friss képet, de láthatjuk felkapottságának szakaszát is. Az oktatás jövőjének tervezése során a globális törekvések megvalósítására tett kísérletek gyakran köthetők a Hype-görbét követve egy-egy olyan eszökhöz, amelynek az oktatási alkalmazásától jelentős eredményeket várnak. (Fenn & LeHong, 2011)

A technológiai fejlődés azonban nemcsak az oktatási rendszerekkel szemben támasztott elvárásokat, hanem a tanulás és tanítás mikéntjét is átalakítja. (Kis-Tóth et al. 2013) A digitális technológia adta fejlesztési lehetőségek között említhetjük:

1. az új pedagógiai módszerek megjelenését – például a gamifikációra, az online laboratóriumokra vagy épp a valós idejű értékelésre épülő,
2. az osztályterem fizikai és a tanórak időbeli határainak elmosódását, a nemzetközi együttműködések könnyebb kialakulását,
3. az e-learning, a szabadon hozzáférhető oktatási anyagok és az online kurzusok által lehetővé váló személyre szabott tanulási utakat.

4. Tanulási környezet – tanulási ökoszisztéma

Napjainkban egyre erőteljesebben érvényesülő jelenség, hogy az oktatási rendszer többszintűvé (multi-level) és többszereplőssé (multi-actor) válik, (Halász, 2014 idézi Racsó, 2017) és ebben nagy szerepet kapnak a társadalmi rendszer más szegmensei is.

A könyvtár is, hiszen egy nagyon fontos informális tanulási színtér, amely életkortól függetlenül, számos módon segíti az egyének fejlődését, fejlesztését (például a források rendelkezésre bocsátásával, a kulturális programokkal, az olvasóvá neveléssel, a könyvtárpedagógia eszköztárával), és évszázadok óta beágyazódott, sőt integrálódott egy nagyobb rendszerbe, amelyet napjainkban tanulási ökoszisztémának is neveznek (Radó, 2017). Ez az ernyőfogalom megköveteli, hogy személyre szabott módon működő intézményeket foglaljon magába, valamint olyan szolgáltatásokat és feltételeket, amelyek bármely életkorban lehetővé teszik a sikeres tanulást lehetővé tevő személyes tanulási környezetek működését. (Lengyelne Molnár, 2022)

E funkciókkal szorosan kapcsolódik az oktatási rendszer egyes alrendszereihez, és ezek hatására komplex, adaptív rendszerekké válnak és folyamatosan alkalmazkodnak a környezet igényeihez. (Halász, 2014)

Ezt a folyamatot támasztja alá, hogy stratégiai szinten hasonló elvek alapján építkezett a könyvtárügy is, mivel az IFLA-trendekben már 2013-ban, majd 2016-ban (1. ábra) is megjelentek az előbbi jellemzők és a tanulás, oktatás könyvtári szerepe.

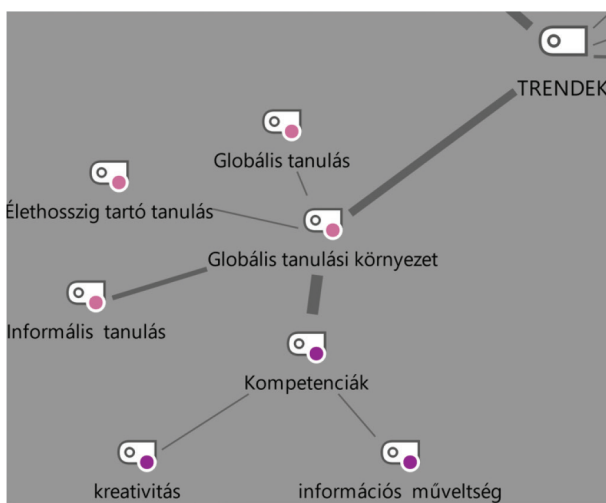
Hosszabb távon elemezve a könyvtárak vezető szervezeteinek (IFLA 2013–2024, ALA 2017–2022) stratégiai dokumentumait, a könyvtárak tanulási környezetként történő működése szignifikáns elemként jelenik meg minden dokumentumban. Bár az arányok eltolódása megfigyelhető, a 2013–2016-os IFLA-stratégiában az élethosszig tartó tanulásra történő felkészítésen és az információs műveltség fejlesztésén volt a hangsúly (2. ábra).

A 2018-as IFLA stratégia már a megosztásra, a közösségi hálózatok működésére, valamint a technológiához való hozzáférésre és digitális kompetenciafejlesztésre helyezi a hangsúlyt, jól reagálva a negyedik ipari forradalom kihívásaira (3. ábra).

Az amerikai ALA szervezet a nyilvános könyvtárak stratégiai céljai közt „a könyvtár a közösség és a folyamatos tanulás központja legyen” dedikált stratégiát olvashatjuk. (American Library Association, 2017) A két szervezet hosszú távú tervei közt is megtaláljuk a könyvtárak tanulást támogató szerepének feladatát, így az elvárás egyértelmű, a kérdés a „hogyan”.



1. ábra IFLA könyvtári trendek 2016 (Hegyközi, 2017)



2. ábra IFLA könyvtári trendek 2016 (Hegyközi, 2017) kvalitatív tartalomelemzésnek kódtérképe (Lengyelne Molnár, 2022)

5. A hatékony tanulás követelményei

A tanulási környezettel szorosan összefügg a hatékonyság és az eredményesség mérése és értékelése, illetve az ehhez köthető kritériumrendszerek és az azoknak való megfelelés igénye, így azon kérdés megválaszolásához, hogy hogyan lesz a 21. században hatékony a tanulás, az autentikus tanulás fogalmához és a tanulótipusok sajátosságaihoz kell nyúlnunk. (Kis-Tóth et al. 2014)

Jonassen és munkatársai (1999) szerint öt jellemzőjét érdemes megemlítenünk az értelemgazdag tanulásnak. Erre az aktív, konstruktív, szándékos, autentikus és kooperatív tevékenységek jellemzőek.

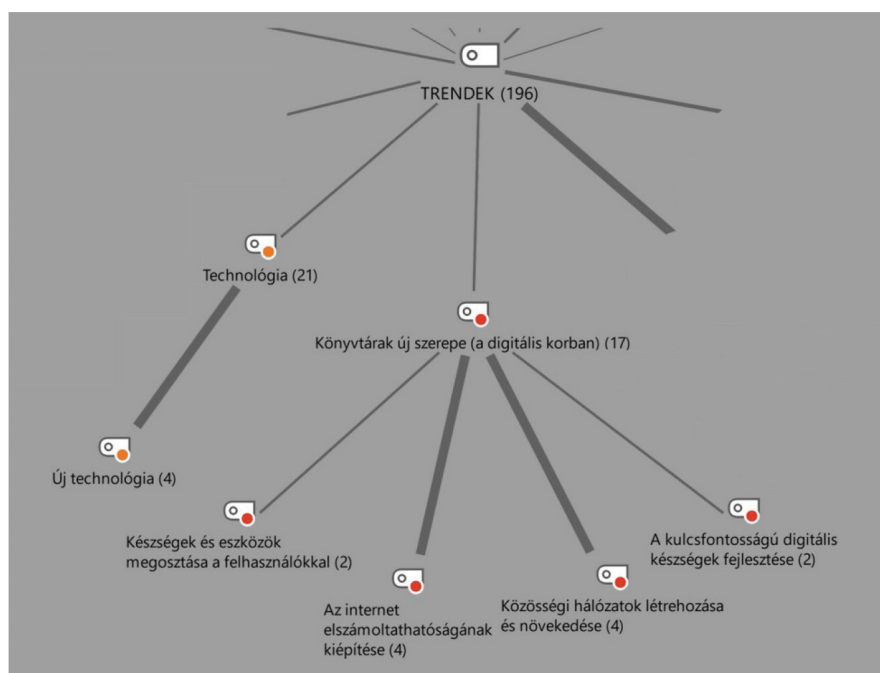
- A tanulók a környezettel való interakciók és tárgyakkal való manipulálás, illetve ennek hatása során végzett megfigyeléseik által folytatnak aktív tanulást.

- A konstruktív tanulás során a tanuló képes reflektálni saját tevékenységére, és képes saját tanulását értelmezni.
- A szándékos tanulás során a tanulási folyamat a tanulási cél megvalósítása érdekében történik.
- Az autentikus tanulásnál az információkat kontextusban szükséges értelmezni. A cél, hogy a tanulók ismeretei átvihetők és valós élethelyzetekben is alkalmazhatók legyenek.
- A kooperatív tanulási forma lényege, hogy a tanulók gondolatcseréje és közös problémamegoldása hasznos a tanulási folyamatban, ezért a kooperatív tanulási helyzetek oktatásban történő alkalmazása nagyban hozzájárul a tanulás sikerességéhez. (Tarouco et al. 2017)

A könyvtár tehát abszolút felfogható autentikus tanulási környezetként, amelyben változatos módszertani megoldásokkal történik az olvasók támogatása, mivel a tanulási folyamatban alkalmazott módszerek hatékonysága tanulónként eltérő lehet, hiszen a tanulók előzetes tudása és tanulási stílusa is befolyásoló tényező a módszer kiválasztásánál. (Habók, 2017)

Az eredményes tanúláshoz azonban ezektől függetlenül szükséges a tanulóközpontúság; a tanulás társas jellegének felerősítése, azaz több kooperáció, kevesebb verseny; a személyes különbségekre vonatkozó érzékenység; fejlesztő értékelés; biztonságos, befogadó és nyitott tanulási környezet. (Radó, 2017)

E kritériumok figyelembe vétele a könyvtárak esetében is kulcsfontosságú, hiszen minden korosztály számára betöltheti az autentikus tanulási szintér szerepét.



3. ábra IFLA könyvtári trendek 2018 (IFLA Trend Report 2018 Update) kvalitatív tartomelemzésnek kódtérképe (Lengyelne Molnár, 2022)

6. A tanulási környezetek minősége

Ha komplex módon szeretnénk vizsgálni a tanulási környezetet, akkor *Trilling* és *Fadel* 2005-ben lefolytatott kutatását érdemes megvizsgálni. A kutatás során 11 és 31 év közötti tanulóknak az alábbi kérdéseket tették fel:

1. Milyen lesz a világ nagyjából 20 év múlva, amikor a gyerek kilép az iskolából?
2. Milyen képességekre lesz szüksége a felnőtt gyermeknek ahhoz, hogy sikeres legyen?
3. Próbálják felidézni a saját életükben azokat a helyzeteket, amikor olyan intenzíven és mélyen tanultak, hogy ezekre az alkalmakra kiemelkedően fontos tanulási élményként gondolnak vissza.
4. Milyen lenne a tanulás, ha az első 3 kérdésre adott válaszok alapján lenne megtervezve?

A kutatás eredményeképpen az itt látható 10 tényező mentén jellemezhetjük a 21. századi eredményes tanulást lehetővé tevő tanulási környezetet:

1. személyre szabottság,
2. motiváltság, a tanulásba való bevonódás intenzitása,
3. együttműködésen alapuló társas tanulás,
4. személyes biztonságérzet,

5. a tanulók érdeklődésének, kíváncsiságának kielégítése,
6. látásmódok sokfélesége, sokféle forrásból,
7. a tanulás módszereinek sokfélesége és változatossága,
8. kontextusok sokfélesége és átjárhatósága,
9. folyamatos, fejlesztő módon értékelő visszajelzés,
10. kreativitást szolgáló fizikai tér. (Radó, 2017)

Ezek biztosítása a könyvtári, autentikus tanulási környezet esetében is kiemelt jelentőségű, és lényegében egybeesik a konstruktivista tanulási környezet jellemzőivel.

Ha az iskolai helyzetet vizsgáljuk meg, kijelenthetjük, hogy jelenlegi oktatási rendszerünket az ipari társadalmak iskolája jellemzi. Az ipari társadalom oktatási gyakorlatára a kész tudás átadása, kész megoldások megtanítása, az osztálykeretben történő tanítás jellemző.

Ellenben az információs társadalmak oktatási gyakorlatával, ahol fontos tényező a kompetenciák, készségek, attitűdök kialakítása, az élethosszig tartó tanulás képességének kialakítása, a kisebb csoportokban történő tanulás, illetve az inspiráló tanulási környezet fejlesztése és az abban való tevékenykedtetés. (Komenczi, 1997)

Ezt jól tükrözi a digitális átállás és oktatás területén kiemelkedő eredményt elérő országok (Észtország, Finnország) tanulási környezetfelfogása, ahol kiemelt szerepet szánunk a támogató környezetnek, a könyvtárnak. (Racsco, 2017)

7. A tanulási környezet elemei

A tanulási környezet elemeit három tényezőre oszthatjuk. Fizikai terek, kontextusok és kultúrák összessége, melyekben az egyes tanulók tanulnak.

Az alábbiakban e három pillér aktualitásait tekintjük át, amelyek megfelelő kiindulópontjai lehetnek egy autentikus, könyvtári tanulási környezet korszerű tervezésének.

7.1 Fizikai tér – infrastruktúra

A fizikai tér: épített iskolai és iskolán kívüli környezet, amelyben a tanulás formális vagy informális módon végbemegy. (Radó, 2017)

Ebben az alábbi trendek figyelhetők meg 2020 és 2040 között.

Digitalizált osztályterem. Az IKT már nem egy különálló eszközcsoporthoz vagy készséghez tartozik (ami például az informatikaóra kora korszakhoz tartozott), hanem a digitalizáció az osztályterem minden terére kihat.

Kézzel fogható számítástechnika. A számítástechnika beágyazódása a valós, fizikai létbe például 3D nyomtatók, digitális kirándulások.

Gamifikáció. Az értékelő eszközök megújulása, azonnali visszajelzés pontrendszerekkel és szintekkel. Például diákok által készített appok, oktatási játékok, kitalálók az elért eredményekért.

Virtuális fizikai stúdiók. Az online-offline szakadék áthidalása. Például kiterjesztett valóság, holográfia.

A hagyományos tanár-diák modell megváltozása. A mesterséges intelligencia által támogatott személyre szabott tanulásnak köszönhetően a tanár a tanításra koncentrálni tud. Például: mobil platformok, algoritmusok.

Az információ kinyitása. Az információ disszeminálása az iskola és a tanterem fizikai világán kívülre, visszajelzés és értékelés a diákoknak bárhol. Például: kifordított osztályterem, digitalizált könyvek, videó órák, online iskolai közösségek.

Digitalizált osztálytermi fejlesztések már lassan 10 éve megindultak. Olyan eszközök, melyek a blended oktatást támogatják, például táblagépek, digitális táblák, régóta jelen vannak az oktatási rendszerben.

A könyvtárak fizikai kialakítása is változott az utóbbi időben. Ahogy elszakadtunk a gyűjteményközpontú könyvtáraktól, és először a felhasználó, majd a felhasználói élmény került középpontba, úgy fontos elemmé vált a tanulási élményekhez való kapcsolódás, a hagyományos könyvtári tér egyre több elemmel bővült. Ma már a közösségi tudás, a média és az alkotói lehetőségek is fontosak a könyvtári terek kialakításánál. (Lengyelne Molnár, 2019)

A digitális kreatív alkotótér, vagy egyszerűen csak makerspace, amellyel, hogy közösségi élményt és az együtt-tanulás élményét nyújtja a felhasználók számára, segíti a kognitív képességek fejlődését is és kreatívan használja a digitális technológia lehetőségeit. (Lengyelne Molnár, 2022)

7.2 A tanulás kontextusa

A kontextus a fizikai terekben végzett tevékenységeket foglalja magában és arra a tevékenységre vonatkozik, amelybe a tanulás beágyazódik. (Radó, 2017)

A fizikai terekben végzett tevékenységek esetében megkerülhetetlenek a médiaintegráció nyújtotta lehetőségek, amelyek mind a tér-, mind az időkorlátok leküzdését segítik. A médiaintegráció az oktatásban 2012 óta jelen van, az utóbbi időszakban pedig, a pandémia hatására még nagyobb teret nyert, például az online iskolai közösségek, a videós tutoriálok, az iskolákon átívelő oktatási platformok, az okostankönyvek révén.

Ebben a környezetben előtérbe kerül az együtt-tanulás élménye, amely a szociális készségek fejlesztését és a globális állampolgársághoz szükséges multikulturális szemléletet (Csereklye, 2014) és a pedagógiában számos területen szükséges interkulturális (Czók, 2022) módszertani eszköztárait gazdagítja.

A megélt, valós helyzeteken és problémákon keresztül projektált tanulás is nagy szerephez jut, amelyet autentikus tanulásnak (Racsco, 2017) is nevezünk. Ez segíti a belső motiváció kialakítását, amely hozzájárul a tanulási élményhez és segíti a reziliencia (nehézségekkel való megküzdés képessége) kialakítását, csökkentve ezzel a lemorzsolódást.

Ehhez kapcsolódik, hogy a hibrid oktatási formákban a motiváció folyamatos fenntartása kulcsfontosságú a tanulás sikerességéhez, ebben a visz-

szajelzéseknek (reflexióknak) kiemelt szerep jut, amely a világ vezető MOOC-kurzusaiban is folyamatosan alkalmazott módszer.

Ide kapcsolódó módszertani megoldás a gamifikáció, amely szintén 2012 óta jelen van az oktatásban. Ez egy jó módszertani megoldás lehet, ahol olyan oktatóprogramok segítik a tanulók motiválását, amelyek játékos elemeket tartalmaznak. Így a tanulók úgy érzik játszanak a tudáselsajátítás folyamatában. Ez ideális állapot, az ún. „flow élmény” kiteljesedését is elősegíti.

A sikeres tanuláshoz, az eredményes gondolkodáshoz azonban szükség van mindkét félteke használatára és fejlesztésére. A tanulás során ugyanis kiemelt szerepet kap a Gardner-féle többszörös intelligenciamodell (Gardner, 1999) nyolc területének (Lengyel, 2010) egyidejű fejlesztése (pl. képi-térbeli vagy nyelvi-verbális intelligencia), amely során olyan tevékenységek megoldására kerül sor, mint több készség egyidejű fejlesztése, például a LEGO-eszközök alkalmazása révén. (Lengyel Molnár et al. 2021).

A tanulás kontextusához több keretrendszer kapcsolódik. Legszorosabban a 2020-ban megjelent LifeComp keretrendszer (Sala et al. 2020), amely a többi modellhez képest holisztikus megközelítést alkalmaz és azokat a területeket érinti, amelyek a digitális állampolgárok, az e-társadalom résztvevői számára elengedhetetlenek. A LifeComp három területen (személyes, szociális, a tanulás tanulása) összesen kilenc témát érint, amelyek mindegyike szorosan kapcsolódik a DigComp keretrendszerhez, mivel bármilyen szociokulturális háttérrel rendelkeznek a polgárok, ma már a digitalizáció a kulcs a társadalmi részvételhez, az e-demokrácia működtetéséhez. A LifeComp tanulóként tekint az egyénre, és a kilenc kompetenciaterülethez (személyes: önszabályozás, rugalmasság, jóllét; szociális: empátia, kommunikáció, együttműködés; a tanulás tanulása: fejlődési szemléletmód, kritikai gondolkodás, a tanulás szervezése) összesen 27 deskriptort rendel. (Főző & Racsó, 2020)

A másik, egy szűkebb, de napjainkban általánossá vált digitális kompetenciával, a A DigComp folytatásaként a DigComp 2.-vel 2017-ben, míg a DigComp 2.2-vel 2022-ben jelent meg. Az állampolgárok számára készült digitális kompetencia-keretrendszer, a digitális kompetenciának öt kom-

petenciaterületét különbözteti meg, és ezeket a területeket tovább bontja összesen 21 kompetenciára. Az intézmények számára készült keretrendszer a DigCompOrg, a pedagógusok számára pedig a DigCompEdu.

A DigComp 2.1 nyolc jártassági szintet különböztet meg, az alaptól a mester szintig. Ezeket egy analógiával élve mutatják be, hogy hogyan tanulunk meg úszni a „digitális óceánban”, hogy milyen szintre soroljuk magunkat az adott területen, és hogyan tudunk onnan továbblépni.

7.3 A tanulás kultúrája

A tanulás kultúrája az együtt tanuló és tanító csoportok tagjai közötti interakciót jelenti. (Radó, 2017)

Napjainkban a technológiai fejlesztések hatására egyre erősebb a hagyományos tanár-diák modell megváltozása, amelyet a pedagógus a tudás elsajátításában az egyént segítő, támogató szereplő (tutor, mentor, facilitátor).

A technológia ebben a folyamatban nem a pedagógus helyettesítésére, inkább a segítségre fókuszál a tanári munkát segítő algoritmusokkal (pl. értékelési, feladatkijelölő algoritmus, algoritmus generálta feladatsorok).

A tanár személyes jelenlétét vizualizáló telepresence robotok és a közös, interaktív tanulást segítő mobil tanulási platformok reális jövőbeni szereplői lehetnek a tanulási környezetnek.

A technológiai környezetben történő tanulás-tanítás során újfajta megközelítésekre (paradigma-váltásokra van szükség), amelyre jó példa lehet a design gondolkodás (design thinking), vagy tervezői gondolkodás, amely egy újfajta problémamegoldó megközelítési mód.

A tervezői gondolkodás egy tudatos szervezési technika, melynek során a felhasználói igények szem előtt tartása és a kreativitás fontos szerepet kap. E folyamat új ötletek, más alternatívák keresésére sarkall. (Kovácsné Koreny, 2019)

A digitális technológiával támogatott tanulási környezetben az egyének számára hasznos lehet a probléma megismerése, majd definiálása, a közös ötletelés a megoldásról, a lehetséges megoldás modellezése, a prototípus elkészítése és annak tesztelése. A problémamegoldás ugyanis napjaink vezető munkaerőpiaci készségei közé tartozik és a DigComp modellekben is külön kategóriaként jelenik meg.

A pedagógikumban a digitális transzformáció következő fázisát az új módszertani megoldások jelentik, amelyek a technológiaelfogadás-modelleken alapulnak. A digitális technológia különböző társadalmi alrendszerekbe (pl. egészségügy, oktatás) való integrálásának első lépése a technológia(i) innováció, az eszköz megjelenése a folyamatban, amelynek sikeres és eredményes használatát nagyban befolyásolja, hogy a felhasználók hogyan fogadják azt, a technológiai változások következtében milyen társadalmi hatások várhatók és a bevezetés sikeressége érdekében milyen tényezőket kell mérlegelni az implementáció előtt.

E kérdésekkel foglalkoznak technológiaelfogadás-modellek, amelyek megjelenése egybeesik a személyi számítógépek elterjedésével és jelentős párhuzam vonható a marketing területéről indult koncepciók elemei és a (digitális) technológia eszközeinek oktatásra gyakorolt hatása között. (Racsko & Kis-Tóth, 2019)

A 90-es évek körül indultak el az első ezzel kapcsolatos modellalkotások, a vezetéstudomány és közgazdaság területén. Megpróbálták modellezni, hogy egy-egy technológiai újdonságot hogyan fogad a társadalom. Milyen tényezők mentén lehet pozitív irányban befolyásolni, milyen tényezők mentén mérhető, hogy hogyan hat az emberre? Pedagógiai értelemben úgy fejezhetjük ki, hogy hogyan tudjuk a tanulást leghatékonyabban segíteni?

A pedagógiában alapvetésnek számító pszichoszociális tényezők figyelembevételével a sikertényezők sorában a 2003-ban datált technológiaelfogadás és -használat egységesített elméletében

(Unified Theory of Acceptance and Use of Technology – UTAUT) jelent meg, amely „a várható teljesítmény, a várható szükséges erőfeszítés, társadalmi hatás, elősegítő feltételek” értékelésénél az életkori sajátosságokat, a nemet, a korábbi tapasztalatot és az önkéntesség mértékét is figyelembe vette. (Keszei & Zsukk, 2017)

A pedagógiában az adott tanulási célhoz kapcsolódva, a pedagógiai tervezés folyamatában alkalmazott módszertani megoldások digitális technológiával való támogatása tartozik ide. Számos ilyen modell látott napvilágot az elmúlt években, beleértve többek között a kiterjesztett Bloom-taxonómiát, a PIC-RAT mátrixot, a SAMR-létrát (Racsko & Kis-Tóth, 2019). E szemlélet a nem formális, és az informális tanulás során is alkalmazható, így a könyvtárak számára is egy új megközelítésű módszertani megújulást jelenthet.

8. Konklúzió

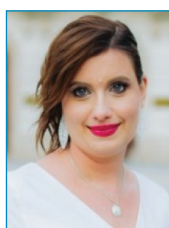
A negyedik ipari forradalom hatására átalakuló munkaerő-piaci környezetre és igényekre történő felkészítés a tanulóknak nem csak az oktatási intézmények felé támaszt elvárásokat. A könyvtárak számára szintén feladatként (és lehetőségként) hárul, hogy ezen igényekhez alkalmazkodva, a digitális technológiák megfelelő alkalmazásával, és egy innovatív szemlélettel segítsen minden korszakot hozzá a megfelelő készségek elsajátításához. A könyvtár – helyzetéből kifolyólag – minden generáció tagjait el tudja érni, így tökéletes közege lehet az élethosszig tartó tanulásnak.

Irodalom

- American Library Association *American Library Association Strategic Directions*, Elérhető: https://www.ala.org/aboutala/sites/ala.org/aboutala/files/content/cro/getinvolved/Strategic-Directions-2017_Update.pdf (Utolsó elérés: 2022. december 10.)
- Czók, B. *Nemzetközi tanárok pedagógiai szemléletének kvalitatív elemzése Magyarországon*, Doktori disszertáció, Eszterházy Károly Katolikus Egyetem, Neveléstudományi Doktori Iskola, 2022.
- Csereklye, E. *Multiculturalism in Central and Eastern Europe: The Hungarian story*, *Multicultural Education Review*, 6(1), p. 102–127, 2014.
- Fenn, J., LeHong, H. *Hype cycle for emerging technologies*, Gartner, 2011. Elérhető: <https://www.gartner.com/en/documents/1754719> (Utolsó elérés: 2022. december 10.)
- Főző, A. L., Racsko, R. *Az iskolai digitális érettség értékelésének lehetőségei*, *Civil Szemle*, 17(3), p. 93–113, 2020.
- Gardner, H. *Intelligence reframed: Multiple intelligences for the 21st century*, Basic Books, 1999. ISBN-10: 0465026117
- Gulyás, E., Kis-Tóth, L., Racsko, R. *Változó tanulási környezetek és módszerek*, In: Tóth, Z. (szerk.) *Új kutatások a neveléstudományokban*, MTA Pedagógiai Tudományos Bizottság, 2014, p. 131–146. ISSN 2062 090X
- Gyarmathy, É. *Ki van kulturális lemaradásban?*, In: Tóth-Mózer, Sz., Lévai, D., Szekszárdi, Júlia. (szerk.) *Digitális Nemzedék Konferencia Tanulmánykötet*, ELTE, Budapest, 2012, p. 9–16. ISBN: 978-963-284-234-9
- Habók, A. *A tanulás tanulása – A tanulást befolyásoló tényezők*, Gondolat Kiadó, Budapest, 2017. ISBN 978-963-693-777-5

- Halász, G. *A jövő oktatási trendjei*, In: Szegedi E. & Tier, N. B. (szerk.), Alma a fán 3. A tanulás jövője, p. 8–16, Tempus Közalapítvány, 2014.
- Hegyközi, I. *IFLA trendek—Röviden*, Magyar Könyvtárosok Egyesülete, Budapest, 2017. ISBN 978-963-89260-2-9
- Henchey, N. *The Search for Coherence in General Education*, Prospects: quarterly review of education, 11(3), p. 269–283, 1981.
- Holle, A. (szerk.) *Oktatás és digitalizáció*, Közgűjteményi és Közművelődési Igazgatóság Képviselői Információs Szolgálat, 23, 2018
- IFLA *Trend Report 2018 Update*, Elérhető: https://trends.ifla.org/files/trends/assets/documents/ifla_trend_report_2018.pdf (Utolsó elérés: 2022. december 10.)
- Jonassen, D. H., Peck, K. L., Wilson, B. G. *Learning with echnology—A Constructivist Perspective*, Merrill, 1999. ISBN-10: 013271891X
- Keszey, T., Zsukk, J. *Az új technológiák fogyasztói elfogadása—A magyar és nemzetközi szakirodalom áttekintése és kritika értékelése*, Vezetéstudomány, 48(10), p. 38–47, 2017.
<https://doi.org/10.14267/VEZTUD.2017.10.05>
- Kis-Tóth, L., Fülepi, Á., Racsó, R. *E-papír kísérletek a hazai közoktatásban*, Neveléstudomány, 1(1), 107–123, 2013.
- Komenczi, B. *On-line—Az információs társadalom és az oktatás*, Új pedagógiai szemle, 47(7–8), p. 74–96, 1997.
- Kovácsné Koreny, Á. *Könyvtár és közösség, avagy a közösségvezérelt könyvtár elmélete és gyakorlati megvalósításának lehetőségei 2. Rész. Közösségvezérelt szolgáltatástervezés és a desing thinking módszer alkalmazása a könyvtárban*, Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 66(1), p. 18–32, 2019.
- Kővári, A. *Digitális társadalom és digitális oktatás szinergiája*, Civil Szemle, 17(1), p. 69–72, 2020.
- Lengyel, Zs. *A többszörös intelligencia elméletének alkalmazása a helyesírás-tanításban*, Anyanyelv-pedagógia, 3(4), 2010, Elérhető: <https://anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=289> (Utolsó elérés: 2022. december 10.)
- Lengyelné Molnár, T. *A digitális átállás könyvtári aspektusai*, Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 66(11), p. 645–654, 2019.
- Lengyelné Molnár, T. *A könyvtárak digitális ökoszisztémája*, Gondolat Kiadó, Budapest, 2022.
- Lengyelné Molnár, T., Racsó, R., Szűts, Z. *A kommunikációs kompetencia fejlesztésének új lehetőségei: Digitális történetmesélés LEGO® eszközzel*, Gyermeknevelés, 9(1), p. 327–339, 2021.
<https://doi.org/10.31074/gyntf.2021.1.327.339>
- OECD *A brave new world: Technology and education*, Trends Shaping Education Spotlights, 15, 2018, Elérhető: <https://www.oecd.org/education/ceri/Spotlight-15-A-Brave-New-World-Technology-and-Education.pdf> (Utolsó elérés: 2022. december 10.)
- Prensky, M. *Digital Natives, Digital Immigrants Part 1*, On the Horizon, 9(5), p. 1–6, 2001.
<https://doi.org/10.1108/10748120110424816>
- Racsó, R. *Szárny vagy teher? Az online tanulás lehetőségei és kihívásai*, Könyvtárak az online tanulás szolgálatában –K2 továbbképzési nap (előadás), 2020.
- Racsó, R. *Digitális átállás az oktatásban*, Gondolat, Budapest, 2017.
- Racsó, R., Bana, S., Kapalkó, R. *Pillanatkép a könyvtári digitális transzformáció aktuális trendjeiről*, Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 68(2), p. 68–82, 2021.
- Racsó, R., Kis-Tóth, L. *A technológia szerepe a 21. Századi tanár kompetenciájának fejlesztésében*, Katolikus Pedagógia, p. 49–65, 2019.
- Racsó, R., Kis-Tóth, L. *Ütemváltás az oktatás digitális transzformációjában. A könyvtárak lehetséges szerepe az online tanulásban*, Könyvtári Figyelő, 68(2), p. 189–203, 2022.
- Radó, P. *Az iskola jövője*, Noran Libro, Budapest, 2017.
- Sala, A., Punie, Y., Garkov, V., Cabrera, M. *LifeComp: The European Framework for Personal, Social and Learning to Learn Key Competence*, Publications Office of the European Union, 2020.
<https://doi.org/10.2760/302967>
- Tarouco, L. M., Geller, M., Medina, R. *Cmap as a communication tool to promote meaningful learning*, In: Concept maps: Theory, methodology, technology: Proceedings of the Second International Conference on Concept Mapping, 2006, p. 44–49.
- Trilling, B., Fadel, C. *21st Century Skills: Learning for Life in Our Times*, Jossey-Bass, 2009. ISBN 978-0-470-55391-6
- Z. Karvalics, L. *Az általános iskolai informatikaoktatás helyzetének és fejlesztésének általános kérdései*, Kutatási zárótanulmány 1995.

Beérkezett: 2022. december 16.



Racsó Réka

mb. tanszékvezető, egyetemi docens
Eszterházy Károly Egyetem, Informatikai Kar
Digitális Technológia Intézet, Humáninformatika tanszék
E-mail: racsco.reka@uni-eszterhazy.hu



Szűts Zoltán

dékán, tanszékvezető, habilitált egyetemi docens
Eszterházy Károly Katolikus Egyetem, Pedagógiai Kar
E-mail: szuts.zoltan@uni-eszterhazy.hu



Radics Krisztina

tanársegéd
Eszterházy Károly Egyetem, Informatikai Kar
Digitális Technológia Intézet
E-mail: radics.krisztina@uni-eszterhazy.hu



Lengyelne Molnár Tünde

dékánhelyettes, intézetvezető, habilitált egyetemi docens
Eszterházy Károly Egyetem, Informatikai Kar
Digitális Technológia Intézet
E-mail: lengyelne.tunde@uni-eszterhazy.hu

Korszerű egyházi könyvtár?

Egy különleges könyvtárcsoport a szakkönyvtárak között: a magyar egyházi-felekezeti könyvtárakról

Ásványi Ilona

Bevezető töprengés arról, hogy lehet-e korszerű, s ha igen, hogyan egy modern teológiai vagy történeti teológiai állománnyal bíró egyházi könyvtár, melyben stílusosan szólva: Isten malmai lassan őrölnek.

Tárgyszavak: egyházi könyvtár, szakkönyvtár, könyvtártörténet, kulturális örökség, kulturális szolgáltatás

Kezdetben volt... a szakkönyvtár?

Magabiztosan szoktuk emlegetni azt, hogy az egyházi könyvtár az egyik legrégebbi könyvtártípus, hiszen könyvtára kezdetben valamely világi vagy egyházi uralkodónak, illetve egyházi vagy világi közösségnek volt. Ezekben a könyvtárakban azonban általában nemcsak a teológia és segédtudományai szakirodalmát gyűjtötték, hanem a különböző tudományok, tudományágak mindenkori fejlettségének megfelelő szakirodalmat is. Tehát mondhatjuk azt, hogy a szakkönyvtár volt a legrégebbi könyvtártípus, hogy kezdetben volt... a szakkönyvtár?

Könyvtárunk, a Pannonhalmi Főapátsági Könyvtár, ha a „történelem zivataros századaiban” nem is működött folyamatosan, volt az első magyarországi könyvtár. „Pannónia szent hegyén”, (Mons Sacer Pannoniae), a Szent Márton hegyi monostorban hozták létre a bencés rend alapítója, Szent Benedek rendelkezése szerint, a 996 körül itt megtelepedő bencés szerzetesek. Bizton állíthatjuk ezt, hogy monostor és könyvtár összefügg, mert Szent Benedek, Regulájában előírja, hogy a szerzetesek a napnak és az évnek bizonyos részét olvasással töltsék.¹ *A tétlenség a lélek ellensége. Ezért a testvérek a megállapított időben foglalkozzanak testi munkával, más órákban pedig szent olvasmányok-*

1 Ásványi Ilona: Szent Benedek Regulája az olvasásról = Corde Aperto. Tanulmányok Kredics László nyolcvanadik születésnapjára. Szerk. Hermann I., Karlinszky B., Varga T. L., Veszprém, Veszprémi Főegyházmegye, Veszprém Megyei Levéltár. 2012. 11-30. p.

*kal*² – mondja a rendalapító. Az olvasás célja a *valásgyakorlat* (liturgikus kódexek), *tanulás-tanítás* (teológiai és egyéb „tudományos” – filozófia, retorika, grammatika stb. munkák), *spirituális elmélyülés* (Szentírás, Regula) és épületes szórakoztatás (vallásos művek: legendáriumok, szentek életrajzai) volt.

A legkorábbi forrásunk a pannonhalmi könyvgyűjteményről egy csaknem száz évvel későbbi, Szent László kori, 1090 körül keletkezett összeírólevélen³ fennmaradt könyvjegyzék, az első magyar könyvkatalógus.⁴ A könyvjegyzék a teológiai „szakirodalom” mellett profán „szakirodalmi” műveket is tartalmaz. Jól olvasható a jegyzéken *Donatus*, a középkorban használt grammatikák egyik jeles összefoglalója, *Lucanus*, a filozófus, *Cato*, a történetíró neve. Vagyis a korszakban fontos tudományágak – retorika, filozófia, grammatika – „szakirodalmával” bírt a könyvtár. Ez egyrészt a bencések nyitottságára vall, illetve azt jelzi, hogy a pannonhalmi kolostorban működött az első iskola Magyarországon.

2 Szent Benedek Regulája – Regula Benedicti RB. 48. fejezet, https://pannonhalmifoapatsag.hu/wp-content/uploads/2019/01/regula_magyar.pdf (2022. szeptember 21.)

3 A pannonhalmi bencés apátság egyházi kincseit, könyveit, javait és népeit felsoroló összeírólevelet, vagyonleltárt a Pannonhalmi Főapátsági Levéltár őrzi. Az oklevél nemesmásolata a könyvtár díszes termében tekinthető meg 2021 óta, egész évben.

4 Csapodi Csaba: A legrégebbi magyar könyvtár belső rendje. A pannonhalmi könyvtár a XI. században 1957 http://epa.uz.ua/00000/00021/00227/pdf/MKSZ_EPA00021_1957_73_01_014-024.pdf

Nem vállalkozhatunk arra, hogy a következő századokban végigkísérjük akár csak a pannonhalmi könyvtár vagy más magyarországi egyházi könyvtár állományának tematikáját vagy könyvgyűjtési szokásait, stratégiáját, de annyit megállapíthatunk, hogy az egyes egyházinak mondható könyvtárak az évszázadok során *szakkönyvtári jelleget* mutattak: gyűjtötték a teológiai, vallási irodalmat és gyűjtötték az adott kor természet – és egyéb tudományok eredményeit összefoglaló munkákat.

Lehet-e korszerű egy egyházi könyvtár?

Arra a kérdésre, hogy *lehet-e korszerű*, s ha igen, hogyan egy modern teológiai vagy történeti teológiai állománnyal bíró *egyházi könyvtár*, a válasz attól függ, hogy napjainkban elfogadjuk-e tudományak a teológiát és segédtudományait vagy sem, illetve tudomásul vesszük-e azt, hogy a teológia más tudományokhoz képest lassabban változik, fejlődik.

Talán érdemes elgondolkodni azon is, hogy mit jelentett a *kurrens* egykor – különösen is a könyvnyomtatás feltalálása előtt –, és mit jelent napjainkban, az információs technológia, az infokommunikáció világában. Valóban igaz az is, hogy teológia és segédtudományai nem fejlődtek és változnak olyan gyorsan és látványosan, mint más tudományágak, illetve azok (szak)irodalma. Talán ezek az okok is közrejátszottak abban, hogy ahogy teltek az évszázadok az adott korban *kurrens* teológiai és egyéb tudományok irodalmát gyűjtő egyházi „tudományos könyvtárakból” történeti, kultúrtörténeti könyvtárak lettek. Vajon nevezhetjük-e ezeket szakkönyvtáraknak? Úgy gondoljuk, hogy történeti és kultúrtörténeti jelzőkkel igen: az egyházi könyvtárak nagy része muzeális gyűjteménnyel (is) bíró, teológiai történeti szakkönyvtárak, melyek része *kurrens* teológiai szakirodalommal is bír.⁵

Az egyházi könyvtárak sorsa a 20. század közepétől a rendszerváltásig

Ami a magyarországi egyházi könyvtárakat illeti, be kell látnunk, hogy ezek a 20. századra valóban inkább muzeális gyűjteményekké, archívumokká

váltak. A politikai rendszer megváltozásával – 1945 (a második világháború vége), 1948 (a fordulat éve), 1950 (az állam és az egyház közötti megállapodás, a Magyar Népköztársaság által a Magyar Püspöki Karra kényszerített egyezség) – az egyházi könyvtárak lassan porosodó raktárrá, rendezetlen könyvhalmazzá váltak, megszűntek könyvtárak lenni, vagy éppen megsemmisültek. A magyarországi egyházi gyűjtemények azonban 1950 után is – ellentétben a környező szocialista országok gyakorlatával – a zirci ciszterci és a gyöngyösi ferences könyvtár kivételével – egyházi tulajdonban maradtak. Az ezeket a könyvtárakat fenntartó egyházak és felekezetek azonban nem működhetek szabadon, csak kontroll alatt Magyarországon. A 20. század második felében a teológia nem számított tudományak, sőt ellehetetlenítette magát az, aki ezzel akart foglalkozni. Magyarországon legalábbis így volt ez, miközben a világegyházban a második vatikáni zsinat után nagyon sok minden megváltozott a teológia és segédtudományai témakörökben.

Az egyházi könyvtárak útkeresése a rendszerváltozás utáni évtizedekben

Amikor, a rendszerváltozás (1989) után az egyház helyzete megváltozott, előbb elsődleges feladattá gyakorolta: pasztoráció, evangelizáció, majd ezt a szociális tevékenység, az oktatásban való részvétel követte, és csak ezután következtek az egyéb kulturális területek.

Az egyházi könyvtárak sorsának alakulásában 1989 után különböző *politikai, gazdasági, szakmai, szakmapolitikai, jogszabályi, technikai változások* játszottak szerepet. A politikai változás maga a rendszer megváltozása, a gazdasági az ún. Vatikáni megállapodás,⁶ mellyel az állam szerepet vállalt az egyházi gyűjtemények finanszírozásából. A szakmai és szakmapolitikai változást szintén a rendszer megváltozása adta, a kulturális terület

5 Ásványi Ilona: Egyházi könyvtár: muzeális gyűjtemény? tudományos könyvtár? szakkönyvtár? = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás 63. évf. 2016. 5. sz. 198-204 p.

6 1999. évi LXX. törvény a Magyar Köztársaság és az Apostoli Szentzség között a Katolikus Egyház magyarországi közszolgálati és hitéleti tevékenységének finanszírozásáról, valamint néhány vagyoni természetű kérdéssről 1997. június 20-án, Vatikánvárosban aláírt Megállapodás kihirdetéséről. „Megállapodás, amely létrejött egyfelől a Magyar Köztársaság, másfelől az Apostoli Szentzség között a Katolikus Egyház magyarországi közszolgálati és hitéleti tevékenységének finanszírozásáról, valamint néhány vagyoni természetű kérdéssről”.

helyzetének és finanszírozásának megváltozásával, valamint a külföldi könyvtári trendek megismerése, követése és meghonosítása. Nagy szerepe volt a rohamos technikai fejlődésnek, az információtechnológia változásának. A jogszabályi változást a Kulturális törvény⁷ hozta és az ezt kiegészítő és követő jogszabályok.

Az 1990-es évektől kezdődően egyes egyházi fenntartók és az akkori egyházi könyvtárosok képtelenek és a valóságban is „leporolták” az 1950 után bezárkózott vagy bezárt, könyvraktárrá vagy rendezetlen könyvhalmazzá vált gyűjteményeket, óvatosan, de megnyitották kapuikat.

Az egyházi könyvtárak furcsa „kettősségben” éledtek újjá, hiszen más feladatot, más-más könyvtárosi attitűdöt jelent egy muzeális dokumentumanyagot őrző vagy ilyet is őrző és mást egy a rendszerváltás után, újonnan alakult,⁸ modern szakirodalmat is vagy csak azt gyűjtő intézmény működtetése.

Az 1950 előtt is létező, muzeális és korabeli modern szakirodalmat is őrző könyvtárakban csak a vasfüggöny leomlása után vált lehetővé megint, hogy idegen nyelvű teológiai szakirodalommal gyarapítsák könyvállományukat. Közben elkezdtek feltérképezni, számba venni, majd előbb megismertetni, aztán könyvtári módon szolgáltatni e többnyire muzeális gyűjtemények értékeit, kincseit is, melyek a nemzeti kulturális vagyoni jelentős részét képviselik. Van, olyan – Pannonhalma – amelyik a világ kulturális örökségének is része, és szinte mindegyik birtokol olyan unikum vagy hungarikum dokumentumot, melynek egyedüli őrzője a világon.

Az egyházi könyvtárak tudatosították, hogy vannak köztük olyan fenntartók és könyvtárosok, akiknek vannak terveik arra, hogy hogyan tudnák a rájuk bízott gyűjteményt gondosan és méltón megőrizni az utókornak, a mai kor követelményeinek megfelelően szolgáltatni a kutatóknak, és megismertetni a nagyközséggel is. Ugyanakkor a történeti mellett jelentős kurrens szakirodalommal is rendelkezve igazolták az egyházi könyvtárak helyét a hazai könyvtári rendszerben, megerősítették identitásukat a könyvtári hálózatban, hogy ti. nem

archívumok és nem múzeumok, majd a megkeresték helyüket, mint történeti és/vagy modern teológiai könyvtárak a szakkönyvtárak között.

Az egyházi könyvtárak első és második „öntudatra ébredése”

Az egyházi könyvtárak „öntudatra ébredése” 1994-ben kezdődött, amikor is megalakult az Egyházi Könyvtárak egyesülése. A három évvel később, 1997-ben elkészült kulturális törvény az egész magyar könyvtárügy számára igen fontos jelentőséggel bírt, az egyházi könyvtárak számára különösen is, entitásuk igazolásában. A könyvtáros szakma a 2000-es évektől már valóban könyvtárként nézett az egyházi könyvtárakra és nem, mint múzeumra vagy archívumra (levéltár). Ezt a könyvtári identitást erősítették meg az egyházi könyvtárakban 2006 és 2012 között elvégzett alap és minőségi szakfelületes vizsgálatok. A nyilvános státusz vállalása jó hatással volt a könyvtárakra (pl. megnyitlak a pályázati lehetőségek előttük), és az e könyvtárakat felkereső kutatókra, doktori iskolásokra, szakdolgozókra is. Ismeretlen források, kincsek váltak kutathatóvá, és nem volt többé reménytelen vállalkozás, ha valaki a teológiában és segédtudományaiban képzelte el tudományos pályafutását.

Az 1997-es Kulturális törvény ugyan eltörölte a korábbi tipizálást (közművelődési, ill. később települési könyvtár, szakkönyvtár, felsőoktatási könyvtár stb.), és nyilvános és nem nyilvános könyvtárról beszélt, de éppen a nyilvánosság, valamint az újonnan jelentkező feladatok (élethosszig tartó tanulás, társadalmi szerepvállalás stb.) a közgyűjteményi, közművelődési jellegét erősítette (kérte számon?) MINDEN könyvtártípustól, így az egyháziaktól is. (A Vatikáni megállapodás garantálta – ugyan a mindenkor éves költségvetés lehetőségeit figyelembe véve – állami támogatás elnevezése is egyházi közgyűjteményi támogatás.) Az egyházi könyvtárak fejlesztésének az volt az „ára”, hogy közfeladatokat is vállaltak, ami leginkább ismeretterjesztést jelentett, és jelent ma is; a muzeális gyűjtemény „érdekessé” és „fogyaszthatóvá” tételét a nagyközönség számára.

2016 táján nyílt arra lehetőség, hogy egy második és másféle öntudatra ébredés bekövetkezzen, hogy az egyházi könyvtárak, mint történeti és/vagy modern teológiai szakkönyvtárként határozzák meg magukat muzeális jellegük mellett. Ebben sajátos

7 1997. évi CXL. törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről.

8 Pl. Pázmány Péter Katolikus Egyetem három kara: BTK, HTK, JÁK könyvtárai, Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola Könyvtára, Apor Vilmos Katolikus Főiskola Könyvtára

szerepük volt az egyházi felsőoktatási könyvtáraknak, különösen is a rendszerváltozás után újonnan alakult egyházi egyetemek és főiskolák könyvtárának, mely könyvtártípust – felsőoktatási – vannak, akik külön kategóriaként határoznak meg, és vannak, akik a szakkönyvtárak közé sorolnak.

Ha az egyházi könyvtárak *könyvvállományát, állománygondozását, feltárását, szolgáltatását* nézzük, valóban *szakkönyvtári* jelleget mutatnak inkább, mint *közkönyvtári, települési könyvtári* jelleget. Ez még akár az e könyvtárakban dolgozó munkatársakra, mai szóval *humánerőforrásra* is igaz: a szakkönyvtárakban lényegesen kevesebben dolgoznak, mint más könyvtártípusban, végzettségük nemcsak könyvtáros, hanem jártasak az adott szakterületben.

Ha a *szakkönyvtárak* csoportjára gondolunk, megállapíthatjuk azt is, hogy e könyvtárak *hasonlítanak* is egymáshoz, és – éppen a különböző szakmákra irányulás miatt – nagyon *különböznek* is egymástól. Nincs két egyforma szakkönyvtár, talán még az azonos témát gyűjtők között sem. Így van ez az egyházi szakkönyvtárak esetében is, és nemcsak amiatt, hogy *különböző felekezetek* teológiai anyagát gyűjtik, őrzik, gondozzák, szolgáltatják.

Az egyházi könyvtárak mint szakkönyvtárak

Az egyházi könyvtárakban a szakkönyvtárakra emlékeztető módon folyik a hagyományos, ugyanakkor folyton megújuló, a 21. századi könyvhasználati szokásokhoz alkalmazkodó könyvtárosi munka. Ami az állománygyarapítást-állományalakítást illeti: a legkülönbözőbb hagyományos, papíralapú és elektronikus dokumentumtípusokat *gyűjtik*; az adott témának-tudománynak megfelelően teljességre törekvően, nemcsak forrásmunkákat, hanem a szakirodalomban való eligazodást segítő segédleteket is. (A rendszerváltás után a külföldi szakirodalom retrospektív pótlása és *beszerzése* nagy kihívás volt, és a könyvek magas ára miatt ma sem könnyű feladat. A *feldolgozó-feltáró* munka során szakkatalógusokat, szakirodalmi adatbázisokat építenek, szakbibliográfiákat és tematikus bibliográfiákat készítenek, és tartalmi feltárást végeznek. *Szolgáltatásaik* a teológia és segédtudományai tudományterület lassabb változásának köszönhetően még mindig inkább hagyományosnak mondhatók – kölcsönzés, könyvtárközi kölcsönzés, távhasználat, szaktájékoztató, témafigyelés, irodalomkutatás stb. –, de az

informatikai fejlődés következtében megváltozott könyvtárhasználati szokások megkövetelik a korszerű szolgáltatásokat is: digitalizálás, távhasználat stb., különösen az egyházi felsőoktatási könyvtárakban. (A gyors technikai változás és a pandémia lehetővé és szükségessé is tette ezeket a szolgáltatásokat.) A könyvtárhasználói igények napjainkban az egyházi könyvtárakban is a tartalomszolgáltatás, a nyílt hozzáférés felé mozdultak el.

Az egyházi könyvtárak tradicionális jellemzője, a gyűjteményi együttműködés. Minden szakmabeli tudja, hogy a könyvtár – levéltár – múzeum egy közös (ös)intézményből fejlődött, vált szét háromfelé. Napjainkban a digitalizáció előretörésével megint egy közös – ugyan virtuális – „intézmény” felé tartunk.

A 19. században elterjedt, „(össz)gyűjteményi szemlélet” szerinti működés, vagy *gyűjteményi együttműködés* egyáltalán nem idegen az egyházi könyvtáraktól, sőt tradicionálisan jellemző, hogy szorosan együttműködnek a helyi egyházi levéltárral és múzeummal. Ez érvényesülhet a szervezeti kultúrában, a közös gazdálkodásban, működtetésben, illetve a humánerőforrás tekintetében. A református felekezetnél – ez intézményeik közös elnevezésében is megmutatkozik –, illetve a teremkönyvtárral bíró katolikus könyvtáraknál kimondatlanul már régebb óta így van. A szervezeti kultúra ki- és átalakítása példaértékű módon valósult meg az evangélikus felekezetnél és a Pannonhalmi Főapátságban. Az evangélikusoknál – talán nem túlzó a kifejezés – markánsan, radikális módon, Pannonhalmán inkább lassabban és fokozatosan.

Az elmúlt években, a *vallási és kulturális turizmus előre törésével*, az egyre szaporodó látogatóközpontok⁹ megépítésének és működtetésének hátterében is az adott egyházi intézmények (könyvtár-levéltár, múzeum) kincseinek közös bemutatása, megmutatása áll. Vagy talán fordítva: a látogatóközpontok közös együttműködésre, munkára ösztönözhetik a könyvtárakat, levéltárakat, múzeumokat. Úgy gondoljuk, napjainkban, ebben az évtizedben ebben rejlik az egyházi könyvtárak feladata.

9 Pl. Egri Érseki Palota Turisztikai és Látogatóközpont, Szily János Egyházmegyei Gyűjtemény és Látogatóközpont: Szombathely, Astriceum: Kalocsa, Szent László Látogatóközpont: Győr, Székesfehérvári Egyházmegyei Látogatóközpont

Mitől lehet modern egy (egyházi) teológiai szakkönyvtár?

Mitől lehet modern egy könyvtár, általában és mitől lehet modern egy teológiai szakkönyvtár, amennyiben nem lezárt, muzeális-történeti gyűjteményről, hanem folyamatosan gyarapító egyházi könyvtár-ról beszélünk?

Elsőként attól, hogy a gyűjteménye (tartalmi és formai – dokumentumtípusok – szempontból) naprakész szakirodalommal bír. Másodsorban attól, hogy szolgáltatásai korszerűek, megfelelnek a kor követelményeinek, elvárásainak, technikai fejlettségének.

A modern egyházi könyvtárak elsődleges feladat tehát a kurrens teológiai szakirodalom *beszerzése és szolgáltatása*. Ez első hallásra nem tűnik rendkívülinek, de ismételten gondolnunk kell arra, hogy a „vasfüggöny mögül” meglehetősen nehéz volt a *szerezés*, csak akkor vált lehetségessé a teológiai irodalom beszerzése, amikor az leomlott. Napjainkban már nemcsak a papíralapú dokumentumok, hanem a teológiai szakirodalmat biztosító adatbázisok beszerzése a feladat. Ma ezzel kapcsolatban az okoz nehézséget, hogy a nyomtatott és elektronikus dokumentumok, illetve adatbázisok előfizetésének ára meglehetősen borsos, különösen igaz ez a külföldi szakirodalomra.

Ami a korszerű *szolgáltatást* illeti: az információ-robbanás, az információtechnológiai fejlődés, az infokommunikációs szemlélet elemi módon hatott az egyházi könyvtárakra is. Az informatikai újdonságok megismerése, biztosítása, terjesztése nem kis anyagi ráfordítást és még inkább szemléletváltást igényelt. A szemléletváltás nem kis mértékben azt, hogy tudomásul vegyük: az informatikai fejlődés olyan rohamos, hogy szinte évente újabb és újabb – költséges! – beruházást igényel, nem beszélve a folyamatos tanulásról, tájékozódásról, amit ez a változás megkíván.

Hogyan lehetséges a muzeális, védett gyűjtemények és a „történeti” teológiai szakirodalom, illetve a kultúrtörténeti tudásanyag közkinccsé tétele az állományvédelmi szempontok maximális érvényesítésével?

A muzeális gyűjteménnyel rendelkező könyvtárakban kiemelt szerepet kap az *állomány fizikai védelme* (restaurálás, preventív védelem, állag-

megóvás, vagyonvédelem, tűzvédelem). Ugyanakkor alapvető 21. századi elvárás, hogy a gyűjtemény feltárt legyen távolról elérhető *elektronikus katalógusban*, helyi, sőt külső *adatbázisokban*. Fontos feladat a szövegszerű és képszerű *digitalizálás*, hogy a muzeális kincseket, melyek a nemzeti kulturális örökség és a világ örökségének része is, széles körben megismertessék, közzé tegyék, nemcsak a tudományos kutatás, hanem a közművelődés, ismeretszerzés, tanulás szolgálatában. (Meg kell jegyeznünk, hogy a muzeális gyűjteményekben a digitalizálásnak állományvédelmi szerepe is van – így nem az eredeti dokumentumot kell kutatásra bocsátani.) Ehhez speciálisan képzett szakemberekre és modern, folyamatosan korszerűsödő technológiára van szükség.

A muzeális állomány közkinccsé tételének lehetősége digitalizáláson túl a *kiállítások szervezése* a saját gyűjteményből, műtárgykölcsonzés különböző kiállításokra. Az egyes egyházi intézményekben rendezett kiállítások kiváló forrásai az adott helyi gyűjteményeknek: könyvtár, levéltár, múzeum tudományos feltárása („megkutatása”).¹⁰ Ezek a kiállítások nem mindig „*történetiek*,” hanem modernnek is lehetnek, kortárs művészek alkotásai, melyeket egy-egy egyházi hely vagy éppen gyűjte-

10 Sajátos vállalkozása volt a Pannonhalmi Főapátságnak 2020-ban, hogy a 2021. évi kiállítást szervező, a Néprajzi Múzeumban működő Nyitott múzeum kutatócsoport fiatal alkotói „megkuttatták” a pannonhalmi gyűjteményeket. Két évet, két tematikus és spirituális évadot (2020 *Vendégség*, 2021 *Emlékezet*) kötött össze az a kutatási és kiállítási munka, amelyben muzeológusok, kurátorok, művészek dolgoztak a Pannonhalmi Főapátság gyűjteményeiben: a könyvtárban, a levéltárban, a múzeumban és az iskolai gyűjteményekben. Ebből a munkából születtek a Pannonhalmi Főapátságban 2021. június 3. és 2021. november 11. között rendezett *Láthatatlan spektrumok* és a *Szubjektív archívum* című kiállítások. A *Láthatatlan spektrumok* kiállításban részt vevő kutatók: Foster Hannah Daisy, Gadó Flóra és Frazon Zsófia, Toronyi Zsuzsanna, alkotók: Albert Ádám, Gosztola Kitti, KissPál Szabolcs, Lepsényi Imre, Salát Zalán Péter, Tranker Kata, Villányi Csaba, kurátorok: Frazon Zsófia, Gadó Flóra; Forrás: <https://pannonhalmi-foapatsag.hu/kiallitasok-2021/>

A Szubjektív archívum létrehozásában együttműködő benccs szerzetesek: Várszegi Asztrik, Binzberger Ákos, Hortobágyi T. Cirill, Borián Elréd, Kisémet Fülöp, Dejcics Konrád, Biriszló Lőrinc, Szabó Márton, Jurinka Szilveszter Kurátorok: Forster Hannah Daisy, Frazon Zsófia; Forrás: <https://konyvtar.osb.hu/hu/hirek/kiallitas-kiallitasban-szubjektiv-archivum>

mény ihletett, és témájukban nem is mindig *egyháziasak* vagy vallásosak. Kiváló példa erre az együttműködésre a Pannonhalmi Főapátság és a kortárs művészetek párbeszéde.¹¹

A muzeális kincsek bemutatásának másik lehetősége: bekapcsolódás az egyházi fenntartó (egyházkerület, egyházmegye, szerzetesrend) kulturális és vallási-turisztikai tevékenységébe. Ennek egyik módja, a teremkönyvtárral bíró egyházi könyvtárak esetében reprezentatív helyszín biztosítása rendezvények számára.¹²

Egy következő lehetőség, tematikus látogatások, foglalkozások, vezetések szervezése és levezetése.¹³

11 Berényi Marianna: Kompromisszum helyett párbeszéd. A kortárs művészet és a Pannonhalmi Főapátság in: Múzeumcafé (92) 2022 (6) p. 52-79.

12 Augusztus utolsó hétvégéje csaknem két évtizede az *Arcus Temporum Pannonhalmi Művészeti Fesztivál* (www.arcustemporum.com) ideje a Pannonhalmi Főapátságban. A fesztiválnak „négy lába” van: a zene, a képzőművészet, az irodalom és a spiritualitás. A Pannonhalmi Főapátsági Könyvtár klasszicista teremkönyvtára – más terek: templom, Boldogasszony-kápolna stb. mellett – évek óta kedvelt helyszíne a programoknak. A könyvtárteremben rendezett programokról könyvtár honlapján is olvasható beszámoló. <https://konyvtar.osb.hu/>

13 2022. augusztus 12-én immár harmadik alkalommal szervezte meg a Pannonhalmi Főapátság a Csillagok alatt elnevezésű programot. Az érdeklődők először részt vesznek az esti zsolozsmán, a vesperáson a bazilikában, majd egy bencés vezetéssel körbesétálnak a templomban és megnézik a torony alatt a teremtéstörténetet elbeszélő, valamint a zodiákus jegyeket megjelenítő freskókat és a felsőszentély, meg a Szent Benedek-kápolna „csillagboltozatát”. Ezután a könyvtárban folytatódik a séta, ahol éggömböket és csillagászattal kapcsolatos régi könyveket tekinthetnek meg a látogatók, majd szintén egy bencés szerzetes tart szemléletes előadást a csillagászatból. A program a Főapátság pincészetének teraszán zárul, ahol egy pohár gyöngyöző rozé mellett talán hullócsillagot is láthatnak az esti látogatásra vállalkozók.

<https://konyvtar.osb.hu/hu/hirek/csillagok-alatt-rendhagyoes-ti-latogatas-pannonhalmi-foapatsagban>

<https://konyvtar.osb.hu/hu/hirek/csillagok-alatt-masodszor-es-ti-latogatas-pannonhalman>

<https://konyvtar.osb.hu/hu/hirek/csillagtura-immar-hagyomanyosan-pannonhalmi-foapatsagban>

A 2022. évi kulturális évadban többször meghirdetett *Barokk Pannonhalma* programon olyan tereit is megnyitja a látogatók előtt a Pannonhalmi Főapátság, melyek a nagyközönség számára év közben nem látogathatók. Ezek a barokk ebédlő és a prelatura. A program során az érdeklődők megtekinthetik azokat a 18. században nyomtatott könyveket is, melyek a barokk ebédlő freskóit ihlették, ill., mintául szolgáltak ezeknek.

<https://konyvtar.osb.hu/hu/hirek/barokk-pannonhalma-program-margojara-barokk-ebedlo-freskoinak-konyves-hatter-1-bevezeto-es>

Az egyházi könyvtárakban őrzött kulturális értékek közkinccsé tételének következő lehetősége a fenntartó intézmény és szervezet *imázsépítésének* segítése. Többek között forrás (hiteles történeti információk és storytelling) biztosítása a dizájn-teremtés, márkáépítés, promóció érdekében, amivel az adott fenntartó intézmény *marketingjét, brandjét* erősítik – vagy segíthetnek ennek kialakításában.

Több egyházi könyvtár vállalkozik önálló *kiadói tevékenységre* (könyvkiadás és folyóiratszerkesztés), vagy egy-egy kiadó segítségével tárja a nagyközönség elé kulturális kincseit, *hasonmás kiadások* vagy egyéb kiadványok: *szövegkiadások, forráskiadványok, nyomtatott katalógusok* formájában tudományos vagy ismeretterjesztő céllal.

Összegzés

A dolgozat elején említett mondás: *Isten malmai lassan örölnék* eredeti jelentése az, hogy az isteni igazságszolgáltatás lassan (az emberi szívnek késedelmesen), de biztosan utoléri azt, aki rosszat tesz embertársainak, valójában Istennek, akit az embertárs iránti szereteten keresztül szeretünk. De ezt a mondást használhatjuk akkor is, ha olyan dologra, eseményre, eredményre utalunk, ami hosszú távon biztosan bekövetkezik, ha kitaratók vagyunk és türelmesek. Most inkább ez utóbbi értelemben használtuk.

A magyarországi egyházi-felekezeti könyvtárak nagy utat tettek meg a rendszerváltás óta eltelt három évtizedben. Miközben ötvenévnnyi lemaradást kellett behozniuk, lépést kellett tartaniuk a megújuló és folyamatosan változó „világi” könyvtárakkal. A *felzárkózás* kinek gyorsabban, kinek lassabban sikerült. A politikai, társadalmi, gazdasági, szakmai változások közepette megváltozott az egyházi-felekezeti fenntartók, könyvtárosok, könyvtárak helyzete is. A folyamatos megújulás is tapasztalható volt kisebb-nagyobb fáziskésésekkel és érzékelhető napjainkban is.

<https://konyvtar.osb.hu/hu/hirek/barokk-ebedlo-freskoinak-konyves-hatter-2-az-emblemak>

<https://konyvtar.osb.hu/hu/hirek/barokk-ebedlo-freskoinak-konyves-hatter-3-egyhazi-es-vilagi-meltosagok>

<https://konyvtar.osb.hu/hu/hirek/barokk-ebedlo-freskoinak-konyves-hatter-4-kiket-adott-bences-rend-vilagnak>

Ment-e az egyházi könyvtárak által a világ elébb, és/vagy ment-e az egyházi könyvtárak sorsa elébb az elmúlt három évtizedben? – tettük fel a kérdést az Egyházi Könyvtárak Egyesülése pannonhalmi konferenciáján?¹⁴ Amit ott és akkor elmondtunk,

érvényes: felsejlik sok kudarc, küzdelem, hiába való fáradozás, amikor megakadtak a törekvéseink, késedelmesek voltak a döntéseink és eredménytelenek voltak a próbálkozásaink, de biztosan mindenkinek eszébe jutnak szép sikerek, örömeik is. Ezek, az egyes könyvtárakban elért eredmények tapasztalataink szerint mindig összeadódnak, és együtt, az egyházi könyvtárak közös sikereként jelennek meg a szakmában, és reményeink szerint a szakmai és politikai döntéshozók előtt is.

14 Ásványi Ilona: Az egyházi könyvtárak útkeresése az 1990-es évek második felétől napjainkig. Elhangzott 2022. június 28-án, Pannonhalmán, az EKE-konferencián: Az Egyházi Könyvtárak Egyesülése konferenciája, a Pannonhalmi Főapátság Megújulás kulturális évadában. Megújulás a Covid után... a folyamatosan változó világban. Az előadás szerkesztett változata = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 2022.
<https://doi.org/10.3311/tmt.13189>

Beérkezett: 2023. február 12.



Ásványi Ilona
Pannonhalmi Főapátsági Könyvtár
igazgató
E-mail: ilona@osb.hu

Az adatműveltség és a COVID-19 válság

Koltay Tibor

A COVID-19 világjárvány nemcsak egészségügyi problémákat okozott, hanem infodémia (információs válság) kialakulásához is vezetett. Ennek következtében nemcsak a könyvtáraknak és könyvtárosoknak kellett számos olyan kihívással szembenézniük, amelyeket az információk vagy adatok kezelésének szükségessége okozott. Ezekben a területeken fontos lehet, hogy ismerjük az információs műveltség és az adatműveltség jellemzőit, valamint az ezekhez kapcsolódó néhány olyan területet, ahol eszközöket találhatunk arra, hogy ezt a helyzetet kezelni tudjuk.

Tárgyszavak: *információs műveltség, adat, adatkezelés, világjárvány*

1 Bevezetés

Bár a COVID-19 világjárvány (pandémia) csendesedni látszik, nem tudhatjuk, hogy meddig és milyen formában marad velünk. Ez a járvány számos olyan probléma okozója, amely információs válságot is okozott, komoly figyelmet igényelve a könyvtáraktól, valamint a könyvtár- és információtudományi oktatóktól. Ezek mellett több olyan területet is érint, ahol az információk és az adatok kiemelkedő szerepet játszanak.

A járvánnyal kapcsolatos, változatos forrásokból származó hiteles és hamis információk rövid idő alatt jöttek létre, aminek folytán nehéz őket egymástól megkülönböztetni. Ezért is szoktunk információs válságról (infodémiáról) beszélni.¹ Mindezt súlyosbította a járványkezeléssel járó, kényszerű elszigeteltség, amihez még hozzáadódott a digitális információszerzés kényszere is.² Ráadásul az ismeretek terén, több szinten is nagyfokú bizonytalanság volt tapasztalható, ezért rendkívül nehéz volt követni és értelmezni a COVID-19-ről szóló híreket és hivatalos ajánlásokat.³

2 Információs viselkedés a járvány idején

A világjárvány okozta egészségügyi, jogi, pénzügyi és jóléti kockázatok mérséklésének egyik fontos kontextusát az információs viselkedés adja meg. Ez ugyanis megmutatja azt is, hogy miért van szükség az információs műveltség és adatműveltség által kínált eszközök és lehetőségek kihasználására.

Az Egészségügyi Világszervezet (WHO) is úgy ítéli meg, hogy az adekvát információs viselkedésnek nagy fontossága van, mivel a COVID-19 hatásainak enyhítését célzó lépések megtételéhez meg kell értenünk a válsághelyzet kapcsán megjelenő narratívák lényegét, továbbá fel kell ismernünk, hogy ezek között a körülmények között miként változik az információáramlás természete.⁴ Éppen ezért érdemes megnéznünk két példát arra, hogy milyen hatással volt a járvány az emberekre.

2020 áprilisában az Egyesült Államok különböző területein korlátozásokat vezettek be a világjárvány idején, 1374 felnőttől gyűjtöttek adatokat. A felmérés eredményei, az általános tapasztalatokkal egyező módon azt mutatták, hogy az emberek leginkább azokra a hálózatokra támaszkodnak, amelyeket családjuk és közeli ismerőseik alkotnak. A szociális távolságtartás követelménye és az otthonok elhagyásának korlátozása azonban éppen azt nehezítette meg, hogy segítsük azokat az embertársainkat, akik idős koruk, vagy internetismereteik alacsonyabb szintje folytán főként személyes kapcsolatra támaszkodhatnak. Az ő körükben ugyanis nagy valószínűséggel csökkent a digitális kommunikáció mennyisége és minősége. Bár az internet keresőmotorokat, közösségi oldalakat és fórumokat is kínál, ezeket leginkább a nagyobb internetes tapasztalattal és készségekkel rendelkezők használták, ami ahhoz vezetett, hogy ezek a polgárok elszigetelődtek a társadalom többi részétől.⁵

Nagyjából ugyanebben az időszakban, Ausztria, Németország és Svájc polgárainak információviselkedését vizsgálták 308 fő megkérdezésével, természetesen online formában. A kutatók arra voltak kíváncsiak, hogy az információforrások összetételét és használatának intenzitását milyen mértékben változtatta meg a Covid-19 válság. Az eredmények azt mutatták, hogy megnőtt az igény a megbízható információk iránt. A válaszadók 84 százaléka elégedett volt a Covid-19 válság idején neki nyújtott információszolgáltatással. Akik kevésbé voltak elégedettek, azok lényegesen ritkábban használtak megbízható forrásokat. Felmerült az is, hogy az információ mennyisége egyesekben az információ túlterheltség érzését keltette, ami az információkeresés és a médiahasználat csökkenéséhez vezetett, miközben a válaszadók 75 százaléka úgy érezte, hogy összességében több hírt és információt fogyasztott a válság kezdete óta. Az informálódás leggyakoribb célja az volt, hogy figyelemmel kísérjék az általános helyzetet. Ezt a válaszadók 96 százaléka jelölte meg. Ezt követte 80 százalékkal az információgyűjtés, amely a válság gazdasági és társadalmi vonatkozásainak megismerésére irányult. Hetven százalékot tett ki az, hogy a mobilitási korlátozásokról tájékozódtak az emberek, míg a fertőzések elkerülésével kapcsolatos információk megszerzése 59 százaléka számára volt fontos. A válaszadók mindössze 4 százaléka számolt be arról, hogy aktívan kerülte a Covid-19-ről szóló információkat. Huszonnégyen egyéb okokat is megjelöltek, így a válaszok között szerepelt az események nyomon követésének igénye, a saját véleményalkotásuk alátámasztására szolgáló ismeretszerzés, a családért való aggodás, továbbá a válság személyes és társadalmi szintű hatásainak megismerése. Az is kiderült, hogy a magukat magas kockázati csoportba tartozónak tartó válaszadók számára a személyes egészséggel kapcsolatos aggodalmak és a fertőzések elkerülése lényegesen fontosabb volt, mint a válság gazdasági és társadalmi vonatkozásairól szóló információk megismerése. Ugyanakkor egyetlen, magát magas kockázati csoportba soroló válaszadó sem számolt be arról, hogy aktívan kerülte volna a világgjárványról szóló információkat.⁶

Érdemes elgondolkoznunk azon, hogy éljünk-e a változásmenedzsment adta lehetőségekkel annak érdekében, hogy jobban tudjunk alkalmazkodni

a változó környezethez és körülményekhez. A hatékony változásmenedzsmentnek és a bizonytalan helyzetek megfelelő kezelésének ugyanis ilyenkor is fontos szerepet kell játszania. Talán mondanunk sem kell, hogy az információ és az adatok kulcsszerepet játszanak ezekben a kontextusokban, mivel a pandémia keltette helyzet szokatlan követelményeket támaszt az egyénnel és a társadalommal szemben, többek között avval, hogy mindennapi tevékenységeink egy részének felfüggesztésére vagy megváltoztatására is rákényszerít bennünket.

A megpróbáltatásokra és az esetleges katasztrófákra való felkészülést viszont pozitívan befolyásolja, ha az információ nemcsak hozzáférhető, érthető és személyre szabott jellegű, hanem a közösségi részvétel keretébe is beilleszthető. Tudjuk, hogy a társas interakciókhoz kötődő információcseré gyakran párosul érzelmi támogatással és lehetővé teszi a tapasztalati tudás, például társaink személyes tapasztalatainak megosztását. Ezért van az, hogy személyes tudásunk kiegészítheti a szakértői tudást, ami lehetővé teszi az egyének és közösségek számára, hogy új helyzeteknek jelentést tulajdonítsanak és megbirkózzanak a bizonytalanság érzésével.⁷

A tévinformációk, a félreinformálás, az álhírek és álinformációk, valamint a szűrőbuborékok és véleménybuborékok, valamint a visszhangkamrák számának növekedése és széleskörű terjedése nyomán már egy ideje az igazság utáni korról kell beszélünk, sőt ezeknek a szándékos vagy véletlen, de többnyire félrevezető információknak és adatoknak a száma és gyakorisága még nőtt is a járvány hatására.⁸ A nyomában kialakuló, korábban ismeretlen információs környezet tehát megköveteli, hogy a tévinformációk kiszűrésének lehetséges eszközei között gondoljunk az információs műveltségre is.

3 Az adatok fontossága és kezelése

A világgjárvány idején az adatok is rendkívüli jelentőségre tettek szert, mivel képesek szemléltetni az aktuális fejleményeket, és segíteni tudják a szakpolitikák értékelését. Vizualizációs képességeinknek köszönhetően értelmezni is tudjuk az adatokat, amivel keretet adhatunk a válság hatásainak megvitatásához. Tudjuk azt is, hogy a médiatudósítások nagymértékben támaszkodnak a statisztikákra, így

gyorsan hozzáférhető áttekintést tudnak nyújtani.⁹ Az adatok alapvető fontosságúak az összetett és dinamikus helyzetekben való eligazodáshoz, mivel befolyásolják azt, ahogyan a válságokat értelmezzük, vagy próbálunk túllépni rajtuk.¹⁰ Mindez megköveteli, hogy adatműveltséggel is rendelkezünk, különös tekintettel arra, hogy a megfelelő technológiák meglétével ma már az adatok újrafelfedezéséről beszélhetünk.¹¹

Az adatműveltség (*Data Literacy*) olyan készségek és képességek összessége, amely lehetővé teszi, hogy hozzáférjünk az adatok széles köréhez, továbbá feltételezi, hogy etikus módon használjuk, valamint kritikai szemlélettel értelmezzük és interpretáljuk ezeket az adatokat.

Ismereteink és készségeink azonban nem korlátozódhatnak a kutatási adatokra. *Pangrazio* és munkatársai szerint az adatműveltségnek magában kell foglalnia bármilyen forrásból származó, különböző típusú adatok értelmezésének és felhasználásának képességét.¹² Ennek megfelelően az adatműveltség segíteni tud abban, hogy megértsük az adatok létrehozásának folyamatát, ide értve eredetük korlátait és a használt elemzési eszközöket is. Ez a megközelítés rendkívüli fontosságot kapott a világjárvány és különösen a zárlatok idején, és minden korábbinál nagyobb mértékben ráirányította a figyelmünket az adatműveltségi készségek szükségességére, amivel túlmutat az adatok használatának pusztán a készségein.¹³

Bár jóval régebbi fogalom, nem kerülhetjük meg az információs műveltséget, amely megelőzte és megalapozta az adatműveltség megjelenését. Ettől függetlenül természete és jellemzői időtállóan bizonyultak, sőt újra aktuálissá válnak. Ahogy az már 1984-ben megfogalmazódott, az információs műveltség nemcsak az egyén belső, kognitív folyamatai által meghatározott, tehát a külső körülményektől független, autonóm cselekvését jelenti, hanem van egy másik megközelítése is, amelyet ideológiai (ideologikus) modellnek hívunk. Ennek eredményeként az információs műveltséget a társadalmi kommunikáció társadalmi gyakorlataként kell kezelnünk, abból kiindulva, hogy minden közösségnek megvan a maga írástudása.¹⁴ Mindez érvényes az adatműveltségre is, amely korábban főként a kutatási adatokra figyelt, miközben ma már

elfogadjuk, hogy a kutatók és az „egyszerű” állampolgárok egyaránt az adatok előállítói és fogyasztói.

Az IFLA 2021. évi jelentése a könyvtárosok és a különböző tudományágak szakértői közötti párbeszéd eredményeként 20 politikai, gazdasági, társadalmi, kulturális és technológiai trendet azonosított. A tíz legfontosabbnak ítélt trend közé bekerült az adatok dominanciája is, ami többek között azt mutatja, hogy az adatok új felhasználási módjai és alkalmazásai drámaian megváltoztatták a gazdaság működését és társadalmi életünket. Ez pedig egyre inkább szükségessé teszi, hogy adatműveltségre tegyünk szert, ezért a következőkben behatóan fogunk foglalkozni természetével.

A jelentés kiemeli azt is, hogy a személyre szabott szolgáltatások megvalósítására irányuló törekvések fókuszában a felhasználók információs viselkedése kell, hogy álljon, mivel az így nyert adatok lehetővé teszik annak előrejelzését, hogy mi felel meg legjobban az adott személy igényeinek vagy érdeklődési körének. Ehhez viszont figyelniük kell a társadalmi kontextusokra is. Ha ugyanis rendelkezésünkre állnak a megfelelő adatok, akkor lehetővé válik, hogy megvizsgáljuk, valójában mi történik bizonyos területeken, így nem csak feltételezésekre, vagy egyéni beszámolókra támaszkodhatunk. Az adatok jobb felhasználása egyúttal arra is ösztönözhet bennünket, hogy erőfeszítéseket tegyünk a könyvtári szolgáltatások hatásának felmérésére és értékelésére.

Ugyanakkor az adatok ilyen célú felhasználása során tiszteletben kell tartanunk a felhasználók magánéletét, és kerülnünk kell az elfogultságot, vagy bármilyen okból fakadó megkülönböztetést. A könyvtáraknak szerepet kell játszania az adatvédelmi törvények megismertetésében és az adatok etikus felhasználásához kötődő követelményének tudatosításában, amivel a hatékony tudományos kutatást is támogatni tudják.

Az ilyen irányú elvek alkalmazása azonban csak akkor lehet hatékony, ha az emberek élnek is a számukra megnyíló lehetőségekkel. Éppen ezért biztosítanunk kell, hogy ne csak az anyagi jólétben élő, vagy a magasabb iskolai végzettséggel rendelkező polgárok dönthessenek adataik felhasználásáról.¹⁵ Ez utóbbi követelményről az adatpolgári viselkedés kapcsán még szólni fogunk.

3.1 A kutatási adatok és az adatkultúra

A tudományos eredmények értékelését és terjesztését magában foglaló kommunikáció rendszere is reagált a világjárvány okozta változásokra, többek között úgy, hogy rávilágított a nyílt adatok és a nyílt tudomány fontosságára. Az egészségügyi kutatásokra összpontosító jótékonyági alapítvány, a Wellcome Trust (London) már a világjárvány korai szakaszában kiadott egy közleményt a COVID-járvány és a vele kapcsolatos eredmények megosztásáról. Ezt világszerte 160 szervezet írta alá, köztük kutatásfinanszírozók, kiadók, infrastruktúra-szolgáltatók és kutatóintézetek. A nyilatkozat felszólította a kutatási rendszer szereplőit, hogy tegyenek lépéseket annak érdekében, hogy a világjárványral kapcsolatos kutatások gyorsan és hatékonyan kiértékelhetők legyenek. Ez magában foglalta a COVID-19 járvánnyal kapcsolatos tudományos eredmények gyors, nyílt hozzáférésű megjelentetését, többek között preprintek formájában. Emellett, számos folyóiratnak sikerült felgyorsítania a COVID-19 témájú cikkek megjelentetését. Fokozni kell azonban azokat az erőfeszítéseket, amelyek a tudományos publikációkra vonatkozó adatok és metaadatok minőségének javítására és a megbízható, a tudományos kommunikáció innovációjának tényeken alapuló megközelítésére irányulnak.¹⁶

A kutatási adatok kapcsán érdemes megemlítenünk a tudományos írástudást (tudományos műveltséget) is, amely többek között a jól megalapozott, egyéni és kollektív döntéshozatal lehetővé tétele érdekében magában foglalja a tudomány teljes információs életciklusa során szükséges, releváns ismeretek és készségek ismeretét.¹⁷ A COVID-19 világjárvány idején és a tudományos írástudás részeként különösen fontossá vált a természettudományra koncentrált változata.¹⁸

3.2 Az állampolgári adatkultúra

A fenti helyzet arra is sarkall bennünket, hogy az adatkultúra fogalmát és jellemzőit továbbgondoljuk, ezért vele kapcsolatban nagyobb figyelmet kell kapnia az állampolgári viselkedésnek (*data citizenship*) is. Ez utóbbi lehetővé teszi, hogy aktív, kritikai szemlélettel éljünk egy olyan időszakban, amikor a társadalom adatközpontúsága és az algoritmusok által vezérelt döntéshozatali folyamatok kezdenek normává válni.

Mivel a digitális adatok egyre inkább kulturális és társadalmi életünk központi részévé válnak, az állampolgárok számára egy olyan keretrendszer kell létrehozni, amely feltárja az adatok és az információk adta hatalomközpontú kontextuális kapcsolatokat. Ez arra kell, hogy ösztönözzön bennünket, hogy úgy egyénileg, mint közösen, proaktív módon vizsgáljuk meg, mi történik adatainkkal. A polgárok mindennapi digitális- és adatkultúrájuk tehát kontextuális természetűnek és hálózati jellegűnek kell lennie. Ehhez viszont arra van szükség, hogy a kritikai szemléletet a digitális platformok használatára is kiterjesszük.¹⁹

Az adatkultúra mára már szakterületeken átívelő, interdiszciplináris fogalomként vált, így életvezetési készségeket is kínál a mindennapi állampolgári szerepvállalást és a személyes egészségmenedzsmentet érintően is. Segít abban, hogy ügyelni tudjunk személyes adataink kezelésére és magánéletünk védelmére, ami különösen fontos a közösségi hálózatok útján terjedő információk és adatok tekintetében. Az adatkultúrának ezen problémamegoldáshoz, lehetővé téve a közösségi, kívül adatalapú/adatvezérelt döntéshozatalra és üzleti stratégiákra is ösztönöznie kell bennünket.²⁰

Az adatkultúrának az oktatási gyakorlatba történő integrálása nem egyszerű és nem is egyértelmű, ugyanakkor erősödik az az elképzelés, hogy az információs folyamatok társadalmi és kommunikatív vonatkozásait kell hangsúlyoznia. Ezt specifikus élethelyzetek kontextusában kell tennie, abból a célból, hogy konstruktív társadalmi tevékenységek létrejöttét segítse elő. Ebben az esetben már az adatkultúra tág megközelítéséről van szó, amelynek része a statisztikai írástudás (műveltség), az adatok vizualizációja, adatoknak az érvelésben való felhasználása, a nagy adatok és a közösségi tudomány (*citizen science*) kapcsolatának ismerete, ide értve a személyes adatkezelést és az adatok etikus használatát is.²¹

Az adatkultúra oktatásának fő színtere – egyelőre legalábbis – a felsőoktatás, tehát a fenti elképzelésben nem véletlenül szerepel „az egyetemi hallgató” kifejezés. Ez az oktatás a digitális adatok tág értelemben vett kezelését és az adatvezérelt döntéshozatal elsajátítását állítja a középpontba, de kötődhet a kutatási adatokkal kapcsolatos (könyvtári) szolgáltatásokhoz is.²²

Az adatműveltség részének tekinthetjük az adatok által informált tanulás következő két vezérelvét is:

- Az adatok használatával kapcsolatos új tudásnak a hallgatók előismereteire és korábbi tapasztalataira kell épülnie.
- A hallgatónak egyaránt meg kell ismerkednie az adatok használatával és az adott szakterület sajátosságaival.

Tágabb megközelítésben arról is érdemes elgondolkodnunk, hogy mit is értünk adatok alatt, és miként vonunk le adatokból következtetéseket. Azt is fel kell ismernünk, hogy kik és mikor használják az adatokat nem megfelelő vagy félrevezető módon. Az állampolgároknak kínált adatműveltségnek egyúttal a digitális gazdaság ismeretére kell épülnie, ideértve az algoritmusok működését és azt, hogy tudjuk, ki finanszírozza a közösségi médiaplatformokat.

Szükség van továbbá arra is, hogy az adatokhoz minél többen viszonyuljanak kritikai szemlélettel, miközben maguk is etikus módon használják fel őket. Éppen ezért fontos a nagy adatokhoz kötődő kritikai adatműveltség, amely elvezethet bennünket ahhoz, hogy minél többen tudjunk jól megalapozott véleményt alkotni a nagy adatok és a hozzájuk kötődő infrastruktúrák természetéről.²³ Ne felejtsük azonban el, hogy az utóbbi célkitűzés egyúttal a kutatási adatok kezelésének is középponti kérdése. Tegyük hozzá, hogy a kritikai szemlélet akkor is jelen van, ha nem kifejezetten kritikai adatműveltségről beszélünk, amit az adatműveltség fentebb említett definíciói is mutatnak.

Közben a közösségi médiában keringő (az előzőekben már említett) összeesküvés-elméletek és a sokszor félrevezető egészségügyi tájékoztatás a közbeszéd előterébe helyezte a médiaműveltség fontosságát is, ide értve a különböző médiatípusok azonosításának, megértésének és kritikus értékelésének képességét is. A médiaműveltség nemzetközi gyakorlati közössége sokat tud nyújtani ezen a téren, mivel óvakodik a rövid távú, reaktív megoldásoktól. Éppen ezért kell fejleszteni a kritikai médiaműveltséget, amelynek fenntartható gondolkodásmóddá kell válnia, ami a média reprezentációs dinamikájának kritikai tudatosságát is szolgálja.²⁴

Érdeemes elgondolkoznunk azon is, hogy miként érvelnek az emberek adatok felhasználásával annak érdekében, hogy értelmet adjanak a világnak. Az is kérdés, hogy milyen következményekkel járhatnak a mindennapi gyakorlatok az adatműveltség oktatására. Mindezt a világjárvány egyedi kontextusát vizsgálva is megválaszolhatjuk. Az, ahogyan mindennapjainkban használjuk az adatokat, változó és adaptálható lehet, ráadásul szintje is változhat.

Kvantitatív értelmezési készségeinktől és diszciplináris háttérünktől függetlenül, másképpen is foglalkozhatunk az adatokkal. Elkerülhetjük őket, vagy éppen mélyebbre ásva vizsgálhatjuk őket. Ezt azonban befolyásolja az adatokba vetett bizalom szintje és érzelmi reakcióink milyensége. Az ezekhez kapcsolódó mindennapi adatgyakorlatok ráadásul hatással vannak az emberek érzéseire, érzelmi és bizalmi alapokon nyugvó és az adatok értelmezését alakító kapcsolataira.²⁵

Röviden ki kell térnünk az adatkormányzás kérdésére is. Erről a feladatkörrel főként az üzleti szférában esik szó, viszont egyre bővebb körben találkozunk azzal az igénnyel, hogy más szervezetek is alkalmazzák. Célja ugyanis az, hogy szabványosított és megismételhető folyamatokra építve átláthatóvá tegye az adatokkal kapcsolatos döntéshozatalt.²⁶ Nem téveszthetjük ugyanakkor szem elől, hogy az adatkormányzás is igényli az adatműveltséget, ami megerősíti azt a meggyőződést is, hogy könyvtárosként, kutatóként és állampolgárként is jó, ha ismerjük a tudományos (kutatási) adatok jellemzőit.

Hogy ki és kinek az anyagi támogatásával hozta létre az adott adatállományt, már nemcsak a tudomány tisztaságának, valamint hitelességének vizsgálatát és képviselését, hanem társadalmi hasznosságát is érinti, tehát nemcsak azt kell megvizsgálnunk, hogy jellemzi-e ezeket az adatokat bármilyen (már korábban említett) elfogultság, továbbá folyamatosan karban vannak-e tartva.²⁷

Az adatműveltség oktatása során nem feledkezhetünk meg arról sem, hogy tudatosítsuk a hallgatókban a következőket.

- A közpénzekből finanszírozott kutatások esetében előírás, hogy azok eredményeit (és adatait) hozzáférhetővé kell tenni, bár ennek megkerülhetetlen, legitim korlátai vannak.

- Az adatok újrafelhasználásával viszont lehetővé tehetjük, hogy más kutatók – ugyanezeknek az adatoknak a felhasználásával – eddig nem vizsgált kérdéseket tegyenek fel. Ez azért is fontos, mert – ahogy azt *Borgman* leszögezi – a nyers adatok nem a bizonyítékok egyetlen formáját jelentik.

3.3 Az egészségműveltség szerepe

A megfelelő egészségügyi tájékoztatásra mindig szükségünk van, de az egészségműveltség (*Health Literacy*) ennél több témát érintő, bővebb és alaposabb információt tud nyújtani annak ellenére, hogy kevésbé ismert és elismert terület.²⁸ Ettől függetlenül jól látható, hogy a kutatási és az állampolgári adatkultúra több elemét is magában foglalja. Mindazonáltal van egy olyan, érvényes értelmezése is, amely szerint nem csupán az egészségügyi információk elérésének, megértésének, értékelésének és alkalmazásának képességét jelenti, hanem enyhítenie kell a tévinformációk túlburjánzása által okozott és a világjárvány által generált tüneteket. Emellett arra is hivatott, hogy képessé tegye az embereket arra, hogy megalapozott egészségügyi döntéseket hozzanak, és egészség tudatos magatartást tanúsítsanak.²⁹

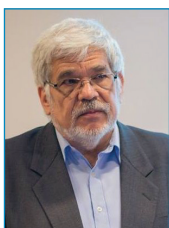
Tudnunk kell, hogy az egészségműveltség alacsony szintje jelentős kockázatot hordoz magában, hiszen aki nem rendelkezik megfelelő kommunikációs, írási és számolási készségekkel, nem vagy nehezen tudja követni az orvosok utasításait, ami ahhoz vezet, hogy nem megfelelő módon használja az egészségügyi rendszert, amelynek színvonalát a beteg tájékoztatás minősége, valamint az egészség-betegséggel kapcsolatos gazdasági-társadalmi és kulturális-kommunikációs kontextus is befolyásolja.³⁰

Bár összefügg az alacsony iskolai végzettséggel, hátrányos helyzettel, a szegénységgel és a munkanélküliséggel, még a magasabb iskolai végzettséggel és jövedelemmel rendelkezőket sem jellemzi az egészségügyi műveltség megfelelő szintje. Ez utóbbi különösen így van, ha valami új tapasztalattal szembesülünk. A legtöbb ember érti, hogy miként kezelheti saját egészségi állapotát, de azoknak, akik újonnan diagnosztizált betegséggel küzdenek, valószínűleg alacsony szinten marad az egészségügyi műveltsége mindaddig, amíg meg nem ismerik, hogy az adott megbetegedés hogyan hat rájuk és miként kezelhető hatékonyan a mindennapokban.³¹

4 Következtetések

A különböző írástudások (műveltségek) korszerű szemléletének visszatérő motívuma nem véletlenül a kritikai jelleg, mivel megvalósítása hallatlanul nehéz feladat elé állít bennünket. Emellett azonban emeljük ki, hogy az információs műveltség, az adatkultúra, valamint az egészségműveltség fentebb vázolt portréi arra intenek minket, hogy a személyünket érő hatásokon és cselekvéseken túl a másokkal szembeni szélesebb körű felelősségre is ki kell ezeknek terjednie, annak érdekében, hogy minimális célként elkerüljük azt a veszélyes szemléletet, amely azt sugallja, hogy senki szavára se hallgassunk. A jogosan elvárható kritikai szellem ugyanis nem lehet azonos azzal, hogy minden tényt és véleményt figyelmen kívül hagyunk.⁹ Sokkal inkább aktív részvételünkre és érvekkel gondosan körülbástyázott döntéseinkre van szükségünk mindannyiunknak.

Beérkezett: Beérkezett: 2023. január 9.



Koltay Tibor

Eszterházy Károly Katolikus Egyetem, nyugalmazott főiskolai tanár

E-mail: tkoltay@yahoo.com

<http://orcid.org/0000-0003-0548-7527>

Hivatkozások

- 1 Xie, B., et al. *Global health crises are also information crises: A call to action*, *Journal of the Association for Information Science and Technology*, 71(12), p. 1419–1423, 2020.
<https://doi.org/10.1002/asi.24357>
- 2 Gerosa, T., Gui, M., Hargittai, E., Nguyen, M. H. *(Mis)informed During COVID-19: How education level and information sources contribute to knowledge gaps*, *International Journal of Communication*, 15(22), p. 2196–2217, 2021.
- 3 Lloyd, J., Hicks, L. *Risk and resilience in radically redefined information environments; information practices during the COVID-19 pandemic*, *Proceedings of the Association for Information Science and Technology*, 57(1), e336, 2020.
<https://doi.org/10.1002/pra2.336>
- 4 Abel, T., McQueen, D. *Critical health literacy and the COVID-19 crisis*, *Health Promotion International*, 35(6), p. 1612–1613, 2020.
<https://doi.org/10.1093/heapro/daaa040>
- 5 Tangcharoensathien, V. et al. *Framework for managing the COVID-19 infodemic: Methods and results of an online, crowdsourced WHO technical consultation*, *Journal of Medical Internet Research*, 22, e19659, 2020.
<https://doi.org/10.2196/19659>
- 6 Nguyen, M. H., Gruber, J., Fuchs, J., Marler, W., Hunsaker, A., Hargittai, E. *Changes in digital communication during the COVID-19 Global Pandemic: Implications for digital inequality and future research*, *Social Media+ Society*, 6(3), 2020.
<https://doi.org/10.1177/2056305120948255>
- 7 Dreisiebner, S., März, S., Mandl, T. *Information behavior during the Covid-19 crisis in German-speaking countries*, *Journal of Documentation*, 78(7), p. 160–175. 2022.
<https://doi.org/10.1108/JD-12-2020-0217>
- 8 Montesi, M. *Human information behavior during the Covid-19 health crisis. A literature review*, *Library & Information Science Research*, 43(4), 101122, 2021.
<https://doi.org/10.1016/j.lisr.2021.101122>
- 9 Agarwal, N. K., Alsaeedi, F. *Creation, dissemination and mitigation: toward a disinformation behavior framework and model*, *Aslib Journal of Information Management*, 73(5), p. 639–658. 2021.
<https://doi.org/10.1108/AJIM-01-2021-0034>
- 10 OPSI *Corona Virus Tech Handbook*, Observatory of Public Sector Innovation, Paris, France. 2020. Elérhető: <https://coronavirus-techhandbook.com/>
- 11 Nguyen, D. *Mediatization and datafication in the global COVID-19 pandemic: on the urgency of data literacy*, *Media International Australia*, 178(1), p. 210–214, 2021.
<https://doi.org/10.1177/1329878X20947563>
- 12 Tsatsou, P. *Literacy and training in digital research: Researchers' views in five social science and humanities disciplines*, *New Media & Society*, 20(3), p. 1240–1259, 2018.
- 13 Pangrazio, L., Sefton-Green, J. *The social utility of 'data literacy'*, *Learning, Media and Technology*, 45(2), p. 208–220, 2020.
<https://doi.org/10.1080/17439884.2020.1707223>
- 14 Husfeldt, V., Alt, S. *From information literacy to data literacy education: A case study from Switzerland*, In: Schmidt, T., Wolff, C. (Eds.) *Information between data and Knowledge. Information science and its neighbors from data science to digital humanities*, p. 73–77, Verlag Werner Hülsbusch. ISBN 978-3-86488-172-5
- 15 Street, B. V. *Literacy in theory and practice*, *Applied Psycholinguistics*, 7(2), p. 171–175, 1986.
<https://doi.org/10.1017/S0142716400007402>
- 16 IFLA *IFLA TTrend Report 2021 Update*, Elérhető: <https://www.ifla.org/news/ifla-trend-report-2021-update-released/>
- 17 Waltman, L., et al. *Scholarly communication in times of crisis: The response of the scholarly communication system to the COVID-19 pandemic*, *Research on Research Institute, RoRI Report*, 2021.
<https://doi.org/10.6084/m9.figshare.17125394>
- 18 Howell, E. L., Brossard, D. *(Mis)informed about what? What it means to be a science-literate citizen in a digital world*, *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 118(15), e1912436117, 2021.
<https://doi.org/10.1073/pnas.1912436117>
- 19 Fotou, N., Constantinou, M. *The pandemic's precipitate: reconsidering biology and health literacy*, *School Science Review*, 102(378) p. 13–15. 2012. Elérhető: <https://www.ase.org.uk/resources/school-science-review/issue-378/coronavirus-update-pandemics-precipitate-reconsidering>
- 20 Carmi, E., Yates, S. J., Lockley, E., Pawluczuk, A. *Data citizenship: Rethinking data literacy in the age of disinformation, misinformation, and malinformation*, *Internet Policy Review*, 9(2), p. 1–22, 2020.
<https://doi.org/10.14763/2020.2.1481>
- 21 Corral, S. *Repositioning data literacy as a mission-critical competence*, *ACRL 2019: Recasting the Narrative*, Cleveland, OH, USA,

- April 10-13, 2019. Elérhető: <http://d-scholarship.pitt.edu/36975/>
- 22 Fontichiaro, K., – Oehrli, J. A. *Why data literacy matters?*, Knowledge Quest, 44(5), p. 21–27, 2016.
- 23 Khan, H. R., Kim, J., Hsia-Ching, C. *Toward an understanding of data literacy*, In: iConference 2018, Sheffield, UK, March 25–28, 2018. Elérhető: <http://hdl.handle.net/2142/100243>
- 24 Sander, I. *What is critical big data literacy and how can it be implemented?*, Internet Policy Review, 9(2), 20201479, 2020.
<https://doi.org/10.14763/2020.2.1479>
- 25 McDougall, J., Lee, E., Fowler-Watt, K. *Media Literacy in the Time of Covid*, Sociologia Della Comunicazione, 62, p. 50–68, 2021.
<https://doi.org/10.3280/SC2021-062004>
- 26 Radinsky, J., Tabak, I. *Data practices during COVID: Everyday sensemaking in a high-stakes information ecology*, British Journal of Educational Technology, 53(5), p. 1221–1243, 2022.
<https://doi.org/10.1111/bjet.13252>
- 27 Data Governance Institute *Definitions of Data Governance*, Elérhető: <https://datagovernance.com/defining-data-governance/>
- 28 Zilinski, L. D., Nelson, M. S. *Thinking critically about data consumption: Creating the data credibility checklist*, Proceedings of the American Society for Information Science and Technology, 51(1), p. 1–4, 2014.
<https://doi.org/10.1002/meet.2014.14505101107>
- 29 Patil, U. et al. *Health literacy, digital health literacy, and COVID-19 pandemic attitudes and behaviors in US college students: implications for interventions*, International Journal of Environmental Research and Public Health, 18(6), 3301, 2021.
<https://doi.org/10.3390/ijerph18063301>
- 30 Paakkari, L., Okan, O. *COVID-19: health literacy is an underestimated problem*, The Lancet Public Health, 5(5) e249-e250, 2020.
[https://doi.org/10.1016/S2468-2667\(20\)30086-4](https://doi.org/10.1016/S2468-2667(20)30086-4)
- 31 Papp-Zipernovszky, O., Náfrádi, L., Schulz, P., Csabai, M. *Hogy minden beteg megértse!–Az egészségműveltség (health literacy) mérése Magyarországon*, Orvosi Hetilap, 157(23), p. 905–915, 2016.
- 32 Spring, H. *Health literacy and COVID-19*, Health Information & Libraries Journal, 37(3) p. 171-172, 2020.
<https://doi.org/10.1111/hir.12322>

Publikációs lehetőségek Scopus által indexált folyóiratokba állam- és jogtudomány esetén

Sasvári Péter, Fejes Zsuzsanna

A felsőoktatási modellváltás eredményeképpen az addig állami fenntartású egyetemek a hatékonyabb működés reményében vagyongazdálkodó alapítványok fenntartásába kerültek át. Ebből következően a fejlesztési források elosztása is átalakult, háromcsatornás finanszírozás logikájára építve, a hallgatói létszám (1), kutatási tevékenység (2) és intézményi infrastruktúra (3) figyelembevételével.

Vizsgálataink a kutatási tevékenység finanszírozására fókuszálnak, amelynek indikátorai egymás részhalmozásának tekinthetők, az MTMT-re alapuló publikációs teljesítményre épülnek, és az indikátorok között minden esetben szerepel a WoS vagy a Scopus azonosítóval rendelkező közlemények írásának a követelménye. Közben az állam- és jogtudománnyal foglalkozó oktatók és kutatók tudományos közleményei 96% és 99% között nem WoS vagy Scopus indexáltságú közlemény.

Az állam- és jogtudományt a Scimagojr-ben három folyóiratlista – a Law, a Public Administration és a Management, Monitoring, Policy and Law – fedi le, amelyekben 1999 és 2022 között magyar szerzőséggel 1098 állam- és jogtudományi cikk jelent meg, amelyből a legtöbbet az Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának oktatói és kutatói írták. A folyóiratcikkek 8%-a D1-es, 15%-a Q1-es, 20%-a Q2-es, 26%-a Q3-as és 31%-a Q4-es kvartilisú volt. A használt folyóiratok száma 228 volt az 1243-ból.

Tárgyszavak: egyetem, finanszírozás, tulajdonos, jogtudomány, hivatkozás mérés, adatbázis

1. Bevezetés

Az egyetemi modellváltás tervét még a 2016-os, *Fokozatváltás a felsőoktatásban középtávú szakpolitikai stratégia* irányozta elő, amely a magyar egyetemekkel szemben elvárásként fogalmazta meg, hogy „*alaptevékenységük, oktatási és kutatási feladataik betöltése során egyre nagyobb mértékben támaszkodjanak a saját bevételekre, külső, piaci forrásokra, így a külső bevételi források stabilizálásával csökkenhet függőségük a mindenkori költségvetési forrásoktól*”. Ennek értelmében célul tűzte ki a költségvetési forrásokból végzett közfeladat-ellátás, valamint a külső, piaci forrásokból végzett „*vállalkozási*” tevékenység szigorú elválasztását. Míg az előbbi esetében a közösségi forrásokból végzett projektek finanszírozására szigorú célhoz kötöttséget és szoros elszámolási kötelezettséget irányoz elő, az utóbbi esetében a piaci bevételek felhasználására,

az azokkal való gazdálkodásra egy jóval rugalmasabb, a gazdasági környezethez illeszkedő pénzügyi szabályozást javasol kialakítani. [1]

A Stratégia abból indul ki, hogy a finanszírozás addigi rendszere alapvetően hallgatói létszám alapú és semmilyen módon nem honorálja a felsőoktatási teljesítményt, nem ösztönzi a felsőoktatási intézményeket. Ebből kiindulva olyan új finanszírozási rendszert javasol bevezetni, amelyben a finanszírozás alapja egyértelműen a leadott teljesítmény. Ennek értelmében a közfeladat-ellátás meghatározása és finanszírozása során teljesítménymutatók, indikátorok meghatározása biztosítja a minőségi követelményeknek való megfelelést. [2]

Az így kialakítandó modell versenyképesebb, rugalmasabb működést biztosít, méghozzá közfeladatot ellátó, közérdekű vagyongazdálkodó alapítványi formában. A felsőoktatási modellváltás nemzet-

köziesítés keretrendszerében foglalt kiemelt célja a magyar felsőoktatási intézmények nemzetközi versenyképességének, oktatási színvonalának növelése, minőségi képzési infrastruktúrájának felépítése, valamint intézményközi, vállalati és nemzetközi kapcsolataik erősítése. Mindez annak érdekében, hogy Magyarország a kutatás-fejlesztésben és innovációban regionális tudásközponttá váljon. [7]

Az egyetemi modellváltás terve 2018-ban született meg az Innovációs és Technológiai Minisztériumban. Lényege, hogy a korábban állami, az Innovációs és Technológiai Minisztérium (ITM) által fenntartott intézményekben külön-külön vagyongazdálkodó alapítványokat hoz létre az állam, amelyek az egyetem új fenntartójaként működnek. Tehát az állam kivonja az egyetemeket a közfelügyelet alól. Az ITM olyan érveket sorolt fel a struktúraváltás mellett, mint *„a társadalmi és gazdasági igényekre való rugalmasság, a piac és az egyetemek közötti együttműködések létrejötte, az egyetemi autonómia mértékének növekedése, egyszerűbb döntéshozatal, olcsóbb működés, önálló bérstratégia az egyetem dolgozói számára”*. [2]

Ennek értelmében a modellváltás alapvető változásokat eredményezett a felsőoktatási intézmény számára: egyrészt, kikerül a minisztériumi fenntartás, másrészt az államháztartási szabályozás és az állami költségvetés közvetlen finanszírozási rendszeréből, és az állami vagyonkörből. A továbbiakban a felsőoktatási intézmény alkalmazottjai nem tartoznak a közalkalmazotti szabályozás hatálya alá. [5]

Fontos azonban, hogy az egyetem továbbra is számíthat állami forrásokra, mivel az állam a jövőben is hozzájárul. Mindezt egy, az állam és az Egyetem között 15–20 évre kötött, hosszú távú garanciákat magába foglaló keretszerződés biztosítja, melynek keretei között 3–5 éves egyedi finanszírozási megállapodásokat hoztak létre. A feladat ellátásához szükséges infrastruktúra saját tulajdonába kerül. [7]

2. Elméleti felvezetés – egy példa a finanszírozási modellre (Pécsi Tudományegyetem)

A *PécsMa* honlapján elérhető információk szerint a hírportál közérdekű adatigényléssel kikérte és megkapta az ITM és az egyetemet működtető Universitas Quinqueecclesiensis Alapítvány (UQA) által 2021. szeptember végén megkötött közfeladat-finanszírozási szerződést. [8]

A finanszírozási szerződés egy 2021–2044. közötti időtartamra szóló keretszerződés része, amely 6 évre jött létre az ITM minisztere és az Alapítvány kuratóriumi elnöke között. A szerződés részletesen rögzíti a vállalt közfeladat volumenét, indikátorrendszerét, a támogatás ehhez igazodó mértékét, a közfeladat-ellátás időszakos értékelését, felülvizsgálatát, az elszámolás módját és az egyéb szükséges részletszabályokat. A felsőoktatási intézmény képzési, tudományos és ágazati célok megvalósításával kapcsolatos tevékenységéhez teljesítménymutatók alapján járó finanszírozási elemek megállapítása az Alapítvány és az Állam közötti megállapodásban rögzített, intézményre jellemző, kiemelt stratégiai célokkal összhangban lévő indikátorokon alapul. Az ilyen címen megkapott finanszírozási összeg az Egyetem belső költségvetési, stratégiai, stratégiai céljainak megvalósításához – az indikátoroktól függetlenül – szabadon használható fel.

Az Általános Rendelkezések utolsó előtti bekezdése alapján, főszabály szerint, az Alapítvány akként rendelkezik, hogy a közfeladatok finanszírozására vonatkozó hozzájárulást (azaz az államtól kapott közpénzt) közvetlenül az Alapítvány kapja, ne az Egyetem legyen a közvetlen kedvezményezett. Ugyanakkor az Alapítvány rendelkezhet úgy is, hogy a közpénzek közvetlenül az Egyetem javára kerüljenek folyósításra. Az állam negyedéves ütemezés szerint folyósítja a pénzt az Alapítványnak, amely saját működésére 400 millió forintot kap évente az államtól.

A szerződés II. részében foglalt 6. pont szerint a *„felsőfokú oktatási közfeladat”* támogatása, vagyis az alaptámogatás három elemből tevődik össze:

1. Bázis alaptámogatás
2. Kiegészítő alaptámogatás
3. Teljesítményarányos alaptámogatás.

A bázis- és a kiegészítő alaptámogatás összegét a szerződés a hallgatói létszámtól függően, normatív alapon határozza meg, és 2022–2026. évekre a támogatás tervezett összegét előre rögzíti.

Ugyanakkor a harmadik elem a teljesítmény minőségének ösztönzése érdekében a bázis alaptámogatás adott évre megállapított összegének arányában teljesítményarányos alaptámogatást határoz meg a következők szerint:

- 2022. évben legfeljebb a bázis alaptámogatás 3/7 részének,
- 2023. évben legfeljebb a bázis alaptámogatás 2/3 részének,
- 2024–2026. évben legfeljebb a bázis alaptámogatás 100%-ának megfelelő mértéke, ha az Egyetem a vállalt teljesítménycélokat eléri.

A teljesítményarányos alaptámogatás mutatóit a Szerződés II. sz. melléklete táblázatba foglalja egészen 2027-ig teljesítményvállalásokkal egybeszerkesztve. A teljesítményarányos támogatást tehát annak arányában fizetik, amilyen arányban teljesülnek vállalt indikátorok. A többlettámogatáshoz például évről évre több kreditet kell teljesíteniük a hallgatóknak, csökkennie kell a lemorzsolódásnak, növekednie a közvetlen régióból érkező hallgatók arányának, növelni kell a pályázati bevételt, a tudományos publikációk számát stb.

A teljesítményarányos alaptámogatás mellett létezik ún. teljesítményarányos minőségi támogatás, amelyről a Szerződés 8. pontja rendelkezik. Ezzel az Állam a felsőoktatási intézmény nemzetközi rangsorokban történő pozíciójavulását kívánja ösztönözni. Vagyis ilyen támogatáshoz, „rangorbónuszhoz” akkor jut az Alapítvány, ha az Egyetem a különböző, a szerződésben megnevezett nemzetközi rangsorokban tartja eddigi helyezését vagy javít azokon.

A Szerződés 11. pontja alapján bizonyos további kiemelt célokhoz további támogatásokat rendelnek, például a nemzetköziesítéshez, a tehetséggondozáshoz, az egyetemi sporthoz, és a társadalmi felzárkóztatáshoz. [6]

Ugyanilyen struktúrájú szerződéssel találkozunk a többi modellváltó egyetem esetén.

3. A teljesítményarányos támogatás publikációkra vonatkozó indikátorai

A teljesítményarányos támogatás publikációkra vonatkozó indikátorai a következők:

1. Az intézmény teljes tudományos publikációinak a száma az MTMT-ben
2. Az intézmény teljes tudományos publikációinak a száma az MTMT-ben, amelyek WoS/Scopus azonosítóval rendelkeznek.
3. Az intézmény teljes tudományos publikációinak a száma az MTMT-ben, melyek legalább SJR Q2 minősítésű folyóiratban jelentek meg.

4. Az intézmény adott évet megelőző 5 évben megjelent, WoS/Scopus azonosítóval rendelkező közleményeire kapott, legfeljebb az adott évig megjelent WoS/Scopus azonosítóval rendelkező idézők száma az MTMT-ben.

A teljes tudományos közlemények közé tartoznak a folyóiratcikkek, a könyvek, a könyvrészletek, a konferenciaközlemények, az oltalmi formák és az alkotások.

A Magyar Tudományos Művek Tára (MTMT) egy sok célra hasznosítható nemzeti bibliográfiai adatbázis Magyarországon. A Magyar Tudományos Akadémia Elnökségének határozata alapján 2009. július 1-jével kezdte meg működését a hazai tudományos kutatás eredményeinek hiteles nyilvántartására és bemutatására létrehozott MTMT.

A Clarivate Analytics bibliográfiai és tudomány-metriai adatbázisokat szolgáltat, valamint az adatbázisokhoz szorosan kötődő, különböző elemző eszközöket. A Web of Science (WoS) – a Clarivate Analytics bibliográfiai adatbázis-csomagja és citációs indexszolgáltatása – adatbázis segítségével megállapítható, hogy az indexelt folyóiratok közül melyekre történik leggyakrabban hivatkozás, és kik hivatkoznak rá.

A Scopus ún. citációs adatbázis, amely, főként a közlemények közti hivatkozási kapcsolatok nyilvántartásának köszönhetően a bibliográfiai meta-adatok mellett bibliometriai adatokat is tartalmaz.

A Scimago Journal & Country Rank (Scimagojr, Scimago folyóirat- és országrangsor, SJR) ingyenezen elérhető portál, amely az Elsevier Scopus adatbázisára épülve folyóiratok és országok tudományos mutatóival áll rendelkezésünkre. Az Scimagojr elsősorban arra alkalmas, hogy megmutassa azt, hogy egy folyóirat az adott szakterületi rangsorban melyik negyedbe esik: az első negyedbe (0-25% Q1, az élről számított első negyed, ahol a Q a kvartilist jelöli), vagy a második (Q2), harmadik (Q3), vagy utolsó negyedbe (Q4). [9] A 0%-10% a D1, ami az élről számított első tized, ahol D a decilist jelöli, amit az MTMT-ben találhatunk.

Az 1. és 2. indikátort használják pl. Budapesti Gazdasági Egyetem (BGE), Dunaújvárosi Egyetem (DUE), Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem (MATE), Miskolci Egyetem (ME), Neumann János Egyetem (NJE), Soproni Egyetem (SOE) és Széchenyi

István Egyetem (SZE) esetén. A 2., 3. és 4. indikátort pedig pl. Állatorvostudományi Egyetem (ÁOE), Debreceni Egyetem (DE), Óbudai Egyetem (ÓE), Pannon Egyetem (PE), Pécsi Tudományegyetem (PTE), Semmelweis Egyetem (SE) és Szegedi Tudományegyetem (SZTE) esetén. Az 1,2 és 4. indikátort pedig pl. a Pázmány Péter Katolikus Egyetem (PPKE).

Az 1., 2., és 3. publikációs indikátorok egymás részalmazai. Vagyis, ha pl. egy folyóiratcikk Q2-es besorolású teljes tudományos közlemény (3. indikátor), akkor egyben WoS/Scopus teljes tudományos közlemény is (2. indikátor) és teljes tudományos közlemény (1. indikátor) is. (1. ábra)

Ami közös az alapítványi, modellváltó egyetemek esetén: a WoS/Scopus teljes tudományos közlemények követelménye, indikátora (2. indikátor).

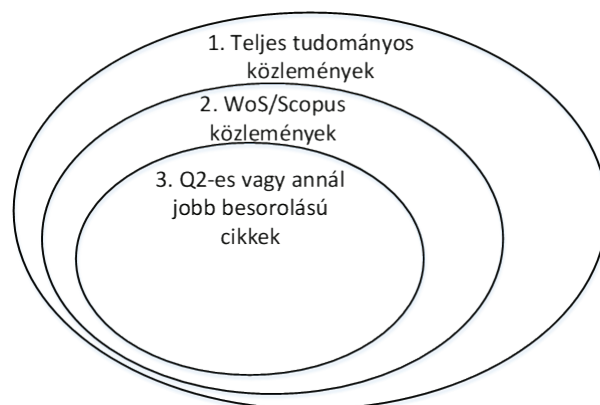
A Magyar Tudományos Akadémia (MTA) három osztálya - I. Nyelv- és Irodalomtudományok, II. Filozófiai és Történettudományok és IX. Gazdaság- és Jogtudományok Osztálya – a tudományos tevékenység megítéléséhez bizottságonként saját folyóirat listát használ.

Az MTA IX. Gazdaság- és Jogtudományok Osztály 8 bizottsága nemzetközi és hazai lista alapján dönti el az MTA doktori fokozatra pályázók habitusát. (1. táblázat)

Az Állam- és Jogtudományi Bizottság nemzetközi listája 27%-ban tartalmaz Scopus, 23%-ban Web of Science (WoS) által indexált folyóiratot.

Ebből adódóan azzal a feltételezéssel élünk,

- **hogyan az állam- és jogtudománnyal foglalkozó kutatók esetén alig vagy egyáltalán nem írnak WoS/Scopus indexálású közleményeket,**



1. ábra Publikációs indikátorok kapcsolata
Forrás: saját szerkesztés

- **ebből adódóan az alapítványi egyetemek publikációkra vonatkozó indikátorai közül a WoS/Scopus közleményekre vonatkozók esetén az állam- és jogtudományi karok oktatói publikációs teljesítményük ellenére minimálisan járulnak hozzá a mutató teljesüléséhez, vagy**
- **ha írnak is, annak egyetemi eloszlása egyenlőtlen.**

4. Módszertan

A **jogtudomány** a társadalomtudományok egyik legjelentősebb területe. *Jakab András és Menyhárd Attila A jog tudománya* című kötetében a jogtudományt az egyik leghosszabb múltra visszatekintő, az európai kultúrkörben az egyik legrégebbi és legtekintélyesebb tudományágként határozza meg, amely „(...) már a középkori egyetemeken is kulcsszerepet töltött be: a bevezető kurzusokat jelentő hét szabad művészet (septem artes liberales) tanul-

1. táblázat Az MTA IX. Osztály bizottságainak nemzetközi folyóiratlistája

Bizottság	Nemzetközi listás folyóiratok száma (db)	Scopus-os listás arány	Web of Science listás arány
Állam- és Jogtudományi Bizottság (ÁJB)	1 295	27%	23%
Demográfiai Osztályközi Állandó Bizottság (DEM)	108	80%	72%
Gazdaságtudományi Doktori Minősítő Bizottság (GMB)	1 742	84%	72%
Hadtudományi Bizottság (HTB)	63	29%	24%
Nemzetközi és Fejlődéstanulmányok Doktori Bizottság (NFDB)	592	75%	65%
Politikatudományi Bizottság (PTB)	782	75%	65%
Regionális Tudományok Bizottsága (RegTB)	273	72%	69%
Szociológiai Tudományos Bizottság (SZOC)	1 559	97%	92%

Forrás: MTA

mányozását követő magasabb tudományok közé tartozott, s képezte utóbb a hagyományos egyetemek karainak egyikét". A szerzők a jogtudományt nem kizárólag tradíciókban gazdag, hanem olyan „sokarcú tudomány”-ként határozzák meg, amelyen belül rendkívül sok, különböző célkitűzésű, társadalmi funkciójú és módszertani elkötelezettségű tudományág működik. Ezzel összefüggésben utalnak arra is, hogy nem véletlenül, egyre gyakrabban használatos egyfajta gyűjtőfogalomként, a többes számú megnevezés – jogtudományok – is. [3]

Varga Csaba szerint „az a tudmánysor, amit filozófia, történelem, társadalomtudomány, szellem-tudomány néven ismerünk, közvetlenül is jelen van a jogban – nemcsak általánosságban, de bármely nálunk jogágnak nevezett csoportjában vagy kiemelkedő különös problematikájában úgyszintén –, (...) és a fentiek jegyében ezekre épülhet olyasmi, mint általános vagy adott kultúrára sajátos jogtan, illetőleg a fentebbi átfogó, hatalmas területeket felölelő értelemben fogalmi dogmatika és komparatiztika”. [12]

A jog tehát társadalmi jelenség, így minden jogról való elmélkedés, gondolkodás tudományként történő felfogása csak a társadalomtudomány keretén belül képzelhető el. [9]

Az államtudományok vonatkozásában Kaiser Tamás utal arra, hogy államtudomány 1945 óta a jogtudományhoz társítva, annak alárendelve jelent meg a hazai tudomány-rendszerben, majd a rendszerváltást követően tért vissza az egyetemi oktatásba. Az államtudomány, az állammal összefüggő jelenségeket lefedő tudományágak integrálásával jön létre, és egyszerre foglalkozik az állam aspektusából más társadalomtudományok (jogtudomány, politikatudomány, közigazgatás-tudomány, szociológia, közgazdaságtudomány, hadtudomány stb.), mint az egészét alkotó részek alapkérdéseivel, ez adja sajátosságát és módszertani komplexitását. [4]

Az jogtudományi folyóiratok a Scimagojr listájában két tudományterületen belül található meg:

- Social Sciences (Társadalomtudományok),
- Environmental Science (Környezettudomány).

A Social Sciences-en belül két – *Law* (Jog) és *Public Administration* (Közigazgatás) -, az Environmental Science esetén egy tudományág – *Management, Monitoring, Policy and Law*

(*Monitoring, Policy and Law* (Irányítás, felügyelet, politika és jog) érintett a jogtudományok esetén. (2. ábra)

A Law Scimagojr lista 790, a *Public Administration* 176 és a *Management, Monitoring, Policy and Law* tudományág pedig 352 darab folyóiratot tartalmazott 2021-ben. Ez összesen – tudományágak közötti átfedések miatt – 1243 különböző folyóiratot jelent.

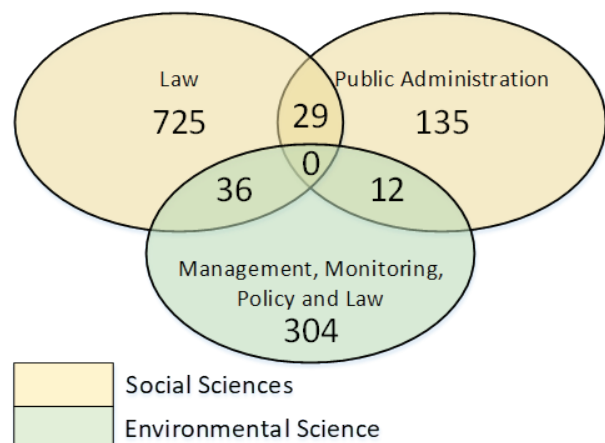
Az államtudomány miatt a *Political Science and International Relations* és a *Sociology and Political Science* tudományágak érintve lehetnek, de ezeket nem vettük figyelembe, mivel más tudományterületeket is érintenek.

Továbbiakban azzal a feltételezéssel élünk, hogy aki ezekbe a folyóiratokba ír és valamilyen állam- és jogtudományi, illetve közigazgatással foglalkozó karon tanít, az elsődlegesen jogtudományokkal foglalkozik.

5. Eredmények

Alapítványi fenntartású egyetem közül 5 állam- és jogtudományi karral foglalkoztunk, nevezetesen:

- Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar,
- Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar,
- Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
- Széchenyi István Egyetem Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Kar és
- Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar.



2. ábra Állam- és jogtudományokhoz kapcsolódó folyóiratok száma tudományterületenként és tudományáganként 2021-ben
Forrás: Scimagojr 2021

Az adott intézmény teljes tudományos publikációinak a számához a saját intézményen belül 5% és 20% közötti mértékben járultak hozzá az állam- és jogtudományi karok 2021-ben (3. ábra)

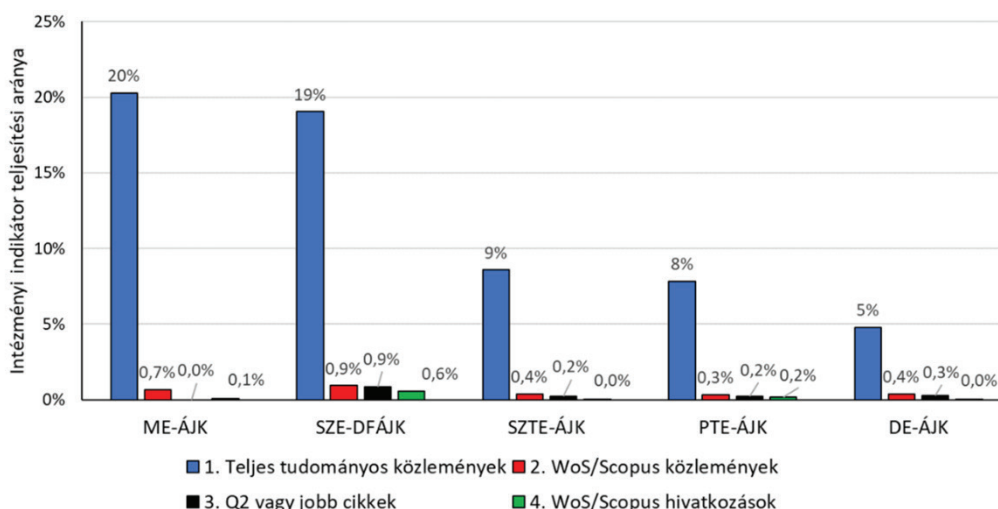
A WoS/Scopus azonosítóval rendelkező közlemények tekintetében pedig csak 0,3% és 0,9% közötti állam- és jogtudományi kari hozzájárulással találkozhatunk intézményen belül. Mivel WoS/Scopus közlemények aránya alacsony, ezért legalább Scimagojr Q2 minősítésű vagy annál jobb folyóiratban való írás sem jellemző ezekre a karokra (0,0%

és 0,9% közötti érték). Ezekre érkező WoS/Scopus azonosítóval rendelkező idézők száma is elenyésző (0,0% és 0,6% közötti arány) volt 2016 és 2021 között.

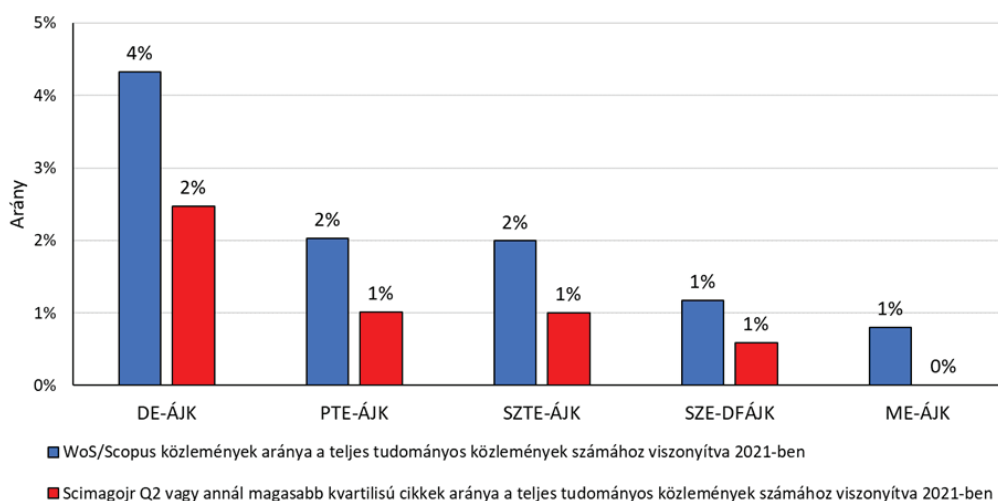
Az állam- és jogtudománnyal foglalkozó kutatók és oktatók által írt teljes tudományos közlemények közül minden

- 25-ik (DE-ÁJK esetén),
- 50-ik (PTE-ÁJK és SZTE-ÁJK) és
- 100-ik (SZE-DFÁJK és ME-ÁJK)

WoS vagy Scopus által indexált. (4. ábra)



3. ábra Állam- és jogtudománnyal foglalkozó karok hozzájárulása egyes alapítványi publikációs intézményi indikátorokhoz 2021-ben¹
Forrás: MTMT



4. ábra A WoS/Scopus és Scimagojr Q2-nél jobb közlemények aránya a teljes tudományos közlemények számához viszonyítva
Forrás: MTMT

1 Rövidítések: DE-ÁJK = Debreceni Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar; ME-ÁJK = Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar; PTE-ÁJK = Pécsi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar; SZE-DFÁJK = Széchenyi István Egyetem, Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Kar; SZTE-ÁJK = Szegedi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar.

Állam- és jogtudományokhoz kapcsolódó magyar szerzőséggel rendelkező folyóiratcikkek száma 1999 és 2022 között 1098 volt. Ebből Scimagojr

- Law tudományági besorolással a cikkek 70%-a,
- Public Administration besorolással 16%-a és
- Management, Monitoring, Policy and Law besorolással 14%-a rendelkezett.

Az 1098 cikk 8%-a (90 db) D1-es, 15%-a (162) Q1-es, 20%-a (221) Q2-es, 26%-a (281) Q3-as és 31%-a (344) Q4-es kvartilisú volt. (2. táblázat) Az 1098 cikk több mint a fele (52%) megtalálható az MTA IX. Osztály ÁJB listáján. A használt folyóiratok száma 228 volt, amiből a Q2-es volt a leggyakoribb (80 darab). (A melléklet 5. táblázata részletes listát mutat.)

Az egy cikkre jutó független hivatkozások száma D1-es cikkeknél eléri a 23,5 darab/cikk értéket. Súlyozott átlagos független hivatkozások száma 6,6 darab/cikk volt. A Scimagojr cikkeknél az átlagos szerzőszám 2,3 fő/cikk volt 2021-ben. Ennél majdnem kétszer több szerző volt a D1-es cikkeknél.

2016 és 2021 között folyamatos folyóiratcikk szám növekedés figyelhető meg. (5. ábra) A Law, a Public Administration és a Management, Monitoring, Policy and Law tudományág területén 104 darab cikk jelent meg 2021-ben.

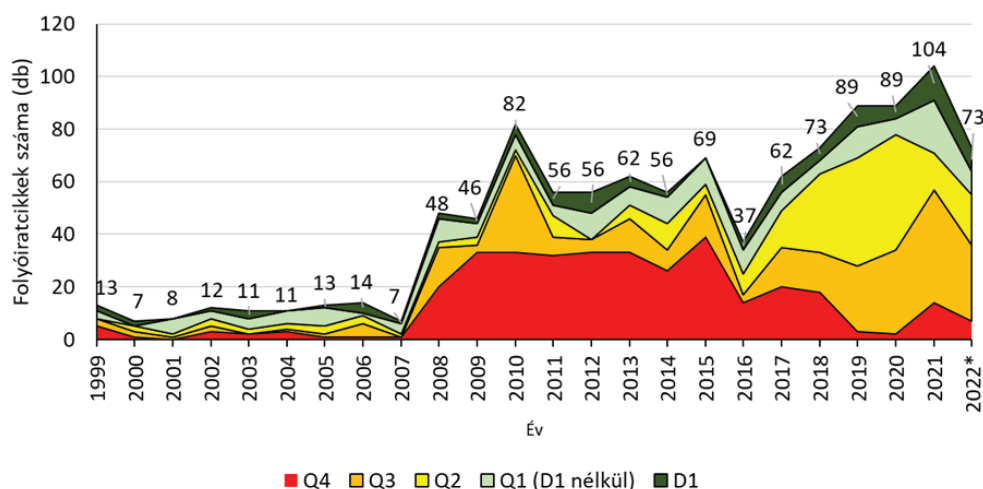
Különböző jogtudománnyal foglalkozó karok eltérő számban járulnak hozzá a Scimagojr cikkek írásához. A vizsgálathoz 10 kar adatait vontuk be:

- Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar,
- Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar,
- Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar,
- Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar,
- Nemzeti Közszolgálati Egyetem Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kar;
- Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar,
- Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar,

2. táblázat A Law, a Public Administration és a Management, Monitoring, Policy and Law tudományágban megjelent közlemények száma kvartilisek szerint 1999 és 2022 között

Kvartilis	Használt folyóiratok száma (db)	Cikkek száma (db)	Ebből MTA IX. Osztály ÁJB listás cikkek aránya	Átlagos független hivatkozások száma (db/cikk)	Átlagos szerzők száma (fő/cikk)
D1	40	90	33%	23,5	4,2
Q1 (D1 nélkül)	71	162	36%	16,1	3,5
Q2	80	221	58%	4,6	2,0
Q3	74	281	59%	2,7	2,5
Q4	40	344	55%	2,3	1,3
Összesen	228 (különböző folyóirat)	1 098	52%	6,6	2,3

Forrás: MTMT



5. ábra A Law, a Public Administration és a Management, Monitoring, Policy and Law tudományág területén megjelent közlemények száma évek szerint

Forrás: MTMT

- Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar,
- Széchenyi István Egyetem Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Kar és
- Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar.

A legtöbb Scimagojr által indexált közleménnyel az ELTE-ÁJK (108 darab), a legkevesebbel pedig NKE-RTK rendelkezik (10 darab) a *Law, a Public Administration és a Management, Monitoring, Policy and Law* területen. (6. ábra, melléklet 4. táblázata) 6 intézmény – ELTE-ÁJK, PPKE- JÁK, SZTE-ÁJK, NKE-ÁNTK, DE-ÁJK és NKE-RTK – oktatói és kutatói írtak már D1 színvonalú cikket.

Név szerint vizsgáltuk azoknak az oktatóknak és kutatóknak a teljesítményét, akik egyedül vagy társszerzővel teljesítik a 3. indikátor – Scimagojr Q2-es vagy annál jobb cikk – követelményeit. (3. táblázat)

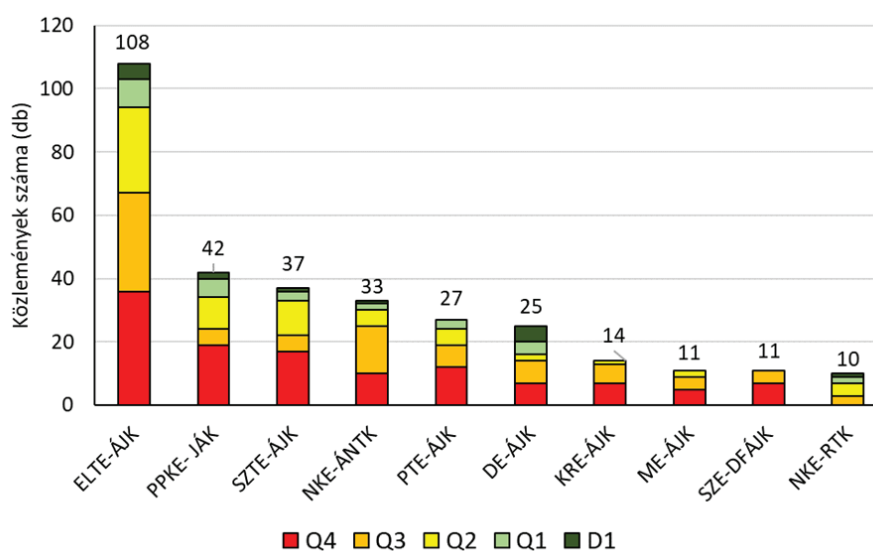
A legtöbb ilyen szerző ELTE-ÁJK-n (35 fő) található, míg a teljesítmény lista másik végén a SZE-DFÁJK helyezkedik el, ahol még nem írtak Q2-es vagy annál jobb közleményt az állam- és jogtudomány területén.

6. Összefoglalás

Tanulmányunkban a felsőoktatási modellváltás eredményeképpen kialakult háromcsatornás finanszírozás logikájára felépített követelményrendszert – amely a hallgatói létszám (1), kutatási tevékenység (2) és intézményi infrastruktúra (3) elmeire épül –, azon belül a kutatási tevékenység indikátorait vizsgáltuk meg az állam- és jogtudományi karok oktatóinak és kutatóinak tudományos közleményei tekintetében.

A modellváltás következtében a kutatási tevékenység finanszírozása teljesítményarányosan, egymás részhalmozainak tekinthető és az intézmény MTMT-n alapuló teljes tudományos publikációinak indikátoraira épült fel. Minden alapítványi és egyházi fenntartású egyetem indikátorai között szerepel a WoS vagy a Scopus azonosítóval rendelkező évről-évre növekvő teljes tudományos közlemények írásának a követelménye.

Ugyanakkor az MTA IX. Osztályának Állam- és Jogtudományi Bizottsága által használt nemzetközi lista csupán 27%-ban tartalmaz Scopus, 23%-ban Web of Science (WoS) által indexált folyóiratot. Ebből viszont az következik, hogy az állam- és jogtudományal foglalkozó oktatók és kutatók hiába



6. ábra A *Law, a Public Administration és a Management, Monitoring, Policy and Law* tudományág területén megjelent közlemények száma kvartilisek és intézmények szerint 1999 és 2022 között²

Forrás: MTMT

2 Rövidítések: DE-ÁJK = Debreceni Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar; ELTE-ÁJK = Eötvös Loránd Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar; KRE-ÁJK = Károli Gáspár Református Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar; ME-ÁJK = Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar; NKE-ÁNTK = Nemzeti Közszerzői Tanács, Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kar; NKE-RTK = Nemzeti Közszerzői Tanács, Rendészettudományi Kar; PPKE-JÁK = Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Jog- és Államtudományi Kar; PTE-ÁJK = Pécsi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar; SZE-DFÁJK = Széchenyi István Egyetem, Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Kar; SZTE-ÁJK = Szegedi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar.

3. táblázat A „Law”, a „Public Administration” és a „Management, Monitoring, Policy and Law” területen megjelent Q2-es és attól magasabb folyóiratcikkek magyar szerzőinek a neve intézményenként 1999 és 2022 között

Sorszám	Kar neve	D1	Q1	Q2
1	DE-ÁJK	Bencze Mátyás; Fazekas Flóra; Varju Márton; Várnay Ernő	Bencze Mátyás; Tóth Gábor Attila; Várnay Ernő	Fézer Tamás; Gábri Angéla
2	ELTE-ÁJK	Boda Zsolt; Gárdos-Orosz Fruzsina; Hoffman István; Papp Mónika; Sonnevend Pál; Tókey Balázs	Balázs Gergő Barna; Bárd Petra; Bodnár Eszter; Darák Péter; Kajtár Gábor; Kerezsi Klára; Pap András László; Szabados Tamás; Varga István	Cseh Kristóf Balázs; F. Rozsnyai Krisztina; Fabók Zoltán; Fazekas János; Finszter Géza; Gárdos-Orosz Fruzsina; Gönczöl Katalin; Hoffman István; Koenraad Rosa Marthe; Kovács András György; Kovács Beáta; Kovács Eszter; Papp Mónika; Sebestyén Annamária; Szabados Tamás; Szabó Andrea; Szabó Gabriella; Szatmári Andrea Katalin; Szentgáli-Tóth Boldizsár Artúr; Virág György
3	KRE-ÁJK			Törő Csaba
4	ME-ÁJK			Csirszki Martin Milán; Tóth Balázs
5	NKE-ÁNTK	Szente Zoltán	Molnárné Balázs, Ágnes; Tóth Norbert	Gombos Katalin; Lentner Csaba; Makó Csaba; Marsai Viktor; Orbán Endre
6	NKE-RTK	Chronowski Nóra	Ivaskevics Krisztián; Christián László	Hankiss Ágnes; Mátyás Szabolcs; Pap András László; Tihanyi Miklós; Vári Vince
7	PPKE- JÁK	Schanda Balázs; Szilágyi Pál	Jakab András; Gyulavári Tamás; Láncoz Petra Lea; Szilágyiné Hős Nikolett	Gyenyey Laura; Gyulavári Tamás; Jakab András; Koltay András; Szupera Blanka; Tattay Levente
8	PTE-ÁJK		Drinóczi Timea; Kocsis Miklós; Mohay Ágoston Csanád	Korinek László; Drinóczi Timea; Fábrián Adrián; Fenyvesi Csaba; Kecskés András
9	SZE-DFÁJK			
10	SZTE-ÁJK	Nagy Csongor István	Blutman László, Nagy Csongor István	Harkai István; Mezei Péter; Tóth Judit

Forrás: MTMT

írnak nagy számban teljes tudományos közleményeket (a vizsgált 5 egyetem esetében az intézmény teljes tudományos publikációihoz 5% és 20% közötti mértékben járultak hozzá az állam- és jogtudományi karok), azok sajnos 96% és 99% között nem WoS vagy Scopus indexáltságú közlemények (csak 0,3% és 0,9% közötti állam- és jogtudományi kari hozzájárulással találkozhatunk intézményen belül). Így pedig egyértelműen látszik, hogy Scimagojr Q2 minősítésű vagy annál jobb folyóiratban sem jelennek meg (0,0% és 0,9% közötti érték), következésképpen esetükben a WoS/Scopus azonosítóval rendelkező idézők száma is elenyésző (0,0% és 0,6% közötti arány). Ami pedig összességében azt eredményezi, hogy nagy számú publikációs teljesítményük ellenére az állam- és jogtudományi karok az egyetemeken belül csupán minimálisan járulnak hozzá az elvárt mutató teljesüléséhez.

Az állam- és jogtudományt a Scimagojr-ben három folyóiratlista – a *Law, a Public Administration és a Management, Monitoring, Policy and Law* – fedi le. Az elmúlt 23 évben, 1999 és 2022 között

magyar szerzőséggel 1098 állam- és jogtudományi cikk jelent meg. Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának oktatói és kutatói írták a legtöbb Scimagojr cikket a vizsgált időszakban.

A folyóiratcikkek 8%-a D1-es, 15%-a Q1-es, 20%-a Q2-es, 26%-a Q3-as és 31%-a Q4-es kvartilisú volt. A használt folyóiratok száma 228 volt az 1243-ból. Az egy cikkre jutó független hivatkozások száma D1-es (23,5 db/cikk) és Q1-es (16,1 db/cikk) cikkek esetében magasabb (a súlyozott átlag 6,6 db/cikk). Ugyanakkor az is látható, hogy a D1-es cikkek átlagos szerzőszáma 4,2 fő/cikk, a Q1-es cikkek esetében 3,5 fő/cikk, míg az átlagos szerzőszám 2,3 fő/cikk. Vagyis a Scimagojr cikkeknél érthető módon nem jellemző az egyszerező publikáció.

Nyitva marad a kérdés, hogy a modellváltó egyetemek teljesítményarányos finanszírozásához kapcsolódó publikációs indikátorokkal (Scimagojr cikkek, mint pl. D1, Q1 kvartilisú többszerzős publikációk), kapcsolatos elvárások hogyan állnak összhangban az MTA által előírt egyéni akadémiai

előmenetel publikációs indikátoraival. Miközben a többszerzős Scimagojr nemzetközi publikáció kedvezően hat a felsőoktatási intézmény teljesítményarányos finanszírozására, addig az ilyen publikációk esetében az akadémiai előmenetelhez kapcsolódóan szerzett pontok a szerzőség arányában

oszlanak meg, és előfordulhat, hogy azonos vagy (jelentősebb számú szerző esetén) alacsonyabb pontozást eredményeznek, mint egy egyszerű szerző nem Scimagojr, de MTA listás folyóirat-publikáció. [11] Ami pedig az egyéni akadémiai oktatói és kutatói előmenetel szempontjából kedvezőbb.

Felhasznált irodalom

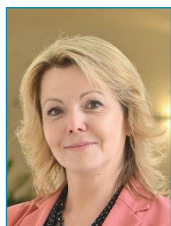
- [1] *Fokozatváltás a felsőoktatásban középtávú szakpolitikai stratégia 2016*, 52. 53. 2016. Elérhető: https://2015-2019.kormany.hu/download/c/9c/e0000/Fokozatvaltas_Felsooktatásban_HONLAPRA.PDF
- [2] Pete, L., Szabó, K. *Hogyan váltunk öt állami egyetem országává?* 2021. Elérhető: <https://atlatszo.hu/adat/2021/09/10/hogyan-valtunk-ot-allami-egyetem-orzagava/>
- [3] Jakab, A., Menyhárd, A. *A magyar jogtudomány helyzete és kilátásai*. In: Jakab, A., Menyhárd, A. (szerk.) *A jog tudománya. Tudománytörténeti és -elméleti írások, gyakorlati tanácsokkal*. 5. 2015. Elérhető: http://real.mtak.hu/32954/7/JAkab_Andras_A_jog_tudomanya_.pdf
- [4] Kaiser, T. *Az államkutatások helye a társadalomtudományok rendszerében*, 4-5. 2016. ISSN 2498-5627
- [5] Kis, N. *Egyetemi modellváltás: lesznek-e állami egyetemek?* 2021, Elérhető: https://www.ludovika.hu/blogok/korblog/2021/02/15/egyetemi-modellvaltas-lesznek-e-allami-egyetemek/?utm_source=mandiner&utm_medium=link&utm_campaign=mandiner_202211
- [6] *Közfeladat-finanszírozási szerződés*, 2021, Elérhető: https://www.pecsma.hu/wp-content/uploads/2021/11/kozfeladatfinanszirozasiszerzodes_itmuqa_kozerdekuadatigenyles.pdf
- [7] *Mit jelent a modellváltás?* 2019, Felsőoktatási modellváltás, Elérhető: <https://modellvaltas.kormany.hu/>
- [8] Nimmerfroeh, F. *Szerződés az ITM és az egyetemi alapítvány között: „Ehhez nem volt szükség modellváltásra”*, 2021. Elérhető: <https://www.pecsma.hu/top/szerzodes-az-itm-es-az-egyetemi-alapitvany-kozott-ehhez-nem-volt-szukseg-modellvaltasra/>
- [9] Pokol, B. *A jogtudomány társadalomtudományosodása (és így perspektivikus létrejötté)*, MTA Law Working Papers, 2015/13, 23. Elérhető: <https://jog.tk.hu/uploads/files/mtalwp/201513pokol.pdf>
- [10] Sasvári, P. *Tudományos láthatóság vizsgálata a gazdálkodás- és szervezéstudományok területén*. In: Karlovitz, J., Tibor (szerk.) *Társadalom, kulturális háttér, gazdaság: IV. IRI Társadalomtudományi Konferencia, Komárno, Szlovákia* : International Research Institute, 488, p. 357-365, 2016. <https://doi.org/10.18427/iri-2016-0042>
- [11] Sasvári, P., Várföldi, K. *Az MTA IX. Osztály folyóiratpontozási rendszerének empirikus vizsgálata 2020-as és 2021-es adatok alapján*, *Tudományos és Műszaki Tájékoztatás*, 69(7), p. 319–333, 2022. <https://doi.org/10.3311/tmt.13179>
- [12] Varga, Cs. *A jogtudomány természete*. In: Bódig, M., Zódi, Zs., (szerk.): *A jogtudomány helye, szerepe és haszna. Tudomány-módszertani és tudományelméleti írások*. Magyar Tudományos Akadémia Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Intézete – Opten Informatikai Kft. 83. 2016. Elérhető: https://jog.tk.hu/uploads/files/03_Varga_Csaba.pdf

Beérkezett: 2023. január



Dr. Sasvári Péter

PhD, habilitált egyetemi docens
Nemzeti Közszolgálati Egyetem Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kar,
egyetemi docens,
Miskolci Egyetem Gépészmérnöki és Informatikai Kar,
E-mail: sasvari.peter@uni-nke.hu



Dr. Fejes Zsuzsanna

PhD, habilitált egyetemi docens
Nemzeti Közszolgálati Egyetem Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kar,
egyetemi docens
Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar,
E-mail: fejes.zsuzsanna@uni-nke.hu

Melléklet

4. táblázat A Law, a Public Administration és a Management, Monitoring, Policy and Law tudományterületen megjelent közlemények száma kvartilisek és intézmények szerint 1999 és 2022 között

Sorszám	Kar neve	D1	Q1	Q2	Q3	Q4	Végösszeg
1	Eötvös Loránd Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar	5	9	27	31	36	108
2	Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Jog- és Államtudományi Kar	2	6	10	5	19	42
3	Szegedi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar	1	3	11	5	17	37
4	Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kar	1	2	5	15	10	33
5	Pécsi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar	0	3	5	7	12	27
6	Debreceni Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar	5	4	2	7	7	25
7	Károli Gáspár Református Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar	0	0	1	6	7	14
8	Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar	0	0	2	4	5	11
9	Széchenyi István Egyetem, Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Kar	0	0	0	4	7	11
10	Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Rendészettudományi Kar	1	2	4	3	0	10
	Végösszeg	15	29	67	87	120	318

Forrás: MTMT

5. táblázat A Law, a Public Administration és a Management, Monitoring, Policy and Law tudományterületen megjelent folyóiratcikkek száma folyóiratok szerint 1999 és 2022 között

Sor-szám	Kvartilis, folyóirat neve	MTA IX. Osztály ÁJB Kategória					
		A	B	C	D	Nem kategóriás	Megjelent cikkek száma összesen (db)
I.	D1 (40 folyóirat)	15	14	1		60	90
1	COMMON MARKET LAW REVIEW 0165-0750 1875-8320	7					7
2	ENERGY POLICY 0301-4215 1873-6777					6	6
3	FORENSIC SCIENCE INTERNATIONAL 0379-0738 1872-6283					6	6
4	JOURNAL OF EUROPEAN PUBLIC POLICY 1350-1763 1466-4429					6	6
5	APPLIED VEGETATION SCIENCE 1402-2001 1654-109X					5	5
6	EUROPEAN CONSTITUTIONAL LAW REVIEW 1574-0196 1744-5515		5				5
7	GERMAN LAW JOURNAL 2071-8322 2071-8322		5				5
8	EUROPEAN JOURNAL OF CRIMINOLOGY 1477-3708 1741-2609					3	3
9	LANDSCAPE AND URBAN PLANNING 0169-2046 1872-6062					3	3
10	PARLIAMENTARY AFFAIRS 0031-2290 1460-2482		3				3
11	RESOURCES POLICY 0301-4207 1873-7641					3	3
12	CONSERVATION PHYSIOLOGY 2051-1434 2051-1434					2	2
13	GOVERNANCE: AN INTERNATIONAL JOURNAL OF POLICY AND ADMINISTRATION 0952-1895 1468-0491					2	2
14	JOURNAL OF CRIMINAL JUSTICE 0047-2352 1873-6203					2	2
15	JOURNAL OF ENVIRONMENTAL MANAGEMENT 0301-4797 1095-8630					2	2
16	JOURNAL OF FLUORESCENCE 1053-0509 1573-4994					2	2
17	JOURNAL OF LAW ECONOMICS & ORGANIZATION 8756-6222 1465-7341					2	2

Sor- szám	Kvartilis, folyóirat neve	MTA IX. Osztály ÁJB Kategória					
		A	B	C	D	Nem kategóriás	Megjelent cikkek száma összesen (db)
I.	D1 (40 folyóirat)	15	14	1		60	90
18	JOURNAL OF SOCIAL POLICY 0047-2794 1469-7823	2					2
19	PUBLIC ADMINISTRATION 0033-3298 1467-9299					2	2
20	PUBLIC MANAGEMENT REVIEW 1471-9037 1471-9045	2					2
21	AMERICAN JOURNAL OF INTERNATIONAL LAW 0002-9300 2161-7953	1					1
22	BIOTECHNOLOGY FOR BIOFUELS 1754-6834 1754-6834					1	1
23	CRIMINAL JUSTICE AND BEHAVIOR 0093-8548 1552-3594					1	1
24	ECOLOGICAL ENGINEERING 0925-8574 1872-6992					1	1
25	ECOTOXICOLOGY 0963-9292 1573-3017					1	1
26	ENVIRONMENTAL CONSERVATION 0376-8929 1469-4387					1	1
27	FIRST MONDAY 1396-0466 1396-0466					1	1
28	INTERNATIONAL & COMPARATIVE LAW QUARTERLY 0020-5893 1471-6895	1					1
29	INTERNATIONAL JOURNAL OF LAW AND INFORMATION TECHNOLOGY 0967-0769 1464-3693			1			1
30	INTERNATIONAL JOURNAL OF LAW AND PSYCHIATRY 0160-2527 1873-6386					1	1
31	INTERNATIONAL REVIEW OF LAW AND ECONOMICS 0144-8188 1873-6394	1					1
32	INTERNATIONAL THEORY 1752-9719 1752-9727					1	1
33	JOURNAL OF ENVIRONMENTAL QUALITY 0047-2425 1537-2537					1	1
34	JOURNAL OF EUROPEAN SOCIAL POLICY 0958-9287 1461-7269					1	1
35	JOURNAL OF THE AIR & WASTE MANAGEMENT ASSOCIATION 1096-2247 2162-2906					1	1
36	POLICING & SOCIETY 1043-9463 1477-2728		1				1
37	POLICY AND POLITICS 0305-5736 1470-8442					1	1
38	SOCIAL JUSTICE RESEARCH 0885-7466 1573-6725					1	1
39	SOCIAL SCIENCE COMPUTER REVIEW 0894-4393 1552-8286					1	1
40	UCLA LAW REVIEW 0041-5650 1943-1724	1					1
II.	Q1 (71 folyóirat)	28	18	12	1	103	162
1	JOURNAL OF FORENSIC AND LEGAL MEDICINE 1752-928X 1532-2009					15	15
2	APPLIED VEGETATION SCIENCE 1402-2001 1654-109X					7	7
3	ENVIRONMENTAL SCIENCE: PROCESSES AND IMPACTS 2050-7887 2050-7895					7	7
4	JOURNAL OF ENVIRONMENTAL MONITORING 1464-0325 1464-0333 2050-7887 2050-7895					7	7
5	COMMON MARKET LAW REVIEW 0165-0750 1875-8320	6					6
6	CLEAN TECHNOLOGIES AND ENVIRONMENTAL POLICY 1618-954X 1618-9558					5	5
7	HUMAN RESOURCES FOR HEALTH 1478-4491 1478-4491					5	5
8	PARLIAMENTARY AFFAIRS 0031-2290 1460-2482		5				5

Sor- szám	Kvartilis, folyóirat neve	MTA IX. Osztály ÁJB Kategória					
		A	B	C	D	Nem kategóriás	Megjelent cikkek száma összesen (db)
II.	Q1 (71 folyóirat)	28	18	12	1	103	162
9	FIRST MONDAY 1396-0466 1396-0466					4	4
10	INTERNATIONAL & COMPARATIVE LAW QUARTERLY 0020-5893 1471-6895	4					4
11	INTERNATIONAL JOURNAL OF CONSTITUTIONAL LAW 1474-2640 1474-2659	4					4
12	JOURNAL OF LEGISLATIVE STUDIES 1357-2334 1743-9337			4			4
13	COMPUTER STANDARDS & INTERFACES 0920-5489 1872-7018					3	3
14	ENVIRONMENTAL NANOTECHNOLOGY MONITORING AND MANAGEMENT 2215-1532					3	3
15	HAGUE JOURNAL ON THE RULE OF LAW 1876-4045 1876-4053		3				3
16	INTERNATIONAL JOURNAL OF LAW IN CONTEXT 1744-5523 1744-5531			3			3
17	JOURNAL OF ENVIRONMENTAL POLICY AND PLANNING 1523-908X 1522-7200					3	3
18	JOURNAL OF EUROPEAN SOCIAL POLICY 0958-9287 1461-7269					3	3
19	SOCIAL SCIENCE COMPUTER REVIEW 0894-4393 1552-8286					3	3
20	THEORY AND PRACTICE OF LEGISLATION 2050-8840 2050-8859			3			3
21	AIR QUALITY ATMOSPHERE AND HEALTH 1873-9318 1873-9326					2	2
22	ARTIFICIAL INTELLIGENCE AND LAW 0924-8463 1572-8382					2	2
23	ENVIRONMENTAL TOXICOLOGY 1520-4081 1522-7278					2	2
24	EUROPEAN JOURNAL OF CRIMINOLOGY 1477-3708 1741-2609					2	2
25	EUROPEAN JOURNAL OF INTERNATIONAL LAW 0938-5428 1464-3596	2					2
26	EUROPEAN JOURNAL OF RISK REGULATION 1867-299X 2190-8249					2	2
27	EUROPEAN JOURNAL ON CRIMINAL POLICY AND RESEARCH 0928-1371 1572-9869			2			2
28	EUROPEAN LAW JOURNAL 1351-5993 1468-0386	2					2
29	EUROPEAN LAW REVIEW 0307-5400	2					2
30	INTERNATIONAL JOURNAL OF LAW AND PSYCHIATRY 0160-2527 1873-6386					2	2
31	JOURNAL OF FLUORESCENCE 1053-0509 1573-4994					2	2
32	JOURNAL OF PUBLIC POLICY 0143-814X 1469-7815	2					2
33	WASHINGTON QUARTERLY 0163-660X 1530-9177					2	2
34	WILDLIFE BIOLOGY 0909-6396 1903-220X					2	2
35	AMERICAN JOURNAL OF COMPARATIVE LAW 0002-919X 2326-9197	1					1
36	AMERICAN JOURNAL OF INTERNATIONAL LAW 0002-9300 2161-7953	1					1

Sor- szám	Kvartilis, folyóirat neve	MTA IX. Osztály ÁJB Kategória					
		A	B	C	D	Nem kategóriás	Megjelent cikkek száma összesen (db)
II.	Q1 (71 folyóirat)	28	18	12	1	103	162
37	BULLETIN FOR INTERNATIONAL TAXATION 1819-5490		1				1
38	CAMBRIDGE YEARBOOK OF EUROPEAN LEGAL STUDIES 1528-8870				1		1
39	CHINESE JOURNAL OF INTERNATIONAL LAW 1540-1650 1746-9937		1				1
40	CONSERVATION PHYSIOLOGY 2051-1434 2051-1434					1	1
41	CONTEMPORARY READINGS IN LAW AND SOCIAL JUSTICE 1948-9137 2162-2752					1	1
42	CRIME LAW AND SOCIAL CHANGE 0925-4994 1573-0751		1				1
43	DEUTSCHE LEBENSMITTEL-RUNDSCHAU 0012-0413 0012-0413					1	1
44	ECOTOXICOLOGY 0963-9292 1573-3017					1	1
45	EUROPEAN CONSTITUTIONAL LAW REVIEW 1574-0196 1744-5515		1				1
46	EUROPEAN JOURNAL OF LAW AND ECONOMICS 0929-1261 1572-9990	1					1
47	EUROPEAN JOURNAL OF WILDLIFE RESEARCH 1612-4642 1439-0574					1	1
48	GLOBAL POLICY 1758-5880 1758-5899					1	1
49	HARVARD INTERNATIONAL LAW JOURNAL 0017-8063 2153-2494					1	1
50	HIGHER EDUCATION 0018-1560 1573-174X					1	1
51	IET INTELLIGENT TRANSPORT SYSTEMS 1751-956X 1751-9578					1	1
52	INDUSTRIAL LAW JOURNAL 0305-9332 1464-3669		1				1
53	INTERNATIONAL ENVIRONMENTAL AGREEMENTS - POLITICS LAW AND ECONOMICS 1567-9764 1573-1553		1				1
54	INTERNATIONAL JOURNAL OF TECHNOLOGY MANAGEMENT 0267-5730 1741-5276					1	1
55	JOURNAL OF AIR TRANSPORT MANAGEMENT 0969-6997 1873-2089					1	1
56	JOURNAL OF FAMILY VIOLENCE 0885-7482 1573-2851					1	1
57	JOURNAL OF SOCIAL POLICY 0047-2794 1469-7823	1					1
58	JOURNAL OF WORLD TRADE 1011-6702 2210-2795					1	1
59	MANAGEMENT OF BIOLOGICAL INVASIONS 1989-8649 1989-8649					1	1
60	OCEAN & COASTAL MANAGEMENT 0964-5691 1873-524X					1	1
61	OXFORD JOURNAL OF LEGAL STUDIES 0143-6503 1464-3820	1					1
62	POLICING & SOCIETY 1043-9463 1477-2728		1				1
63	POLICY AND POLITICS 0305-5736 1470-8442					1	1
64	PSYCHOLOGY CRIME & LAW 1068-316X 1477-2744		1				1
65	REGULATION AND GOVERNANCE 1748-5983 1748-5991		1				1
66	SECURITY JOURNAL 0955-1662 1743-4645					1	1
67	SOCIAL & LEGAL STUDIES 0964-6639 1461-7390	1					1

Sor- szám	Kvartilis, folyóirat neve	MTA IX. Osztály ÁJB Kategória					
		A	B	C	D	Nem kategóriás	Megjelent cikkek száma összesen (db)
II.	Q1 (71 folyóirat)	28	18	12	1	103	162
68	SPATIAL STATISTICS 2211-6753					1	1
69	TRENDS IN ORGANIZED CRIME 1084-4791 1936-4830					1	1
70	WILDLIFE RESEARCH 1035-3712 1448-5494					1	1
71	WOMENS STUDIES INTERNATIONAL FORUM 0277-5395 1879-243X		1				1
III.	Q2 (80 folyóirat)	34	11	33	50	93	221
1	INTERSECTIONS: EAST EUROPEAN JOURNAL OF SOCIETY AND POLITICS 2416-089X				50		50
2	LEX LOCALIS: JOURNAL OF LOCAL SELF-GOVERNMENT 1581-5374 1855-363X	15					15
3	RESOURCES 2079-9276					14	14
4	PROBLEMS AND PERSPECTIVES IN MANAGEMENT 1727-7051 1810-5467					12	12
5	EUROPEAN JOURNAL OF RISK REGULATION 1867-299X 2190-8249					11	11
6	JOURNAL OF INTELLECTUAL PROPERTY LAW & PRACTICE 1747-1532 1747-1540			11			11
7	REVISTA DE ADMINISTRATIE SI MANAGEMENT PUBLIC / ADMINISTRATION AND PUBLIC MANAGEMENT REVIEW 1583-9583					5	5
8	TRANSYLVANIAN REVIEW OF ADMINISTRATIVE SCIENCES 1842-2845 2247-8310	5					5
9	JOURNAL OF FLUORESCENCE 1053-0509 1573-4994					3	3
10	MASARYK UNIVERSITY JOURNAL OF LAW AND TECHNOLOGY 1802-5943 1802-5951			3			3
11	MEDICINE SCIENCE AND THE LAW 0025-8024 2042-1818		3				3
12	THEORY AND PRACTICE OF LEGISLATION 2050-8840 2050-8859			3			3
13	AQUACULTURE AQUARIUM CONSERVATION AND LEGISLATION: INTERNATIONAL JOURNAL OF THE BIOFLUX SOCIETY 1844-8143 1844-9166					2	2
14	CENTRAL EUROPEAN JOURNAL OF PUBLIC POLICY 1802-4866					2	2
15	COMMON MARKET LAW REVIEW 0165-0750 1875-8320	2					2
16	COMPUTER STANDARDS & INTERFACES 0920-5489 1872-7018					2	2
17	CONSTITUTIONAL POLITICAL ECONOMY 1043-4062 1572-9966					2	2
18	ERA FORUM 1612-3093 1863-9038					2	2
19	EUROPEAN JOURNAL OF MIGRATION AND LAW 1388-364X 1571-8166			2			2
20	EUROPEAN LAW JOURNAL 1351-5993 1468-0386	2					2
21	EUROPEAN LAW REVIEW 0307-5400	2					2
22	FORENSIC SCIENCE REVIEW 1042-7201					2	2
23	INTERNATIONAL JOURNAL OF CONSTITUTIONAL LAW 1474-2640 1474-2659	2					2
24	INTERTAX: EUROPEAN TAX REVIEW 0165-2826 1875-8347			2			2

Sor- szám	Kvartilis, folyóirat neve	MTA IX. Osztály ÁJB Kategória					
		A	B	C	D	Nem kategóriás	Megjelent cikkek száma összesen (db)
III.	Q2 (80 folyóirat)	34	11	33	50	93	221
25	JOURNAL OF ENVIRONMENTAL POLICY AND PLANNING 1523-908X 1522-7200					2	2
26	JOURNAL OF LEGISLATIVE STUDIES 1357-2334 1743-9337			2			2
27	JOURNAL OF POVERTY AND SOCIAL JUSTICE 1759-8273 1759-8281					2	2
28	JOURNAL OF STRATEGIC SECURITY 1944-0472 1944-0464					2	2
29	LEGAL ISSUES OF ECONOMIC INTEGRATION 1566-6573					2	2
30	TEORIA Y REALIDAD CONSTITUCIONAL 1139-5583					2	2
31	AMERICAN JOURNAL OF COMPARATIVE LAW 0002-919X 2326-9197	1					1
32	ASIAN JOURNAL OF WTO & INTERNATIONAL HEALTH LAW AND POLICY 1819-5164					1	1
33	CONFLICT RESOLUTION QUARTERLY 1536-5581 1541-1508					1	1
34	CRIME PREVENTION AND COMMUNITY SAFETY 1460-3780 1743-4629		1				1
35	CRIMINAL LAW REVIEW 0011-135X					1	1
36	CROATIAN YEARBOOK OF EUROPEAN LAW AND POLICY 1845-5662		1				1
37	EC TAX REVIEW 0928-2750 1875-8363			1			1
38	ENVIRONMENTAL NANOTECHNOLOGY MONITORING AND MANAGEMENT 2215-1532					1	1
39	ETHICS, PLACE AND ENVIRONMENT 1366-879X					1	1
40	EUROPEAN JOURNAL OF CRIME CRIMINAL LAW AND CRIMINAL JUSTICE 0928-9569 1571-8174		1				1
41	GOVERNMENT AND OPPOSITION 0017-257X 1477-7053					1	1
42	GRIFFITH LAW REVIEW 1038-3441 1839-4205			1			1
43	HUMAN AFFAIRS 1210-3055 1337-401X					1	1
44	HUMAN RIGHTS REVIEW 1524-8879 1874-6306					1	1
45	IIC INTERNATIONAL REVIEW OF INTELLECTUAL PROPERTY AND COMPETITION LAW 0018-9855 2195-0237		1				1
46	INTERNATIONAL & COMPARATIVE LAW QUARTERLY 0020-5893 1471-6895	1					1
47	INTERNATIONAL INSOLVENCY REVIEW 1180-0518 1099-1107			1			1
48	INTERNATIONAL JOURNAL OF COMPARATIVE LABOUR LAW & INDUSTRIAL RELATIONS 0952-617X		1				1
49	INTERNATIONAL JOURNAL OF HUMAN RIGHTS 1364-2987 1744-053X			1			1
50	INTERNATIONAL JOURNAL OF LAW AND INFORMATION TECHNOLOGY 0967-0769 1464-3693			1			1
51	INTERNATIONAL JOURNAL OF LAW AND PSYCHIATRY 0160-2527 1873-6386					1	1
52	INTERNATIONAL ORGANIZATIONS LAW REVIEW 1572-3739 1572-3747			1			1

Sor- szám	Kvartilis, folyóirat neve	MTA IX. Osztály ÁJB Kategória					
		A	B	C	D	Nem kategóriás	Megjelent cikkek száma összesen (db)
III.	Q2 (80 folyóirat)	34	11	33	50	93	221
53	INTERNATIONAL REVIEW OF ADMINISTRATIVE SCIENCES 0020-8523 1461-7226	1					1
54	INTERNATIONAL REVIEW OF PUBLIC ADMINISTRATION 1229-4659 2331-7795					1	1
55	INTERNATIONAL REVIEW OF THE RED CROSS 1816-3831 1607-5889					1	1
56	IUS ET PRAXIS (CHILE) 0717-2877 0718-0012					1	1
57	JAMBA: JOURNAL OF DISASTER RISK STUDIES 1996-1421					1	1
58	JOURNAL OF BORDERLANDS STUDIES 0886-5655 2159-1229					1	1
59	JOURNAL OF CONFLICT AND SECURITY LAW 1467-7954 1467-7962			1			1
60	JOURNAL OF INTERNATIONAL ARBITRATION 0255-8106					1	1
61	JOURNAL OF INTERVENTION AND STATEBUILDING 1750-2977 1750-2985					1	1
62	JOURNAL OF LAW AND MEDICINE 1320-159X	1					1
63	JOURNAL OF LAW AND SOCIETY 0263-323X 1467-6478		1				1
64	JOURNAL OF PUBLIC POLICY 0143-814X 1469-7815	1					1
65	JOURNAL OF PUBLIC PROCUREMENT 1535-0118					1	1
66	KRIMINALISTIK 0023-4699			1			1
67	MODERN LAW REVIEW 0026-7961 1468-2230		1				1
68	NETHERLANDS INTERNATIONAL LAW REVIEW 0165-070X 1741-6191	1					1
69	PERSPECTIVES ON TERRORISM 2334-3745					1	1
70	POLICING & SOCIETY 1043-9463 1477-2728		1				1
71	PROBATION JOURNAL: THE JOURNAL OF COMMUNITY AND CRIMINAL JUSTICE 1741-3079					1	1
72	PUBLIC POLICY AND ADMINISTRATION 0952-0767 1749-4192					1	1
73	RES PUBLICA: A JOURNAL OF MORAL LEGAL AND SOCIAL PHILOSOPHY 1356-4765 1572-8692			1			1
74	RUSSIAN LAW JOURNAL 2312-3605 2309-8678					1	1
75	SECURITY JOURNAL 0955-1662 1743-4645					1	1
76	SOCIAL SCIENCE COMPUTER REVIEW 0894-4393 1552-8286					1	1
77	SUSTAINABLE CHEMISTRY AND PHARMACY 2352-5541 2352-5541					1	1
78	TRENDS IN ORGANIZED CRIME 1084-4791 1936-4830					1	1
79	UTRECHT LAW REVIEW 1871-515X			1			1
80	WATER INTERNATIONAL 0250-8060 1941-1707					1	1
IV.	Q3 (74 folyóirat)	41	31	28	67	114	281
1	INTERSECTIONS: EAST EUROPEAN JOURNAL OF SOCIETY AND POLITICS 2416-089X				42		42
2	HUNGARIAN JOURNAL OF LEGAL STUDIES 2498-5473 2560-1067	27					27
3	TÁRSADALOMKUTATÁS 0231-2522 1588-2918				25		25

Sor- szám	Kvartilis, folyóirat neve	MTA IX. Osztály ÁJB Kategória					
		A	B	C	D	Nem kategóriás	Megjelent cikkek száma összesen (db)
IV.	Q3 (74 folyóirat)	41	31	28	67	114	281
4	JOURNAL OF ENVIRONMENTAL PROTECTION AND ECOLOGY 1311-5065 1311-5065					23	23
5	STUDIES IN EAST EUROPEAN THOUGHT 0925-9392 1573-0948					19	19
6	NISPACEE JOURNAL OF PUBLIC ADMINISTRATION AND POLICY 1337-9038 1338-4309		16				16
7	AQUACULTURE AQUARIUM CONSERVATION AND LEGISLATION: INTERNATIONAL JOURNAL OF THE BIOFLUX SOCIETY 1844-8143 1844-9166					8	8
8	STUDIA IURIDICA LUBLINENSIA 1731-6375 2449-8289					8	8
9	TRANSYLVANIAN REVIEW OF ADMINISTRATIVE SCIENCES 1842-2845 2247-8310	6					6
10	ERA FORUM 1612-3093 1863-9038					5	5
11	INTERNATIONAL JOURNAL OF ENVIRONMENT AND POLLUTION 0957-4352 1741-5101					5	5
12	KRIMINALISTIK 0023-4699			5			5
13	INTERNATIONAL AND COMPARATIVE LAW REVIEW 1213-8770 2464-6601					4	4
14	BANKS AND BANK SYSTEMS 1816-7403 1991-7074					3	3
15	EUROPEAN JOURNAL OF CRIME CRIMINAL LAW AND CRIMINAL JUSTICE 0928-9569 1571-8174		3				3
16	EUROPEAN JOURNAL ON CRIMINAL POLICY AND RESEARCH 0928-1371 1572-9869			3			3
17	INTERNATIONAL JOURNAL OF GLOBAL WARMING 1758-2083 1758-2091					3	3
18	LEX LOCALIS: JOURNAL OF LOCAL SELF-GOVERNMENT 1581-5374 1855-363X	3					3
19	MEDICINE AND LAW: AN INTERNATIONAL JOURNAL 0723-1393		3				3
20	MONATSSCHRIFT FUR KRIMINOLOGIE UND STRAFRECHTSREFORM 0026-9301 2366-1968					3	3
21	THEORY AND PRACTICE OF LEGISLATION 2050-8840 2050-8859			3			3
22	AMERICAN JOURNAL OF COMPARATIVE LAW 0002-919X 2326-9197	2					2
23	DANUBE: LAW AND ECONOMICS REVIEW 1804-6746 1804-8285		2				2
24	ENVIRONMENTAL QUALITY MANAGEMENT 1088-1913 1520-6483					2	2
25	EUROPEAN JOURNAL OF RISK REGULATION 1867-299X 2190-8249					2	2
26	EUROPEAN JOURNAL OF WILDLIFE RESEARCH 1612-4642 1439-0574					2	2
27	INTERTAX: EUROPEAN TAX REVIEW 0165-2826 1875-8347			2			2
28	LAVORO E DIRITTO 1120-947X					2	2
29	QUADERNI COSTITUZIONALI 0392-6664					2	2
30	TILBURG LAW REVIEW 2211-0046 2211-2596		2				2

Sor- szám	Kvartilis, folyóirat neve	MTA IX. Osztály ÁJB Kategória					
		A	B	C	D	Nem kategóriás	Megjelent cikkek száma összesen (db)
IV.	Q3 (74 folyóirat)	41	31	28	67	114	281
31	VIESOJI POLITIKA IR ADMINISTRATIVIMAS / PUBLIC POLICY AND ADMINISTRATION 1648-2603 2029-2872					2	2
32	ZBORNİK PRAVNOG FAKULTETA U ZAGREBU 0350-2058					2	2
33	ASIAN JOURNAL OF WTO & INTERNATIONAL HEALTH LAW AND POLICY 1819-5164					1	1
34	CAMBRIDGE LAW JOURNAL 0008-1973 1469-2139			1			1
35	CANADIAN JOURNAL OF LAW AND JURISPRUDENCE 0841-8209					1	1
36	CROATIAN JOURNAL OF FISHERIES / RIBARSTVO 1330-061X 1848-0586					1	1
37	CULTURES & CONFLITS 1157-996X 1777-5345					1	1
38	CZECH YEARBOOK OF PUBLIC AND PRIVATE INTERNATIONAL LAW 1805-0565 1805-0999					1	1
39	DIRITTO PUBBLICO COMPARATO ED EUROPEO 1720-4313 2612-2219					1	1
40	EUROPEAN CONSTITUTIONAL LAW REVIEW 1574-0196 1744-5515		1				1
41	EUROPEAN DATA PROTECTION LAW REVIEW 2364-2831 2364-284X					1	1
42	EUROPEAN PUBLIC LAW 1354-3725	1					1
43	GLOBAL JURIST 2194-5675 1934-2640			1			1
44	HAGUE JOURNAL ON THE RULE OF LAW 1876-4045 1876-4053		1				1
45	HUMAN AFFAIRS 1210-3055 1337-401X					1	1
46	IDP-INTERNET LAW AND POLITICS 1699-8154					1	1
47	INDIAN JOURNAL OF FORENSIC MEDICINE AND TOXICOLOGY 0973-9122 0973-9130					1	1
48	INDIANA JOURNAL OF GLOBAL LEGAL STUDIES 1080-0727 1543-0367			1			1
49	INTERACTIVE ENTERTAINMENT LAW REVIEW 2515-3870 2515-3889					1	1
50	INTERNATIONAL CRIMINAL JUSTICE REVIEW 1057-5677 1556-3855			1			1
51	INTERNATIONAL INSOLVENCY REVIEW 1180-0518 1099-1107			1			1
52	INTERNATIONAL JOURNAL FOR COURT ADMINISTRATION (IJCA) 2156-7964			1			1
53	INTERNATIONAL JOURNAL OF THE LEGAL PROFESSION 0969-5958 1469-9257			1			1
54	INTERNATIONAL ORGANIZATIONS LAW REVIEW 1572-3739 1572-3747			1			1
55	INTERNATIONAL REVIEW OF ADMINISTRATIVE SCIENCES 0020-8523 1461-7226	1					1
56	INTERNATIONAL REVIEW OF PENAL LAW / REVUE INTERNATIONALE DE DROIT PENAL 0223-5404 1951-6312					1	1
57	IUS ET PRAXIS (CHILE) 0717-2877 0718-0012					1	1

Sor- szám	Kvartilis, folyóirat neve	MTA IX. Osztály ÁJB Kategória					
		A	B	C	D	Nem kategóriás	Megjelent cikkek száma összesen (db)
IV.	Q3 (74 folyóirat)	41	31	28	67	114	281
58	JOURNAL OF CONFLICT AND SECURITY LAW 1467-7954 1467-7962			1			1
59	JOURNAL OF ENVIRONMENTAL LAW 0952-8873 1464-374X			1			1
60	JOURNAL OF PUBLIC PROCUREMENT 1535-0118					1	1
61	KNOWLEDGE AND MANAGEMENT OF AQUATIC ECOSYSTEMS 1961-9502 1961-9502					1	1
62	LAW AND CRITIQUE 0957-8536 1572-8617		1				1
63	LAW AND FINANCIAL MARKETS REVIEW 1752-1440		1				1
64	MASARYK UNIVERSITY JOURNAL OF LAW AND TECHNOLOGY 1802-5943 1802-5951			1			1
65	MEDICAL LAW INTERNATIONAL 0968-5332 2047-9441			1			1
66	NETHERLANDS YEARBOOK OF INTERNATIONAL LAW 0167-6768			1			1
67	NORDIC JOURNAL OF HUMAN RIGHTS 1891-8131 1891-814X					1	1
68	PERSPECTIVES ON FEDERALISM 2036-5438					1	1
69	REVUE DROIT ET SOCIETE 0769-3362 1969-6973	1					1
70	REVUE FRANCAISE D'ADMINISTRATION PUBLIQUE 0152-7401					1	1
71	STATUTE LAW REVIEW 0144-3593 1464-3863			1			1
72	THE INNOVATION JOURNAL 1715-3816					1	1
73	UTRECHT LAW REVIEW 1871-515X			1			1
74	WORLD COMPETITION 1011-4548		1				1
V.	Q4 (40 folyóirat)	173	11	5		155	344
1	ACTA JURIDICA HUNGARICA 1216-2574 1588-2616	122					122
2	CIVIL SZEMLE 1786-3341 1786-3341					106	106
3	HUNGARIAN JOURNAL OF LEGAL STUDIES 2498-5473 2560-1067	42					42
4	INTERNATIONAL REVIEW OF PENAL LAW / REVUE INTER- NATIONALE DE DROIT PENAL 0223-5404 1951-6312					9	9
5	STUDIES IN EAST EUROPEAN THOUGHT 0925-9392 1573-0948					7	7
6	NISPACEE JOURNAL OF PUBLIC ADMINISTRATION AND POLICY 1337-9038 1338-4309		5				5
7	HELSINKI MONITOR 0925-0972 1571-814X 1874-7337					4	4
8	TRANSYLVANIAN REVIEW OF ADMINISTRATIVE SCIENCES 1842-2845 2247-8310	4					4
9	ZBORNIK PRAVNOG FAKULTETA U ZAGREBU 0350-2058					4	4
10	ARCHIV FÜR RECHTS- UND SOZIALPHILOSOPHIE 0001-2343 2363-5614	3					3
11	INTERNATIONAL JOURNAL OF PUBLIC LAW AND POLICY 2044-7663 2044-7671		3				3
12	ERA FORUM 1612-3093 1863-9038					2	2
13	HASANUDDIN LAW REVIEW 2442-9880 2442-9899					2	2

Sor- szám	Kvartilis, folyóirat neve	MTA IX. Osztály ÁJB Kategória					
		A	B	C	D	Nem kategóriás	Megjelent cikkek száma összesen (db)
V.	Q4 (40 folyóirat)	173	11	5		155	344
14	INTERNATIONAL COMMUNITY LAW REVIEW 1871-9740			2			2
15	JOURNAL OF ENVIRONMENTAL PROTECTION AND ECOLOGY 1311-5065 1311-5065					2	2
16	SECURITY AND HUMAN RIGHTS 1874-7337 1875-0230					2	2
17	ZBORNIK PRAVNOG FAKULTETA SVEUCILISTA U RIJECI 1330-349X 1846-8314					2	2
18	ASIA PACIFIC JOURNAL ON HUMAN RIGHTS AND THE LAW 1388-1906 1571-8158			1			1
19	BOLETIN MEXICANO DE DERECHO COMPARADO 0041-8633					1	1
20	CORPORATE ENVIRONMENTAL STRATEGY 1066-7938					1	1
21	CROATIAN AND COMPARATIVE PUBLIC ADMINISTRATION 1848-0357 1849-2150		1				1
22	CUADERNOS DERECHO TRANSNACIONAL 1989-4570					1	1
23	Czech Yearbook of Public and Private International Law 1805-0565 1805-0999					1	1
24	ECCLESIASTICAL LAW JOURNAL 0956-618X 1751-8539			1			1
25	EUROPEAN HUMAN RIGHTS LAW REVIEW 1361-1526		1				1
26	HALDUSKULTUUR 1736-6070					1	1
27	HUMAN RIGHTS REVIEW 1524-8879 1874-6306					1	1
28	INTEREULAWEST: JOURNAL FOR INTERNATIONAL AND EUROPEAN LAW, ECONOMICS AND MARKET INTEGRATIONS 1849-3734 1849-4439					1	1
29	JOURNAL OF SPATIAL HYDROLOGY 1550-0896 1530-4736					1	1
30	KRIMINALISTIK 0023-4699			1			1
31	LAVORO E DIRITTO 1120-947X					1	1
32	LAWYER QUARTERLY 1805-840X 1805-840X	1					1
33	POLISH YEARBOOK OF INTERNATIONAL LAW 0554-498X					1	1
34	REVIJA ZA KRIMINALISTIKO IN KRIMINOLOGIJO 0034-690X					1	1
35	REVISTA ESPANOLA DE DERECHO CONSTITUCIONAL 0211-5743 1989-0648					1	1
36	REVUE DROIT ET SOCIETE 0769-3362 1969-6973	1					1
37	THE AGE OF HUMAN RIGHTS 2340-9592					1	1
38	THE INNOVATION JOURNAL 1715-3816					1	1
39	TILBURG LAW REVIEW 2211-0046 2211-2596		1				1
40	VOPROSY GOSUDARSTVENNOGO I MUNITSIPALNOGO UPRAVLENIYA / PUBLIC ADMINISTRATION ISSUES 1999-5431					1	1
	Végösszeg	291	85	79	118	525	1 098

Forrás: MTMT

Tudománytámogatás és -disszemináció – a könyvtár jövőidőben

A BME OMIKK Tudománytámogatási Osztályának bemutatása

Danyi Melinda, Boczkó-Balla Enikő, Bernáth Zsófia

A kilencvenes években az internet és a digitális kultúra színre lépésével a könyvtárak életében sorsfordító változás állt be, mely mostanra teljes paradigmaváltást eredményezett. A hagyományos könyvtári szolgáltatások mellett sorra születtek új, informatikai tudást is igénylő feladatkörök és funkciók, ami által az egyetemi könyvtárak mind újabb és újabb szálon kapcsolódhattak be a tudományos életbe, kölcsönösen előnyös szimbiózist kialakítva az egyetemekkel, kutatóintézetekkel. A könyvtárból egy univerzális adat- és információtár lett, ahol már nemcsak különböző papír alapú kiadványokhoz juthatunk hozzá, de az elektronikus kutatási adatok, eredmények és számos digitális adatbázis is elérhető a hallgatók, kutatók és szakemberek számára egyaránt. A BME OMIKK 2021-ben életbe lépő új Szervezeti és Működési Szabályzata lehetővé tette, hogy a nem hagyományos könyvtári munkakörökben foglalkoztatott munkatársai ne a különböző egységek között szétszórtnak, hanem egy új, önálló szervezeti egységben, a Tudománytámogatási Osztályban folytathassák tovább tevékenységüket.

Tárgyszavak: tudománytámogatás, kutatástámogatás, kutatási adat, MTMT, folyóirat, impakt faktor, open access, repozitórium, tudományos teljesítmény

1. Bevezetés

A BME OMIKK 2021-ben létrejött Tudománytámogatási Osztálya olyan – nem klasszikus – könyvtári szolgáltatásokat nyújt a könyvtárhasználók, kutatók és hallgatók számára, mint a tudományos és kutatómunka támogatása, illetve a tudományos eredmények disszeminációja. A tevékenységünk három nagy kategóriába sorolható: folyóiratmenedzsment (Periodica Polytechnica lapcsalád, Tudományos és Műszaki Tájékoztatás), MTMT adatbázis-kezelés és repozitóriumfejlesztés.

2. Folyóirat-menedzsment

2.1 A Periodica Polytechnica folyóiratcsalád

Az 1957-ben – eredetileg öt kari lappal induló *Periodica Polytechnica* a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem angol nyelvű tudományos folyóirat családjá, mely ma már hét tudományterületet ölel fel:

- *építészmérnöki* – Periodica Polytechnica Architecture (1957),

- *vegyészmérnöki és biomérnöki* – Periodica Polytechnica Chemical Engineering (1957),
- *építőmérnöki* – Periodica Polytechnica Civil Engineering (1957),
- *villamosmérnöki és informatikai* – Periodica Polytechnica Electrical Engineering and Computer Science (1957),
- *gépészmérnöki* – Periodica Polytechnica Mechanical Engineering (1957),
- *és közlekedésmérnöki és járműmérnöki* – Periodica Polytechnica Transportation Engineering (1972).
- *gazdaság- és társadalomtudományi* – Periodica Polytechnica Social and Management Sciences (1993).

A héttagú lapcsalád főszerkesztője *Szirmay-Kalos László*, tanszékvezető-helyettes, egyetemi tanár.

A Periodica Polytechnica ún. gyémánt nyílt hozzáférést (*Diamond Open Access*) biztosít a szerzői és olvasói számára, azaz a cikkek közzététele és letöl-

tése egyaránt ingyenes. A felhasználóknak jogukban áll díjmentesen elolvasni, letölteni, másolni, terjeszteni, kinyomtatni, keresni, illetve hivatkozni a folyóiratokban publikált cikkek teljes szövegét [1].

A szerkesztőségi munka

A folyóiratok gondozását és publikálását 2006. január 1-től a BME OMIKK látja el. A jelenleg háromfős szerkesztőség munkája összetett, feladataink a kéziratok elfogadásától egészen azok publikálásáig tartó teljes folyamatot felölelik. Az elmúlt évtől bizonyos lapoknál munkatársaink már az elbírálási folyamatban is részt vállalnak előzetes formai bírálóként.

A kéziratok a szerkesztőség által összeállított és közzétett *checklist* alapján történő ellenőrzése és javítása (indokolt esetben a szerzővel való javítása), a hivatkozáslisták adatainak ellenőrzése, a cikkek tördelése és szerkesztése, valamint a szerzőkkel és főszerkesztőkkel való kapcsolattartás mindennapi feladataink közé tartoznak. Miután a kézirat sikeresen végigjut az ellenőrzési és szerkesztési folyamaton, és az így elkészült *proof*-ot (PDF formátumú digitális korrektúrapéldány) a szerző és a főszerkesztő is jóváhagyja, a cikket ún. *Online First* publikáljuk.

Az *Online First* kifejezés eredetileg azt jelentette, hogy a tudományos munkákat már a lapszám nyomtatott kiadása előtt közzéteszik elektronikus formában, ezzel gyorsítva a tudományos eredmények disszeminációját, illetve elősegítve a kutató- és tudományos munka gördülékenységét. Napjaink tendenciája már azt mutatja, hogy a nyomtatott publikációt is az online megjelenés váltja föl, azaz a teljes lapszámok is csak digitálisan válnak elérhetővé. Az *Online First* megjelenés mára a kiadási formátumtól függetlenül a lapszámba rendezés előtti közzétételt jelenti.

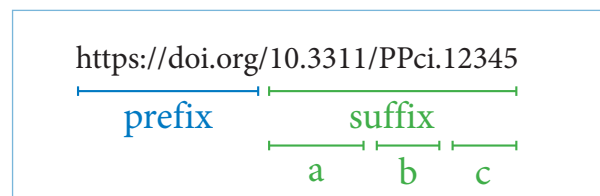
Az elbírálási és szerkesztési folyamat végén kiadványonként változó periodicitással publikáljuk a lapszámokat. A periodikák évente 2–4 alkalommal jelennek meg laponként változó mennyiségű cikkel. A cikkek számát és a publikálás periodicitását az 1. táblázat mutatja be.

Minden publikált cikkünk DOI azonosítóval rendelkezik, mely egyértelműen beazonosítja a különböző folyóiratokhoz tartozó tanulmányokat. A DOI link szerkezete az 1. ábrán látható.

Publikálás után természetesen eleget teszünk a kötelezpéldány-beszolgáltatás követelményeinek az OSZK felé, valamint PPAR és PPCI lapszámainkat regisztráljuk az ICONDA adatbázisba is.

A folyóirat-menedzsmentet támogató szoftverek

Munkánkat a *Microsoft* és az *Adobe* termékcsalád szoftverei segítik. A kéziratok ellenőrzését *MS Word*-ben, a tördelést és szerkesztést az *InDesign* kiadványszerkesztő szoftverrel végezzük, míg a kapcsolódó képszerkesztési feladatokban a *Photoshop* és az *Illustrator* jelent segítséget. Az online és offline publikáláshoz a PDF dokumentumokat az *Acrobat DC* programmal kezeljük. Tematikájából adódóan több folyóiratunk is tartalmaz egyenleteket, ezeket a *MathType* egyenletszerkesztő szoftverrel állítjuk elő.



1. ábra A Periodica Polytechnica DOI azonosítójának felépítése.

(a) Az International DOI Foundation szolgáltatja az igénylés/ regisztráció során, (b) A folyóirat nevének rövidítése, (c)

A kézirat benyújtása során az OJS által automatikusan generált azonosító szám

1. táblázat A Periodica Polytechnica folyóiratok periodicitása és cikkszám

Periodika	periodicitás (lapszám/év)	cikk (db)/lapszám
Periodica Polytechnica Architecture	3	7
Periodica Polytechnica Chemical Engineering	4	15
Periodica Polytechnica Civil Engineering	4	27
Periodica Polytechnica Electrical Engineering and Computer Science	4	10
Periodica Polytechnica Mechanical Engineering	4	10
Periodica Polytechnica Social and Management Sciences	2	9
Periodica Polytechnica Transportation Engineering	4	12

A folyóirat-menedzsment teljes egészében az *Open Journal System* (OJS) rendszerben történik. A szerzők egy ingyenes regisztrációt követően ide tölthetik fel kézírataikat, amelyek azután szakmai és formai elbírálási folyamaton mennek keresztül, illetve bizonyos folyóiratoknál nyelvi lektorálás is történik. Az OJS-ben a kézirat benyújtásától egészen a publikálásig tartó folyamat minden egyes szakasza átlátható és egyszerűen nyomon követhető a szerzők, bírálók és szerkesztők számára egyaránt.

Lapszámok és cikkek

A Periodica Polytechnica folyóiratcsalád a <https://pp.bme.hu/> URL alatt érhető el. A nyitó oldalon a hét periodika borítója látható, melyek kattintásra elnavigálnak az adott lap tartalmához. A cikkek online adatlapjára és első oldalára a 2. ábrán látható példa. Az adatlapon a tanulmánnyal kapcsolatos legfontosabb információk találhatók, úgy, mint a szerző(k) neve és affiliációja, a cikk DOI azonosítója, a szerző(k) ORCID azonosítója, rövid összefoglaló (*Abstract*), kulcsszavak, a letölthető cikk interaktív PDF formátumban, az Online First publikálás dátuma, hivatkozási segédlet (*How to cite*) és a PPCI

esetében a cikk típusa (*review article* – áttekintő cikk, *case study* - esettanulmány, *research article* – kutatási cikk). A cikkek első oldala nagyrészt ugyanezeket az adatokat tartalmazza (kivéve az ORCID és a cikk típusbesorolása), más elhelyezésben. Az interaktív PDF-ben a szerző e-mail címe, a cikk DOI azonosítója és a referencialista linkjei kattinthatók.

A bírálati folyamat

A kéziratok lektorálása során vak- illetve dupla-, vagy más néven kettős vak rendszert (*double blind peer review*) alkalmazunk. Utóbbi esetében a lektorok és a szerzők nem ismertek egymás számára. Ezt az eljárást használja folyóirataink közül a Periodica Polytechnica Architecture (PPAR) és a Periodica Polytechnica Social and Management Sciences (PPSO), míg a többi folyóirat egyszerű vak rendszerben (*single blind peer review*) bírál, vagyis a szerző nem ismeri a bíráló személyét [2]. A nemzetközi szerkesztőbizottság tagjai számos országból és több kontinensről kerülnek ki, az elismert magyar szakemberek mellett a nemzetközi tudományos élet jeles képviselői egyaránt támogatják a Periodica Polytechnica bírálati folyamatait.

HOME ARCHIVES VOL. 66 NO. 1 (2022) Research Article

Change in Microscopic Traffic Simulation Practice with Respect to the Emerging Automated Driving Technology

Xuan Fang¹
Affiliation

Tamás Tettamanti¹
Affiliation

<https://doi.org/10.3311/PPci.17411>

ABSTRACT

It is believed that autonomous vehicles will replace conventional human drive vehicles in the next decades due to the emerging autonomous driving technology, which will definitely bring a massive transformation in the road transport sector. Due to the high complexity of traffic systems, efficient traffic simulation models for the assessment of this disruptive change are critical. The objective of this paper is to justify that the common practice of microscopic traffic simulation needs thorough revision and modification when it is applied with the presence of autonomous vehicles in order to get realistic results. Two high-fidelity traffic simulators (SUMO and VISSIM) were applied to show the sensitivity of microscopic simulation to automated vehicle's behavior. Two traffic evaluation indicators (average travel time and average speed) were selected to quantitatively evaluate the macro-traffic performance of changes in driving behavior parameters (gap acceptance) caused by emerging autonomous driving technologies under different traffic demand conditions.

Keywords: microscopic traffic simulation; driving behavior; autonomous driving; highly automated vehicles; sensitivity analysis

PDF

PUBLISHED ONLINE
2021-12-21

HOW TO CITE
Fang, X., Tettamanti, T. "Change in Microscopic Traffic Simulation Practice with Respect to the Emerging Automated Driving Technology", Periodica Polytechnica Civil Engineering, 66(1), pp. 86-95, 2022. <https://doi.org/10.3311/PPci.17411>

ISSUE
Vol. 66 No. 1 (2022)

SECTION
Research Article

(a)

86 | <https://doi.org/10.3311/PPci.17411>
Creative Commons Attribution 4.0 International License

Periodica Polytechnica Civil Engineering, 66(1), pp. 86-95, 2022

Change in Microscopic Traffic Simulation Practice with Respect to the Emerging Automated Driving Technology

Xuan Fang¹, Tamás Tettamanti¹

¹ Department of Control for Transportation and Vehicle Systems, Faculty of Transportation Engineering and Vehicle Engineering, Budapest University of Technology and Economics, H-1111 Budapest, Műegyetem rkp. 3, Hungary
^{*} Corresponding author, e-mail: fengxuan@bme.hu

Received: 25 October 2020, Accepted: 16 September 2021, Published online: 29 September 2021

Abstract

It is believed that autonomous vehicles will replace conventional human drive vehicles in the next decades due to the emerging autonomous driving technology, which will definitely bring a massive transformation in the road transport sector. Due to the high complexity of traffic systems, efficient traffic simulation models for the assessment of this disruptive change are critical. The objective of this paper is to justify that the common practice of microscopic traffic simulation needs thorough revision and modification when it is applied with the presence of autonomous vehicles in order to get realistic results. Two high-fidelity traffic simulators (SUMO and VISSIM) were applied to show the sensitivity of microscopic simulation to automated vehicle's behavior. Two traffic evaluation indicators (average travel time and average speed) were selected to quantitatively evaluate the macro-traffic performance of changes in driving behavior parameters (gap acceptance) caused by emerging autonomous driving technologies under different traffic demand conditions.

Keywords

microscopic traffic simulation, driving behavior, autonomous driving, highly automated vehicles, sensitivity analysis

1 Introduction

The advent of highly automated or fully autonomous vehicles will also entail the change of everyday life, such as the interaction between travelers [1] or the traffic dynamics [2]. The more, the changes will be tangible in the practice of road traffic modeling and simulation.

1.1 Background of microscopic road traffic simulation

Traffic simulation is the mathematical modeling of traffic dynamics through the application of computer software to support the planning, operation, and development of transportation systems. Simulation models can be classified into microscopic, mesoscopic, and macroscopic models according to the level of detail. Microscopic models [3] have applications when detailed information about a single vehicle's behavior is not required. It only provides a general evaluation of traffic flows in a network. These models are often used for regional transportation planning [4]. Microscopic models describe each vehicle's behavior and interactions in the traffic system, making more detailed modeling for each movement of the vehicle [5]. For this reason, microscopic models can be applied with a much higher level of detail. The microscopic model has the following advantages: by tracking a single vehicle on the road, it can not only reflect the interaction between vehicles but also predict traffic performance indicators such as vehicle travel time, delay and emission while avoiding the impact on actual road traffic; through the microscopic simulation model, the impact of a specific parameter on traffic can be reflected; through the simulation interface of the simulator, one can intuitively visualize the changes in road traffic, and provide a good platform for understanding the traffic operation status under different traffic demands. It has superiority that traditional mathematical models cannot match in describing and evaluating the traffic flow of the road network. Microscopic models are becoming an increasingly important and popular tool in the transportation field. It has been used for a wide range of applications in network design, analysis of transportation problems, the evaluation of Intelligent Transportation System (ITS), and traffic management strategies formulation.

© This article as Fang, X., Tettamanti, T. "Change in Microscopic Traffic Simulation Practice with Respect to the Emerging Automated Driving Technology", Periodica Polytechnica Civil Engineering, 66(1), pp. 86-95, 2022. <https://doi.org/10.3311/PPci.17411>

(b)

2. ábra Egy PP cikk (a) online adatlapja és (b) A PDF formátumú cikk első oldala

Munkánk során nagy hangsúlyt fektetünk szerzőink szellemi tulajdonának védelmére, főszerkesztőink a plagizálás kiszűrését az iThenticate plágiumellenőrző szoftverrel biztosítják. [3]

A Periodica Polytechnica a nemzetközi tudományos színtéren

Az impakt faktor (*impact factor*, IF) egy, a tudományos teljesítmény mérésére szolgáló mutató, mely többek között a szakfolyóiratokat azok idézettsége alapján minősíti. Ez érték kiszámítását évi rendszerességgel a Clarivate Analytics elemző cég végzi, a Web of Science (WoS) adatbázisai alapján, az alábbi metódus szerint [4, 5]:

$$IF_{\text{év}} = \frac{\text{Hivatkozások}_{\text{év-1}} + \text{Hivatkozások}_{\text{év-2}}}{\text{Publikációk}_{\text{év-1}} + \text{Publikációk}_{\text{év-2}}}$$

2021-ben a Clarivate reagálva az online publikálás térhódítására változásokat eszközöl a hatékonysági mutató kiszámításában, mely szerint a folyóiratok IF kiszámítását ezentúl nem a nyomtatott, hanem az elektronikus publikáció napjától számolják. Ennek hatását látványosabban a 2022 után tapasztalhatjuk majd meg. [6]

A Periodica Polytechnica hét folyóirata közül kettő rendelkezik impakt faktoral (3. ábra) [7]:

- *PP Chemical Engineering* - Journal Impact Factor: 1.659 (2021); 5-Year Impact Factor: 1.717 (2021),
- *PP Civil Engineering* - Journal Impact Factor: 1.744 (2021), 5-Year Impact Factor: 1.709 (2021),

valamint a *PP Mechanical Engineering* már szintén indexálva van a WoS által (JCI = 0.45) [7], ami az impakt faktor „előszobáját” jelenti.

Folyóiratainkat tizennégy adatbázis indexálja, ezeket részletesen a 2. táblázat mutatja be.

2.2 A Tudományos és Műszaki Tájékoztatás (TMT)

A Tudományos és Műszaki Tájékoztatás a BME OMIKK által szerkesztett könyvtár- és információ-tudományi szakfolyóirat. A cikkek magyar nyelven, absztraktjaik angolul is olvashatók. A nyílt hozzáférésű online kiadvány évente négy alkalommal, negyedévi rendszerességgel jelenik meg. A lap felelős szerkesztője Marton József főigazgató, főszerkesztője Fonyó Istvánné ny. főigazgató.

A folyóirat 1954-ben indult az Országos Műszaki Könyvtár kiadványaként, *Műszaki Könyvtárosok Tájékoztatója* néven. Célja a II. világháború utáni magyar könyvtárügy és a műszaki könyvtárak módszertani támogatása és segítése volt. [8]

A 2023-ban 70 éves jubileumát ünneplő lap a könyvtárszakma és a szakirodalmi, szakmai tájékoztatás elvi és gyakorlati kérdéseivel foglalkozik, ezen belül is az információs és tudástársadalom fejlődésének a könyvtáros szakmát érintő kérdéseire és a korszerű információs technológia alkalmazási lehetőségeire fókuszál. A folyóirat történetéről Fonyó Istvánné jubileumi lapszámban publikált írásában olvashatnak bővebben.

A Tudományos és Műszaki Tájékoztatást a Library, Information Science & Technology Abstracts (EBSCO) adatbázis indexálja.

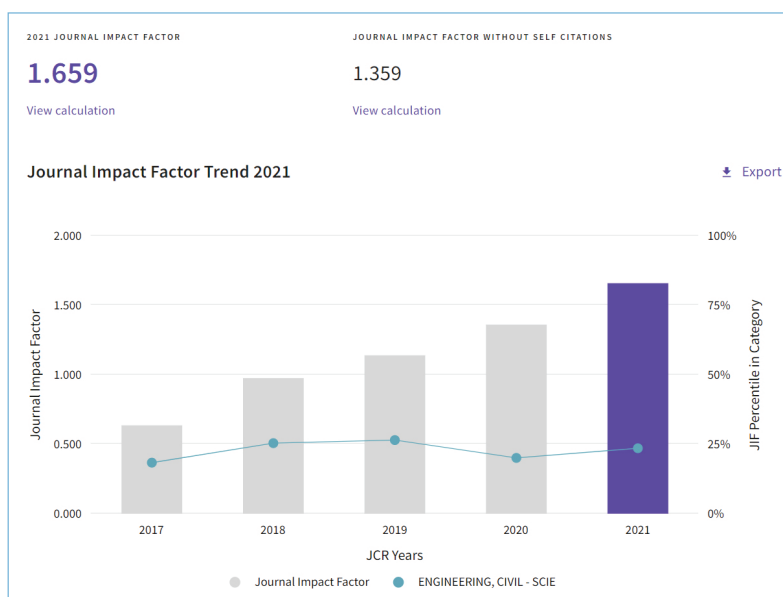
A lap rovatai:

- szerkesztői *ajánlás*, az aktuális lapszám tartalmi összefoglalója, valamint a következő lapszám tervezett tartalma,
- aktuális témákkal foglalkozó *cikkek, tanulmányok*. Tematikus számoknál vagy egy adott könyvtár bemutatkozásánál több szerző rövidebb terjedelmű cikke,
- *műhelymunkák*, a könyvtárakban folyó új kezdeményezések, módszerek ismertetése,
- *beszámolók, szemlék vagy referátumok* (pl. konferencia, díjátadó bemutatása),
- *recenziók*,
- aktuális hazai és nemzetközi *hírek*.

A TMT szerkesztősége

A TMT négytagú szerkesztőségét egy neves szakemberekből álló tanácsadó testület is segíti, melynek tagjai:

- *Barátné Prof. Dr. Hajdu Ágnes*, ELTE Bölcsészettudományi Kar, Könyvtár- és Információtudományi Intézet, Könyvtártudományi Tanszék, egyetemi tanár
- *Dancs Szabolcs*, Országos Széchényi Könyvtár KI, Könyvtári Szabványosítási Iroda, irodavezető
- *Drótos László*, Országos Széchényi Könyvtár
- *Dr. Kiszl Péter*, ELTE BTK Könyvtár- és Információtudományi intézet, intézetigazgató és tanszékvezető, doktori programvezető, egyetemi docens
- *Dr. Kokas Károly*, SZTE Klebelsberg Könyvtár, főigazgató-helyettes



3. ábra A PPCE (felső) és PPCI (alsó) impakt faktorának alakulása, 2017–2021 [7]

2. táblázat A Periodica Polytechnica folyóiratok adatbázis indexáltsága

Periodika	Adatbázis
Periodica Polytechnica Architecture	Google Scholar, ProQuest Engineering Collection, ICONDA
Periodica Polytechnica Chemical Engineering	Web of Science, SCOPUS, Scimago, SciFinder, Google Scholar, ProQuest Engineering Collection, Ei Compendex
Periodica Polytechnica Civil Engineering	Web of Science, SCOPUS, Scimago, Google Scholar, ProQuest Engineering Collection, ICONDA, Ei Compendex
Periodica Polytechnica Electrical Engineering and Computer Science	SCOPUS, Scimago, Google Scholar, ProQuest Engineering Collection, ProQuest Advanced Technologies & Aerospace Collection, Ei Compendex
Periodica Polytechnica Mechanical Engineering	WOS Core Collection, (Emerging Sources Citation Index), SCOPUS, Scimago, Google Scholar, ProQuest Engineering Collection, Ei Compendex
Periodica Polytechnica Social and Management Sciences	SCOPUS, Scimago, Google Scholar, Cabell's, ERIH PLUS, ABI/INFORM Global (ProQuest), ICI World of Journals
Periodica Polytechnica Transportation Engineering	SCOPUS, Scimago, Google Scholar, ProQuest Engineering Collection, TRID, Ei Compendex

- Kovácsné Koreny Ágnes, Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, főigazgató-helyettes
- Moldován István, OSZK, Digitálistartalom-fejlesztési és Szolgáltatási Osztály

A haladás útján

2021-ben a TMT folyóirat arculatváltáson esett át. A különböző rovatok új, letisztult fejléct kaptak a korábbi színpár (kék-zöld) megtartásával, valamint a tipográfia is a jelen kor követelményei szerint lett kialakítva. A cikkek nyitóoldala plusz tartalmakkal bővült, úgy, mint a DOI és hivatkozási ajánlás a láblécben (4. ábra). A hírek összevonásra kerültek egy interaktív PDF dokumentumban, melyben linkek segítségével navigálhat az olvasó (5. ábra). 2022-ben a weboldal is frissítésre került, valamint elkészült egy könnyen használható hivatkozási lista segédlet is, mely egyrészt megkönnyíti szerzőink munkáját, másrészt egységesebbé teszi a folyóirat arculatát.

A TMT folyóirat menedzsmentje, online publikálása és DOI adminisztrációja az Open Journal System (OJS) rendszerben történik. A cikkek szerkesztéséhez és tördeléséhez az Adobe InDesign, Photoshop és Acrobat Pro szoftvereit használjuk.



4. ábra A TMT folyóirat új arculata - Cikkek



5. ábra A TMT interaktív Hírek rovata; (a) linkekkel és oldalszámmal ellátott tartalomjegyzék, (b) egy konkrét hír linkekkel, a végén a tartalomjegyzékhez visszanyitató nyíljal

3. A Magyar Tudományos Művek Tára (MTMT)

A *Magyar Tudományos Művek Tára* egy 2009-ben öt alapítói intézmény (Magyar Tudományos Akadémia, Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság, Magyar Rektori Konferencia, Országos Tudományos Kutatási Alapprogram, Országos Doktori Tanács) kezdeményezésére létrejött bibliográfiai adatbázis. [9] Létrehozásának és működésének célja volt, hogy elérhető legyen Magyarországon egy sok célra használható, a hazai tudományos publikációk nyilvántartását hitelesen bemutató, nemzeti tudományos bibliográfiai adatbázis, mely mindenki számára ingyenesen használható. A mostanra általánosan elismert és használt adatbank naprakészen mutatja be a tudományos eredményeket angol és magyar nyelven, fő célkitűzését teljesítve a tudományos élet meghatározó gyűjteménye és adat-szolgáltatója lett.

3.1 Alkalmazási területe

Az MTMT adatbázis a teljes tudományos közösség számára kiemelkedően hasznos kutatástámogatási információforrás.

A felsőoktatási intézmények, doktori iskolák, kutatóközpontok számára az adatbázis olyan belső igények kielégítésére alkalmas, mint pályázatok elbírálásához, doktori képzésekhez és habilitációkhoz szükséges publikációs listák, valamint statisztikák, kimutatások és jelentések készítése. [10]

Az MTMT nagy előnye, hogy használata egyszerű, a felhasználók komolyabb informatikai kompetenciák hiányában is könnyen összeállíthatják és karbantarthatják a saját személyes bibliográfiájukat, illetve szükség esetén segítségért fordulhatnak az intézményi adminisztrátorokhoz vagy a könyvtári szakemberekhez.

3.2 Feladatkörök az MTMT-ben

Az MTMT tartalma az intézmények és a szerzők által felvitt adatokon alapszik. Az adatbázisban elkülönülnek a különböző feladatkörök, melyekhez más-más jogosultság társul. [11]

A szerzők az MTMT-ben egy ingyenes regisztrációt követően rögzíthetik publikációikat, valamint jogszabályi kötelességük a közfinanszírozásból született publikációk felvitele. Az adatbázis ezen kívül biztosítja a közleményhez tartozó idézők fel-

vitelét, javítását, valamint kiegészítését, melyet a közlemény felvitelétől számított 90 napig kezelhetnek. A szerzők a társszerzők által rögzített közleményeknél elvégezhetik a szerzői, illetve intézményi hozzárendelést is.

Az MTMT-ben a szerzők mellett *adminisztrátori jogkörrel rendelkező személyek* is tölthetnek fel adatokat. Adminisztrátorok azok a személyek, akik egy-egy szervezeti egységhez (például intézmény, kar, intézet), szerzőkhöz és szerzői adatokhoz köthető rögzítési, karbantartási, illetve ellenőrzési feladatokat végeznek, és meghatározott jogosultságokkal rendelkeznek.

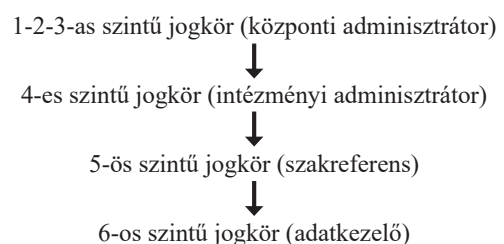
Adminisztrátorok között megkülönböztünk központi adminisztrátorokat (1-2-3 szintű), és intézményi adminisztrátorokat (4-5-6 szintű). Intézményi adminisztrátori, azaz 4-es jogkörrel az MTMT-hez csatlakozott intézmények rendelkeznek (jelenleg már több mint 100 intézmény, és számuk folyamatosan bővül), 5-ös szintű jogkörük a kari adminisztrátorok (szakreferensek) van míg a 6-os jogosultsági szint (adatkezelők) már csak az adatbevitelt, az adatrögzítési feladatkört engedélyezi. (6. ábra) [9, 12]

Adminisztrátori munkafolyamatok

A legmagasabb intézményi jogosultság a 4-es szintű jogkör. Az intézmények általában egy, maximum két 4-es szintű adminisztrátorral rendelkezhetnek, akik az adminisztrációs munkájukba bevonhatnak további munkatársakat (5-ös adminisztrátorokat).

A Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemen jelenleg két 4-es adminisztrátor több mint 150 tanszéki adminisztrátor bevonásával, közel 1500 szerzővel dolgozik.

Az MTMT adminisztrációs struktúrája



6. ábra Az MTMT adminisztrátori struktúrája [9]

Az egyetemen a 4-es szintű adminisztrátorok a Tudománytámogatási Osztály munkatársai. Feladataik közé tartozik a központi adminisztrátorokkal való kapcsolattartás, valamint az intézményi adatbevitel koordinálása és felügyelete. Emellett külső és belső kérésre adatszolgáltatást biztosítanak, csoportos és egyéni oktatásokat és konzultációkat bonyolítanak le. 2020-tól az egyetemi tanári pályázatokhoz kapcsolódó listaellenőrzést, tudomány-metriai adatok hitelességéről szóló igazolás kiállítását is munkatársaink végzik.

A könyvtár honlapján (<https://www.omikk.bme.hu/online-szakirodalom/mtmt>) az adminisztrátorok és a szerzők számára lehetőség nyílik a pályázatokhoz kapcsolódó publikációs lista karbantartási igényeinek leadására, konzultációra, illetve oktatásra való online jelentkezésre is.

4. Repozitóriumfejlesztés

A repozitórium egy a tudományos anyagok archiválására, hosszútávú megőrzésére és díjmentes hozzáférhetővé tételére alkalmas dokumentum-szerver, vagyis tekinthetünk rá egyetemek és kutatási intézetek digitális könyvtáraként is. Megkülönböztetünk intézményi és diszciplináris repozitóriumokat. Az előbbiek – mint ahogy a nevük is mutatja – intézményi keretek között (egyetemek, könyvtárak stb.) működnek, míg az utóbbi túllép az intézményi kereten és tematikusan gyűjti egybe a tudományos publikációkat. [13]

4.1 Műegyetemi Digitális Archívum (MDA)

A *Műegyetemi Digitális Archívum* (7. ábra) alapkonceptiója 2016 májusában fogalmazódott meg. Célkitűzésében a legfőbb szempontként szerepelt egy olyan repozitórium létrehozása, mely összegyűjti, tárolja és szolgáltatja a BME-n keletkezett, és az egyetemhez kapcsolódó elektronikus dokumentumokat. Az MDA megvalósításával széles körben kereshetővé, láthatóvá, megismerhetővé és elemezhetővé váltak az egyetemen folyó oktató- és kutatómunka dokumentumai. A több mint 16 000 tételt számláló intézményi repozitóriumban tároljuk és nyilvánossá tesszük az egyetemi oktatók, kutatók, hallgatók publikációit, a BME Doktori Iskoláiban megvédett doktori értekezéseket, valamint az intézmény hallgatói által készített szak- és TDK dolgozatokat. A BME repozitóriumában ezen kívül helyet kapnak az egyetemen használt oktatási anyagok, tervrajzok és képek, az intézmény működési dokumentumai, könyvtári és levéltári dokumentumok is.

4.2 A repozitóriumok működése

A Fehér Könyv definíciója alapján a repozitóriumok alapvető ismérvei: i.) az OAI-PMH protokoll alapján való aggregálhatóság; ii.) teljes dokumentumok tárolása; iii.) a felhasználói feltöltés lehetősége; iv. a kurátori (könyvtárosi) ellenőrzés; v.) a szabad hozzáférés biztosítása a dokumentumokhoz; vi.) a hosszú távú fenntartásra, archiválásra való törekvés; vii.) a SWORD protokoll támogatása. [14]

7. ábra A Műegyetemi Digitális Archívum (MDA)

A SWORD szabványt metaadatok és digitális tartalmak repozitóriumba való feltöltésére dolgozták ki. Lehetővé teszi a kézi és a programozott automatikus feltöltési módot egyaránt. A SWORD protokoll használatával a metaadatok és a digitális objektumok bevitele a repozitóriumtól független rendszerből is megvalósítható, a feltöltés ezáltal nem igényel mélyrehatóbb informatikai ismereteket, mindenki számára könnyen kezelhető digitális-adat-tárolási lehetőséget biztosít. [15, 16]

Az intézményi repozitóriumot az OAI protokolljait [16] betartva a DSpace nyílt forráskódú szoftvercsomag működteti. [17] A szerverre felkerülő dokumentumok teljes szöveggel érhetőek el Open Access formában, azonban egyes dokumentumok hozzáférése korlátozható vagy késleltethető (embargó). Az egyedi beállítást a hatályos szerzői és személyi jogokról szóló rendelkezések határozzák meg, valamint a dokumentum tulajdonosa vagy feltöltője szabja meg a hozzáférési szintet.

A feltöltött dokumentumokhoz tartozó metaadatok rendezése és szerkesztése az Open Archives Initiative Metaadatgyűjtő Protokollja (OAI-PMH) szerint történik. A metaadatokat a Dublin Core (DC) és lokal metaadat sémák alapján [18] szabvánnyal kompatibilis űrlapokon adjuk meg és tároljuk.

Az MDA-ban a dokumentumokat kategóriákba, azokon belül alkategóriákba majd gyűjteményekbe rendezve tároljuk. A repozitórium kiépítése során fontos szerepet játszott az is, hogy kompatibilis legyen az MTMT-vel, melyhez az alábbi kritériumoknak kell megfelelni:

- A dokumentumoknak egyedi dokumentumazonosítókkal kell rendelkezniük (handle, DOI).
- A dokumentumok szerzőinek (oktatók, kutatók, doktorjelöltek stb.) egyedi azonosítót kell kapniuk. Ez a tudományos dokumentumok esetében általában az ORCID azonosító.
- Az egyes dokumentumokhoz, ahol ez szükséges, a pályázati azonosító (pl. OTKA) hozzárendelése.
- Az MTMT által nyilvántartott tartalmak szeparálhatósága érdekében feltüntetjük, ha az adott tétel az MTMT-ben is szerepel.

Egy dokumentum feltöltését a szerző vagy a repozitóriumalakító könyvtáros végzi el. Az új dokumentum beadása menüpont alatt a típusnak megfelelő űrlap kitöltésével lehet rögzíteni a szükséges

metaadatokat, melyeket a könyvtár munkatársai határoznak meg. A dokumentum beadását követően a repozitóriumalakító könyvtáros feladata, hogy formai ellenőrzést végezzen, jóváhagyja és elhelyezze a megfelelő gyűjteménybe és beállítsa a dokumentumra vonatkozó jogosultságokat. A rekord és a dokumentum csak a könyvtáros jóváhagyása után látható.

4.3 A BME MDA kiemelt gyűjteményei

Az MTMT Repozitóriumminősítő Szakbizottságának döntése alapján 2022 áprilisában a BME MDA Tudományos közlemények, publikációk kategóriája *minősített repozitórium státuszt* kapott. Ennek értelmében a BME MDA és az MTMT adatbázisa közötti kapcsolat technikai feltételei megteremtődtek, így a BME kutatóinak MTMT-ben regisztrált közleményrekordjai esetében a teljes szövegű tudományos publikációk automatikusan feltöltésre kerülhetnek az egyetem intézményi repozitóriumába.

Tudományos közlemények, publikációk

A BME MDA ezen egységében a BME-hez kapcsolódó tudományos publikációk tudományterületek, azokon belül tudományágak szerinti gyűjteményekben kereshetők. Továbbá itt található az egyetem kiadásában megjelent konferenciakiadványok cikkei, melyek kötetenkénti gyűjteményekbe szervezve böngészhetők. (8. ábra)

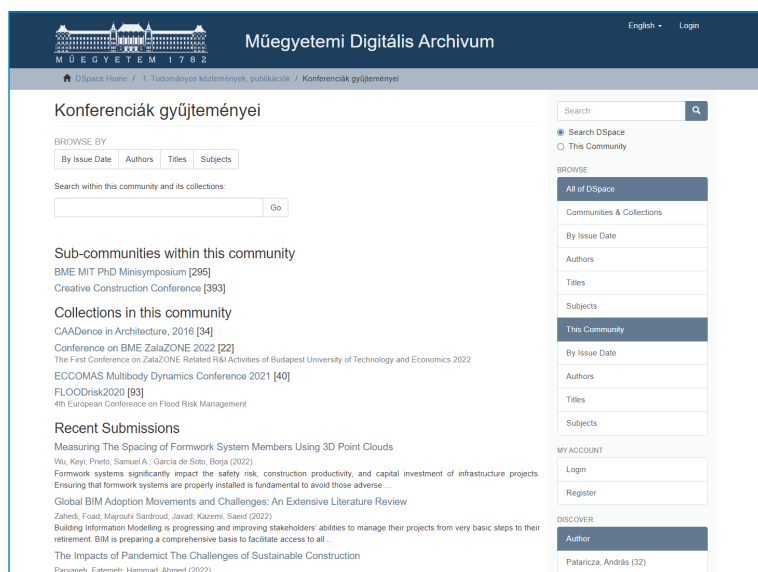
Disszertációk

Az intézményi repozitórium tárolja az egyetemen keletkezett disszertációkat, doktori értekezéseket. A sikeresen megvédett dolgozatok a tudományágaknak megfelelő doktori iskolák szerinti gyűjteménybe rendezve találhatóak meg, valamint a dokumentum egyedi handle azonosítójának megadásával elérhetőek a doktori.hu oldaláról is.

A doktori iskolák anyagai mellett a gyűjtemény részét képezi a BME Habilitációk dokumentumcsoport, amely a BME habilitált oktatóinak a habilitációs eljárás során benyújtott tézisfüzeteit tartalmazza, illetve a BME Honosított disszertációk gyűjteménye is, amely a BME honosított PhD értekezéseit gyűjti.

Diplomatervek, Szakdolgozatok

A doktori disszertációk mellett, 2022-től a BME-n végzett hallgatók szakdolgozatai is felkerülhetnek a repozitóriumba. Elsőként a Gazdaság- és Társadalomtudományi Karhoz tartozó szakdolgozatok



8. ábra Az MDA gyűjteményei

(2009–2022), valamint a 2008–2021 közötti időszak doktori disszertációi kerültek be a gyűjteménybe, amely gyűjtemény a következő években folyamatosan bővülni fog.

5. Összegzés

A BME OMIKK a Tudománytámogatási Osztály életre hívásával stabil bázist teremtett a modern kori és jövőbeli könyvtári szolgáltatások biztosításához és fejlesztéséhez. A sikert az osztály mun-

katársainak biztos szaktudása, lelkiismeretes munkája és folyamatos továbbképzése biztosítja. Büszkék vagyunk eddigi eredményeinkre és elhivatottan tekintünk a ránk váró új feladatokra, kihívásokra. A jövő könyvtára egy igazán izgalmas világ, ahol a tudomány konstruktív és támogató partnerre és számos új lehetőségeket rejtő szinterre találhat. Ahogy *Émile Zola* írta: „Az igazi ifjúság az egyetemeken, a laboratóriumokban, a könyvtárakban van. Ez a dolgozó ifjúság fogja meghozni a holnapot...”

Felhasznált irodalom

- [1] BME *A Periodica Polytechnica* weboldala, Elérhető: <https://pp.bme.hu/> (Utolsó elérés: 2022. 12. 14.)
- [2] John Wiley & Sons, Inc. *Types of peer review*, Elérhető: <https://authorservices.wiley.com/Reviewers/journal-reviewers/what-is-peer-review/types-of-peer-review.html> (Utolsó elérés: 2022. 12. 14.)
- [3] Crossref *Similarity Check*, Elérhető: <https://www.crossref.org/services/similarity-check/> Utolsó elérés: 2022.12.14.
- [4] Wikipedia *A tudományos teljesítmény mérése*, Elérhető: https://hu.wikipedia.org/wiki/A_tudom%C3%A1nyos_teljes%C3%ADtm%C3%A9ny_m%C3%A9r%C3%A9se (Utolsó elérés: 2022. 12. 14.)
- [5] Clarivate *Journal Citation Reports: 5-Year Impact Factors*, Elérhető: <https://incites.help.clarivate.com/Content/Indicators-Handbook/ih-5-year-jif.htm> (Utolsó elérés: 2022. 12. 14.)
- [6] Instantscience *Változások az impakt faktor számításában*, Elérhető: <https://instantscience.hu/2021/04/07/changes-in-if/> (Utolsó elérés: 2022. 12. 14.)
- [7] Clarivate *The world's leading journals and publisher-neutral data*, Elérhető: <https://jcr.clarivate.com/jcr/home> (Utolsó elérés: 2022. 12. 14.)
- [8] Wikipedia *Tudományos és Műszaki Tájékoztatás*, Elérhető: https://hu.wikipedia.org/wiki/Tudományos_és_Műszaki_Tájékoztatás (Utolsó elérés: 2022. 12. 14.)
- [9] Fölkerné Csernyik, R. *Az MTMT története, szervezeti felépítése, szerzői és adminisztratív feladatok*, In: Ambrus, A. J. (szerk.) *A publikációs kultúra alakváltozatai: Kutatástámogatási dimenziók a PTE ETKK gyakorlatában*, Pécsi Tudományegyetem Egyetemi Könyvtár és Tudásközpont, Pécs, 2021, p. 428-450.
- [10] Holl, A., Makara, G. *A Magyar Tudományos Művek Tára*, In: MKE 43. Vándorgyűlés, Pécs, 2011. július 15. Elérhető: https://www.mtmt.hu/system/files/holl_makara_mtmt_mke_43_vandorgyules.pdf (Utolsó elérés: 2022. 12. 14.)

- [11] Freund, T. *A Magyar Tudományos Akadémia elnökének 10/2021. (II.24) számú határozata, A nemzeti tudományos bibliográfiai adatbázis működtetésének rendjéről*, MTA, Budapest, 2021. Elérhető: https://www.mtmt.hu/sites/default/files/10-2021-ii-24_elhat_nemz-tud-bibl-ab.pdf (Utolsó elérés: 2022. 12. 14.)
- [12] MTMT *Az MTMT koncepciója és korábbi működési rendje*, Elérhető: <https://www.mtmt.hu/az-mtmt-koncepcioja-es-korabbi-mukodesi-rendje> (Utolsó elérés: 2022. 12. 14.)
- [13] Open Science *Repozitóriumok* Elérhető: <https://openscience.hu/repozitoriumok/> (Utolsó elérés: 2022. 12. 19.)
- [14] Komár, É., Bánki, Zs. (szerk.) *A digitális tartalmak archiválása és szolgáltatása: intézményi repozitóriumok*, In: Fehér Könyv, Módszertani útmutató a közgyűteményi kulturális örökség digitalizálásához és közzétételéhez, Emberi Erőforrások Minisztériuma, Budapest, 2019. p. 159-163.
- [15] Kómár, É., Bánki, Zs. (szerk.) *A közzététel kommunikációs szabványai: SWORD*, In: Fehér Könyv, Módszertani útmutató a közgyűteményi kulturális örökség digitalizálásához és közzétételéhez, Emberi Erőforrások Minisztériuma, Budapest, 2019, p. 170.
- [16] MTA SZTAKI *Az Open Archives Initiative Metaadatgyűjtési Protokollja*, Elérhető: <https://hektar.sztaki.hu/oai/protokoll.html> (Utolsó elérés: 2022. 12. 05.)
- [17] Open Access Directory *Free and open-source repository software*, Elérhető: https://oad.simmons.edu/oadwiki/Free_and_open-source_repository_software (Utolsó elérés: 2022. 12. 05.)
- [18] DublinCore, Elérhető: <http://www.dublincore.org> (Utolsó elérés: 2022. 12. 07.)

Beérkezett: 2023. január 20.



Danyi Melinda
mb. osztályvezető
Tudománytámogatási Osztály
BME OMIKK
danyi.melinda@bme.hu



Boczkó-Balla Enikő
MTMT adatbázis-kezelő
Tudománytámogatási Osztály
BME OMIKK
balla.eniko@bme.hu



Bernáth Zsófia
repozitóriumalakító könyvtáros
Tudománytámogatási Osztály
BME OMIKK
bernath.zsofia@bme.hu

Népmesével és manókkal a minőség útján

Könyvtári innovációk nem csak gyermekekre szabva a Jászberényi Városi Könyvtárban

2022-ben a kultúráért felelős miniszter a 33/2017. (XII.12.) EMMI rendelet alapján Könyvtári Minőségi Díjat adományozott a Jászberényi Városi Könyvtárnak, melynek fenntartója a Jászkerület Kulturális és Művészeti Közhasznú Nonprofit Kft. A magas, és igen megtisztelő elismerést két innovációnk bemutatása után érdemeltük ki. A két projektet a legkisebektől kezdve, a családokon át, egészen a szépkorúakig – minden jászszági örömeire és megelégedettségére találtuk ki, és fejlesztettük az igények alapján évről-évre.

Hogyan jutottunk el az ötlettől, a megvalósításon keresztül, egészen az elismerésig és díjakig?

Hol volt, hol nem volt, túl a Dunán, de a Tiszán innen, egy nagy lapos tetejében volt egy kisváros, a városka közepén, ha nem is királyi palota, de a kultúra helyi fellegvára. Abban lakott, még inkább serényen dolgozott számos lelkes, szorgos könyvtáros. Akiknek egy napon mesét írni támadt kedvük...

Mi történik akkor, ha a könyvtárosok kitalálják, hogy írjanak egy mesét? Egy mesét manókról, hiszen nincs olyan gyerek, aki ne szeretné ezeket az apró, titokzatos kis lényeket, na meg a mesét. Ha meg már manó és könyvtár, akkor adta magát, hogy ezek a kis apróságok nem lehetnek mások, mint a *Könyvzugi manók*, akik a könyvtárban laknak, még hozzá a második emeleten, a gyermekkönyvtárban kuckózták be magukat. Ez az ötlet indította el aztán a folyamatot, melynek eredménye az itt bemutatásra kerülő két díjazott innováció.

Egy ötlet – Könyvzugi Manóktól a KultúrZugig

A legjobb dolgok sokszor egy kósza gondolat-tal kezdődnek. Még hozzá azzal, hogyan is lehetne a mai kor gyermekének érthetően, egyszerűen és játékosan bemutatni a könyvtárhasználatot. Megszerettetni az olvasást, és ugyanakkor nemcsak vonzóvá tenni a könyvtárat, hanem egyenesen kívánatosá, csábítóvá tenni azt minden egyes látogatás alkalmával. A mese megszületéséhez sok-sok elemet végig kellett gondolni: hol és hogyan élnek a manók? Hányan vannak? Milyen hosszú legyen a mese? Mindezekben a kollégák akkor még nem voltak gyakorlottak, így felvették a kapcsolatot

a helyi óvónőkkel, akik jártasabbak voltak a mesék világában. Az ő segítségükkel formálódtak, alakultak manócskáink. Szerethető emberi tulajdonságokat kaptak színes kis ruháskáik mellé. Nevükhöz, jellemükhöz társult egy-egy szín a szivárvány színeiből, és ki-ki személyiségéhez, vérmérsékletéhez kapcsolódóan a könyvtári állomány szak- és szépirodalmát kapta meg nagyobb témák szerint, mint kedvenc olvasmányait.

A Könyvzugi Manók így nagyon színes világban élnek, melynek kulcsa nem más, mint az olvasás. A manók kis kunyhóban laknak, ahol a szivárvány színeinek és darabszámának megfelelő csőrendszer kanyarog keresztül-kasul. És ha mi emberek, kicsik és nagyok, nem olvasunk eleget, a manók világa bizony kopottá válik, életterük elszűrülhet, és ha ne adj' Isten az olvasási kedv csökken vagy megszűnik, a színek odatesznek, a manócskák kifakulnak, minden elszűrül. Ezért is nagyon fontos a Jászberényi Városi Könyvtárban az olvasás, a mese, a mesehallgatás, hogy a könyvtárosok és az olvasóink, mindannyiunk manói folyamatos jóllétben legyenek, vidáman üdvözölhessék őket minden nap fiatalok és idősek.

A manók és tulajdonságaik

1. *Szaki* (sötétkék manó) – a tudomány és a technika területén bármire képes: javít, szerel, fel talál. A géptan, a technika, a műszaki tudományok, természettudományok és az alkalmazott tudományok jó része hozzá tartozik.
2. *Nefelejcs* (világoskék manó) – az idős bölcs, akit bár sokszor cserbenhagy memóriája, de tudása, élettapasztalata nélkül elvesznének az élet sűrű-

- jében a többiek. Ha az általános műveltség, filozófia, csillagászat, térképészet vagy nyelvészet témájában van kérdése a manóknak, kivétel nélkül őhöz fordulnak.
3. *Sáfrány* (citromsárga manó) – gondoskodó idős hölgy, neki köszönhető a pedáns rend, a harmat illatú tisztaság és a sok ínycsiklandó finomság a manólakban. Ő ad kielégítő választ, ha a néprajz, a történelem, földrajz témakörében adódik kérdés. De szintén ő az, aki kezel lelki és testi sebeket.
 4. *Lilla* (lila manó) – kedves, bájos, bár kissé elkényeztetett leányzónak tűnhet elsőre, aki órákig képes a tükör előtt szépítkezni. De ő az a manó is, aki ismeri a művészetek minden csínját-bínját, szenvedélyesen szereti a verseket, a táncot és a szépirodalmat.
 5. *Moha* (zöld manó) – életvidám, cserfes fiatal lány, minden csínytevésben benne van! Hatalmas a szíve, és még hatalmasabb a tudása, ha az állatokról vagy a növényekről van szó. Törött szárnyú méhike, sárgaságos katica, kókadozó homoki pimpó, illatát vesztett hunyor, mind-mind nála talál gyógyírt.
 6. *Kelekótya* (narancssárga manó) – szeleburdi, minden lében kanál manó, nagy tréfacsináló. De ha ő nem lenne, sok praktikus használati eszköz hiányozna a manólakból. Kerámia bögre, háncksosár, fakanál, bizony-bizony ügyes kezű ez a manó, ha éppen nem a huncutságon törí a kobakját. Na meg ő az, aki edzi az őzet, versenyt fut a nyúllal, sportban, erőnlétben nem igazán akad párja, ha csak nem éppen Moha.
 7. *Pirinyó* (piros manó) – a legkisebb manó, akivel mindig történik valami érdekes. Kedvenc időtöltése a mesehallgatás, a képeskönyvek lapozgatása.

Íme hát a díszes kompánia (1. ábra), akiknek története 2015 decembere óta szórakoztatják a könyvtár használóit. Ekkor jelent meg az első Könyvzugi Manókról szóló mesefüzetünk, amit a könyvtárba érkező olvasók nagy örömmel fogadtak.

Testet öltött Manók

Mindjárt kaptuk is a biztató visszajelzéseket: lesz-e folytatás? Megjelennek-e a valóságban? Hogyan fejlesztjük tovább ezt az ötletet? Csak a könyvtár-



1. ábra A díszes kompánia

ban lesznek a manók? Mi pedig megszeretve ezeket a kis apróságokat, és felbuzdulva a sok jó szón és bátorításon, igyekszünk folyamatosan olvasóink kedvében járni.

2016-ban megszülettek a 25–30 cm magas pamut-plüss manófigurák is. Adventkor bemutattuk (2. ábra) őket a közönségnek, majd beköltözték a Jászberény főterén álló faházikónkba. (3. ábra) A manóházba több oldalról is be lehetett kukucskálni, a lakók hangulatos, karácsonyi díszletek között üdögéltek. Minden hétvégén kinyitotunk néhány ablakot a házikon. Az ablakokban egy manókép mágneses puzzledarabjait rejtettük el. Mire karácsony lett, az apróságok nagy öröme minden puzzle-lap a helyére került. Az ünnep múltával apró kis manócskáink elfoglalták méltó helyüket a gyerekkönyvtárban. (4. ábra)

Kikacsintunk!

Mivel a Jászberényi Városi Könyvtár fenntartója a Jászkerület Kulturális és Művészeti Közhasznú Nonprofit Kft., ezért cégünk szervezi Jászberény kulturális eseményeinek, ünnepeinek jelentős részét. A városi nagy rendezvényeken a könyvtár-

nak is időről-időre lehetősége van a megjelenésre, az olvasás népszerűsítésére. Kezdetben Kocsmakönyvtár néven debütált intézményünk a nyaranta megrendezett ZagyvaParty Fesztiválon, ahol az alkohollal, gasztronómiával kapcsolatos irodalmi rejtvényekkel vártuk a kultúrára szomjas vendégeket. Jutalmul idézetekkel dekorált sörlátétet vihettek magukkal. Újságotolvasóval, könyvturkálóval, megbocsátási akciókkal igyekeztünk növelni a könyvtári sátor vonzerejét. A Kocsmakönyvtár népszerűsége és a Könyvzugi Manók meséjének sikere adta az ötletet, hogy a könyvtár falain kívüli megjelenésünket átszervezzük: a városi szórakoztató rendezvényeken belül találjunk ki egy olyan kis kulturális szigetet, ahol gyerekek-szülők-nagyszülők egyaránt letelepedhetnek játszani, alkotni, olvasni, kikapcsolódni. Megszületett a KultúrZug! (5. ábra) „Egy hely, ami érted van!” – szól a szlogenünk.

KultúrZug

A KultúrZug alapvető koncepciója az volt, hogy egy-egy városi rendezvényen, fesztiválon népszerűsítsük az olvasás szeretetét, nem utolsó sorban könyvtárunk szolgáltatásait oly módon, hogy abban



2. ábra A KönyvZugi Manók bemutatkozása



3. ábra Manóház



4. ábra KönyvZugi Manók a könyvtárban



5. ábra Kultúrzug logó

minden korosztály megtalálja a számításait, jól érezze magát. A kisgyermekes szülőknek lehetőséget nyújtson némi pihenésre a fesztiválozás közepe, a gyerekek játékos, kreatív elfoglaltsággal kiszakadjanak kicsit a forgatagból, a szabadidős programok özőnében egy kis kulturális szigetet találjanak. Első kitelepülésünk a 2016 júniusában Jászberényben megtartott ZagyvaParty Fesztiválon volt. A KultúrZug 6 × 3 m-es, műfüves pavilonjában a legkisebbeket gyereksarok várja: a labdákkal teli medence és a mini csúszda nagy kedvenc, de rengeteg apróbb játék, építőkockák, kisautók, kirakók is megtalálhatók itt. (6–8. ábra) A nagyobbaknak 7 db

90 × 150 cm-es krétafal áll rendelkezésre az alkotáshoz. (9–10. ábra) Ezek a falak többfunkciósak: külső oldalukon a manók csalogatják a látogatókat a KultúrZugba, a rajzoláson kívül pedig körbezárják a területet, kiküszöbölve a legkisebbek elközülését.

Ezt a sátrat már az első kitelepülésünkön kinőtük, azóta az ingyenes játszóházi funkciók mellett a sátor körül óvodai méretű asztalokon az adott rendezvény tematikájához illeszkedő, kézügyeséget fejlesztő kreatív lehetőségek várják a gyerekeket és szüleiket. (11–14. ábra) A felnőtteknek könyvturkálással, folyóirat-olvasással, irodalmi rejtvenyekkel, elégedettségi kérdőívekkel készülünk. Elmondhatjuk, hogy a város kulturális életében egy olyan szegmenst találtunk, ahol a KultúrZug hiánypótló válaszként jelenhetett meg, egyúttal új könyvtári szolgáltatást vezethettünk be, melyet a mai napig szeretnek és keresnek nemcsak olvasóink, hanem a város lakói és a fesztiválok alkalmával idelátogató vendégek.



6. ábra KultúrZug sátor első debütálása



7. ábra A KultúrZug sátor belseje



8. ábra Labdamedence



9. ábra Lila és Sáfrány a paravánon



10. ábra Memóriaifal



11. ábra KultúrZug sátor és környezete



12. ábra Lankadatlan érdeklődés



13. ábra Elmélyült alkotás közben



14. ábra Elmélyült alkotás együtt

A KultúrZug kapcsolódása a könyvtár működéséhez

A KultúrZug-program megalkotásához vezető út, és annak megvalósítása mind a Jászberényi Városi Könyvtár dolgozóinak ötlete, elképzelése volt. Mivel az innováció „saját gyermekünk”, így nem volt nehéz integrálni az addigi szervezeti működéshez. A sikeres kivitelezéshez természetesen át kellett gondolnunk a könyvtár szervezetével kapcsolatosan néhány tényezőt, mint például azt, hogy a KultúrZug nagyjából gyerekeknek szól, de működtetésében nem csak a gyermekkönyvtárosok vesznek részt. A program a könyvtár falain kívül, legtöbbször ünnepnapon vagy hétvégén valósul meg, ezért egy-egy kitelepülés előtt át kell szervezni könyvtárunk személyi állományának munkaidő-beosztását. Szerencsére munkatársaink rugalmas hozzáállásával gyorsan kialakult az a szervezeti rend, amelyben a KultúrZug nem okoz fennakadást a könyvtár alapvető szolgáltatásainak működtetésében. A KönyvZugi Manók megszületése és a KultúrZug létrejötte elindított szolgáltatásaink között egy letisztulási folyamatot. Ez a folyamat a cikkben másodikként bemutatott Jászsági NépmesePonttal teljesedett ki. El tudtuk hagyni a könyvtári programokba, szolgáltatásokba nem illeszkedő rendezvényeket, melyek jelentős anyagi és humánerőforrást vontak el. Elindult egy tematizálódás, melynek alapja a mese lett.

A KultúrZug hatása a könyvtár egészére

Ez a tematizálódás hatással volt a könyvtár, legfőképpen a gyermekkönyvtár működésére. A hét manó alakja és színvilága jelent meg a Jászberényi Városi Könyvtár gyermekkönyvtári részlegén, ami a PPG TRILAK Kft. festékadományából lett kifestve. (15–17. ábra) A KultúrZug olyan lehetőséget adott intézményünk kezébe, mellyel sokkal szélesebb célközönséget tudunk elérni. Egy egyedi, addig nem létező szegmens jelent meg Jászberény kulturális eseményein, melyet megszerettek a város lakói, a rendezvények látogatói, és hamarosan keresték, igény volt rá. Bár az nem mérhető, hogy a KultúrZug hatására iratkoztak-e be könyvtárunkba olvasók, de véleményünk szerint nagyon sikeres a program. Ez pozitív hatással van a Jászberényi Városi Könyvtár marketingjére és az olvasás népszerűsítésére. A program lehetőséget biztosít arra,



15. ábra Gyermekkönyvtár festés



16. ábra Festés előtt állványozva



17. ábra KönyvZugi Manók csőrendszere

hogy évente több alkalommal ne csak könyvtári környezetben találkozassunk az olvasni vágyókkal, a kultúra iránt érdeklődőkkel.

A KultúrZug fenntarthatósága

A program 2016 óta működik, az immár hetedik éve tartó működés bizonyítja a fenntarthatóságot. A szükséges eszközök egy része hosszú távra lett

tervezve, a másik része pedig olyan anyagköltség, mely egyébként is felmerülne egy könyvtár működésében. A fenntarthatóságot sokban segítik az adományba kapott gyermekjátékok vagy szponzori támogatásból beszerzett eszközök. A személyi feltételeket a Jászberényi Városi Könyvtár biztosítja, így az állandóság szempontjából megoldott a működés. Véleményünk szerint a fenntarthatóság legnagyobb fokmérője az érdeklődés. Az ehhez szükséges minimális forrást pedig adományokból, pályázatokból vagy saját költségvetésből teremtjük elő.

Jászsági NépmesePont

2018 szeptemberében egy sikeres pályázat keretében megnyitotta kapuit a Jászsági NépmesePont (18. ábra), amely a Széchenyi 2020 keretében az EFOP-3.3.4-17-es pályázatként a népmese anyanyelvi kompetenciafejlesztő szerepének erősítését tűzte ki célul. A projekt átfogó célja, hogy a hagyományos magyar népmese, a népmesemondás, a mesei gondolkodás és nevelés népszerűsítését elősegítse. Az Európai Unió és a Magyar Kormány támogatásával a mesepontok létrehozásával a nevelési-oktatási intézmények tanulóinak iskolai foglalkozáson kívüli kompetenciafejlesztése, ismeret- és tudásgyarapítása áll fókuszban. Az országban 14 népmesepont jött létre, amelyek a magyar népmesekincs és a magyar néphagyományok továbbadását szolgálják országszerte. Hozzájárulva ezzel a gyerekek személyiségének, képzelőerejének fejlődéséhez, nagy hangsúlyt fektetve az élőlövéses mese erejére. Mindezen célok a kulturális intézmények bevonásával valósulnak meg, a köznevelést kiegészítő, tanulást segítő szolgáltatások létrejöttével.



18. ábra Jászsági NépmesePont logó

Próba szerencse

Igaz, a Hagyományok Háza munkatársaival régóta fennálló jó kapcsolatot ápolunk, mégis a nyertes pályázatok relatív kis száma miatt alaposan végig kellett gondolnunk, melyek azok az adottságok, amelyekkel akár Jászberény is elnyerheti ezt a pályázatot? A pályázat céljainak értelmezése, a megvalósíthatósággal kapcsolatos elképzelések egyeztetése, valamint egy programvázlat összeállítása után világossá vált számunkra, hogy ez a projekt több szempontból egybeesik nemcsak a gyermekkönyvtár funkciójával, hanem a KultúrZug küldetésével, mesekönyvtári elképzeléseivel. Egyértelmű volt, hogy a projekt megvalósítási helyszíne Jászberényben csakis a Városi Könyvtár épülete lehet.

A pályázat Támogató Okiratát 2018 áprilisában kaptuk kézhez, ezt követően gyorsított ütemben, 2018 júniusára sikerült kialakítani az azóta is fennálló Jászsági NépmesePontot, amely az országban egyedül Jászberényben valósult meg könyvtári környezetben. A gyermekkönyvtári helyszín adta magát, mivel eddig is a gyermekkönyvtár volt az, ahol lehetett mesélni, meséről beszélni, foglalkozást tartani a gyerekeknek. A kialakított 3 mesei térben (19–25. ábra) különböző formában lehet

találkozni a mindenki által jól ismert karakterekkel, a hétfejű sárkánnyal és a királylánnyal, a gonosz boszorkánnyal, a szegény legénnyel egyaránt, és a Manó Manufaktúra által elkészített, nemezelt népmesei szereplőkkel (26–27. ábra).



21. ábra Őreg tölgy, ahol mesélünk



19. ábra Erdő-meseszoba



22. ábra Jász-táj mágnesfal



20. ábra Jászsági NépmesePont-erdő



23. ábra Parasztkonyha



24. ábra Vár – Foglalkoztató tér



25. ábra Vár – Sárkánnyal

A mesei hármastatú tér autentikus kialakításakor további, már a projektet megelőző jó kapcsolatok szilárdultak meg, illetve újak is kialakultak, melyek igen gyümölcsözőnek bizonyulnak.

A parasztkonyha miliője a Jász Múzeum munkatársainak javaslatára nyerte el végleges formáját. Olyan bútorokat, berendezési tárgyakat készítettünk, olyan kiegészítőkkkel, amelyek mintázatában, díszítésében tükröződnek a jász motívumok (pl. a zöld hímzés, bűdösbogár motívum).

Az erdei kis tisztást imitáló helyiségben a Jászberényi Sasközponttal közösen olyan javaslatot tettünk le a kivitelezőnek, mely szerint a mesemondás mellett más egyéb oktatásra is lehetőség nyíljon. Elsősorban a jász tájhoz köthető természetföldrajzi oktatás: az egyik falon a jászági Hajta természetvédelmi terület átfogó képe található, ahol a mágneses fal figurái a terület jellegzetes flórá-



26. ábra Nemezelt meseszereplők



27. ábra Manó Manufaktúra

ját és faunáját mutatják be. A mesékhez használt bábok mellett pedig olyan madarak is elkészültek nemezéből, melyek a Hajta természetvédelmi terület sajátosságai.

A harmadik teremben a vár kapott helyet, ahová a legtöbb mesehős megérkezik. Ez a rész a mesepont foglalkoztató tere. A színpad, a háttér, a dekorálható mágnesfal itt azt szolgálja, hogy a gyerekek akár eljátszhassanak egy-egy mesét. Továbbá ez az a tér, ahol leülhet az asztalokhoz kényelmesen egy harminc fős csoport, ha éppen kézműves feladatokkal várjuk őket. De ugyancsak itt tudjuk kivitelezni, ha népmesemondó versenyre kerül sor és pár perc átalakítás után a porondon állhat a mesemondó, aki a zsűri és a hallgatóság előtt megmérettetni szeretné élőszavas mesemondó tudását.

Szerelembe esni a népmesével

A pályázat megvalósítását – a nyertesség kiértécsítését követően, saját felelősségre – 2018. január 1-jén indítottuk útjára. A 3 éves projektbe bevont kollégák elkezdtek az új, „mesepontos” munka-

kör elsajátítását, az egyedi helyszín kialakításának tervezését. Volt, aki a kötelező képzésen vett részt, más pedig a Hagyományok Háza által szervezett Élőszavas mesemondás 60 órás akkreditált képzését is vállalta. A szakmai megvalósítók, vagyis a gyermekkönyvtárosok nevében mondhatom, hogy ez a fajta szóbeli epikus népköltészeti műfaj elrabolta szívünket. Varázslatos úgy mondani a népmesét, hogy azt mi magunk is átéljük, és egy kicsit alakítjuk is egyéniségünkhöz. Ez a varázs pedig a hallgatóságot egyaránt magával ragadja, mindegy, hogy óvodásról, kisiskolásról, kamaszról, pedagógusról vagy szépkorúakról van szó.

A hagyományos mesemondás

Az élőszavas, hagyományos mesemondás legfontosabb ismérvei, hogy nem olvassák a mesét, nem szóról szóra, betűről betűre kell megtanulni, és még csak a mese íróját sem ismerjük. A mesélés jelen esetben azt jelenti, hogy tudjuk a történet vázlatát, szűzséjét és ahogy magában elképzelem a mesemondó az események láncolatát, folyamatát, azt improvizálva, mindig a jelenlévő hallgatósághoz igazodva, velük interakcióba lépve alkotja újra a mesét, feldíszíti a vázlatot, "felhúsolja". Természetesen mindvégig nagy tiszteletben tartva a népmesék tartalmi és formai kereteit, nyelvezetét, logikáját. A Hagyományok Háza és az EFOP-3.3.4-17-es pályázat a szóbeliség eme élő, tudásátadó és közösségmegtartó formájának a visszahozatalát tűzte ki célul, amihez könyvtárunk és gyermekkönyvtáros kollégáink szíves örömmel csatlakoztak.

Mitől innováció egy népmesepont, ha nem egyedi az országban?

Több okból. A jázsági az egyetlen népmesepont az országban, amely könyvtári környezetben jött létre, és másodmagával olyan kuriózum, amely a fenntartási időn túl is a megszokott nyitva tartással, széles programkínálattal várja látogatóit. A kivételes környezetben a népmese világa mellett megismerkedhetnek a látogatók a Jázság hagyományaival, természetrajzával. A mesepont működése átalakította a Jázsberényi Városi Könyvtár feladatainak, szolgáltatásainak egyes elemeit, de mindez csak előnyére vált intézményünknek.

A Jázsági NépmesePont eredményei

A projekt teljes ideje alatt a Hagyományok Háza három alkalommal rendezett „Hencidától Boncidáig...” címmel határokon és generációkon átívelő népmesemondó területi versenyt a Jázsági NépmesePontban (28–30. ábra). Ezen alkalmakkor a zsűriben köszönthettük többek között *Fábián Évikét*, aki 1989-től mesemondó, az Óbudai Népzenei Iskola népi ének tanára, illetve mesemondást tanít a Hagyományok Házában. Továbbá *Varga Norbert* folklórkutató, az Ipolyi Arnold Népmesemondó Verseny ötletgazdája és szakmai rendezője, és nem utolsósorban a Fölszállott a páva verseny egyik illusztris zsűritagja, a felvidéki származású néprajzkutató, *Agócs Gergely* is ellátogatott már hozzánk.



28. ábra Hencidától ... Boncidáig Agócs Gergellyel



29. ábra „Hencidától...Boncidáig” Hacs Panni mesél...



30. ábra Illusztris zsűri (Fábián Éva, Varga Norbert...)

A Jászberényi Városi Könyvtár 2020-ban elnyerte a Magyar Könyvtárosok Egyesülete Gyermekkönyvtári Szekció VándorBagoly-díját, melynek odaítélésében jelentős szerepet játszott a Jászsági NépmesePont megvalósítása és minőségi működése. (31. ábra)

Talán a legfontosabb számunkra a gyerekek, felnőttek és idősek mosolya a Jászsági NépmesePont egyes foglalkozásán vagy rendezvényén. A pályázat lezárása után az érdeklődés, a figyelem a közönség részéről továbbra is fennmaradt, amit igyekszünk kielégíteni, illetve más körökből jövő megkeresésekre is pozitív választ adni. Általános könyvtári munkánk mellett naponta 2 csoportot fogadunk, de még így is „sorban állnak”, hogy jöhessenek egy-egy mesés foglalkozásra. (32–39. ábra)

Vendégeink voltak Portugáliából, Olaszországból, Németországból, Szlovéniából és az Amerikai Egyesült Államokból is. (40–41. ábra)



31. ábra Boda Lászlóné Judit, Szarvas Lászlóné ...



32. ábra Csoportfoglalkozás a mesepontban

A Jászsági NépmesePont céljai

A Jászsági NépmesePont továbbgondolásaként, fejlesztési irányaként a Jászság élővilágának megismerését tűztük ki olyan módon, amelyet a mai fiatalok is értékelnek, a virtuális valóság útján. Ennek egyik szegmense a MOL-alapítvány pályázatán elnyert összegből megvalósult Láthatatlan tér volt. Ezáltal a játszótér mágnesfalunk a Hajta-mocsár Természetvédelmi Terület, és élővilágának digitális bemutatására, oktatására alkalmas térként is funkcionál-



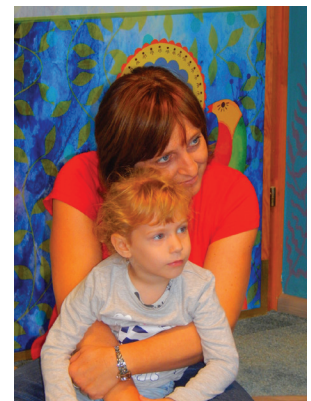
33. ábra Iskolások a mesepontban



34. ábra Óvodások a mesepontban



35. ábra A mese szórakoztat



36. ábra A mese elvarázsol



37. ábra Foglalkoztató



38. ábra Teherlift vagy várkapu



39. ábra Színpadon

hatott. Mindezen törekvésünk fölött a Jászberényi Sasközpont vezetője, a Magyar Madártani Egyesület tagja, *Juhász Tibor* bábáskodott, kivitelezésében pedig a Brentex Kft., *Bakos Béla* személyében volt segítségünkre. Könyvtárunk alapítványának sikeres pályázata alapján valósult meg tehát egy mobilapplikáció, melynek segítségével az érdeklődők mobiltelefonjukon keresztül barangolhatnak és ismerkedhetnek meg tágabb környezetükkel. (42. ábra)

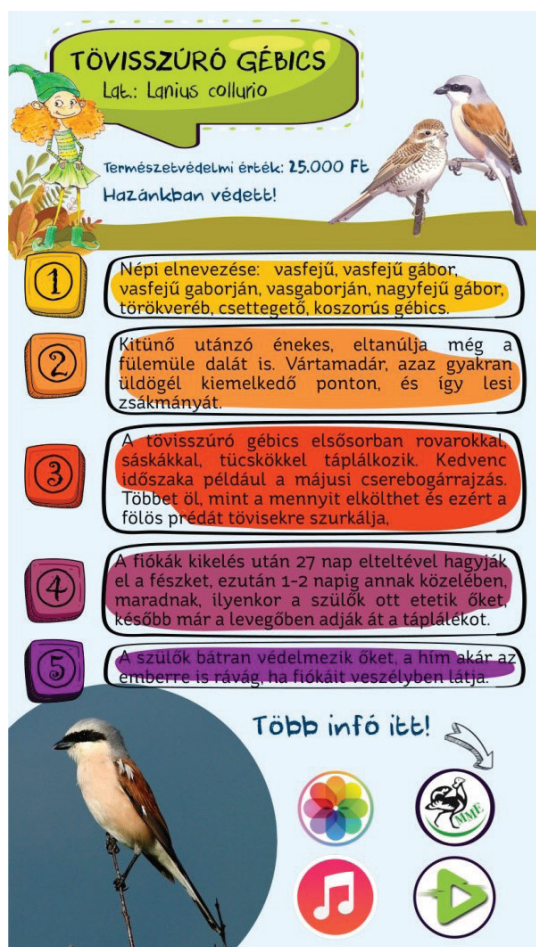


40. ábra Nemzetközi projektalkozó



41. ábra Nemzetközi projektalkozó

Hasonló fejlesztési lehetőség egy „népmese szakkönyvtár” létrehozása a Jászberényi Városi Könyvtárban belül, melyről 2022-ben kezdtünk el egyeztetni a Hagyományok Háza új igazgatójával. Ezen fejlesztés célja a szakmaiság kiszolgálása, segédanyagok biztosítása, célközönsége pedig elsősorban a mesemondók, hagyományőrzők. Továbbá a népmese pont munkájának és a mesék iránt mélyebben érdeklődők igényeinek kielégítésére mesei különgyűjtemény létrehozásában gondolkozunk, amely multidiszciplináris szemléletet kíván követni.



42. ábra MOL-projekt Töviszúró gébics

Összegzés

Összességében elmondható, hogy mind a KultúrZugot manóstól, mind pedig a Jászsági NépmesePontot szeretik és elismerik helyi és országos viszony-

Jászberényi Városi Könyvtár

5100 Jászberény, Bercsényi út 1.

e-mail: jaskonyvtar@gmail.com

honlap: [https:// http://jaskonyvtar.hu/](https://http://jaskonyvtar.hu/)

Facebook:

<https://www.facebook.com/jaskonyvtar/>

igazgató: Kovács Péter

e-mail: kpet81@gmail.com

latban is. A legfontosabb azonban a könyvtárlátogató gyerekekre, felnőttekre gyakorolt hatása. Ezzel együtt megnövekedett könyvtárunk forgalma. Nemcsak az előadások nagy száma miatt: nagyon sok látogatónk van, aki nem a hagyományosnak mondható szolgáltatásokért tér be (pl. könyvkölcsönzés), hanem közösségi térként tekint a könyvtárra, kifejezetten csak a mesepontra érkezik, vagy a mesepontra zajló rendezvényeken vesz részt. A kialakított innovációk tehát jelentős hatással voltak és vannak a könyvtár jövőjére. A hely exkluzivitása miatt pedig egyedi környezetet tudunk biztosítani más programoknak is. A kialakult elemek, mint például az élőszavas mesemondás Jászberény nagy rendezvényein (pl. fesztiválok) a KultúrZug programmal közösen jelen vannak az épület falain kívül is. Így mind a könyvtári szolgáltatásoknak, mind Jászberény életének szerves része lett a Jászsági NépmesePont.

Az európai uniós projekt ugyan lejárt, de a megalkotott tér, a kialakított folyamatok, a megszerzett tudás évekig, évtizedekig jelen lesz a könyvtárban. Meghatározza a jövőbeni fejlesztéseket, az infrastrukturális és a személyi állomány szempontjából, illetve a könyvtári és városi programok tekintetében is.

Aki nem hiszi, járjon utána!

A mesepont a könyvtár nyitvatartási idejében látogatható.

A szerző és forrás megnevezése nélküli képeket a könyvtár munkatársai készítették.

A Jászsági NépmesePont elérhetőségei:

Jászberényi Városi Könyvtár – Gyermekkönyvtár

5100 Jászberény, Bercsényi út 1.

e-mail: ujhelyi.petra@gmail.com

Facebook:

<https://www.facebook.com/jaszaginepmesepont>

gyermekkönyvtárosok: Boda Lászlóné Judit, Szarvas

Lászlóné Csilla, Verseginé Ujhelyi Petra

Bejelentkezés: 06-57/505-406

***Verseginé Ujhelyi Petra
Lollok Andrea***

Út a Minősített Könyvtár cím felé

A veszprémi E-START 2020 projekt bemutatása

Nem volt sima, zökkenőmentes az az út, melyet bejárt a veszprémi Eötvös Károly Megyei Könyvtár addig, amíg ünnepélyes keretek között átvehette a Minősített Könyvtár címet. Három aktív évet tudhatnak maguk mögött a könyvtár munkatársai, melyet a sok munka mellett a lelkesedés jellemzett. Elengedhetetlen volt a rendszer-szemlélet, a vezetői támogatás, a csapatmunka és a kitartás. Az Eötvös Károly Megyei Könyvtár 2020-ban a minőségmenedzsment bevezetése céljából, minőségfejlesztési törekvéseinek megvalósítására, a Minőségirányítási Tanács létrehozásának, továbbá a Minősített Könyvtár cím pályázat beadásának megalapozására hozta létre az E-START 2020 projektet. A projekt szlogenje: Változunk együtt! projektet a munkatársak minőségmenedzsment-irányú képzése, valamint szakértői támogatás igénybevétele segítette. Kezdetekkor meghatároztuk a projekt küldetését és céljait (pl. innováció ösztönzése, a munkatársak bevonása, a munkatársak ismereteinek bővítése, a szervezeti kultúra változása, a minőségirányítási rendszer kialakítása). A projekt 2021. év végi lezárását követte a Minőségirányítási Tanács létrehozása, majd a Minősített Könyvtár címre történő pályázat, mely sikeresnek bizonyult. A címet 2023. január 21-én a magyar kultúra napja alkalmából szervezett rendezvényen kapta meg az intézmény.

Bemutatókozás

A veszprémi Eötvös Károly Megyei Könyvtár vármegyei hatókörű városi könyvtárként Veszprém egyik meghatározó kulturális központja, helyi, vármegyei és országos feladatokat ellátó nyilvános könyvtár. (1. ábra) Biztosítja a hazai és nemzetközi információkhoz és tudásanyaghoz való egyenlő esélyű, szabad hozzáférést. Közel négyszázszáz dokumentum-

állomány áll használóink rendelkezésére. A kistéle-
pülési könyvtári ellátás könyvtárunk egyik fontos feladata. Jelenleg 202 kistéle-
pülésen szervezzük a könyvtári szolgáltatásokat. Központi könyvtárunkon kívül három fiókkönyvtár látja el a feladatokat. A központi épületben 4900 m² területből 3900 m² használóink rendelkezésére áll. Munkatársaink létszáma 51,5 fő.



1. ábra Eötvös Károly Megyei Könyvtár épülete

2. Minőségfejlesztési törekvések

2.1 Előzmények

A minőségi munkavégzésre való törekvés az intézmény elvárásai között mindig is fontos szerepet kapott, a szabályozási háttér, a szabályzatok karbantartása fontos feladatok közé tartozott. A minőségbiztosítással szakmai napokon, képzéseken több munkatárs megismerkedhetett.

2015-ben azonosítottuk a folyamatokat, leírást készítettünk az egyes csoportok, részlegek által végzett feladatokról, leginkább felsorolásjelleggel. Az akkori KKÉK (Könyvtári Közös Értékelési Keretrendszer) alapján azonosítottuk, rendszereztük alap- és ajánlott dokumentumainkat. Mivel mindent nem „tartottuk karban”, így rövid időn belül statikussá vált, nem fejlődött tovább, nem épült be a mindennapokba.

2.2 E-START 2020 minőségfejlesztési projekt

2020. év elején könyvtárunk 15 munkatársa – intézményünkben szervezett formában – 30 órás *Minőségi önértékelés* elnevezésű tanfolyamon vett részt. Ennek következményeként jött létre egy minőségfejlesztést előkészítő és koordináló projekt. A projekt neve: *E-Start 2020*, szlogenje: *Változzunk együtt!*

A projekt küldetése a szervezet erős és gyenge pontjainak feltárása, a legfontosabb fejlesztendő területek kijelölése, a továbbfejlődés irányainak meghatározása.

Ez a munka öt munkacsoportba szerveződve valósult meg:

- Stratégiai csoport,
- Humánerőforrás csoport,
- Marketing és szolgáltatásfejlesztés csoport,
- Kommunikációs és primer csoport,
- Folyamatmenedzsment csoport.

A munkacsoportok feladata volt a Könyvtárak Minőségi Működésének Értékelési Rendszere (KMÉR) adottságkritériumai alapján az adott területen munkaterv elkészítése, a fejlesztendő területek kijelölése, a kijelölt feladatok tervezett megvalósítása, illetve a megvalósítás koordinálása.

A KMÉR adottságkritériumai alapján történő fejlesztéssel kettős célt szerettünk volna elérni: elsősorban a látogatóinknak nyújtott szolgáltatásainkat szerettük volna magasabb szintre emelni.

Ezzel együtt járt, hogy a projektet követő önértékelés folyamán a fejlesztéseknek köszönhetően néhány területen magasabb pontszámot tudtunk elérni. Az eredmények láthatóvá tétele érdekében a projekt feladata az eredménykritériumok keretrendszerhez igazodó meghatározása is, valamint a könyvtári munka teljesítményének mérése, értékelése, illetve az ehhez szükséges szabályozási és szervezési lépések megtétele.

A minőségfejlesztési projekt célja volt még, hogy a munkatársakat bevonja a változások tervezésébe és a végrehajtásába. A feladatok munkatársi csoportoknak delegálása révén változott a szervezeti kultúra, ösztönözte az innovációt és az arra való munkatársi törekvéseket. Segítette a munkatársakat ismereteik, tapasztalataik bővítése révén kompetenciáik fejlesztésében. Támogatta a minőségirányítási rendszer kialakítását, és mint új működési forma elfogadását a könyvtárban.

A projekt megalakulását követően minden munkacsoport évenként munkatervet készített, majd munkájukról, az előrehaladásról rendszeresen beszámolónapok keretében adott hírt, melyre minden munkatársat meghívtunk. Az egyes beszámolók elfogadtatásra kerültek a munkatársak által. A projekt egységes arculatot hozott létre (arculati elvárások leírása, bemutató minta, dokumentum minta, emlékeztető, jelenléti ív minta). A beszámolónapokat dokumentáltuk, az ott elhangzott anyagokat belső tárhelyen megosztottuk a munkatársakkal. Minden esetben összegzést adtunk közre.

A projektmunkában *Dr. Ficzkó Zsuzsanna* szervezet- és működésfejlesztési szakértő volt segítségünkre, aki irányt mutatott, segítette munkánkat.

A projektet 2021. év végével lezártuk. Mindezt 2022. év elején a Minőségirányítási Tanács megalakítása követte.

2.3 A projektidőszak alatt lezajlott fejlesztések

- Elkészítettük, majd elfogadásra került az intézmény **Stratégiai terve** (2021–2025). A tervben meghatároztuk céljainkat. (2. ábra)
- A munkatársak részére biztosítottunk egy **ötletdobozt**, ahol az ötleteiket azóta is bemutathatják. Folyamatosan elérhető egy állandó helyen, akár névtelenül is lehet javaslatokat bedobni.



2. ábra Kiemelt stratégiai célok



3. ábra Unatkozni kár, a Könyvtár vár! szlogen

- Az olvasói terekben új feliratokat, piktogramokkal ellátott tájékoztató táblákat helyeztünk el, a meglévőket kiegészítettük. Mindez egy könyvtárbejárás következménye volt, melyen saját munkatársainkon kívül könyvtárlátogatóink is részt vehettek.
- Új szlogenünk született az ötletpályázaton: **Unatkozni kár, a könyvtár vár!** (3. ábra)
- Elkészült és bevezettük a Könyvtárellátási Szolgáltató Rendszer **KSZR-logóját**.
- Nyereményjátékokhoz, reklámokhoz, promóciós termékekhez egyedi arculatot terveztünk.
- Új honlapunk készült. (4. ábra)
- Gépjárműveink autódekorációt kaptak, logóinkkal, szlogenünkkel láttuk el őket. (5-6. ábra)
- A naponta változó WIFI-kódot, melyet a könyvtárosoktól kellett elkérni, free WIFI-re cseréltük.

VÉSZPRÉM
Eötvös Károly Megyei Könyvtár

NYITVATARTÁS

Hétfő	Zárva
Kedd	Zárva
Szerda	09.00 - 18.00
Csütörtök	09.00 - 18.00
Péntek	09.00 - 18.00
Szombat	Zárva
Vasárnap	Zárva

Jelenleg zárva

Telefon: +36 88/560-610
E-mail: ekmk@ekmk.hu
Hírlevél feliratkozás
További elérhetőségek

Fiókomban | Regisztráció

KERESÉS

Keresés a katalógusban | Keresés a honlapon...

Hosszabbítás | Előjegyzés | Nem találta? Kérje könyvtárközi kölcsönzéssel

SZÉCHENYI 2020

Európai Unió
Európai Szociális Alap

MAGYARORSZÁG KORMÁNYA

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

Fotótár | Hírek archívum | Pályázatok | Beiratkozás | EKMK eseménynaptár

4. ábra Eötvös Károly Megyei Könyvtár hivatalos honlapja, www.ekmk.hu



5. ábra Gépkocsi-dekoráció 1. változat



6. ábra Gépkocsi-dekoráció 2. változat

- Olvasói tereinkben kialakítottuk a **hangosbemondó rendszert** állandó és aktuális hírek számára.
- **Kutyabarát könyvtár** lettünk. (7. ábra)
- Kisgyerekes családok számára **pelenkázó, szoptatóhelyiséggel** rendelkezünk.
- **Nyereményjátékokat** indítottunk a beiratkozási kedv növeléséhez, akciókkal összekapcsolva.
- A tereink egy része **átrendezésre került** (pl. fogadótér, gyerekkönyvtári, helyismereti polcok).
- A Dózsavárosi Könyvtárban **zöld fejlesztéseket** hajtottunk végre, a fiókkönyvtár elindult a zöld könyvtárrá válás felé.

2.4 A projektidőszak után lezajlott fejlesztések

- **Tanulóműhelyt** hoztunk létre havi rendszerességgel, előre tervezett, elsősorban munkatársak által tartott belső képzésekkel.
- A dokumentumállomány jelentős részét elláttuk **RFID-címkékkel** annak érdekében, hogy kommunikálni tudjanak az **önkiszolgáló kölcsönzést** lehetővé tevő eszközökkel (EKF-pályázat keretében kiírt pályázaton nyertünk támogatást e feladat megvalósításához). (8. ábra)
- További család- és látogatóbarát **fejlesztéseket** hajtottunk végre: zöld sarok felállítása a központi könyvtárban, munkatársaink nyelvi képzése. (9. ábra) Folyamatban van a zöld fejlesztések keretében a szelektív hulladékgyűjtés kialakítása, felirataink, információs táblá-



7. ábra Kutyabarát könyvtárban kutyaterápiás foglalkozás



8. ábra Dokumentum RFID-címkével történő ellátása



9. ábra Zöld sarok az Eötvös Károly Megyei Könyvtárban



10. ábra Minősített Könyvtár cím átadó

ink megújítása oly módon, hogy tekintettel legyünk a fogyatékossgal élők speciális igényeire. Tervezzük a mentális betegséggel élőket segítő eszközök beszerzését. Az akadálymentesség minimum követelményeit teljesítve 2 évre intézményünk szeretné megkapni az Acces4you védjegyet (EKF-pályázat keretében kiírt pályázaton nyertünk támogatást e feladat megvalósításához).

3. Minőségirányítási Tanács (MIT)

Az intézmény 2022 februárjában hozta létre a Minőségirányítási Tanácsot (továbbiakban: MIT), melynek alapfeladata a könyvtár minőségfejlesztéssel kapcsolatos tevékenységének irányítása, tervezése, szervezése, koordinálása és felügyelete. A MIT megbízatásának időtartama határozatlan ideig tart. Tevékenységét a jóváhagyott ügyrend, továbbá az éves minőségterv és ülésterv alapján végzi.

A 2022. évi minőségcélok között szerepelt, hogy a Minősített Könyvtári címre pályázatot nyújtsunk be. A cél érdekében létrehoztuk az Önértékelő csoport-



11. ábra Az Eötvös Károly Megyei Könyvtár munkatársai

tot, mely munkaterv alapján elvégezte a szervezeti önértékelést, összegzést készített és kijelölte a fejlesztendő területeket. A pályázatunkra pozitív bírálatot kaptunk, majd elnyertük a Minősített Könyvtár címet. A címet 2023. január 21-én a magyar kultúra napja alkalmából szervezett rendezvényen vette át *Dr. Baranyai Tamás* igazgató és *Schreiber Márta* szolgáltatási igazgatóhelyettes. (10. ábra)

A munkatársak pedig ezzel a képpel köszönték meg a gratulációkat közösségi oldalunkon. (11. ábra)

4. Záró gondolatok

Intézményünkben folyamatos a munka, ami szervezett formában nem nagy múltra tekint vissza, azonban ráléptünk egy olyan útra, mely nehezen indult – a pandémia még nehezített is rajta –, de a könyvtár munkatársaiban megvan az igyekezet, megvan a szándék, hogy minél jobbak tudjunk lenni, minél jobban tudjunk működni. Szlogenünk a minőségfejlesztési projekt lezárása utána is megmaradt, ösztönzőképpen is: Változzunk együtt!

Csizmadia Júlia

MIT-vezető

csizmadiaj@ekmk.hu

Eötvös Károly Megyei Könyvtár, Veszprém

Kör, téglalap, rombusz – könyvtári geometria?!

Folyamatmenedzsment a Ceglédi Városi Könyvtárban

Győri Annamária

A folyamatszabályozás a minőségirányítási munka elengedhetetlen része. E nélkül nincs tudatosság, nincs fejlődés, nehezebben valósul meg az egységes munkavégzés. Egyre több könyvtárban van jelen és alkalmazzák sikeresen a minőségmenedzsmentet, és ezen belül a folyamatszabályozás eszközeit. 2014-ben módosult a kulturális alaptörvény, amelyben helyet kapott a nyilvános könyvtárakra vonatkozó minőségirányítási munka, mint alapfeladat. Ezzel megkérdőjelezhetetlenné vált a minőségirányítás szükségessége a könyvtárakban.

A könyvtárak szerepei – a rendszerváltás óta – folyamatosan átalakulóban vannak, a korábbi, évtizedekig tartó változatlanság, állandóság helyett mára összetettebbé, mozgalmasabbá, dinamikusabbá vált a könyvtári munka.

A 2000-es években kezdődött meg a könyvtári minőségirányítás szélesebb körben történő bevezetése, előké-születei azonban már a 90-es években megkezdődtek.

Alapok

A Ceglédi Városi Könyvtárban 2015-ben kezdődött meg a minőségirányítási munka, és ennek alappillére, a folyamatszabályozás.

Kezdetekben még sokszor bizonytalanul, kevés információval, de annál nagyobb lelkesedéssel vetettük bele magunkat a munkába, amely néhány hónap elteltével kitisztult, átláthatóvá és érthetővé vált. A kezdeti nehézségek tehát minket sem kerültek el, menet közben tanultuk és értettük meg, mit is jelent a folyamatszabályozás.

Már az első munkacsoport megalakulásakor figyeltünk arra, hogy a tagok az intézmény minden részlegét képviseljék. Lelkes, elhivatott, többéves könyvtári tapasztalattal rendelkező kollégákkal kezdtük meg a munkát.

A folyamatszabályozás első lépései:

- tagok kiválasztása (lehetőleg minden munkaterületről, többéves tapasztalattal),
- ügyrend elkészítése,
- folyamatok azonosítása – folyamatleltár,
- folyamatok kidolgozása, dokumentálása folyamatgazdák segítségével.

Elsőként az ügyrend készült el, amelyet minden évben felülvizsgálunk. Ez tartalmazza a munkacsoport működésére vonatkozó feltételeket, kitér

– többek között – a célokra, amelyek elsősorban a folyamatok egységesítését jelentik, a feladatokra, meghatároztuk a csoport létszámát, az ülések gyakoriságát, helyét, valamint a dokumentálás formáit. Melléketben rögzítjük a tagok nevét, amelyet aláírással hitelesítünk.

1.1 Folyamatok azonosítása

A működési keretek meghatározása után feltérképeztük, azonosítottuk és rendszerbe foglaltuk a könyvtárban zajló folyamatokat. Szisztematikusan végigvettük az összes területet, és összegyűjtöttük az egyes részlegekben zajló munkákat. Itt már jelentkezett annak az előnye, hogy különböző szervezeti egységekből érkezünk, így nagyobb rálátással tudtuk megvizsgálni, milyen folyamatok zajlanak a könyvtárban. Az olvasószolgálatban és a gyermekkönyvtárban vannak ugyan átfedések (kölcsonzés, beiratkozás), de feltártuk a különböző, csak a részlegre jellemző folyamatokat (könyvtárközi kölcsönzés, Könyvet házhoz; gyermekcsoportok kölcsönzése, könyvtárbemutató órák). A folyamatok összegyűjtése után ezek rendszerezése következett, amelyet a folyamatleltárban foglaltunk össze átláthatóan. Ehhez csoportosítani kellett a folyamatokat, és eldönteni, melyek a fő-, melyek a támogató, és melyek a vezetési folyamatok. A főfolyamatok

azok, amelyek közvetlenül a használókra irányulnak. A legegyszerűbben úgy lehet a főfolyamatokat a többtől megkülönböztetni, hogy végiggondoljuk, melyek azok, amelyekkel az olvasók közvetlenül találkoznak, tehát „amit látnak belőlünk”. Ilyenek az olvasószolgálati feladatok, rendezvények, és minden olyan szolgáltatás, amelyeket közvetlenül tőlünk vesznek igénybe a felhasználók.

Ezek alapján a kölcsönzés a főfolyamatokhoz tartozik, hiszen az olvasó a kölcsönözni kívánt dokumentumot személyesen választja ki, kéri a könyvtárostól, előjegyzi, de minden esetben a keresett könyvvel távozik, amelyet a könyvtárostól kölcsönzött ki. Azonban azokkal a lépésekkel, hogy az adott könyv hogyan kerül be az állományba, az olvasó nem találkozik, mivel a beszerzés, feldolgozás háttér munka, nincs előtérben, így ez támogató folyamatnak minősül. Támogató folyamatok azok, amelyek biztosítják a főfolyamatok zavartalan működését. Fontos annak megértése, hogy ezek nem hierarchikusan, hanem egyenrangúan viszonyulnak egymáshoz. A főfolyamatokat nem tudnánk biztosítani a támogató folyamatok megléte nélkül, a támogató folyamatoknak pedig csak akkor van létjogosultságuk, ha következnek belőlük a főfolyamatok. Mindezek megoldásához szükség van a vezetési folyamatokra, amelyek az intézmény menedzseléséért, a személyügyi, munkaügyi feltételekért, infrastruktúráért, kommunikációért felelnek. Ezek adják meg a fő- és támogató folyamatok hátterét.

Ezek alapján az alábbi folyamatokat különítettük el: főfolyamatok:

- dokumentumszolgáltatás
- információszolgáltatás
- könyvtári programok
- közösségi tevékenység
- egyéb könyvtári szolgáltatások

támogató folyamatok:

- gyűjteményszervezés (gyarapítás, apasztás, dokumentumfeldolgozás)
- informatikai rendszer üzemeltetése
- gazdasági tevékenység, adminisztrációvezetési folyamatok:
- erőforrás- és szakmai menedzsment
- partnerkapcsolatok
- kommunikáció.

1.2 Folyamatleltár, Tevékenységleltár

A felsorolt folyamatokat tovább bontottuk, így látható, milyen részfolyamatokból állnak össze az egyes folyamatok. Folyamatleltárunkat (1. ábra) többször átdolgoztuk, míg végül 2021-ben nyerte el jelenlegi formáját. Ugyanebben az évben hoztunk létre egy Tevékenységleltárt (2. ábra), amely az állandóan felmerülő kétségeket segített letisztítani. Mivel a részfolyamatok is további kisebb, speciálisabb tevékenységekre bonthatók, ezért szükségesnek tartottuk, hogy ezt is hierarchikusan, átláthatóan ábrázoljuk. Így jött létre a Tevékenységleltár. Ez már minden könyvtári tevékenységet tartalmaz, tulajdonképpen a Folyamatleltár bővített változata. A Tevékenységleltár nagy segítséget jelent a pontos kategorizálásban, egyrészt mindenre kiterjedően nyilvántartásba tudjuk venni a feladatainkat, másrészt jobban érthető, hogyan kapcsolódnak egymáshoz a könyvtári munkálatok.

A folyamatok közül kulcsfolyamatokat is kijelölünk, amelyek adott időszakban kiemelten fontosak az intézmény szempontjából. Kiválasztásukat a mindenkori stratégiai tervünkhöz igazítjuk, az abban foglaltak megvalósulását segítik elő, ezért nagy hangsúlyt helyezünk rájuk.

1.3 Folyamatdokumentáció

A Folyamat- és Tevékenységleltárból jelöljük ki azokat a folyamatokat (tevékenységeket), amelyeket dokumentálunk, kidolgozunk. A kiválasztásnak különböző szempontjai vannak, mi az alábbiak szerint dolgozunk:

- stratégiához igazodó (beiratkozás),
- problémás, esetenként különbözőképpen oldják meg a kollégák (elvesztett dokumentum ügyintézés),
- népszerű, az intézményt meghatározó folyamat (Bagoly Ludvig),
- az olvasók szempontjából kulcsfontosságú (bankkártyás fizetés),
- mindennap, több könyvtáros által végzett, rutinszerű feladat, amelynél fontos az egységes munkavégzés (hosszabbítás).

A dokumentálás ez idáig folyamatábrából, szolgáltatási előírásból, folyamatleírásból és folyamatmenedzsment-úrlapból állt. Ez négy különböző dokumentum, aminek pontos elkészítése nagy figyelmet

	Folyamat		Részfolyamat	FF	TF	VF	KF
FF-1	Dokumentum-szolgáltatás	FF-1.1.	Könyvtárhasználók nyilvántartása	*			*
		FF-1.2.	Kölcsönzési műveletek	*			
		FF-1.3.	Könyvtárközi kölcsönzés	*			
		FF-1.4.	Könyvet házhoz szolgáltatás	*			
		FF-1.5.	Elveszett vagy megrongált dokumentum	*			
		FF-1.6.	A gyűjtemény helyben használata	*			
FF-2	Információ-szolgáltatás	FF-2.1.	Tájékoztatás	*			*
		FF-2.2.	Helyben használható elektronikus dokumentumok, adatbázisok használata	*			
		FF-2.3.	Távhasználat	*			
FF-3	Könyvtári programok	FF-3.1.	Előadás szervezése	*			*
		FF-3.2.	Kiállítás szervezése	*			
		FF-3.3.	Könyvtárbeutató órák	*			
		FF-3.4.	Interaktív játék	*			
		FF-3.5.	Klubok működtetése	*			
		FF-3.6.	Gyermekkönyvtári programok	*			
		FF-3.7.	Használóképzés	*			
FF-4	Közösségi tevékenység	FF-4.1.	Iskolai közösségi szolgálat	*			
		FF-4.2.	Önkéntesség	*			
FF-5	Egyéb könyvtári szolgáltatások	FF-5.1.	Számítógép- és internethasználat	*			
		FF-5.2.	Reprográfiai szolgáltatások	*			
TF-1	Gyűjteményszervezés – Gyarapítás	TF-1.1.	Rendelés		*		
		TF-1.2.	Állománybavétel		*		
TF-2	Gyűjteményszervezés – Apasztás	TF-2.1.	Selejtezésre javasolt dokumentumok leválogatása		*		
		TF-2.2.	Selejtezés		*		
TF-3	Gyűjteményszervezés – Dokumentumfeldolgozás	TF-3.1.	Formai és tartalmi feltárás		*		
		TF-3.2.	Digitalizálás		*		*
		TF-3.3.	Állományellenőrzés		*		
		TF-3.4.	Gyűjtemény rendezése		*		
TF-4	Informatikai rendszer üzemeltetése	TF-4.1.	Integrált könyvtári rendszer		*		
		TF-4.2.	Informatikai eszközök karbantartása		*		
TF-5	Gazdasági tevékenység, adminisztráció	TF-5.1.	Költségvetés		*		
		TF-5.2.	Pénzügy és számvitel		*		
		TF-5.3.	Iktatás, iratkezelés		*		
		TF-5.4.	Karbantartás		*		
		TF-5.5.	Vagyonvédelem		*		
		TF-5.6.	Energetikai üzemeltetés		*		
		TF-5.7.	Munka- és tűzvédelem		*		
VF-1	Erőforrás- és szakmai menedzsment	VF-1.1.	Munkaerő-gazdálkodás			*	
		VF-1.2.	Költségvetés tervezése			*	
		VF-1.3.	Minőségirányítás			*	*
		VF-1.4.	Stratégia			*	*
		VF-1.5.	Intézményi dokumentáció kezelése			*	
		VF-1.6.	Infrastruktúra, tárgyi eszközök			*	
		VF-1.7.	Fejlesztések, pályázatok			*	
VF-2	Partnerkapcsolatok	VF-2.1.	Igény- és elégedettségmérések			*	*
		VF-2.2.	Panaszkezelés			*	
		VF-2.3.	Belső és külső partnerek			*	
VF-3	Kommunikáció	VF-3.1.	Belső kommunikáció			*	
		VF-3.2.	Külső kommunikáció			*	*

1. ábra Folyamatleltár

és precizitást igényel, de mindegyik tartalmaz valami fontos információt, amit a másik dokumentum nem.

A kidolgozás során először az ábrát készítjük el, lépésről lépésre leírva a mozzanatokot. A folyamatgazdát is meghívjuk az ülésre, vagy ha nem tud részt venni, akkor az elkészített ábrát ellenőrzi,

hogy valóban úgy zajlik-e a folyamat, ahogyan ábrázoltuk. Az ábrákat a Google fiókhoz kapcsolt draw.io alkalmazással készítjük. A szolgáltatási előírás ugyanez, csak nem ábrákkal, hanem szövegesen leírva. A folyamatleírás táblázatos formában rangsorolja a lépéseket, és itt lehetőség van az

Kód	Folyamat	Kód	Részfolyamat	Kód	Alfolyamat	FF	TF	VF	KF	
FF-3	Könyvtári programok	FF-3.1.	Előadás szervezése			*			*	
		FF-3.2.	Kiállítás szervezése			*				
		FF-3.3.	Könyvtárbeutató órák			*				
		FF-3.4.	Interaktív játék			*				
		FF-3.5.	Klubok működtetése			*				
		FF-3.6.	Gyermekkönyvtári programok	FF-3.6.1.	Bagoly Ludvig olvasásnépszerűsítés			*		*
				FF-3.6.2.	Közös szombat			*		
				FF-3.6.3.	Gyermekkönyvtári klubok			*		
FF-3.7.	Használóképzés	FF-3.7.1.	Könyvtárbeutató és könyvtárhasználati órák			*				
		FF-3.7.2.	Számítógép és internet-tanfolyamok a lakosság számára			*				
FF-4	Közösségi tevékenység	FF-4.1.	Iskolai Közösségi Szolgálat			*				
		FF-4.2.	Önkéntesség			*				
FF-5	Egyéb könyvtári szolgáltatások	FF-5.1.	Számítógép- és internethasználat			*				
		FF-5.2.	Reprográfiai szolgáltatások	FF-5.2.1.	Fénymásolás		*			
		FF-5.2.2.	Nyomtatás		*					
		FF-5.2.3.	Szkennelés		*					
TF-1	Gyűjteményszervezés – Gyarapítás	TF-1.1.	Rendelés	TF-1.1.1.	Dezideráta		*			
				TF-1.1.2.	Javaslattétel rendelésre		*			
				TF-1.1.3.	Rendelés		*			
		TF-1.2.	Állománybavétel	TF-1.2.1.	Vásárolt könyvek állományba vétele		*			
				TF-1.2.2.	Érdekltség-növelő támogatás		*			
TF-2	Gyűjteményszervezés – Apasztás	TF-2.1.	Selejtezésre javasolt dokumentumok leválogatása			*				
		TF-2.2.	Selejtezés			*				

2. ábra Tevékenységileltár

egyes lépéseknél a felelősök megjelölésére, valamint a rizikós helyzeteknél ellenőrzési pontok beiktatására. A folyamatmenedzsment-űrlap részletesen tartalmazza az összes adminisztrációt, kezdve a folyamat kódjától, a folyamatgazdán keresztül, a kimenet-bemenetig, valamint a kapcsolódó folyamatok, a jogi szabályozások, az erőforrások és a használt és a keletkezett dokumentáció is helyet kap ebben a dokumentumban. Itt határozzuk meg a méréseket, indikátorokat is.

Az idei évtől kezdődően egyszerűsítjük a dokumentációt, a folyamatábrát és a folyamatleírást alkalmazzuk a továbbiakban, a felülvizsgálatok során sem frissítjük már a másik két dokumentumot.

A folyamatábrán (3. ábra) nyilakkal jelöljük a feladatokat irányát, a kör a kezdést és a befejezést jelenti, a téglalap a cselekvést, a rombusz pedig a kérdést szimbolizálja. Kérdésre mindig igen vagy nem feleletet adunk, és ennek megfelelően két irányba mehet tovább a folyamat. A használt vagy keletkezett dokumentumot hullámos téglalappal jelöljük. A nyíl iránya mutatja, hogy használjuk, vagy pedig éppen keletkezik az adott dokumentum.

A folyamatleírásnál (4. ábra) a felelős és ellenőrző munkatársak mellett a leglényegesebb az ellenőrzési pont, amely azokra a kritikus pontokra kérdez rá, ahol felmerülhet a hibázási lehetőség.

1.4 Folyamatgazda

A folyamatgazda az a személy, aki a legjobban ismeri az adott folyamatot, tehát szakmai hozzáértéssel rendelkezik. Felelős az adott folyamat megfelelő színvonalú lebonyolításáért, működtetéséért, javításáért, ennek érdekében fejlesztési javaslatokat tesz. A folyamatgazda személyének kiválasztása nem mindig kézenfekvő. Abban az esetben, ahol egy fő végzi az adott feladatot (nálunk ilyen a dokumentumfeldolgozás), ott egyértelmű a folyamatgazda személye, amely területen viszont többen dolgoznak (olvasószolgálat, kölcsönzés), ott már nehezebb kiválasztani, ki a legalkalmasabb, legkompetensebb az adott feladat menedzseléséért. A legmegfelelőbb személy kiválasztásához figyelembe vesszük a könyvtári tapasztalatot, rátermettséget, esetenként pedig azt is, hogy mióta dolgozik az intézményben. A folyamatgazdák legfontosabb feladatai:

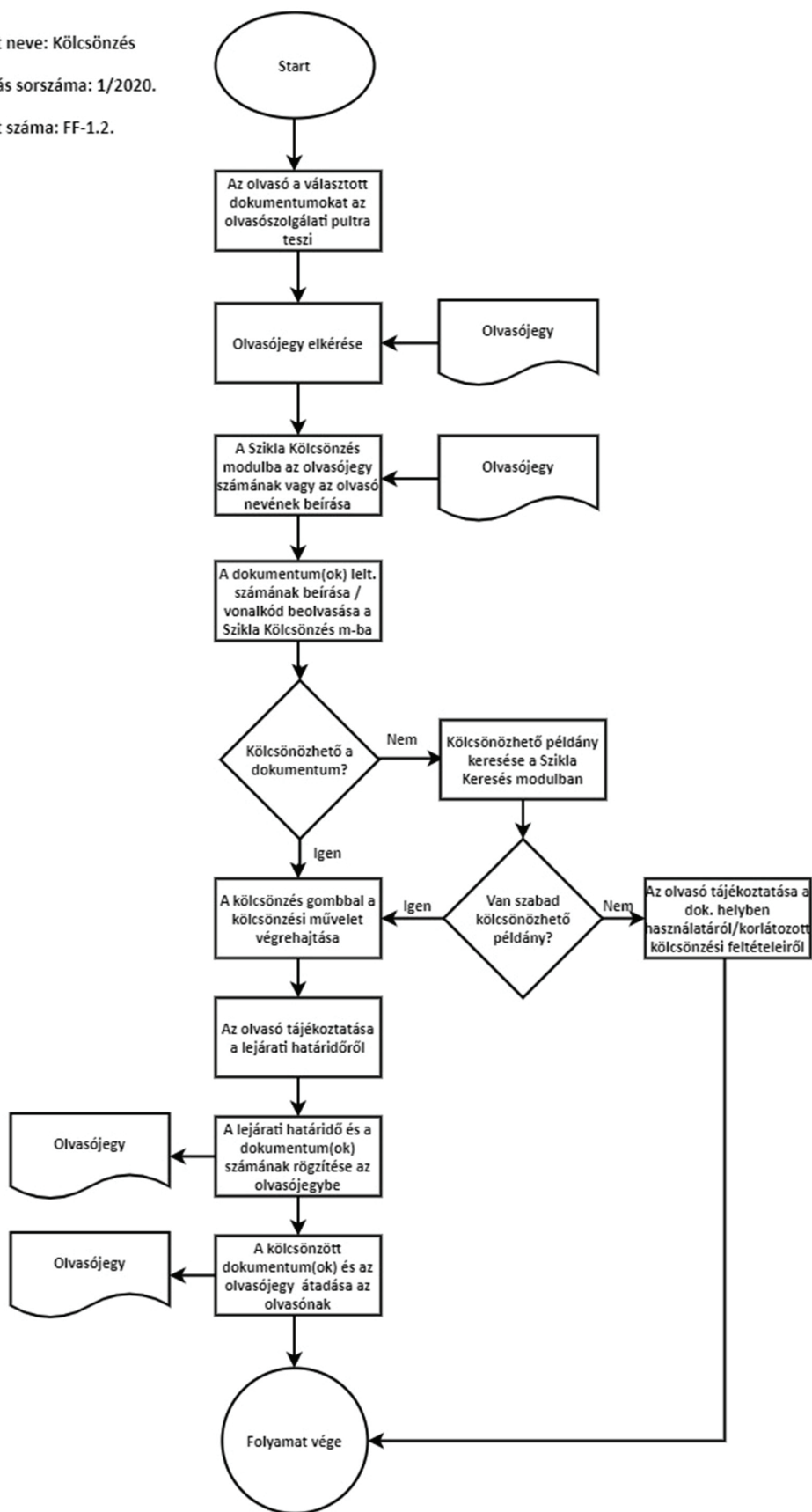
- az általa felügyelt folyamat rendszeres monitorozása, de legalább évenkénti felülvizsgálata,
- változás esetén módosítási javaslattétel,
- folyamat fejlesztése.

A Folyamatszabályozás helyi rendszere című saját készítésű belső dokumentumban meghatároztuk és részletesen leírtuk az intézményre vonatkozó feladatokat, a pontos dokumentálást, a kockázatelemzés mechanizmusát, a felülvizsgálatok rendjét, a folya-

Folyamat neve: Kölcsönzés

Módosítás sorszáma: 1/2020.

Folyamat száma: FF-1.2.



3. ábra Folyamatábra - kölcsönzés

A folyamat neve: Kölcsönzés						
Módosítás sorszáma: 1/2020						
Folyamatgazda: olvasószolgálati csoportvezető						
Sorszám	Lépések	Döntési helyzet	Munkafolyamat	Felelős munkatárs	Ellenőrzési pont	Ellenőrző munkatárs
1.	Kezdet		A könyvtári tag kölcsönözni szeretne	olvasószolgálati könyvtáros	A könyvtári tagság érvényességének ellenőrzése	olvasószolgálati csoportvezető
2.			Olvasójegy elkérése		Egyeznek a személy adatai?	
3.			A Szikla-21 IKR Kölcsönzés modulba az olvasójegy számának vagy az olvasó nevének beírása			
4.			A dokumentum(ok) leltári számának beírása/vonalkód beolvasása a Szikla-21 IKR Kölcsönzés modulba		Egyeznek a könyv adatai?	
5.	Döntés		Kölcsönözhető a dokumentum?			
6.		Ha igen	A kölcsönzés gombbal a kölcsönzési művelet végrehajtása		Valamennyi választott dokumentum kölcsönzése megtörtént?	
7.			Az olvasó tájékoztatása a lejárat határidőről			
8.			A lejárat határidő és a dokumentum(ok) számának rögzítése az olvasójegybe		Darabszám egyeztetés	
9.			A kölcsönzött dokumentum(ok) és az olvasójegy átadása az olvasónak ld. 14. pont			
10.		Ha nem	Kölcsönözhető példány keresése a Szikla-21 IKR Keresés modulban			
11.	Döntés		Van szabad kölcsönözhető példány?	olvasószolgálati könyvtáros		olvasószolgálati csoportvezető
12.		Ha igen	ld. 6. pont			
13.		Ha nem	Az olvasó tájékoztatása, hogy a dokumentum csak helyben használható, vagy korlátozott feltételekkel kölcsönözhető			
14.	Befejezés		Folyamat vége			

4. ábra Folyamatleírás - kölcsönzés

matgazdák feladatait. Ezen dokumentum mellékletét képezi a korábban már említett Folyamatleltár és Tevékenységletár, valamint a Folyamatok működése című dokumentum. Ez utóbbi a már szabályozott folyamatokat és a hozzájuk tartozó folyamatgazdákat tartalmazza. Erről évenként emlékeztetőt küldünk az érintett kollégáknak, felhívva a figyelmüket arra, hogy mely folyamatokért felelősek.

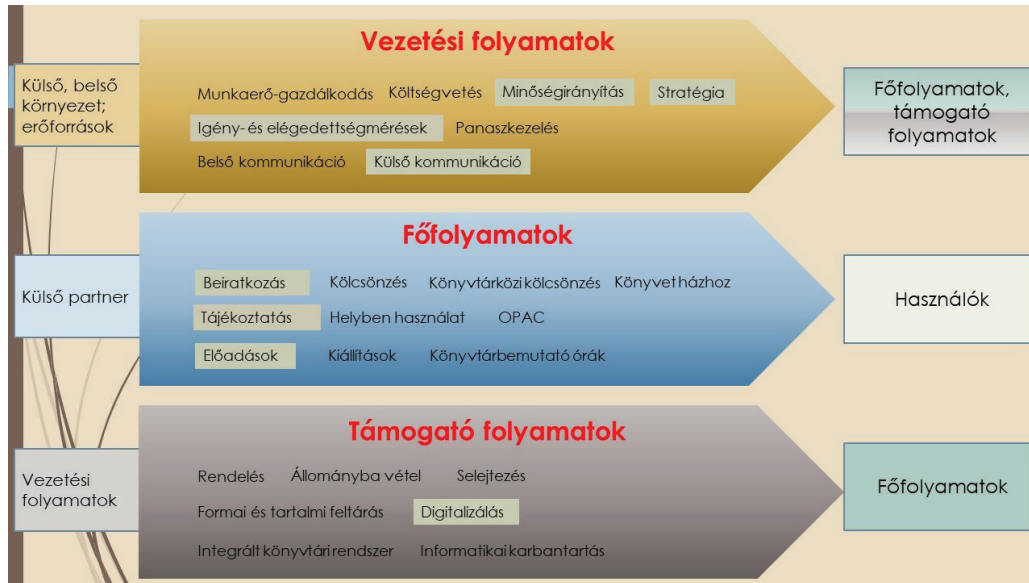
1.5 Folyamattérkép

A könyvtár feladatairól, a fő-, támogató és vezetési folyamatokról, ezek egymással való kapcsolatáról egy folyamattérkép (5. ábra) tájékoztat. Ezen jól láthatóan elkülönülnek a különböző folyamattípusok, és világosan bemutatja a folyamatok egymáshoz kapcsolódását, irányát, valamint azt, hogyan kapcsolódnak ezek a folyamatok a környezethez, a felhasználókhöz. Így a folyamatok bemeneteként a folyamatokat meghatározó tényezőket tüntettük fel, míg a kimeneteknél megfigyelhető, hogy mire, illetve kire irányulnak.

2. Adatgyűtések, elemzések, mérések

Ahhoz, hogy valóban eredményes legyen a munkánk, szükség van az állandó mérésekre, ezek elemzésére, majd az eredményeknek megfelelő beavatkozásra a folyamat fejlesztése érdekében. Az adatok gyűjtésénél többféle módszert alkalmazunk, a kemény módszerek a statisztikai adatok, kérdőívek eredményei, de legalább ennyire fontosak az ún. puha információk is, amelyekhez az olvasókkal való kommunikáció kapcsán jutunk hozzá. Ezek a visszajelzések igazolják egy-egy folyamat helyességét, vagy pedig felhívják a figyelmünket arra, amit esetleg mi nem veszünk észre, az olvasóknak azonban feltűnik. Leghatékonyabb, ha a módszereket ötvözzük, és így vonjuk le a konklúziót.

A rendszeres mérésekhez készült egy táblázatos összefoglaló, amely részletesen összegzi a folyamatokhoz tartozó mérések elvégzését, annak pontos módját, idejét, felelőseit. A méréseket könyvtárunkban a Teljesítménymérő munkacsoport végzi.



5. ábra Folyamattérkép

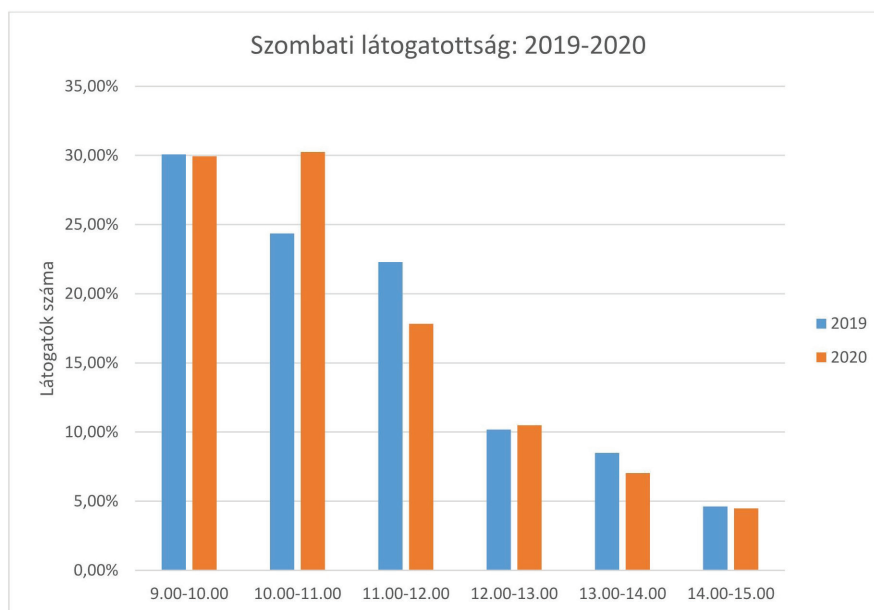
A szombati nyitvatartási idő csökkentését (6. ábra) az alábbi mérések előzték meg.

A módosítás bevezetését kétféle elemzési módszerrel is alátámasztottuk, egyrészt kérdőíves felmérést végeztünk, másrészt pedig a meglévő statisztikai adatokat elemeztük. A kérdőíves felmérés eredménye alapján a látogatók maximálisan támogatták a szombati nyitvatartási idő lerövidítését. A statisztikai módszerrel a látogatottsági adatokat elemeztük hónapokra, sőt évekre visszamenőleg, és ezek is igazolták a nyitvatartási idő csökkentésének bevezetését. 13 és 15 óra között már jelen-

tősen lecsökkent a látogatók száma, így 2021-től 13 óráig vagyunk nyitva szombatonként a korábbi 15 óra helyett. A heti nyitvatartási óráink száma azonban nem csökkent, más napokon hosszabb ideig vagyunk nyitva, így még növekedett is a heti nyitvatartási órák száma.

3. Kockázatelemzés

A kockázatelemzés a folyamatokban előforduló hibákat szűri ki és nyújt rá megoldást, ezáltal biztonságosabbá tehető a folyamat elvégzése. A folyamatok kidolgozásakor a folyamatleírásnál az ellenőr-



6. ábra Mérés - nyitvatartási idő módosítása

zési pontoknál azonosítjuk azokat a lépéseket, ahol felmerülhet a hibázás kockázata. Az ellenőrzés azt a célt szolgálja, hogy csökkenjen ezek előfordulási gyakorisága, bizonyos esetekben mégis szükséges a további elemzés. Miután meghatároztuk a kockázati tényezőket, két lépcsőben dolgozunk tovább. Először gyorslemezést végzünk, ehhez a kockázati mátrixot (7. ábra) vesszük alapul. Ezzel viszonylag könnyen és pontosan besorolható, hogy a vizsgált kritikus pontnak alacsony, közepes vagy magas-e a kockázata. Amennyiben alacsonyra értékeljük, nem igényel további elemzést, közepes vagy magas érték esetén az FMEA-módszer (8. ábra) alapján vizsgáljuk tovább a kockázatot. Ez lehetőséget nyújt a kockázatos tényezők részletesebb feltárására, majd azok kiváltó okainak elemzésére. A kockázati hatások vizsgálata és a megelőzés módjai is itt

kerülnek kidolgozásra. A hibalehetőségek súlyozását az előfordulás gyakorisága, a partnerek véleménye és a könyvtár érdekének figyelembevételével végezzük. Minél magasabb az így kapott pontszám, annál kockázatosabb a vizsgált tényező, így fokozottan figyelni kell a pontos működtetésre, a hibalehetőségek elkerülésére. A megelőző intézkedések betartásával azonban kiküszöbölhetők a pontatlanságok. A mi esetünkben az egyik ilyen nagy kockázatot jelentő tényező az előadások megfelelő előkészítése: például nem megfelelően rendezzük be a termet, nem működik a technika, kevesebb ülőhelyet készítünk elő, mint ahányan eljönnek a rendezvényre. Előfordult olyan eset is, hogy az előadó az előzetes egyeztetés során nem kért technikát, az előadás előtt azonban a kérésére mégis össze kellett szerelni a kivetítőt.

A beazonosított kockázatok súlypontjai, továbbra is a kockázati mátrix segítségével kerültek meghatározásra.

Hatás	<i>Magas</i>	K	M	M
	<i>Közepes</i>	A	K	M
	<i>Alacsony</i>	A	A	K
		<i>Alacsony</i>	<i>Közepes</i>	<i>Magas</i>
		Valószínűség		

Kockázat	Valószínűség (Alacsony, Közepes, Magas)	Hatás	Kockázat súlypontja
(Érdekltség-növelő támogatás) olyan könyv kerül beszerzésre, amely nem felel meg a szabályzatnak	A	A	A
(Szak- és szépirodalmi tájékoztatás) a kérés félreértelmezése - nem megfelelő mélységű lesz a keresés	K	K	K
(Előadások szervezése) nem megfelelően előkészített a rendezvény - kapkodáshoz, pontatlansághoz vezethet	K	M	M
(Panaszkezelés) nem, vagy nem megfelelően reagálunk a panaszos észrevételére	K	M	M
(Dokumentumok kölcsönzése) kölcsönzés pontatlansága	A	M	K

7. ábra Kockázati mátrix

Folyamat: Előadások szervezése											
Vizsgált terület A rendezvény előkészítése.											
Kockázatos tényező(k) Megfelelő helyszín kiválasztása, humánerőforrás biztosítása, időpont kiválasztása, technikai eszközök biztosításának elmaradása, berendezési hiányosságok, előadók utólagos kérései.											
Kiváltó okok Szervezetlenség, nem megfelelő (belső) kommunikáció, időhiány, humánerőforrás-hiány, pontatlan feladatleosztások.											
Gyakoriság, a következmények súlyossága Közepesen gyakran fordul elő, a következménye súlyos.											
Kockázati hatások A nem megfelelően előkészített rendezvény előtt kapkodás, feszültség érezhető; a kollégák nem figyelnek mindenre, ennek következtében elégedetlenség érezhető a közönség és az előadó részéről is. A jövőbeni rendezvények iránti érdektelenség, bizalmatlanság, érdekelt felek elvesztése.											
A hibalehetőségek súlyozása											
<table border="1"> <thead> <tr> <th>Szemponatok</th> <th>Pontozás (1-10)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>a) A partnerek véleménye</td> <td>10</td> </tr> <tr> <td>b) A könyvtár érdeke</td> <td>10</td> </tr> <tr> <td>c) Gyakoriság</td> <td>5</td> </tr> <tr> <td>Összesítés (a*b*c)</td> <td>500</td> </tr> </tbody> </table>		Szemponatok	Pontozás (1-10)	a) A partnerek véleménye	10	b) A könyvtár érdeke	10	c) Gyakoriság	5	Összesítés (a*b*c)	500
Szemponatok	Pontozás (1-10)										
a) A partnerek véleménye	10										
b) A könyvtár érdeke	10										
c) Gyakoriság	5										
Összesítés (a*b*c)	500										
Mit lehet tenni? (Megelőző, ellenőrző intézkedések) Hatékonyabb kommunikáció, csoportmunka a feladatok összehangolására, rendezvény adatlap használata, amely mindenre kiterjedően részletezi a rendezvényvel kapcsolatos teendőket, így elkerülhető, hogy valami kimaradjon az előkészítésből. Készítsünk „B” tervet minden eshetőségre. Törekedjünk olyan rendezvény szervezésére, amely érdeklődést vált ki a közönségből.											

8. ábra FMEA-módszer

Egy-egy könyvtári programon két rendezvényfelelős dolgozik, az előadás előtti és közbeni, valamint az utómunkálatokról is részletes összefoglalót készítettünk, amely a közösen elérhető hálózaton mindenki számára megtalálható. Ennek segítségével a kevésbé rutinos kollégák számára is gördülékenyebben megy az előadás lebonyolítása.

4. PDCA

A PDCA egy négy lépésből álló módszer, amelyet a minőségmenedzsmentben alkalmaznak a folyamatok ellenőrzésére és fejlesztésére. Az eljárás bármely folyamatra, tevékenységre alkalmazható, használatával kontrollálható és javítható a folyamat. A módszert addig kell elvégezni, amíg már nem találunk az adott folyamatban javításra szoruló részt, tehát szabványosítható a folyamat.

A PDCA angol kifejezések rövidítése (plan – tervezés, do – végrehajtás, cselekvés, check – ellenőrzés, act – beavatkozás), amely a következőkben fejthető ki:

- **plan:** egy új feladat végrehajtásához és eléréséhez szükséges lépések meghatározása. Meglévő folyamat esetén a problémák feltárása és javításuk meghatározása, intézkedési terv készítése.
- **do:** a tervezés során meghatározott feladatok végrehajtása. Az adatok összegyűjtését, a folyamat működésének a mérését is ennél a lépésnél célszerű elvégezni.
- **check:** a cselekvés során gyűjtött adatok, mérések tanulmányozása, összehasonlítása a tervezés szakaszában meghatározottakkal. Itt kiderül, hogy a tervezés és a végrehajtás között mekkora eltérések vannak, valóban elvégezhető-e úgy a feladat, ahogy terveztük. Az adatokból kinyert információkkal tudunk beavatkozni.
- **act:** amennyiben nem úgy zajlott a végrehajtás, ahogy kellett volna, a szükséges intézkedéseket meghozzuk. Meghatározzuk, hol indokolt lépéseket tenni, hogy az ismétlés során már magasabb szinten tudjuk elvégezni a folyamatot.

Ha az előző három lépés összhangban van egymással, az azt jelenti, hogy a folyamat jól működik, nincs szükség további fejlesztésre. Ebben az esetben dokumentálhatjuk, ez lesz a norma.

A PDCA lépéseiről dokumentáció készül, így tudatosan a rendszerszerű gondolkodás, a visszajelzéseknek, igazolásoknak köszönhetően finomíthatók a célok, pontosítható a folyamat.

Ahhoz, hogy ezt a kollégák a gyakorlatban is megérthessék, készült egy PDCA-ciklust bemutató táblázat, amelyben részletesen leírtuk, hogy egy-egy folyamatnál hogyan, milyen lépésekből áll össze a PDCA.

Ennek a táblázatnak az egyik példája a folyóiratok kölcsönzési idejének meghosszabbítása (9. ábra). A folyóiratok esetében 3 nap volt a kölcsönzési idő, ez majdnem mindig kevésnek bizonyult, az olvasók gyakran kértek hosszabbítást, illetve azok a kérések sem voltak ritkák, amelyben egy hétre kérték a kölcsönzési időt.

Plan: a tapasztalatok és az olvasói jelzések alapján határoztuk el, hogy módosítjuk a kölcsönzési időt 7 napra. Ettől a lépéstől azt vártuk, hogy csökken az elégedetlenség a rövid kölcsönzési idő miatt, illetve a hibalehetőségek is, amelyek esetlegesen a hosszabbításból, vagy még inkább annak elmaradásából adódhatnak (pl. késedelmi díj keletkezése).

Do: az integrált könyvtári rendszerben az új kölcsönzési idő beállítása, amellyel egyidejűleg az olvasókat is tájékoztattuk a változásról. A Könyvtárhasználati szabályzat módosítását is előterjesztettük, amelyben a módosult kölcsönzési idő sze-

repe. Közben folyamatosan megfigyeltük a visszajelzéseket (ebben az esetben felesleges lett volna a kérdőíves felmérés).

Check: a szóbeli visszajelzések igazolták a feltételezésünket, pozitívan értékelték az olvasók a változást. A végrehajtás szakasza tehát a tervezetteknek megfelelően alakult.

Act: mivel a tervezésben meghatározottak szerint alakult a folyamat, szabványosítottuk és rögzítettük a Könyvtárhasználati szabályzatban.

A könyvek vonalkóddal való ellátása (10. ábra) régóta tervezett feladat, amely az előbbi példánál jóval nagyobb előkészítést igényelt. Az előkészületek, első munkálatok 2020 februárjában elkezdődtek, ekkor a Gyermekkönyvtári részleg vonalkódozására került sor. Ezt is alapos tervezés előzte meg, majd egy hónappal később, a kényszerű bezárás lehetőségét kihasználva a teljes állomány vonalkódozására.

Plan: alapos, részletes tervezést hajtottunk végre, amelyben – többek között – meghatároztuk a vonalkód pontos helyét, kijelöltük a párokat és segítőiket, felosztottuk a polcokat, biztosítottuk az összes tárgyi erőforrást (székek, asztalok, laptopok, vonalkód-leolvasók). Ebben a szakaszban végeztünk egy kalkulációt is, ami a napi minimális teljesítésre vonatkozott. Ezt összevetve az állomány nagyságával meghatároztuk a teljesítéshez szükséges időt.

Do: elkezdődött maga a vonalkódozás, közben gyűjtöttük a tapasztalatokat és mértük a napi teljesítményeket.

Check: hibaként jelentkezett néhány esetben, hogy nem vagy nem megfelelően történt a vonal-

2021.

Dokumentumszolgáltatás	Kölcsönzés
Plan – Tervezés	Több dokumentumtípus (folyóiratok, diafilmek, CD-k, DVD-k) kölcsönzési idejének módosítása 3 napról 7 napra: <ul style="list-style-type: none"> - olvasói visszajelzések, igények figyelembevétele alapján - olvasószolgálati tapasztalatok megbeszélése
Do – Végrehajtás	A Szikla-rendszerben a kölcsönzési idő átállítása MIT-gyűlés: <ul style="list-style-type: none"> - a Könyvtárhasználati szabályzat módosításának előterjesztése
Check – Ellenőrzés	Megbeszélés az olvasói visszajelzések és a könyvtárosok tapasztalatai alapján: <ul style="list-style-type: none"> - az olvasók elégedettsége, pozitív visszajelzései igazolják a módosítás hatékonyságát
Act – Beavatkozás	A folyamat megfelelően működik, nincs szükség beavatkozásra Rögzítés a Könyvtárhasználati szabályzatban

9. ábra PDCA – Kölcsönzési idő módosítása

2020.

Gyűjteményszervezés	Dokumentumfeldolgozás
Plan – Tervezés	A vonalkód bevezetése A folyamat kidolgozása, egységes forma kialakítása: <ul style="list-style-type: none"> - hová kerül a vonalkód - rögzítés módja (vonalkód-leolvasó általi beolvasás) - időbeli tervezés A vonalkódozni kívánt részleg felosztása: <ul style="list-style-type: none"> - csoportok kijelölése - polcok felosztása - laptopok, vonalkód-leolvasóhoz szükséges eszközök biztosítása Keletkezett dokumentumok: <ul style="list-style-type: none"> - folyamatábra - folyamatleírás - szolgáltatási előírás - folyamatleírási űrlap
Do – Végrehajtás	A zárvatartás alatt a Központi Könyvtár állományának vonalkódozása a megtervezett folyamat alapján
Check – Ellenőrzés	Tapasztalatok megvitatása: <ul style="list-style-type: none"> - erőforrás (humán, technikai) megléte, működése - ütem (sikerül-e a tervezett mennyiséget és időt tartani) - egyéb dokumentumtípusok vonalkódozása - a hibás vonalkódok okainak elemzése
Act – Beavatkozás	Megbeszélés: <ul style="list-style-type: none"> - a folyamatot nem lehet gyorsítani, időt kell hagyni a leolvasónak, különben nem megfelelően olvassa be a vonalkódot - elegendő hely legyen a vonalkódnak a pontos beolvasáshoz - a vonalkód elhelyezése különböző dokumentumtípusokon: semmiképpen ne takarjunk le fontos információt - sérült vonalkód pótlásának módjai: <ul style="list-style-type: none"> az eredeti vonalkód újranyomtatása teljesen új vonalkód felhasználása
Plan – Tervezés	A vonalkód-használat hatékonyságának mérése (2021. december) <ul style="list-style-type: none"> - 20 db könyv kölcsönzése és visszavétele leltári számmal és vonalkóddal - a műveletek elvégzése időméréssel
Do – Végrehajtás	A kölcsönzés-visszavétel elvégzése időméréssel több könyvtáros részvételével
Check – Ellenőrzés	Az eredmények értékelése: <ul style="list-style-type: none"> - a vártak megfelelően gyorsabb és pontosabb a vonalkódos kölcsönzés a leltári számosnál - szóbeli tapasztalatok megosztása ugyanezt igazolja
Act – Beavatkozás	A folyamat a terveknek megfelelően működik, nincs szükség beavatkozásra

10. ábra PDCA – Vonalkód bevezetése

kód beolvasása. Kiderült, hogy ezekben az esetekben nem hagytunk elég időt a leolvasónak a vonalkód beszkenelésére. A napi teljesítmény a vártak megfelelően, illetve azon felül teljesült.

Act: a leolvasást nem lehet lerövidíteni, elég időt kell hagyni a leolvasónak a beolvasáshoz, így erre jobban odafigyeltünk. A tervezett mennyiséget így is tudtuk hozni.

Következő lépéscsőfok a vonalkód eredményességének bizonyítása. Ezt mérésrel igazoltuk.

Plan: 20 db könyv kölcsönzési és visszavételi idejének mérését terveztük a korábbi, leltári számos és a jelenlegi, vonalkódos módszerrel több olvasószolgálatban részt vevő kolléga bevonásával.

Do: lezajlott a feladat végrehajtása, amelynek az idejét közben mértük.

Check: a mérési eredmények egyértelműen bizonyították a vonalkód hatékonyságát.

Act: további beavatkozásra nincs szükség, a folyamat megfelelően működik.

Ráadásul a vonalkódos kölcsönzés a leltári szám elütésének a hibalehetőségét is megszüntette, így nemcsak gyorsabb, hanem hibátlan is a kölcsönzés.

5. Közeljövő

Nyolc éve működik könyvtárunkban a folyamat-szabályozás, a kezdeti nehézségek mára rutinfeladattá váltak, folyamataink kidolgozottak, Folyamat- és Tevékenységleltárunk évente aktualizált, az elkészült folyamatokat is rendszeresen monitorozzuk, kockázatelemzéseket végzünk, beavatkozunk, elmondható tehát, hogy kialakult, jól működő folyamat-szabályozási rendszerünk van. Mindig lehet azonban újítani, amire a pályázatírást követő szakértői vizsgálat is rámutatott. Ezeket a javaslatokat megfogadva az alábbi változásokat vezetjük be az idei évtől:

- dokumentáció egyszerűsítése: a korábban említett négy folyamatdokumentációból kettőt tartunk meg, ez pedig a folyamatábra és a folyamatleírás. A másik kettő megléte nem indokolt, a szolgáltatási előírás szinte ugyanaz, mint az ábra, csak szöveggel, a folyamatleírású űrlap tartalmazott többletinformációt, de ezekre a kockázatelemzéseknél és a folyamatleírásnál kitérünk.
- audit rendszer kidolgozása: ezzel a folyamatgazdák a működést könnyebben és meghatározott irányelvek alapján ellenőrizhetik.
- mérések koordinálása, tervezése: korábban már készült erre kidolgozott mérési rendszer, azonban az utóbbi évek válsághelyzetei ezt felborították, a jövőben ezt is szeretnénk jobban tervezhetővé és végrehajthatóvá tenni.

6. Összegzés

A folyamat-szabályozás rendszerszintű gondolkodást, feladatmegoldást tesz lehetővé, ezáltal áttekinthető és jól elkülöníthető a könyvtári folyamatok. Láthatóvá és érthetővé válnak az összefüggések, a folyamatok be- és kimenetei, egymásra utaltságuk, egymásból következésük. Ahhoz, hogy ez zökkenőmentes legyen, az alábbi feladatok elvégzésére van szükség:

- Folyamatleltár, Tevékenységleltár, folyamatok évenkénti, rendszeres felülvizsgálata,
- új folyamatok kidolgozása, ma már leginkább akkor, ha van új szolgáltatás (pl. bezárás alatt könyvek házhozszállítása),
- folyamatgazdákkal való kapcsolattartás,
- mérések (Teljesítménymérő munkacsoport),
- kockázatelemzések készítése, majd intézkedések és azok tudatosítása a kollégákban,
- belső képzések, amelynek során tájékoztatjuk a kollégákat az elvégzett munkáról, így motiválva és bevonva őket a tudatos munkavégzésbe,
- az éves munkaterv kialakítását a stratégiai tervhez igazítjuk, törekszünk az összhangra a MIT munkatervével,
- kevesebb dokumentum, több gyakorlati alkalmazás.

Célszerű a Folyamat-szabályozási munkacsoportba az intézmény minden területéről delegálni munkatársakat, előny, ha könyvtáros végzettséggel és akár jó néhány év tapasztalattal rendelkezik. Érdemes úgy válogatni a tagokat, hogy testhez állónak érezzék a feladatot. Szintén fontos, hogy rendszeresek legyenek az összejövetelek, a munkaterv szerint dolgozzunk, és osszuk meg a feladatokat, amelyek elvégzésére felelőst és határidőt jelölünk ki. Ha teljesülnek ezek a feltételek, garantált a jól működő, hatékony folyamat-szabályozás.

Győri Annamária
gyűjteményszervezési csoportvezető
Ceglédi Városi Könyvtár

Ahol központba került a könyvtár és a minőségirányítás

Bemutatkozik a 2022-ben minősített Huszár Gál Városi Könyvtár

Helyére kerül a könyvtár, és ezen belül a minőségi szemlélet is

Mosonmagyaróváron az általános gyűjtőkörű, nyilvános közkönyvtár a 20. század közepén, 1951-ben nyílt meg. Az 1960-as és 70-es évek alatt a könyvtár kénytelen volt többször is más épületbe költözni, ezért nem túlzás a "vándorkönyvtár" elnevezés. 1984-ben Mosonmagyaróvár új városközpontjában – Magyaróvár és Moson történelmi központjától is azonos távolságra – adták át azt az új épületet, amely a művelődési központ és a zeneiskola mellett a városi könyvtárnak is helyet ad. (1. ábra)

A modernnek és korszerűnek számító könyvtár ekkor vette fel *Huszár Gál* (1512?–1575) nyomdász, vándorprédikátor nevét, aki a 16. század közepén Magyaróváron élt, és 1558-ban megalakította a település első nyomdáját. A névválasztás jelzi, hogy könyvtáros elődjünk számára is fontos volt a múlt értékeinek tisztelete. (2. ábra)

Több évtizednek kellett ahhoz is eltelnie, hogy a „nevén nevezett” minőségi szemlélet, a minőségbiztosítás a Huszár Gál Városi Könyvtár szervezeti

életében gyökeret eressen. A használók igényeit, a múltban is – ha nem is tudatosan és dokumentálhatóan – részben figyelembe vették. Az első – 1990-es évek közepén készült – használói igényeket és véleményeket is „firtató” kérdőív számos „gyermekbetegséggel” bírt. Nem volt folytatása, nem volt kiértékelése, és nem vették komolyan a kitöltők és sajnós a közreadók sem.

A használócentrikusság jegyében 2006 óta rendszeresen mérjük használóink elégedettségét, 2016-tól kezdve az igényeit is. Kezdetben ezek a mérések papíralapú kérdőíven történtek, azonban az internet adta lehetőségeket kihasználva, valamint a járványhelyzet figyelembevételével, az online térbe költöztettük a kérdőíveket (Google-úrlap), így nemcsak a meglévő, de a potenciális olvasóinkat is el tudjuk érni.

Nagy lendületet adott, hogy két munkatársunk 2013-ban elvégezte Kecskeméten a Minőségmenedzsment a könyvtárban 120 órás képzést. 2019-ben a szervezeti átalakulással párhuzamosan a korábbi Minőségirányítási Tanácsot (MIT) felvál-



1. ábra A Huszár Gál Városi Könyvtár épülete kívülről, az új épület

totta egy új munkacsoport, mely negyedévente ülésezik. Tagjai megvizsgálják az intézmény működéséhez elengedhetetlen dokumentumokat, folyamatokat, figyelembe véve a könyvtár céljait, küldetését, valamint a partnerek és használók igényeit, és szükség esetén frissítik őket. A munkánkat meghatározó és tevékenységünknek keretet adó alapdokumentu-

mink: küldetésnyilatkozat, minőségpolitikai nyilatkozat, jövőkép, értékrend, stratégiai terv, szabályzataink és egyéb kapcsolódó dokumentumaink nyilvánosak és partnereink számára könnyen elérhetők honlapunkról. Munkatársaink számára alapdokumentumaink a honlapon kívül egy közös használatú hálózati meghajtóról is hozzáférhetők. (3. ábra)



2. ábra Az emeleti kölcsönzőtér



3. ábra Munkában a MIT

A 2022-es év elején a MIT tagjai a Könyvtárak Minőségi Működésének Értékelési Rendszere (KMÉR) szerint szervezeti önértékelést végeztek. Az őszintén és kritikusan elvégzett önértékelés több fejlesztendő területre is rámutatott, melyeken folyamatosan dolgozunk. Ezt követően láttunk neki a cím megszerzéséhez szükséges szakmai beszámoló összeállításához, melyből valamennyi kolléga aktívan kivette a részét: valaki a pályázati anyag összeállításában vett részt, valaki ez idő alatt pedig a mindennapi könyvtári munka zökkenőmentes működését biztosította. A pályázati folyamat szakértői vizsgálattal folytatódott. Augusztus végén értesültünk arról, hogy 2022-ben intézményünk a Kulturális és Innovációs Minisztérium döntése alapján elnyerte a Minősített Könyvtár címet. A rangos elismerést a könyvtári minőségirányítás módszereinek többéves folyamatos alkalmazása, a könyvtárhasználati jog érvényesülése, valamint a könyvtárhasználói elégedettség eredményei terén kiemelkedő teljesítményt nyújtó, magas színvonalú szakmai munkáért kapta könyvtárunk.

A cím elnyeréséhez szükséges szakmai beszámolóinkban kiemelt szerepet kaptak a 2019–2021 közötti évek eseményei, történései. Több fejlesztés valósult meg ez időszak alatt, amelyek korábban használói igényként jelentkeztek. Előre megtervezett, új szolgáltatásokat vezettünk be, és kényszer szülte innovációkra is sor került. Munkavállalóként és emberként is új helyzetekhez és veszélyhelyzetekhez kellett alkalmazkodnunk, és próbáltunk úrrá lenni rajtuk.

Változó szervezeti keretek, változó könyvtári terek

2019. január 1-jétől, az addig önállóan működő könyvtár Mosonmagyaróvár és vonzáskörzete legnagyobb közművelődési, kulturális, rendezvényszervező és városmarketing vállalkozásának a Flesch Károly Nonprofit Kft. részeként működik, munkatársai pedig – az országban az elsők között – kikerültek a közalkalmazotti jogállásból. A gazdasági és adminisztratív feladatokat a nonprofit kft. látja el, ezen felül kommunikációs és marketing-erőforrásaival (helyi nyomtatott és online sajtó, városi televízió) is segíti a könyvtár munkáját. Emellett jelentős támogatást nyújt az infrastrukturális fejlesztések területén. A könyvtár szakmai

vezetőjének véleménye meghatározó a kulturális cégben a könyvtárt érintő gazdálkodási, és humán-erőforrás-gazdálkodási kérdésekben. Az intézmény könyvtárszakmai téren teljesen önálló.

Az infrastrukturális fejlesztések két lépcsőben zajlottak le: energetikai korszerűsítés (2019), funkcióbővítő felújítás (2020–2021).

2019 nyarán megkezdődött intézményünk energetikai korszerűsítése egy TOP-os pályázat megvalósulásának keretében. A felújítás a teljes intézményt érintette: a nyílászárókat és fűtőtesteket kicserélték, megtörtént a világítás és a fűtés korszerűsítése, az épület továbbá napelemekkel bővült. A többtucatnyi új ablak és az ajtó az energiatakarékosság passzív eszközeiként csökkentik a hővesztést, az épület tetején elhelyezett napelemek pedig az energiatermelést biztosítják.

Az energetikai korszerűsítés mellett akadálymentesítés is történt. Ennek keretében könyvtárunk régi teherliftjének helyét egy új, korszerű személyfelvonó vette át, továbbá egy akadálymentes mosdó is kialakításra került, ezáltal a mozgáskorlátozott látogatók, valamint a babakocsival érkező édesanyák is igénybe tudják venni az emeleten található szolgáltatásainkat.

2021 januárjától egy újabb projekt vette kezdetét az intézményben: Mosonmagyaróvár Város Önkormányzata szervezésében egy CLLD-pályázatnak köszönhetően a könyvtár emeleti szintjén a teljes burkolat, a polcrendszer és az olvasószolgálati pult cseréje történt meg. Fenntartónknak köszönhetően a kiállítótér, a lépcsőház és a teljes emeleti tér tisztasági festése, valamint a látogatói vizesblokkok felújítása is megvalósult. A funkcióbővítő felújításnak köszönhetően a teljes emeleti tér megújult küllemében: a felújítás óta egy letisztult, friss, 21. századi elvárásoknak megfelelő könyvtár fogadja a látogatókat. A szintén jelentős átalakuláson keresztülment színes, otthonos, kényelmes gyermekkönyvtár folyamatosan ad helyet kisgyermekes családoknak kapcsolódásra, a szabadidő hasznos eltöltésére, továbbá óvodás és iskolás csoportok könyvtárhasználati óráinak megtartására. A megújult emeleti olvasói térben számos nagyobb volumenű könyvtári rendezvény (előadás, könyvbemutató, gyermekkoncert), az új, letisztult és modern kiállítótérben pedig megannyi kiállítás valósult meg. Ha az időjárás engedi, rendezvényeket (könyvklub, író-

olvasó találkozó) tudunk tartani a művelődési központ és a könyvtár közötti nyitott, rattan bútorokkal felszerelt Kultúrkertben is. (4. ábra)

Körültekintő munkaszervezéssel megoldottuk, hogy az infrastrukturális fejlesztések alatt munkatársaink mindvégig az épületben tartózkodjanak és tevékenykedjenek. Előkészítették a munkaterületet a szakemberek részére, dokumentálták a munkafolyamatokat, és emellett természetesen könyvtári háttérmunkát is végeztek. Ebben az időszakban is fontos volt számunkra az olvasóinkkal való kapcsolattartás, könyvtárunk a virtuális térben továbbra is működött, hogy használóinkkal való kapcsolatunk ne szakadjon meg, és velük közösen „vészeliük át” ezt az időszakot.

A funkcióbővítő felújítás során ránk hárult a könyvtár emeletéről közel nyolcvanezer kötet földszintre szállítása és elhelyezésének megoldása, majd a munkálatok végeztével azok visszaszállítása is. Emellett az emeleti tér (polcok, ablakok, padló stb.) folyamatos és ismétlődő takarítása is a feladataink közé tartozott. Könyvtárosként karbantartottuk az olvasói nyilvántartásokat, könyv- és filmajánlókat készítettünk, és a blogon közzé is tettük őket. Aktívan jelen voltunk valamennyi közösségi médiafelületen: rendszeresen friss tartalommal töltöttük meg az intézmény Facebook- és Instagram-oldalát, valamint YouTube-csatornáját.

A teremtett világ védelme, társadalmi felelősségvállalás

A napelemrendszer energiatermelése intézményünk teljes elektromos áramigényét lefedi.

Évek óta szelektíven gyűjtjük a hulladékot, külön elemgyűjtő dobozt helyeztünk el látogatói terünkben, a veszélyes hulladékot (főként az selejtezett videokazettákat, CD, DVD lemezeket) külön eljuttatjuk a gyűjtőhelyre, rengeteg szobanövényvel vesszük körbe magunkat (amelynek nagy része olvasói felajánlás), lehetőség szerint újrahasznosított papírt használunk. Fokozottan figyelünk az épületben az energiatakarékosságra. Kollégáink rendszeresen részt vesznek a városi szemétszedési „TeSzedd!” akcióban, illetve a fenntartónk által szervezett „Gurul a Város” kerékpáros túrában is.

A jövőben szeretnénk kialakítani egy „Zöld zúgot” a látogatói terünkben, ahol a környezetvédelemmel, környezettudatossággal kapcsolatos könyveket helyeznénk el. Szakirodalmi állományunk növelésénél fokozottan törekszünk a zöld témájú könyvek beszerzésére. Az online felületeinken (Facebook, Instagram) a Víz napja, a Föld napja, az Állatok világnapja, a Madarak, fák napja alkalmából mindig osztunk meg érdekességeket követőinkkel. Könyvtárunk dolgozói elkötelezett állatbarátok. Olvasóinknak megengedjük, hogy kedvencükkel együtt lépjenek be a könyvtárba, intézményünk 2022-ben védjegyyel is tanúsított „Kutyabarát hely” lett. (5. ábra)



4. ábra Könyvklub az újonnan létesült Kultúrkertben



5. ábra Kutycabarát könyvtár lettünk

A környezettudatosság mellett nagyon fontosnak tartjuk az esélyegyenlőség biztosítását. Nemcsak feladatunk, hanem erkölcsi kötelességünk is a fogyatékkal élők segítése és felkarolása. Fontos számukra a biztonságos, akadálymentes környezet. A 2019-es energetikai felújítás előtt a legnagyobb kihívás a lépcső leküzdése volt, mivel az emeleten működik a könyvtár könyvkölcsönző tere. Ma már ez nem jelent problémát, mivel a modernizálás során az épületet akadálymentesítették, mozgáskorlátozott mosdóval látták el, és egy személyfelvonót is kapott, így egyre több mozgáskorlátozott tudja igénybe venni szolgáltatásainkat. A vakokat és gyengénlátókat olvasógép, nagyítók, nagybetűs perifériával ellátott számítógép és vezető sáv is segíti.

Könyvtárunk lehetőséget biztosít idős, beteg, mozgásukban korlátozott olvasói számára is a dokumentumokhoz való hozzáférést, a *Könyvet házhoz* szolgáltatásunk keretében.

A személyfelvonó kialakítása nemcsak a mozgásukban korlátozottak számára könnyíti meg az emeleti térbe való feljutást, hanem a babakocsival érkező édesanyák, családok számára is nagy segítséget jelent. 2020-ban a Flesch Nonprofit Kft.-vel együtt elnyertük a Családbarát Szolgáltató Hely tanúsító védjegy bronz fokozatát. (6. ábra)

A portán „babakocsi-parkolót” alakítottunk ki, valamint a kismamák és a kisgyermekkel érkezők elsőbbséget élveznek. A földszinti *baba-mama szobánkban* lehetőséget nyújtunk a zavartalan szoptatásra, pelenkacserére, ez utóbbira az emeleten is van lehetőség.

Közel egy évtizede adunk otthont a nagyszerű zenés, táncos „Kerekítő” foglalkozásoknak. A mi közösségi terünk az első, ahol a babák - játék és a mozgás közben - először lehetnek együtt kortársaikkal, segítve ezzel szocializációjukat. A tipegők többsége már ekkor belépést nyer könyvek birodalmába, könyvtári tagságukat „*Babaolvasójegy*” igazolja.

A nagyobbakat, az óvodásokat, és kisiskolásokat a papírszínház előadások varázsolják el. Az életkor előrehaladtával a könyvtári órákon egyre mesz-



6. ábra Könyvtári koncert a kicsiknek

szébbre jutnak az olvasás megszeretésében, gyakorlottabbak lesznek az önálló ismeretszerzésben. A sikeres könyvtári órákat rendszerint új könyvtári beiratkozások követik, de volt már rá példa, hogy a könyvtárat a tanulók pályaeorientáció keretében keresték fel, érdeklődve a könyvtárosi szakma iránt. Az itt folyó munkát a középiskolások közösségi szolgálatuk során is megismerhetik. (7. ábra)

Az aktív dolgozók tekintetében figyelemre méltó az a kezdeményezés, ami tavaly anyacégünk, a Flesch Károly Nonprofit Kft. mecénásprogramjának keretében történt. A program egyik résztvevője, egy autóipari cég érdeklődő dolgozói részére, bérien kívüli juttatásként éves könyvtári tagságot vásárolt. A kezdeményezés sikerét jelzi, hogy a program az idén is folytatódik. (8. ábra)



7. ábra A mesehallgatástól az olvasásig



8. ábra Idősebbek is elkezdhetik

Az ezüstgeneráció körében a hosszú évek óta folyó, az informatika alapismereteit és az internet használatát oktató 20 órás tanfolyamaink népszerűsége töretlen. A digitális írástudás, az internetes tájékozódás és a mindennapokat megkönnyítő internethasználat mellett a tanfolyam szociális funkciója sem elhanyagolható az idősebb korosztályhoz tartozók számára.

Ki kell emelnünk azokat a kisközösségeket, amelyek olvasói kezdeményezésre jöttek létre, összefogva az azonos érdeklődésű, de más generációhoz tartozó érdeklődőket. A könyvklub és a társasjátéklklub tagjai nemcsak a könyveket, illetve a társasjátékokat ismerhetik meg, hanem egymást is, továbbá átélhetik a közös gondolkodás, illetve a közös játék örömét is. (9. ábra)

Összegzésként elmondható, hogy munkatársi közösségünk egyik kiemelt erőssége a stratégiai gondolkodásra épített, nagyfokú társadalmi felelősségvállalás. A közösségi médián és rendezvényeinken keresztül igyekszünk megszólítani, életkortól függetlenül használóinkat és leendő használóinkat. Közösségi terünkben otthonra lelnek a fiatalabb és az idősebb generációk képviselői is. Jó kapcsolatokat építünk és tartunk fenn a város óvodáival, iskoláival, civil és nyugdíjas szervezete-

ivel. Minden lehetőséget megragadunk arra, hogy népszerűsítsék intézményük szolgáltatásait vagy akár magát a könyvtárosi hivatást is.

„... a falak ereje nem a kőben van, hanem a védők lelkében.”

2019 januárjától munkatársainknak kihívások sorával kellett szembenéznük, ezen időszak alatt kristályosodott ki szervezeti kultúránk több eleme is. A könyvtárnak korábban is volt szervezeti kultúrája, tudatosan foglalkoztak az emberi erőforrások fejlesztésével (fiatalítás), sőt a régi vezetés kiemelt hangsúlyt fektetett a minőségbiztosításra. Ennek köszönhetően a szervezet működése jól dokumentált és átlátható volt.

A szervezeti átalakulással párhuzamosan a könyvtár vezetése is megújult, beérték a korábbi tudatos humán erőforrás-fejlesztések gyümölcsei. Az új vezető *fiatalos szemléletmódot* hozott, ő és munkatársai nem csupán alkalmazkodtak az új körülményekhez, hanem *kreatív módon, innovációk bevezetésével* igyekeztek kihasználni a változásban rejlő előnyöket. Az infrastrukturális fejlesztések során rájuk háruló feladatokat csak *csapatmunkában, egymást segítve* lehetett megoldani. Minden egyes kollégának ki kellett lépnie a komfortzónájából.



9. ábra A könyvtárban teret adunk a játéknak is



10. ábra Egységben az erő

A zsúfolttá vált irodákban szó szerint is megtapasztaltuk, hogy mit jelent az összetartás, létkérdéssé vált egymás elviselése és a *tolerancia*. A két felújítási projekt közötti „békeidőben” a koronavírus-járvány különböző intenzitású hullámai veszélyeztetették a *használó-központúság* megvalósítását. Rövid sokk és home office-ban aktívan eltöltött idő után *alkalmazkodtunk*, kreatív energiáinkat mozgósítva – országos szinten az elsők között – *innovációkat* („online kölcsönzés”, papírszínház a YouTube csatornán) vezettünk be.

A 2019–2021 közötti időszakban elért eredményeinket, *szakmaiságunk* megtartását, sőt továbbfejlesztését elhivatott munkatársak nélkül nem érthetők volna el. Bebizonyosodott, hogy a Huszár Gál Városi Könyvtár legfőbb értékei az emberek, a munkatársak. (10. ábra)

Ők azonban a szervezet legsebezhetőbb pontjai is. 2022 nyara, a szakértői ellenőrzés óta hárman (mindhárman MIT-tagok) távoztak könyvtárunkból, ketten szerencsére csak időlegesen. Két új kol-

léga érkezett, két munkatárs pedig más munkakört kapott. A folyamatleírások segítenek az újonnan érkezettek betanításában. Időt kell szakítani arra, hogy ők is megismerjék minőségirányítási dokumentumainkat.

Az energiaracionalizálási intézkedéseket megelőző több hónapos bizonytalanság után, a korlátozott nyitvatartási idő alatt különösen fontosnak érezzük az intézményünket érintő visszajelzéseket. Köszönjük fenntartónk támogatását abban, hogy e rendkívüli helyzetben munkavállalóink és használóink érdekei a lehető legkisebb mértékben sérüljenek. Köszönjük olvasóink megértését és együttérzését.

A könyvtári szakmának köszönjük a Minősített Könyvtár címet, ami eddig végzett munkánk elismerését jelenti, és erőt ad a könyvtári minőségirányítás módszereinek további alkalmazásához.

Elismerésnek tartjuk azt is, hogy lehetőséget kaptunk a bemutatkozásra a Tudományos és Műszaki Tájékoztatás hasábjain.

Pap Alexandra

Huszár Gál Városi Könyvtár
Mosonmagyaróvár

A szentendrei könyvtár a minőségmenedzsment útján

2023 januárjában a szentendrei Hamvas Béla Pest Megyei Könyvtár megkapta a Minősített Könyvtár címet. A laudáció szövege szerint az intézménynek „szinte minden minőségirányítási területen sikerült kiemelkedően pozitív változásokat elérnie. A változáskezelés mellett az ügyfélközpontúság a legfontosabb értéke a város közösségi életében is egyre emblematikusabban jelen lévő intézmény dinamikus munkatársi csapatának.” Írásunkban a könyvtár minőségirányítás területén végzett munkáját mutatjuk be a kezdetektől a cím elnyeréséig, különös figyelmet szentelve a munkatársakkal kapcsolatos fejlesztésekre és a partnerkapcsolatokra, amelyek az eddigi személyes visszajelzések alapján a könyvtár erősségeinek tekinthetők

A kezdetek: a minőségmenedzsment megjelenése a könyvtár működésében

Aminőségmenedzsment-fejlesztések kezdete 2015-ig nyúlik vissza. Ekkor nevezték ki *Werner Ákos* igazgató urat, aki kiemelt figyelmet szentelt ennek a tevékenységnek és a hozzá kapcsolódó szemlélet kialakításának. Közvetlenül a kinevezését követően a könyvtár dolgozói egy szervezetfejlesztő tréningen vettek részt, ahol a cél az új kollégák megismerése, integrációja, a csapatszellem kialakítása és az új szervezeti normák közös felállítása volt. 2015 novemberében – többek között a megye könyvtárosainak is rendezett szakmai napon – minden könyvtári dolgozó megismerkedhetett a könyvtári minőségfejlesztés alapjaival és a könyvtári önértékelés szakmai szempontjaival. Az őszi folyamán pedig egy kolléga a Minőségirányítási Tanács (MIT) későbbi vezetője, részt vett a Könyvtári Intézet által indított, *A könyvtárak minősítése és a Könyvtári Közös Értékelési Keretrendszer* című tanfolyamon.

2016. január elején a könyvtár legfőbb szervezeti egységeinek képviselőivel megalakult a Minőségirányítási Tanács. Az első ülésre 2016. január 8-án került sor. Ez a csoport azt tűzte ki célul maga elé, hogy bevezesse a teljes körű minőségirányítás (TQM) módszertanát, valamint azt, hogy ennek gyakorlati haszna minden munkatárs saját meggyőződésévé váljon. Ekkor fogalmazódott meg az is, hogy hosszú távon az intézmény szeretné elnyerni a Minősített Könyvtár címet. A kéthetente üléselő 7 fős testület feladatainak megoldását havi rendszerességgel egy mentorként tevékenykedő külső szakértő, *Vidra Szabó Ferenc* segítette.

A TQM bevezetését a külső szakértő útmutatásainak megfelelően a csapat a kötelező dokumentu-

mok elkészítésével és az új stratégiai terv megírásával kezdte. Ebben a folyamatban még a MIT munkáját segítő csoportok útján közvetve a könyvtár minden munkatársa részt vett. Ez 2016 januárjában összesen 33 fő volt. Tudatosan igyekeztünk a munkafolyamatainkat a PDCA-ciklus szerint szervezni. Munkánkat a Stratégiai tervre épülő Cselekvési terv alapján végeztük. Meghatározott folyamataink szabályozása érdekében dolgozói, valamint használói elégedettséget mértünk, mind az olvasók, mind a szakmai és továbbképző napokon résztvevők körében. A munka szakszerűségének emelése érdekében egy-egy munkatársunk pedig részt vett a Bács Kiskun Megyei Katona József Könyvtár és a Könyvtári Intézet által szervezett, minőségirányítással kapcsolatos képzéseken. [1]

2016. június 6-án az NKA *Szakmai innovációs projektek megvalósítására* című pályázat részeként az igazgató kötelezettséget vállalt, hogy a Pest Megyei Könyvtár három éven belül pályázatot nyújt be a Minősített Könyvtár cím elnyerésére. A vállalt határidő lejáratát követően halasztási kérelmet nyújtottunk be ennek teljesítésére vonatkozóan, ugyanis számos olyan körülmény nehezítette a munkát, amelynek a megoldása komoly kihívást jelentett a MIT és a könyvtár vezetése számára. Számos személyi változás történt, két éven belül mindkét igazgatóhelyettes távozott az intézményből. A megyei szolgáltatásokért felelős igazgatóhelyettes, aki ráadásul a MIT vezetője is volt, munkahelyet váltott. Az általános igazgatóhelyettes, aki szintén kulcsembert volt a minőségmenedzsmentben, pedig szülési szabadságra ment. Rajtuk kívül is voltak távozók, így a minőségirányítási tanács tagsága szinte teljes egészében kicserélődött. Ezzel megtört a kezdeti lendület.

Bizonytalanná vált a közösség abban a tekintetben is, hogy vajon helyes-e az addig követett munkamódszer, amely elsősorban a dokumentumok elkészítésére és implementálására helyezte a hangsúlyt. A pályázat szempontjából nehézséget jelentett, hogy a 2018-ban a Könyvtári Intézet kiadásában megjelent a Könyvtárak Minőségi Működésének Értékelési Rendszere (KMÉR) [2] szemléletváltást igényelt a korábban az intézményben követett, Könyvtári Közös Értékelési Keretrendszeren (KKÉK) [3] alapuló gyakorlathoz képest. Ebben a helyzetben érkezett a koronavírus-járvány, amely általában is más feladatok megoldása, a nehézségek menedzselése felé terelte a munkatársak és a MIT figyelmét.

2020-ban új igazgatót neveztek ki a Hamvas Béla Pest Megyei Könyvtár élére, aki – mivel 2018-ban maga is részt vett a KMÉR kidolgozásában – meggyőződéssel képviselte a minősített könyvtár címmel kapcsolatos pályázatokhoz elvárt szemléletet. A MIT megújított tagsággal, munkacsoportokkal és új módszerekkel folytatta működését. A korábbi évek munkájának eredményei biztos alapot jelentettek a folytatáshoz.

A dokumentumok kidolgozása helyett nagyobb hangsúlyt fektettünk a hibák feltárására, az előrelépés lehetőségeinek feltérképezésére. 2021-ben és 2022-ben két egymást követő évben is végeztünk szervezeti önértékelést a KMÉR alapján (1. táblázat).

Az értékelések közötti feltűnően nagy különbség legfőbb oka az, hogy 2021-ben az új vezető kinevezése miatti bizonytalanságban – a KMÉR útmutatását követve – nagyon sok munkatárs adott 0-t bizonyos alkritériumok értékelése során. („Az alkritériumhoz kapcsolódó területen a szervezet nem folytat tevékenységet, illetve nincs erre vonatkozó

vagy megbízható információ.”) Az önértékelésben résztvevő kollégák nem tudták megítélni a szervezet tevékenységét ezeken a területeken. Ez ráirányította a figyelmünket arra, hogy a könyvtár munkafolyamatai, és általában a döntési mechanizmusok kevésbé átláthatók a munkatársi kollektíva egy igen jelentős része számára. A 2022-es önértékelés magas pontszámai részben korábban is PDCA szerint működő területek átláthatóbbá válásának, részben pedig az egyes területeken történt szisztematikus fejlesztéseknek, a rendszeresen gyűjtött adatokon alapuló döntéshozatalnak volt köszönhető.

2022-ben a munkatársi kollektíva úgy ítélte meg, hogy ennek a hosszú útnak a végén a könyvtár készen áll a Minősített Könyvtár cím megpályázására. Bár az önértékelés pontszámaiban ez nem tükröződik, de a pályázati anyagra kapott visszajelzések alapján a munkatársakkal kapcsolatos intézkedések és eredmények, valamint a partnerkapcsolatok menedzselése az a két terület, amely más intézmények számára is a legtöbb hasznosítható tapasztalattal járhat, ezért a következő fejezetekben ezeket mutatjuk be.

Munkatársakkal kapcsolatos intézkedések

Szentendrén a főváros közelsége sajátos helyzetet jelent a munkaerőtoborzás és -megtartás tekintetében. A munkatársaink nagyjából egyharmada szentendrei, egyharmada a környező településekről, és megint egyharmada Budapestről ingázik a munkahelyére. A főváros és az ott lévő könyvtárak közelsége lehetőséget ad nekik arra, hogy könnyebben változtassanak munkahelyet, ha kedvezőbb ajánlatot kapnak, miközben az intézményünknek is könnyebb munkatársakat toborozni, hiszen sokkal több potenciális munkavállaló jöhet számításba egy-egy állás betöltése során. A szentendrei könyvtárban jellemző magas fluktuáció arra ösztönöz minket, hogy törekedjünk rá, hogy a környék egyik vonzó munkáltatója legyünk az itt élő könyvtárosok számára.

2021-ben és 2022-ben is végeztünk munkatársi elégedettségmérést, amelynek eredményei pontos képet adtak a munkatársaink elégedettségéről, munkájáról, munkahelyhez fűződő viszonyáról, attitűdjeiről. A 2021-es felmérés számos szervezeten belüli problémára is rávilágított. Sokan úgy érezték, nem jutnak el hozzájuk információk, nincs beleszólásuk a könyvtár ügyeibe, kevés visszajelzést kapnak a vezetők részéről. A KSZR 2013-as lét-

1. táblázat Szervezeti önértékelések

Kritériumok	2021	2022
Vezetés	46%	64%
Stratégia	41%	61%
Munkatársak	38%	53%
Partnerek	42%	65%
Folyamatok	42%	65%
Ügyfélközpontú eredmények	43%	66%
Munkatársakkal kapcsolatos eredmények	47%	59%
Társadalmi eredmények	35%	56%
Kulcsfontosságú eredmények	41%	54%
Összesen	42%	60%

rejőtte nyomán a megyei hatókörű városi könyvtárak feladatai is igen jelentős mértékben megnöttek, így 10 év alatt gyakorlatilag duplájára nőtt a munkatársi létszám. A létszám növekedése nyomán nem lett összetettebb a szervezeti struktúra. A vezetőség úgy tapasztalta, hogy a kollégák nem kellően hisznek önmagukban, a munkájuk minőségében, a könyvtár szakmaiságában.

Ezekre a kihívásokra egy több intézkedésből álló „csomaggal” igyekeztünk reagálni. Több személyes visszajelzéssel, a sikereink és a kívülről jövő megerősítések hatásosabb, házon belüli kommunikálásával visszaadjuk a munkatársak hitét, önbecsülését. Osztályokat alakítottunk ki, melyek élére osztályvezetőket neveztünk ki. Számos döntési jogkört erre a középvezetői szintre delegáltunk. A szervezeti struktúra átalakítását követte az értekezletek rendjének átalakítása is. A korábbi, havi egy alkalommal tartott összmunkatársi értekezletek helyett bevezettük a heti rendszerességű vezetői és az ugyanilyen gyakoriságú osztályértekezleteket. Ezzel szemben összmunkatársi értekezletekre csak negyedévente került sor. Mindezzel elértük, hogy sűrűbb és hatékonyabb lett az információcseré, gyorsabb és megalapozottabb döntéseket tudunk hozni mind az intézmény, mind pedig az osztályok szintjén. A szervezeti megújulásnak a hatása a munkatársi elégedettség mutatókban is megmutatkozott.

Munkacsoportokat hoztunk létre, melyekhez tudásuk és elköteleződésük szerint csatlakozhattak a dolgozók (pl.: Zöld munkacsoport). A szakmai munkakörökben dolgozók aktivitása a munkacsoportokban gyakorlatilag 100%-os. A vezetők tapasztalata, hogy a kollégák kezdeményezők, örömmel megosztják a tapasztalataikat és az ötleteiket. Minden olyan esetben, amikor valamilyen fejlesztési projekt kapcsán munkacsoport alakult, jelentős túljelentkezés volt tapasztalható. Megszaporodtak azok a mára már alulról szerveződő könyvtári programok, melyekben egyre inkább megmutatkoznak a munkatársak egyéni értékei, ahol örömmel használják ki tudásukat, tapasztalataikat, ezzel színesítve munkakörüket és nem utolsósorban könyvtárunk szolgáltatásainak palettáját (pl. Babavarró kör indítása, Mosi pelus klub).

Előrelépést regisztrálhattunk a munkahelyi stressz kezelésében is. A járvány alatti „válság- és

változáskezelés” során megváltozott nyitvatartási rend, a megváltozott munkarendhez való igazodás tapasztalatai beépítésre kerültek a „normál” munkarendbe. A korábban is családbarát munkahelyi kultúra továbbbrazékenyítése, a rugalmas munkavégzés, távmunka, beosztások rugalmas változtatása – melyek egyben alacsony távolléti rátát is biztosítanak –, hozzájárulnak a stresszmentes munkahelyi légkör fenntartásához és további erősítéséhez. Továbbra is megtartottuk a heti egy, indokolt esetben két nap távmunka lehetőségét a módszertanon, a feldolgozóknál, a gazdasági osztályon és közvetlenül az igazgatóságához rendelt munkatársaknál (rendezvényszervező, informatikus, titkárnő).

A munkatársi kapcsolatok kezelésében (mind a felettesekkel, mind pedig a közvetlen kollégákkal való kapcsolatban) jelentősen csökkent a feszültség a beavatkozásoknak köszönhetően a vizsgált egy év alatt. A munkahelyi konfliktusok, panaszok és személyügyi problémák megoldásában, valamint a szervezeten belüli egyenlő és tisztességes bánásmód biztosításában támaszkodhatunk a Panaszkezelési és Esélyegyenlőségi Szabályzatokban megfogalmazott alapelvekre.

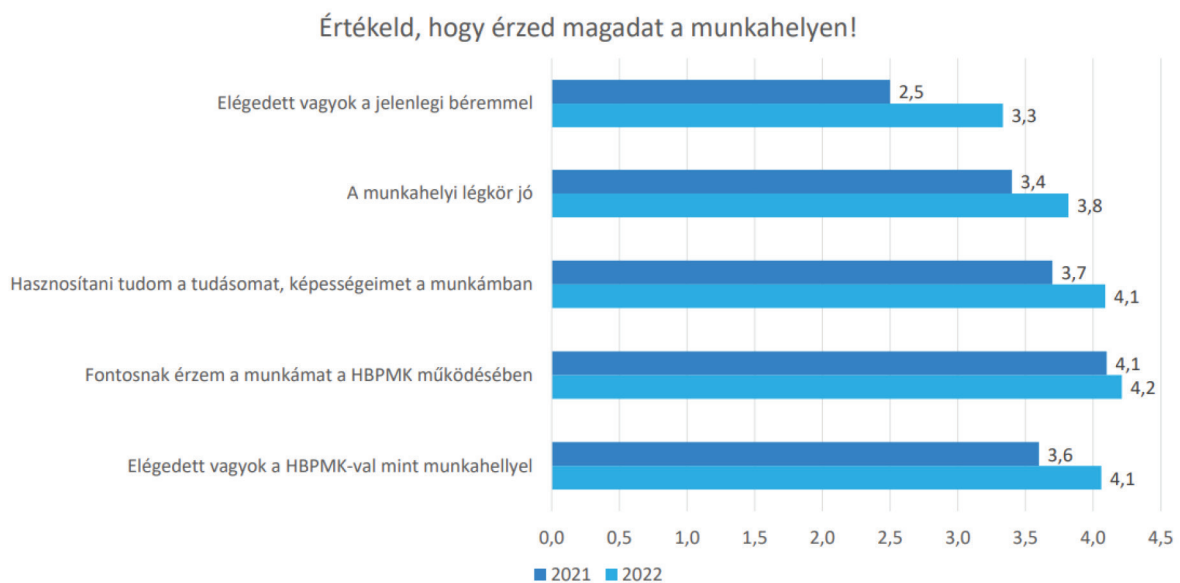
2022-ben közösségépítő programokat szerveztünk és támogattuk nemcsak az intézményi szintű, de az osztályszintű csapatépítési terveket is. Így nemcsak a teljes munkatársi gárdát érintő csapatépítő napot tartottunk, de az osztályok maguk is szervezettek kirándulásokat, ahol alkalmuk nyílt egymás jobb megismerésére, így elfogadóbb, egymás felé nyitottabb légkör alakulhatott ki. Amennyiben lehetőségünk nyílt, úgy támogattuk, hogy a dolgozók közösen vehessenek részt kulturális programokon, vagy itt helyben a könyvtáron belül működő színházteremben tartott előadás megtekintésével, vagy személyre szabott múzeumi tárlatvezetés keretében. A városi Egészségfejlesztési Irodával karöltve egészségügyi állapotfelméréssel, stresszkezelő előadással, illetve a V8 uszoda támogatásával kedvezményes sportolási lehetőséggel ösztönöztük munkatársainkat az egészségesebb, stresszmentesebb életmód kialakítására. Nagy hangsúlyt fektetünk a képzésekre. Munkatársaink az elmúlt öt évben számos különböző képzésen vettek részt. A jelentkezésekből látszik, hogy megvan a munkatársakban a belső késztetés az önképzésre, a fejlődésre.

A fenti intézkedések hatására a munkatársak körében nőtt a munkahellyel való általános elégedettség mértéke. Többen értenek egyet azzal, hogy a képességeiket hasznosítani tudják a munkájuk során, fontosabbnak érzik a munkájukat, javult a munkahelyi légkör megítélése és a bérükkel is elégedettebbek a Hamvas Béla Pest Megyei Könyvtár munkatársai. Ez utóbbihoz jelentős mértékben hozzájárult, hogy a két vizsgált időpont között intézményünkben megtörtént mind a differenciált 6%-os, mind pedig a 20%-os bérfejlesztés. (1. ábra)

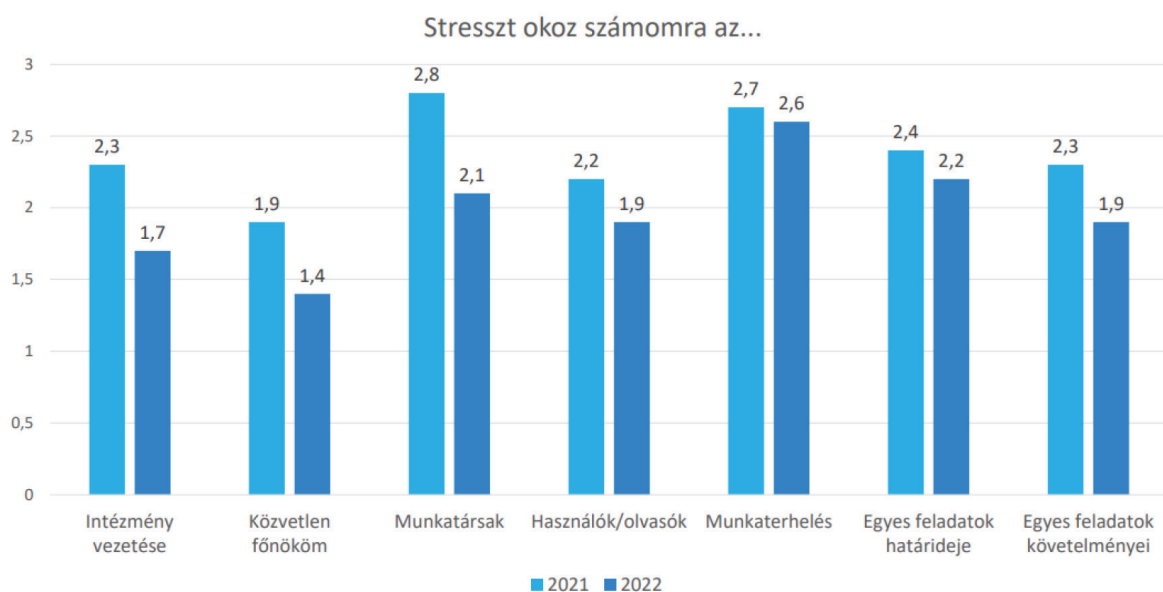
Különösen fontosnak tartjuk, hogy a munkahelyi stressz visszaszorításában is eredményesek voltunk. Elsősorban az emberek közötti kapcsolatok minősége fejlődött, kevesebben ítélik stresszforrásnak az intézmény vezetését, a saját közvetlen felettesüket és a munkatársaikat. (2. ábra)

Partnerségek a könyvtárban

A Hamvas Béla Pest Megyei Könyvtár partnereihez való viszonyulását elsősorban a nyitottság jellemzi. Törekszünk arra, hogy minél több és minél változatosabb területről érkező partnerünk legyen, akikkel



1. ábra A munkatársi elégedettségmérés eredményeinek változása a munkahelyi közérzet kérdésében



2. ábra A munkatársi elégedettségmérés eredményeinek változása 2021 és 2022 között a munkahelyi stressz kérdésében

olyan kapcsolatot tudunk kialakítani, amely mindkét fél számára gyümölcsöző. Bárki keres meg minket egy együttműködés ajánlatával, mi mindig megvizsgáljuk annak lehetőségét, hogy sikerülhet-e a közös munka során az egyenrangú partnerkapcsolatot és win-win helyzetet kialakítani. Igyekszünk rugalmasnak és segítőkésznek lenni, amelynek eredményeképpen jellemzően a partnereinktől is ugyanezt a hozzáállást kapjuk viszonzásul.

2020-ban az újonnan kinevezett igazgató minden partnerünkkel egyenként felvette a kapcsolatot. A pandémiás időszakban a személyes bemutatkozásra kevésbé volt lehetőség, így mindenkinek bemutatkozó levelet küldött. Az új kapcsolatok építésekor vagy közös projektek megvalósításakor az igazgató állapodik meg az együttműködés főbb tartalmi elemeiről, majd a könyvtár részéről kijelöl egy kontaktszemélyt, aki felhatalmazást kap a gyakorlati kérdések tisztázására. Ennek a személynek a munkáját segíti, és az elvégzett feladatokról beszámolót kér a közvetlen felettese (osztályvezető) és – amennyiben szükséges – az igazgató. Amennyiben az együttműködésben konfliktus keletkezik, vagy a felhatalmazott munkatárs úgy ítéli meg, hogy támogatásra van szüksége, akkor a vezető újra bekapcsolódik az operatív ügyekbe is.

A könyvtár vezetője mellett, hogy a könyvtárat érintő bizottsági és testületi üléseken képviseli az intézményt, rendszeresen formális és informális egyeztetéseket folytat a polgármesterrel, a kulturális bizottság tagjaival, a város kulturális intézményeinek igazgatóival, más – városi fenntartású – intézmények vezetőivel, az ágazati irányítás képviselőivel, a megyei hatókörű városi könyvtárak igazgatóival és a megyében működő nyilvános könyvtárak első embereivel.

A város kulturális intézményeinek vezetőivel tartott megbeszéléseken részt vesznek: a Ferenczy Múzeumi Centrum, a Hamvas Béla Pest Megyei Könyvtár, a Szentendrei Teátrum, a Szentendrei Kulturális Kft. igazgatói, a Szentendre Város Önkormányzat Kulturális, Oktatási és Civil Bizottságának elnöke, valamint a Szentendrei Turisztikai Desztinációs Menedzsment Iroda vezetője is. Az egyeztetések célja, hogy a település kulturális intézményei és turisztikai vezetői összehangolják a céljaikat és a cselekvéseiket. Ezeknek az összejöveteleknek az eredménye, hogy informális, kollegiális viszony

alakult ki az intézmények vezetői között, akik személyes jó viszonyt ápolnak egymással és a döntéseikben kölcsönösen tekintettel vannak egymás érdekeire. Ez hozzájárul ahhoz, hogy a városi intézmények nem egymás ellenében, hanem egymást segítve dolgoznak.

A gyümölcsöző együttműködésekre számos példa hozható a közösen megvalósított kulturális fesztiváloktól (Szentendrei Bor és Jazz Fesztivál, Nyitott Templomok Hétfvégéje, Szentendre Éjjel Nappal) kezdve egészen az olyan apró segítségégekig, mint amikor személyzettel, technikai eszközökkel vagy marketinggel segítik egymást a partnerek. A személyes jó kapcsolatokra vezethető vissza az a megállapodás, miszerint a könyvtár munkatársai térítésmentesen látogathatják a Szentendrei Teátrum előadásait a Tavaszi Fesztiválon, ráadásul a Teátrum vállalta, hogy a könyvtár előtti teret kültéri bútorokkal otthonosabbá teszik és a saját költségeiken virágokat ültetnek. Cserébe a Teátrum munkatársai díjmentesen beiratkozhatnak hozzánk és a bejárat körül lévő üvegfelületeken ingyenesen biztosítottunk reklámfelületet a Tavaszi Fesztivál rendezvényeinek. Sztintén a személyes jó kapcsolatokra vezethető vissza, hogy a 11-es út melletti óriásmolinó reklámfelületet a város kulturális intézményeinek vezetőivel az érdekek kölcsönös tiszteletben tartásával osztottuk el. A partnereink által kiadott könyveket árusítjuk a könyvtár webshopjában. [4]

Havonta egyszer kerül sor egy másik értekezletre, amit a gazdasági alpolgármester koordinál és a városi intézményvezetők vannak jelen: a bölcsődék, óvodák, a szociális intézmények (családsegítő, gondozási központ), egészségügyi intézmények, rendészet és a közgyűjtemények vezetői. Ennek a megbeszélésnek általában a könyvtár ad helyet, amivel elértük, hogy valamennyi városi intézményvezető havonta legalább egy alkalommal betér a könyvtárba, saját szemével láthatja a tereinkben történt változásokat, és azokat a lehetőségeket, amelyeket mi kínálhatunk a számukra. A helyi iskolákkal, óvodákkal szintén rendszeres az együttműködés. A városi versmondó versenyt hagyományosan a könyvtár rendezzi. Az iskoláknak továbbá felajánljuk a közösségi szolgálat teljesítésének lehetőségét. De több budapesti egyetem hallgatóit is fogadjuk szakmai gyakorlat letöltésére, nem csak könyvtárszokról, akár jövőbeli rendezvényszervezők is jöhetnek hozzánk.

A pandémia miatti lezárások ideje alatt ezek a városi együttműködések csak még erősebbek lettek, azt követően pedig, 2020-ban és 2021-ben még inkább előtérbe került intézményünkben a kapcsolatépítés szakmai szervezetekkel, intézményekkel, magánszemélyekkel, illetve profitorientált szervezetekkel, így színesítve meglévő kapcsolatrendszerünk palettáját. 2021–2022-ben többek között együtt dolgoztunk a Szebeton Zrt.-vel, a szentendrei betongyárral, amely fennállásának 100. évfordulóját ünnepelte. Az együttműködési szerződés alapján helytörténeti kutatást végeztünk, amelynek eredményeit egy könyv, egy kiállítás és egy film formájában mutattuk be a nagyközönségnek 2022 júniusában. [5]

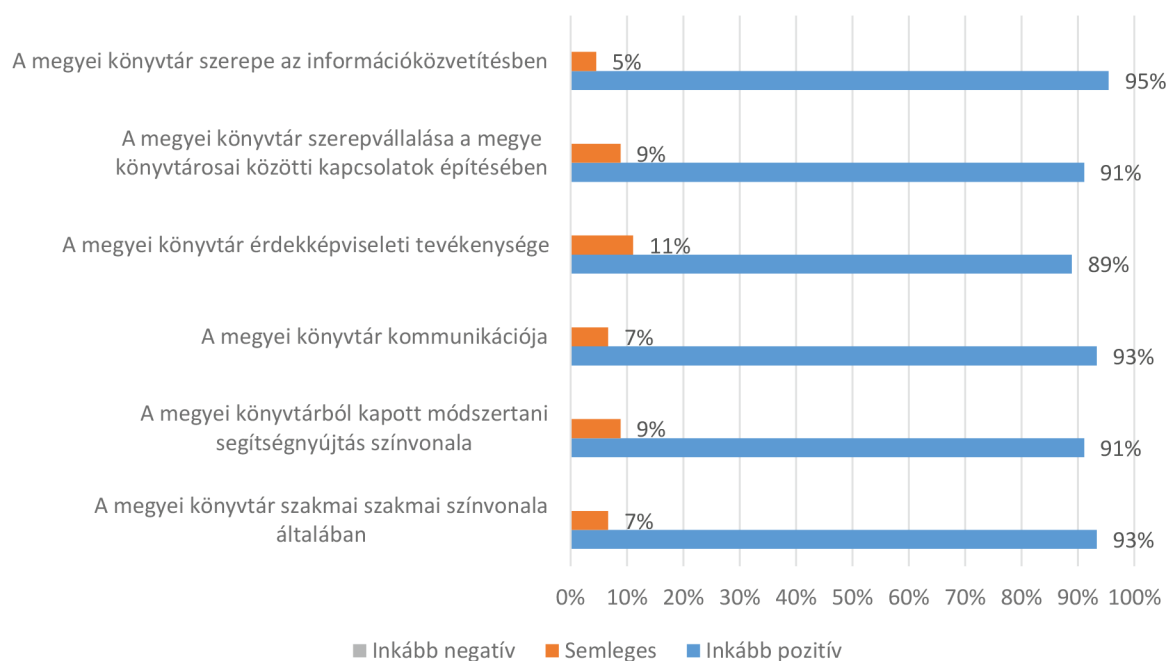
Bővítettük a szerződött önkénteseink számát. A Püspökmajori lakótelepi fiókkönyvtár működtetésében két nyugdíjas, egykori munkatársunk vesz részt. Egy fő a helytörténeti állomány szkennelésében vállal szerepet. Egy nyugdíjas önkéntes kolléga pedig időseknek szóló könyvklubot működtet.

Megyei könyvtárként fontos számunkra a többi könyvtárral való kapcsolattartás is. Az általunk ellátott közel 100 KSZR-es település igényeire kiemelt figyelmet fordítunk, de a megye nyilvános könyvtá-

raival is tartjuk a kapcsolatot, átlagosan kéthavonta tartunk online értekezletet velük. Ezeken az alkalmon általában olyan kérdéseket beszélünk át, amelyek az intézmények többségét érinti, például az ágazati irányítástól vagy a Könyvtári Intézettől érkezett információkat, vészhelyzeti intézkedéseket. Ezek az alkalomok nemcsak a mi szempontunkból jelentenek fontos kapcsolatépítési platformot, de a többi könyvtár számára is lehetőséget teremtenek az együttműködések alapjainak megteremtésére. Hasonlóan fontos számunkra az MKE Pest Megyei Szervezetével való kapcsolatunk is, amelynek vezetőségében az egyik igazgatóhelyettesünk is tag. Mindig szívesen nyújtunk teret és segítséget a szervezet rendezvényei számára, ahol tiszteleti tagként is jelen vagyunk, illetve munkatársainkat is a belépésre biztatjuk.

A fenti intézkedéseknek köszönhetően a Pest megye könyvtáraiban végzett elégedettségmérés kérdéseire adott válaszokban az intézmények vezetőinek döntő többsége arról számolt be, hogy pozitív irányban változott a könyvtárunk szakmai munkája, míg negatív változásokról egyetlen könyvtár sem nyilatkozott. (3. ábra)

Milyen irányban változtak a dolgok az alábbi területeken a megyei könyvtárban az elmúlt években?



3. ábra Hamvas Béla Pest Megyei Könyvtár szakmai munkájának megítélése Pest megye nyilvános könyvtárai körében végzett partneri elégedettségmérés eredményei alapján

Összegzés – kitekintés a jövőre

A Minősített Könyvtár cím elnyerését követően a legfőbb célunk a folyamatos fejlődés megtartása. 2022 végén született meg az intézmény következő öt évre szóló stratégiai terve, amelyben megfogalmaztuk, hogy szeretnénk még vonzóbb munkahely lenni, szeretnénk, ha a könyvtár szerepe tovább erősödne a városon és a szakmai közösségen belül. Célul tűztük ki a használóink számának további növelését és egy megyei hatókörű digitális könyvtár létrehozását, amellyel jelentős mértékben kiterjeszthetjük a gyűjteményünk elérését a fizikai tereinket túl is.

Megfogalmazódott, hogy a cím után a díj elnyerését is megcélazzuk a következő 1–2 év során. Erről még nem született döntés, mindenesetre számos olyan innovatív szolgáltatás terve, szervezetfejlesztési elképzelés született meg az elmúlt időszakban, amellyel talán esélyünk lehet a díj megpályázására (pl. Magyarország első közkönyvtári webshopjának elindítása [4], Szebeton projekt [5]).

2023 folyamán egy átfogó szervezetfejlesztési projektet szeretnénk indítani, amelynek első lépéseként felmérjük a szervezeti kultúrát, majd annak eredményétől függően intézkedéseket hozunk a meglévő kultúra erősségeinek a kiaknázására valamint a gyengeségekből fakadó nehézségek kiküszöbölésére. Szeretnénk jobban megérteni a munkatársaink motivációit, segíteni az egyes munkavállalókat abban, hogy a személyes céljaikat el tudják érni a könyvtárunk által biztosított kereteken belül, ezzel pedig még motiváltabban vegyenek részt a folyamatokban.

A könyvtár számára a legnagyobb értéket nem az elért cím jelenti, hanem inkább a hozzá vezető út, a minőségmenedzsment-szemlélet kialakulása, amelyet a munkatársaink jelentős része magáévá tett, és amely így hozzájárul a szervezet hatékonyabb működéséhez, a céljaink eléréséhez, közvetve ahhoz, hogy Szentendre és Pest megye kultúra iránt fogékony közönsége egy egyre javuló színvonalú könyvtárat tudhasson magáénak.

Irodalom

- [1] Skaliczki, J. *A teljes körű minőségirányítás (TQM) könyvtári kialakítása és fejlesztése Magyarországon (1993-2017)*, Könyvtári Figyelő, 64(2), p. 201-218. 2018. Elérhető: http://epa.oszk.hu/00100/00143/00351/pdf/EPA00143_konyvtari_figyelo_2018_2_201-218.pdf [2023. február 26.]
- [2] Bajnok, T., Bognárné Lovász, K., Fehér, M., Horváth, A., Mészárosné Merbler, É., Topár, J., Tóth, M. *Könyvtárak Minőségi Működésének Értékelési Rendszere*, Könyvtári intézet, Budapest, 2019. ISBN: 978-963-201-647-4
- [3] *Könyvtári Közös Értékelési Keretrendszer A könyvtári önértékelés szakmai szempontjai*, Könyvtári Intézet, Budapest, 2010. Elérhető: https://www.ki.oszk.hu/sites/default/files/dokumentumtar/kkek_utmutato_100616-2.pdf [2023. február 26.]
- [4] Tóth, M., Héjja B. *Webshop indítása közkönyvtári környezetben*, In: Tick, J., Kokas, K., Holl, A. (szerk.) Valós térben - az online térért, Networkshop 31 Országos Konferencia, HUNGARNET Egyesület, MTA Könyvtár és Információs Központ, Budapest, 2022. p. 192-198. Elérhető: <http://real.mtak.hu/155498/> [2023. február 26.]
- [5] Kende, T. *Évszázados kötődés – A szentendrei betonárugyár 100 éve*, Hamvas Béla Pest Megyei Könyvtár, Szentendre, 2023. ISBN 978-963-7521-89-8

Hegy Alíz, Tóth-Jávorka Brigitta, Tóth Máté, Varga Boglárka
Hamvas Béla Pest Megyei Könyvtár

Solymár Imre Városi Könyvtár Bonyhád, Minősített Könyvtár

A Solymár Imre Városi Könyvtár Tolna megyében, Bonyhádön, a város szívében, a Perczel-kertben helyezkedik el. Az intézmény fenntartója Bonyhád Város Önkormányzata, a pénzügyi és gazdálkodási feladatait Bonyhád Város Önkormányzatának Gazdasági Ellátó Szervezete látja el. Bonyhádön a járási könyvtár 70 éve, 1953 januárjában kezdte meg működését. 1968 óta tevékenykedik a jelenlegi épületben, amelyet 1908-ban III. Perczel Béla építtetett. Akkor még három intézmény működött a falai között: a Járási Művelődési Központ, a Zeneiskola és a Járási Könyvtár. Ebben az évben alakították ki a gyermekkönyvtári részleget. A három kulturális intézmény együttélése másfél évtizedig tartott. 1980-ban a Művelődési és Ifjúsági Központ végre elfoglalhatta új épületét, majd a zeneiskola is megfelelő otthont kapott a régi községháza emeletén. 1983-86 között az egész épületet felújította a város önkormányzata. Ezután így a Perczel-kastély egészében a könyvtaré lett, amely 1977 óta – a várossá nyilvánítás után – már Városi Könyvtár néven szerepelt.

2001. szeptember 21-én vette fel a könyvtár a Solymár Imre Városi Könyvtár nevet.

A 2000-es évek elején már könyvtárunkra is jellemző volt az ún. könyvtári minőségbiztosításos irányelvek alapján való szemlélet, tevékenységek, szolgáltatások. 2015-ben új, nagyobb lendülettel folytattuk a minőségirányítással kapcsolatos munkát az akkori igazgató, *Kult Imréné* irányításával. Újabb szakmai továbbképzések után elkezdtük az ezzel kapcsolatos teendőket, SWOT-analízist készítettünk, közösen átdolgoztuk, újrafogalmaztuk a Jövőképet és Küldetésnyilatkozatot. Utólag derült ki, hogy már 2002-ben készített a könyvtár SWOT-analízist, küldetésnyilatkozatot, mivel csak így lehetett pályázni az Év Könyvtára címre, melyet 2005-ben *Antal Mária* az akkori igazgató vett át Szombathelyen. 2017-ben *Schnell-Nagy Erika* vette át a nyugdíjba vonuló igazgató helyét, aki ugyanebben az évben elvégezte a Bács-Kiskun Megyei Katona József Könyvtárban a „Minőségirányítás a könyvtárban” 120 órás tanfolyamot. Sajnos, azóta lecserélődtek a kollégák. Szerette volna, ha minél több munkatársa elvégzi a tanfolyamot, de a pandémia ezt nem tette lehetővé. 2018-ban a KMÉR irányelveinek nyilvánosságára



kerülése után többször felmerült, hogy elkészítjük és benyújtjuk a pályázatot, de igazán 2021-ben döntöttük el emellett.

Jelenleg a könyvtárban 5 fő könyvtáros, 1 fő félállású technikai és 1 fő félállású ügyintéző dolgozik (1. ábra).

A minőségfejlesztés terén végzett tevékenységünk során a szakmai munkát végző kollégák részvételével elvégeztünk könyvtárunk önértékelését, felmértük adottságainkat, értékeltük eredményeinket. 2021-ben létrehoztuk a Minőség Irányítási Tanácsot (MIT), melynek tagjai:

- Butschli Péter
- Csobot Edina (elnök)
- Golubar Katalin
- Schnell-Nagy Erika
- Varga Gyuláné (titkárnő)

Csobot Edina kolléganőnek óriási rálátása volt a minőségirányítás egészére, így az ő irányításával végeztük el a ránk szabott feladatokat.

Az önértékelés jó lehetőséget adott arra, hogy megállapítsuk mennyi munkát végzetünk már el, ugyanakkor rávilágított azokra a területekre, amelyeket fejlesztenünk kell.

A szakmai könyvtári önértékelés alapján 4 fontos fejlesztési irányt fogalmaztunk meg, amelyekhez megjelöltük a folyamatgazdákat és feladatokat társítottunk hozzájuk.

A könyvtár vezetője megválasztása óta azon dolgozik, hogy biztosítsa a korábban megszokott magas szakmai színvonalat úgy a nyújtott szolgáltatások, mind a megszervezett rendezvények tekintetében. Ennek alapvető feltétele a nyugodt, kiegyensúlyozott munkahelyi légkör, valamint a fenntartóval és a könyvtár egyéb partnereivel ápol, jól működő kapcsolat.

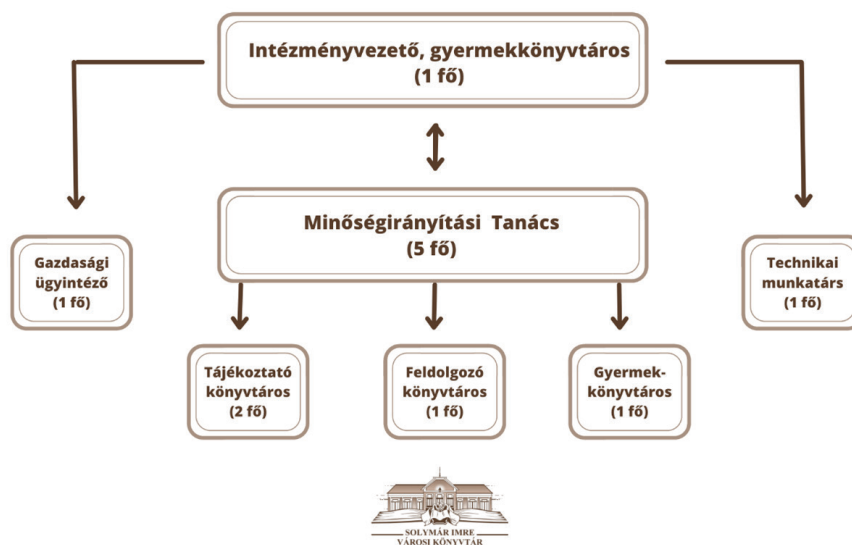
Annak érdekében, hogy a dolgozók munkájukat összehangoltan, a könyvtár céljainak megfelelő módon végezzék, már a minőségirányítás bevezetésének elején megfogalmaztuk a könyvtár *Küldetésnyilatkozatát és Minőségpolitikai nyilatkozatát*, majd meghatároztuk a *Jövőképét*, melyeket 2021-ben felülvizsgáltuk és honlapunkon közzétettük.

Alapdokumentumainkat és szabályzatainkat a könyvtár honlapján, digitális formában őrizzük a könyvtár szerverén, ahol bárki hozzáférhet, valamint nyomtatott formában is elkérhető a könyvtár tájékoztató pultjából.

Mivel kis szervezet vagyunk, ezért minden kolléga beletanul minden munkafolyamatba, ha szabadság, táppénz miatt kiesnek munkatársak, akkor is zökkenőmentes a napi működés, hiszen bárki bárhol helyt tud állni.

A csapatmunkában résztvevő személyek kiválasztása átgondolt, figyelembe veszi a kollégák kompetenciáit és motiváltságát. A lebonyolítás időszakában a munkaszervezés során a projektfeladatok vég-

A Solymár Imre Városi Könyvtár szervezete



1. ábra A könyvtár szervezete

zését figyelembe vesszük. A projektekhez a helyszín, az eszközök és információk biztosítottak, a feladatok ütemezettek, az ellenőrzés folyamata változó, mivel kis létszámú intézmény vagyunk és az igazgató a vezetői feladatok mellett gyermekkönyvtárosi munkakört is betölt. Ennek összehangolására a rész-folyamatokat a kompetens kollégák ellenőrizték.

Az igazgató által évente benyújtott beszámolóinkra és rendezvényterveinkre a fenntartótól kapott visszajelzések a minőségre törekvő munkánk eredményességét igazolják, tükrözik. A fenntartó nyitott a kezdeményezéseinkre és a lehetőségekhez mérten támogatja is azokat. Az elképzeléseink, terveink megvalósításához szükséges a rendszeres kapcsolattartás elsősorban a vezető részéről. Fontos a különböző az egyeztetéseken, megbeszéléseken, testületi és bizottsági üléseken való részvétel. Ezekon a találkozókön van lehetőség a tervekről és eredményekről szóló beszámolók ismertetésére is. Rendszeres a kapcsolat más partnerintézményekkel és a tőlük kapott elismerő szavak is erősítenek bennünket.

A partnerszervezetek és könyvtárhasználók elégedettségét rendszeresen mérjük, elemezzük. A benchmarkinget tudatosan és alkalmanként önszorgalomból használjuk a könyvtár fejlesztése érdekében.

A könyvtár több munkatársa is kapott elismerést. A Magyar Könyvtárosok Egyesületének Tolna megyei szervezete 2005. október 28-án, az Illyés Ünnepek keretében kolléganőnk, *Matisz Nórá*t kiváló gyermekkönyvtári tevékenységéért, a kistelepi könyvtárak, iskolák részére nyújtott tevékenységért elismerő oklevélben részesítette. 2006. március 15-én Bonyhád város Önkormányzatának Képviselőtestülete könyvtárunk akkori igazgatóját, Antal Máriát a kultúra területén végzett kiemelkedő munkássága elismerésül Perczel-díjban részesítette. A vezetés számára a könyvtár imázsának pozitív irányú formálása elemi feladat.

A Solymár Imre Városi Könyvtár innovációs kultúrája folyamatosan fejlődő tendenciát mutat. Az újonnan bevezetett javaslatértékelési rendszerben dokumentálva vannak az ötletek. Az előterjesztett anyagnál figyelembe veszi a szervezet az érdekelt felek igényeit.

Az előző években a Covid-járvány miatt elfogadott rendelkezések nagy kihívás elé állították a könyvtárat. Megoldandó feladat volt, hogy hogyan

tudnak az olvasók kölcsönözni úgy, hogy minél több igényüknek sikeresen megfeleljünk. Ehhez újabb innovációk épültek be a mindennapjainkba: például a házhozszállítás és a könyvtárkapu.

További jelentős innovációk az elmúlt években:

- programok tartalmi fejlesztése (Mesebörönd, Baba-Mama Klub),
- új programok szervezése (Tojáskeresés a könyvtárban és a Perczel-kertben, több online kvíz, Könyvtári Piramis),
- újabb szolgáltatások (Csere-bere könyves szekrény) QULTO ECARD applikáció, ballonos ivóvíz automata a könyvtárban, Perczel-émlékszoba, a félig zárt udvar parkosítása előadói térrel (ehhez tervrajz, látványterv készült), moly.hu-ra felviszi a könyvtár az új könyveket (ezek megosztásra kerülnek a közösségi médiában),
- ASP pénzügyi program, E-postakönyv, Gyermekkönyvtár Facebook csoport, Völgységi Könyvfesztivál Facebook oldal.

A bevezetett innovációkhoz a munkatársi kapacitással balanszban begyűjtésre kerülnek a visszacsatolások.

Baján, Szegeden, és Siófokon, Pécsen is ellátogattunk a könyvtárba, hogy megnézzük működésüket, megfigyeljük munkájukat és az ott szerzett tapasztalatokat saját munkánkban hasznosítsuk. Lehetőségeinkhez mérten az országosan megrendezésre kerülő Magyar Könyvtárosok Egyesülete által szervezett Vándorgyűlésen is részt veszünk, ahol szakmai kapcsolatok kiépítésére is sort kerítünk a programok mellett.

Rendelkezünk 'Kívánságlistával' amelyre felvesztjük az olvasóink által beszerzésre ajánlott könyveket. Rendezvényeink kialakításánál megvizsgáljuk az előző években tartott sikeres és a kevésbé sikereseket, illetve az olvasók szóbeli visszajelzései és a felmérések eredményei alapján tervezzük őket. A rendezvények lezajlása után a munkaértekezleten közösen értékeljük a program sikerességét, feltárjuk az esetleges hibákat, akadályokat. A működés során hozzánk érkezett javaslatokat megvizsgáljuk és beépítjük a folyamatokba.

Az egyenlő bánásmód tekintetében a könyvtár törekszik olyan szolgáltatásokat nyújtani, amely a hátrányos helyzetűeket is figyelembe veszi. 2022-ben elkészült a könyvtár Esélyegyenlőségi Terve.

Rendelkezünk a hallássérültekkel való kommunikációt elősegítő indukciós hurokkal, a vakok és gyengén látók részére felolvasó programmal. Éves nagyrendezvényünk a háromnapos Völgységi Könyvfesztivál valamennyi programja ingyenesen látogatható, ezzel is hozzájárulva a közösség azon tagjainak művelődéséhez és szórakoztatásához, akik számára e nélkül nehezen lenne elérhető hasonló színvonalú rendezvényen való részvétel.

Könyvtárunk minden évben elkészíti a statisztikai jelentést, de nyilvános elérhetősége nincs. 2012-ben három helyiséget, emlékszobát alakítottunk ki, melyekkel méltó emléket állítottunk három kiemelkedő személynek. Iskolai csoportok rendszeresen látogatják az emlékszobákat. Pályázati eredményeink a honlapon részben megtalálhatók.

Négy éve jött az ötlet, hogy legyünk Zöld könyvtár. E cél megvalósítása érdekében tudatosan kezdünk el gondolkodni és ötleteinket megvalósítani.

- Könyvtárunk közel 3 éve igyekszik szelektíven gyűjteni a hulladékot, kisebb nagyobb sikerrel. Mára elértük, hogy a papírhulladékot sikerül elkülönítve gyűjteni.
- Régóta szerettük volna a használt elemek gyűjtőpontja lenni, ezt tavaly sikerült megvalósítani. Igyekszünk népszerűsíteni, ami azt eredményezte, hogy egyre többen behozzák a használt elemeket a gyűjtőbe, ami a felnőtt könyvtár bejárati ajtaja mellett helyezkedik el.
- A gyermekkönyvtárban kézműves foglalkozásokon kolléganőnk újrahasznosítható anyagokat használ fel (kupakok, wc-papír guriga, teafilter tasak).

- Ötfordulós levelezőversenyt hirdettünk: Veszélyben a világunk címmel 3. osztályosoknak. Ősszel indítottuk egy versenyt, amire 25 fő jelentkezett és végig is vitte az 5 fordulót. A legjobbak bejutottak a döntőbe, ami április 26-án lesz.
- Nyári táborainkban egy-egy napon a környezet-tudatossággal foglalkozunk.
- Minden évben részt veszünk a TeSzedd! szemétszedési akcióban a könyvtár épületét körülvevő parkban.
- Mi kezdeményeztük, hogy legyen a városban kupakgyűjtő szív, ami nagy örömeinkre el lett készítve, és a Perczel Mór Pihenőparkban át is lett adva. Eredménye, hogy a lakosság előszeretettel használja és tudatosan odadobja a kupakokat.
- Folyóirat olvasó részünkön kialakítottunk egy zöld sarkot, ahová összegyűjtöttük a témával kapcsolatos felnőtt és gyermek könyveket, amelyeknek gerincét is jelöltük. (🌳)
- Fokozottan figyelünk az épületben az energiatakarékosságra. A fenntartó energetikai pályázatot adott be a könyvtárra. Ha nyertes lesz a pályázat, akkor teljes villany- és fűtéskorszerűsítés, nyílászáró csere lesz.
- Épületen belül zöld növényeket helyeztünk el.
- Minden évben részt veszünk a város virágosításában. 2022-ben ezt értékelték is! (2. ábra)
- Minden évben odafigyelünk a Víz világnapjára, Föld napjára, amikor vetélkedőket szervezünk általános és középiskolásoknak, zöld pólós verseny, az Állatok világnapja alkalmából rajzpályázatot hirdetünk, Madarak, fák napja alkalmából kézműves foglalkozást tartunk.



2. ábra A város virágosítása



3. ábra A könyvtár lelkes csapata

- Zöld szemmel internetes kvíz (40 kitöltő és 183 Facebook-poszt olvasó).
- Zöld ház videó: Mosogatógép-tabletta készítése házilag (153 megtekintő).
- 2021-ben pályáztunk és nyertünk az Ültess fát! versenyfelhíváson, aminek köszönhetően közösen a kollégákkal elültettünk egy korai juharfát. A projekt célja Közösségi szintér hangulatossá tétele, a fák életünkben betöltött szerepének hangsúlyozása. A könyvtárfa ültetéssel újra hangulatossá tudunk tenni egy-egy gyermekkönyvtári programot kitelepüléssel. A könyvtár udvara nyugati fekvésű, így nyáron, árnyék híján nem nagyon tudunk a napközis táborozós gyerekekkel erre a területre kimenni. A könyvtárfa beültetésével ez sikerülni fog.
- Kiraktunk egy Csere-bere könyves szekrényt a Perczel-kertbe, amit mindenki számára elérhetővé tettünk. Ezzel a kezdeményezéssel csökkenteni kívántuk a könyvvásárlás iránti igényt és a papírhulladék mennyiségét is.

Könyvtárunkról kialakult képet jelentős mértékben befolyásolja a médiában való szereplés. A kollégáink által vezetett médiaszerepléseket bemutató listából, facebookos követőink számából és az általuk tett bejegyzésekből az látszik, hogy könyvtárunk megítélése a helyi társadalom részéről pozitív.

Lelkes és összetartó kis csapatunk (3. ábra) célkitűzése, hogy a minőségirányítás szempontjait figyelembe véve a zöld szemléletmódot elmélyítve folyamatosan fejlődő minőségi könyvtár legyünk.

Schnell-Nagy Erika

könyvtárvezető

Solymár Imre Városi Könyvtár, Bonyhád

E-mail: erika@bokonyvt.hu

Mészáros Károly Városi Könyvtár, Hajdúdorog

„A lehetőség ott rejlik, ahol panaszok vannak.” (Jack Ma)

Nagy örömmel tettem eleget a felkérésnek, hogy mutassam be a hajdúdorogi Mészáros Károly Városi Könyvtár útját a minősített cím felé. Intézményünk kis létszámú, három könyvtáros dolgozik a könyvtárban, akik felsőfokú szakképesítéssel rendelkeznek. Július 1-től a segédkönyvtárosi végzettséget megszerzett kolléganő határozatlan idejű kinevezéssel erősíti a csapatunkat. Odafigyelünk egymásra, meghallgatjuk egymás véleményét, javaslatát. A közös munka eredménye lett az, hogy 2023-ban kolléganőmmel átvehettük a Minősített Könyvtári címet. Hosszú út vezetett ideig. Képeztük magunkat, ötleteket gyűjtöttünk a többi könyvtárból, belső képzéseket tartottunk. Meg sem lepődtem azon, hogy minden kollégám, társam volt ezen az úton. Nagyon büszkék vagyunk a címre, annál is inkább kedves számunkra, hogy Hajdú-Bihar Vármegyében az első városi könyvtár vagyunk, amely ezzel büszkélkedhet. Rövid, közel egy perces bemutatkozó filmünk megjelenik ebben az írásban, talán még hosszán is. (1–2. ábra)

1. Rövid bemutatkozás

Hajdúdorog, Hajdú-Bihar megye északi részén fekszik Debrecentől 36 kilométerre, északra, és Nyíregyházától 22 kilométerre, délnyugatra. Lakossága közel 9000 fő, a megye 11. legnagyobb települése. A „hét öreg hajdúváros” egyike, mely eltér a többi hajdú településtől: a város lakosságának túlnyomó része görög katolikus, míg a többi hajdúvárosban református hajdúk élnek. A vallásunkból adódik, hogy szokásaink is nagyon eltérőek, egyediek. Püspöki székhely a városunk.

A településen már az 1910-es években működött könyvtár és Olvasókör is. Mindezekről az akkor megjelent Hajdúdorogi Ujság oldalain olvashatunk.

1952-ből van egy megkezdett leltárkönyv, de 1954-től folyamatos a könyvtári állomány gyarapítása, a levelezések is ebből az időszakból találhatók meg. 2024-ben ünnepeljük megalapításunk 70. évfordulóját.

Többszöri költözés után a város egyik főutcáján, könnyen megközelíthető helyen, egy polgári házban végezzük munkánkat. A terület 370 m², ahol gyermekkönyvtár, felnőtt könyvtár, olvasóterem, galéria várja az olvasókat és természetesen a könyvtárosok, akiknek legfontosabb a könyvtárhasználó, az olvasó. A helyiségek világosak, díszítésük a könyvtárosok keze munkáját dicséri. Sok virágunk van az egész épületben, melyek jól érzik magukat az épület tájolásának köszönhetően.

A könyvtár heti 54 órában várja az olvasóközönséget. Dokumentumállományunk folyamatosan növekszik, odafigyelünk az apasztásra is. A közalkalmazotti jogviszony megszűnése után is minden kolléga maradt az intézményben, mert elhivatott és elkötelezett. Még felnőtt könyvtárosként (2008–2009-ben), Kecskeméten elvégeztem a Minőségmenedzsment a könyvtárban I–IV. akkreditált képzést.

A munkaköröket újra átgondoltuk, újra elosztottuk. Egy személyre több feladatkör jut, ami kihívás, felelősség, de természetesen ösztönzőleg is hat a kollektívára.

- Gyermekkönyvtáros: olvasásnépszerűsítés, olvasótábor, cigány fesztivál, kézműves és tematikus foglalkozások, vetélkedők stb.
- Feldolgozó és helytörténeti könyvtáros: új könyvek feldolgozása, helytörténeti vetélkedő, Időutazás, Helyi Értéktár, Névtár stb.
- Felnőtt könyvtáros: közösségi média, olvasókör, strandkönyvtár, kiállítások, kiadványszerkesztés stb.

A kölcsönzés, az olvasókkal való kapcsolattartás mindannyiunk feladata. Bár a rendezvényeknek van felelőse, de mindenkinek részt kell venni egy-egy nagyobb rendezvény szervezésében, lebonyolításában. Itt fontos szerepet játszik a brief.



1. ábra A kitüntető cím átvétele dr. Hoppál Péter államtitkár úrtól

Szeretném elmondani, hogy a nálunk dolgozott könyvtári közfoglalkoztatottak, illetve egyéb közfoglalkoztatásban lévő kollégák is erősítették kis csapatunkat. Aktív részesei voltak programjainknak, rendezvényeinknek. Szinte észrevétlenül átvették a könyvtár minőségpolitikáját, a stratégiai elképzeléseit.

2. A minőségi szemlélet bevezetése és a mindennapok a könyvtárban

2014-ben kezdtük a minőségbiztosítás bevezetését. A belső és külső képzések, a teljesítményértékelés, a mérések, az összehasonlítások, az elemzési módszerek megjelenése a konkrét könyvtári feladatokban. A minőség szemlélet teljes beépülése a mindennapi munkába – ez volt a célunk. A feltárt problémákra, bizonytalanságokra, szokatlan helyzetekre megtalálni a megoldást. A megismert módszerek alkalmazása során láttuk azt, hogy a kialakított, hozzánk legjobban illő rendszer, mennyire segíti a munkánkat, és ez által egy olyan úton haladunk, mely megkönnyíti a mindennapjainkat.

2.1. Fejlesztési irányok

Az a könyvtár, amelynek határozott céljai vannak, a szervezet, a kis létszám ellenére jól működik, képes reagálni a használói észrevételekre, igényekre, szokásokra, a változásokra. A minőségbiztosítás bevezetésével feltártuk azokat a problémákat, gyengeségeket, hiányosságokat, melyeken való változtatás elengedhetetlen. A portfólió analízis nagy segítség volt számukra.

2014-től kezdődően rendszeresen elkészítettük az intézményi önértékelést, melyen minden munkatárs részt vett. Kialakult a fejlesztendő terület:

- **Folyamatszabályozás:** azonosítottuk az intézmény fő, támogató és vezetési folyamatait. A mérések eredményeit rögzítettük. Intézkedési tervet készítettünk a felmerülő problémák megoldására.
- **Külső és belső kommunikáció:** kommunikációs tervet készítettünk 2017-ben; közös hálózat kiépítésére is sor került; honlapfejlesztés; közösségi oldalak.
- **Munkakörök átszervezése:** a munkaköri leírások aktualizálása; feladatok szétosztása.

- **Munkatársak mérése:** a munkatársak önértékelésére 2014 óta kerül sor. A mérés eredményeit közösen megbeszéljük.
- **Csapatépítés:** Csintalan Társulat (színhátszókönyvtárosok); közös kirándulások a Könyvtárosok világnapján, közös főzések, városi rendezvényeken való részvétel, karácsonyi ebéd és ajándékozás, farsangi beöltözéssel, tombolával stb.

Milyen változást figyelhetünk meg a szervezet életében, amelyeknek a munkatársak aktív résztvevői?

- a kitűzött célokat mindenki magáénak érzi,
- erősödik a csapatszellem,
- a kreativitás beépül a mindennapjainkba,
- az elért sikereknek közösen örülünk,
- a használók elégedettsége mindannyiunk célja,
- a fejlesztéseknépszerűsítésésztízesevégezzük.

3. Használói elégedettségmérések

A szolgáltatások alakítása, fejlesztése, új programok, új programelemek bevezetése elképzelhetetlen a használók bevonása nélkül. Az elégedettségmérések eredményeit elemezve látjuk, melyek azok a területek, ahol be kell avatkoznunk. A mérések során kérdőíves módszert alkalmazunk, és ha szükséges, változtatunk a kérdéseken. Rendezvények után is megkérdezzük a résztvevőket, mi tetszett, mit emeljük be, min változtassunk. A felnőttek mellett a gyerekek is „elmondják” a véleményüket, javaslatokat tesznek. A mérés elemzése után intézkedési tervet készítünk. A felmérések eredményeit a honlapon megjelentetjük.

3.1. Szolgáltatásokról

3.1.1. Hagyományos könyvtár

Idesoroljuk a hagyományos könyvtári szolgáltatásokat: kölcsönzés, folyóirat-olvasás, olvasóterem-használat, információszolgáltatás, irodalomkutató, fénymásolás, szkennelés, internethasználat biztosítása, könyvtári órák, kézműves foglalkozások stb.

Országos Könyvtári Napok rendezvénysorozatában való részvétel: programok szervezése minden korosztály számára.

Számítógéphasználati képzés: korosztálytól függetlenül, 20 órás számítógépismereti foglalkozás.

Tematikus foglalkozások: évszakokhoz, nemzeti

ünnepekhez, népszokásokhoz köthető foglalkozások.
Kézműves foglalkozások: önálló vagy a tematikus foglalkozáshoz köthető.

Diafilmvetítés: elsősorban óvodások részére, de általános iskola 1-2. osztályosai is szívesen részt vesznek.

Cigány fesztivál: roma nemzetiségű gyerekek bemutatkozása, versenye. Mintaprogram.

3.1.2. Értékek a könyvtárban:

Görög Demeter térképei: 19. századi, eredeti térképek (18–19. század).

Helytörténeti gyűjtemény: gazdag állomány.

Helyi Értéktár

Névtár

Kiállítások

Író-olvasótalálkozók

Könyvbemutatók

Hajdúdorogi füzet sorozat: 2022-ig 26 kötetet jelentettünk meg.

Helytörténeti vetélkedő: minden évben más témakörben mérik össze ismereteiket az általános iskola diákjai.

Kazinczy-szépíróverseny: általános iskolások részvételével.

Vers, mese- és mondandó verseny: óvodáskortól felső tagozatos diákokig.

3.1.3. Zöld könyvtár

Egészségnevelési előadások

„Ültess fát, olvas alatta”: a könyvtár udvarán, pályázaton nyert fát ültettünk, alá padot tettünk, ahol lehet olvasni.

Egészségnevelési, környezetvédelmi vetélkedők: általános iskolások részvételével.

Növények a könyvtárban: a könyvtár tereiben sok virág, a polcok tetején is.

Torna az egészségért!: heti rendszerességgel találkozhatnak a mozogni vágyók.

3.1.4. Innováció a könyvtárban:

Novella Olvasókör: havi egy alkalommal, elégedettségméréskor felmerült a hiánya.

DorogTéka: helyismereti anyag külön gyűjteménye.

Baba–Mama Klub: édesanyák és a kisbabák rendszeres találkozóhelye a könyvtár.

Marketingtevékenység: honlap, facebook, Instagram, helyi újság, szórólap.



2. ábra A könyvtárosi „kis” csapat

Időszaki kiállítások: évfordulóhoz – nemzeti, egyházi, néprajzi ünnepekhez kapcsolódó, rajzpályázatok.

Olvasótábor: alsó tagozatos gyerekeknek nyári szünidőben.

Strandkönyvtár: nyári nyitva tartási időben a fürdővendégek részére szolgáltatás.

Időutazás Hajdúdorogon: 12 helyszín, 12 ládikó, 12 történet, 12 feladat.

Könyvet házhoz!: pandémia alatt meghirdetett szolgáltatás, mely a mai napig is „él”.

Teraszfestés, teraszkiállítás: a terasz oldalának a festése magyar nép- és műmese figurákkal; a teraszon kiállítás szervezése.

Sétálj és fotózz!: fotópályázat – kiállítás (az első a teraszon volt a pandémia alatt, a második a felnőtt könyvtárban).

A könyvtárosok könyvtárat ajándékoztak: az idősök otthonában egy könyvtárat hoztunk létre.

Adventi séta Hajdúdorogon: ráhangolódás az ünnepre – magánházak, irodák, intézmények ablakainak kivilágítása.

Vakrandi egy könyvvel: a szerelmesek napján kölcsönzők meglepetés könyvben részesültek.

4. Marketing

Az utóbbi években egyre több figyelmet fordítunk a marketingtevékenységre. Kollektívánk kreatív ebben a tevékenységben is: ötletelések alkalmából újabbnál újabb módon igyekszünk megszólítani az olvasókat, a városlakókat. A facebook, Instagram, honlap, a helyi újság – kihasználjuk azt a lehetőséget, melyeket ezek a felületek biztosítanak a számunkra. A pandémia alatt sokkal gyakrabban szólítottuk meg a gyermek és a felnőtt olvasókat.

Kisfilmet készítettünk a város 30. születésnapjára, kiállítást rendeztünk az ünnepekhez kapcsolódóan. Népszerűsítjük a könyvtárat, annak szolgáltatásait.

4.1. Plakátkészítés, arculati elemek a könyvtárban

A könyvtár dolgozói készítik az arculati elemeket, logókat, plakátjainkat. Az arculati elemek megjelennek a plakátokon, beszámolókon (a levelezésen a fejléc, olvasókör, helytörténeti tábor, olvasótábor, rajzpályázat, cigány fesztivál stb.) felhíváson, beszámolóban.

5. Partnerkapcsolatok és együttműködések

A minőségbiztosítás bevezetésekor azonosítottuk a partnereinket, létrehoztunk egy adatbázist. A számbavétel fontos információ a partnerkapcsolatainkról. Partneri elégedettségmérést végeztünk, mely segített abban, hogy az együttműködők elégedettségüket, igényeiket megfogalmazzák, mi pedig lássuk azt, hol szükséges a beavatkozás.

Nagyon jó kapcsolatot alakítottunk ki a nevelési, oktatási intézményekkel, civil szervezetekkel, egyházi intézménnyel.

6. Minősített könyvtár

Munkánkban mindig a minőségre, a könyvtárhasználók elégedettségére törekszünk. 2017-ben a szakfelügyeleti vizsgálat során elhangzott: készen állunk a minősítésre, merjünk belevágni a megmérettetésbe. A biztatás ellenére is úgy éreztük, hogy van még fejlődni valónk, vannak területek, ahol a beavatkozás elkerülhetetlen. A szükséges dokumentumok a kritériumokhoz szépen gyarapodtak, felülvizsgálatuk rendszeressé vált. Az önértékelésnél túllőttünk a valóságon. Be kellett látnunk, hogy nem a magas pontszám a cél, hanem hogy változnunk, fejlődnünk szükséges. A szakértőkkel való személyes találkozás szintén jó alkalom volt arra, hogy ellássanak bennünket jó tanáccsal, ötletekkel, amiért hálásak vagyunk.

„Ha olyan keményen munkálsz egy dolgon, ahogy csak tudsz, megváltozol.”

(Jordan B. Peterson)

2022 augusztusában értesültünk arról, hogy könyvtárunk elnyerte a Minősített Könyvtár címet a III. kategóriában. Örömünk határtalan volt – beigazolódott a mondás: jó munkához idő kell, aminek meg is lett az eredménye. Minden könyvtáros kollégát biztatok arra, hogy legyenek bátrak, merjenek nagyot álmodni! Szolgáltatásunk minősége, az innovációban való változás szembeötlő intézményünkben. Sokat fejlődünk, változtunk az elmúlt években, de azt gondolom, hogy a minőségbiztosítás útja nem ért véget a megtisztelő cím átvételével. Köszönetet mondok a „kis” kollektívának, akik társak lettek ezen az úton. Ötleteikkel, javaslataikkal színesítik a programjainkat, könyvtári tevékenységeinket. Számukra is a legfontosabb: az elégedett olvasó, könyvtárhasználó.

Büszkék vagyunk az elért eredményre, de a cím arra kötelez bennünket, hogy a színvonalat fenntartsuk, legyünk kreatívak, innovatívak, a változásokra érzékenyek.

Jeles Erzsébet

könyvtárigazgató

Mészáros Károly Városi Könyvtár, Hajdúdorog

Focus on Open Science nemzetközi konferencia a Magyar Tudományos Akadémián

A Magyar Tudományos Akadémia Felolvasótermében 2022. november 8-án rendezték meg a 39. Focus on Open Science nemzetközi konferenciát.

Néhány bevezető gondolat az Open Science (OS) és az Open Access (OA) jelentőségéről

Az Open Science (Nyílt Tudomány) és az Open Access (Nyílt Hozzáférés) a 21. században az elektronikus publikálás elterjedésével együtt nagy előrelépést jelentett a tudományos kutatómunkában, a tudományos kommunikációban, a kutatók együttműködésében, az eredmények tárolásában és terjesztésében.

Különös jelentősége lett az Open Science-nek a világválság idején, amikor a kutatók is – mint az élet oly sok területén – kénytelenek voltak beérni az online elérhető tartalmakkal, kutatási eredményekkel. Tehát egyáltalán nem volt mindegy mihez tudtak hozzáférni a dolgozószobájukból, az otthonukból. Így az Open Science a világválság idején hatványozott jelentőségűvé vált, és egyben átalakította a kutatási környezetet. Az egész világon már évtizedek óta fontos volt a kutatási eredmények széles körben való elérésének megteremtése, ennek támogatása. Az akadémiai kutatóintézetek és az egyetemek kutatói már régóta szorgalmazták ennek megvalósítását. Például e célból hozták létre saját intézeti repozitóriumait, aztán kutatóintézetek és egyetemek összefogásával, állami finanszírozással nagy adatrepozitóriumokat, amelyek teljesen nyílt hozzáférésűek lettek. Így jött létre elsőként a Cornell Egyetemen üzemeltetett arXiv elektronikus archívum, ahol digitalizált különnyomatokat tároltak. Ezt követte az Open Archive Initiative¹ (OAI), amely a különböző repozitóriumok metaadatait tartalmazza. Itt már egy protokollt alkottak az adatok könnyebb tárolása és visszakereshetősége miatt.

Magyarországon ennek nyomán jött létre a Budapest Open Access Initiative² 2001-ben, melyet 2003-ban a Berlii Deklaráció³ aláírása követett. A Berlii

Deklaráció mérföldkő volt az Open Access elterjesztésében és az Open Science fontosságának hangsúlyozásában. A deklaráció a tudományos eredményekhez és a kulturális örökséghez való szabad hozzáférést támogatja. Több mint 500 egyetem, kutatóintézet, archívum, finanszírozó és fenntartó szervezet, múzeum és könyvtár írta alá a Berlii Nyilatkozatot, kötelezettséget vállalva, hogy betartja annak előírásait, és céljait. A legfőbb cél, hogy a tudományos kutatások eredményei a jövőben csaknem teljes mértékben szabadon hozzáférhetőek (Open Access) legyenek, így a publikációk elérési költségei a jövőben ne akadályozhassák sehol a világon a kutatómunkát. Ez ösztönzően hat új kutatások beindítására, és hosszútávon elősegíti a gazdasági növekedést is.

Az is fontos cél, hogy a tudományos kutatások eredményei a társadalom szélesebb rétegei számára is elérhetőek legyenek. Különösen indokolt lehet ez a közpénzek felhasználásával létrejött kutatások eredményeinek publikálásakor.

Magyarországon a Berlii Deklaráció aláírásával az OTKA (Országos Tudományos Kutatási Alapprogramok) pályázatai kötelezővé teszik a tudományos eredmények Open Access közreadását. A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár és Információs Központja az OTKA felkérésére hozott létre egy repozitóriumot (REAL – REpository of the Academy's Library), ahol elsősorban az OTKA támogatásával létrejött szakcikkek, és kutatási jelentéseket tárolták a kezdetekben. Azóta az MTMT háttérrepozitórium és az MTA Könyvtár digitalizált tartalmainak elektronikus tárolója.

A kutatók maguk dönthetik el, hogy miként teszik elérhetővé tudományos publikációikat, teljesen nyílt hozzáférésű folyóiratokban, gold Open Access folyóiratokban, hibrid folyóiratokban vagy a REAL-ban, esetleg intézményi repozitóriumban. Az intézmények bizonyos kiadók adatbázisainak

1 <https://www.openarchives.org/>

2 <https://www.budapestOpenAccessinitiative.org/>

3 <https://openaccess.mpg.de/Berlin-Declaration>

EISZ-en keresztül történt megvásárlásával lehetőséget kapnak egy éves kvóta erejéig, hogy a kutatók ingyen jelentethessenek meg Open Access cikkeket az adott kiadó folyóirataiban. Ilyenkor a kutatóknak nem kell az Open Access megjelenésért külön díjat APC-t (Article Processing Charge) fizetni, ezt központilag fizetik meg állami támogatás bevonásával az intézmények. A szerződéseket a kiadókkal az MTA Könyvtár és Információs Központ az EISZ Nemzeti Program keretében kötik meg.

Magyarországon 2012 óta az akadémiai támogatással készült tudományos munkákat Open Access is elérhetővé kell tenni, és ennek metaadatait és az elérés helyét rögzíteni kell a Magyar Tudományos Művek Tárában (MTMT).

Az eseményről

A konferenciát a Scientific Knowledge Services az MTA Könyvtár és Információs Központja szervezte, együttműködve az UCL Press⁴-el és a LIBER⁵-rel.

A nagy érdeklődést mutatja, hogy a terem befogadóképessége erejéig tudták fogadni a jelentkezéseket, így nem mindenki tudott személyesen részt venni az eseményen, mivel a helyek gyorsan elfogytak.

A rendezvény, ahogy a megnevezésben is jelezte, az Open Science témakörét járta körül.

Az Open Science tehát fontos változást jelent a kutatásban, az eredmények tárolásában, a kutatók együttműködésében, a siker mérésében és az oktatásban. Az Open Science gyökeresen átalakítja a kutatási környezetet. Európában különösen hangsúlyos, hogy az új kutatási eredmények gyorsan elérhetőek legyenek.

Természetesen ez nem mindig egyszerű és nem mindig egyértelmű, hogy milyen módon valósuljon meg, hogy ne sértsen üzleti érdekeket, etikus és szabályozott legyen, csökkentse az egyenlőtlenségeket. Ezeket a témákat járta körül a konferencia. A workshop forma lehetőséget biztosított az interakciókra is.

Nagyszerű hazai és külföldi szakembereket sikerült megnyerni, hogy osszák meg gondolataikat a témáról.

A konferencia résztvevőit és előadóit *Monok István*, az MTA Könyvtár és Információs Központ főigazgatója köszöntötte, majd *Tiberius Ignat a Scientific Knowledge Services* igazgatója mondta el bevezetőjét, aki egyben levezető elnökként vett részt a rendezvényen.

Őket *Szabó István* az NKFIH (Nemzeti Kutatási Fejlesztési és Innovációs Hivatal) elnökhelyettese követte, aki kutatóként és egyetemi oktatóként is dolgozik, szívügye az Open Science. Az NKFIH 2021 októberében tette közzé a Nemzeti Állásfoglalást a Nyílt Tudományról⁶, amely kapcsolódik a nemzetközi tudománypolitikai szervezetek ajánlásaihoz, valamint az EU szakpolitikai célkitűzéseire. A nyilatkozat az Open Science időszerűségére hívja fel a figyelmet és részletezi a hazai kutatási környezetben történő megvalósításának lehetőségeit. Az Open Science egyik alapelve a FAIR (Findable Accessible Interoperable Reusable⁷) szemlélet. Fontos az új típusú ösztönzők létrehozása, a tudományértékelési rendszer folyamatos fejlesztése és a nemzetközi együttműködés a tudományos életben. A felsőoktatást is a nyílt tudomány irányába kell elmozdítani, amelyre szerencsére már jó példák vannak a magyar felsőoktatásban.

Paul Ayrís az UCL Press vezérigazgatója (University College London Press) online jelentkezett be. Előadásának fókuszában az Open Access modell jövője állt az egyetemi kiadóknál és az egyetemi oktatásban. Fontosnak tartja a szemléletformálást a kutatói közösségekben, és egyben hangsúlyozta a kutatói szabadság fontosságát. Fontos a mérőszámok jelentősége a tudományos szakfolyóiratok értékelésében. Az Open Access-el kapcsolatban hangsúlyozta, hogy a kutatók érdeke, hogy a kutatásaikról minél szélesebb körben értesüljenek, és a kutatási eredményeikhez minél többen hozzáférhessenek. Érdekességként bemutatta, hogy a statisztikák szerint mely online könyveket (e-book) töltötték le legtöbben a nyílt hozzáférésű UCL Press oldaláról. Ezek a legnépszerűbb kiadványok a Brexitről, a plasztikai sebészetről és a közösségi médiáról szólnak.

4 UCL Press az Egyesült Királyság 2015-ben létrehozott teljesen nyílt hozzáférésű egyetemi kiadója

5 Association of European Research of Libraries

6 <https://nkfi.gov.hu/hivatalrol/strategia-alkotas/Open-science>

7 FAIR: Megtalálhatóság, elérhetőség, interoperabilitás, újrahasznosíthatóság

Szponzori előadóként *Graham Woodward* a Wiley ügyfélkapcsolati igazgatója beszélt. Elsősorban statisztikai adatokkal prezentálta, hogy mekkora fejlődés ment végbe a kiadónál 2018–2022-ig az Open Access platformon. Bemutatta a folyóirataik előfizetési statisztikáit, az Open Access hihetetlen növekedését a Covid 19 idején. Folyamatosan fejlesztik a szoftver- és hardverkörnyezetet, hogy minél jobban ki tudják elégíteni az egyre növekvő felhasználói igényeket. Jelenleg a szerzők 95%-a hibrid folyóiratokban publikál. A fejlődést elsősorban a fully Open Access (teljes nyílt hozzáférés) megjelenések terén szeretnék elérni. Ezt az átállást folyamatosan szeretnék bevezetni. Az Open Access elérések száma 2018–2022 között 80%-kal nőtt, ami nagy eredmény.

Julien Roche a LIBER elnöke és a Lille-i Egyetemi Könyvtár és Oktatási Központ igazgatója volt a következő előadó. Ő elsősorban azt prezentálta, hogy Franciaországban milyen lépéseket tesznek az Open Science elterjesztéséért. Bemutatta a „The French National Plan For Open Science” azaz a Franciaországi Nemzeti Open Science Tervet, amely két cikusból áll. Az első 2018–2021-ig tartott és a legfőbb célja az Open Science elterjesztése volt a tudományos publikációkban. Folyamatos tréningeket, előadásokat tartottak ezzel kapcsolatban, igyekeztek minél biztonságosabb hardver- és szoftverfeltételeket megteremteni. Fontos volt a részvétel a nemzetközi fejlesztésekben, tapasztalatcseréken és a best practice azaz a legjobb gyakorlati megvalósítások átvétele, integrálása a francia kutatási környezetbe. A második ciklus 2021-ben kezdődött és 2024-ig fog tartani. Kiemelte a „green way” (zöld út) fontosságát, ami a kézirat valamely repozitóriumba való feltöltéssel vagy szerzői honlapon történő megjelenéssel biztosítja a szabad hozzáférést. Jelenleg a legfőbb cél a publikációkban az Open Access modell általánossá tétele, ezen belül is a diamond modell elterjesztése. A diamond (gyémánt vagy platina) modell lényege, hogy a szerzőnek nem kell APC-t fizetni az Open Access megjelenésért. Mindennek a finanszírozása a jelenlegi gazdasági környezetben a legnagyobb kihívás.

A Springer kiadótól *Ed Gerstner* a Springer Nature Research Environment Alliances igazgatója beszélt arról, hogy az Open Science elterjedését változatos eszközökkel lehet elősegíteni és nem felesle-

ges megszorításokkal és szabályozással. Kiemelte, hogy a publikálásokkal kapcsolatos adminisztrációt csökkenteni kell, mert ez a kutatástól vonja el az időt és az energiát. Az adminisztráció csökkentése mind a kiadók mind a kutatók érdeke is. Egy fontos információt is megosztott a hallgatósággal, mely szerint az USA Kormánya által finanszírozott valamennyi kutatási eredményt 2026. január 1.-től nyílt hozzáférésűvé kell tenni. Beszélt a kiadó elért eredményeiről az Open Access publikációk számának gyors növekedéséről és a jövő terveiről.

A Springer Nature és a Wiley is megállapodást kötött az EISZ-el, hogy a rajtuk keresztül az adatbázisokra előfizető magyar tagintézmények kutatóinak lehetőségük van ingyenes Open Access publikálásra több ezer hibrid ill. gold Open Access folyóiratban. Ezek a szerződések a Springer és a Wiley-re előfizető és az EISZ tagintézményekben affiliációval rendelkező levelező szerzők cikkeire vonatkoznak.

Helsinkiből érkezett *Kristiina Hormia-Poutanen*, aki a National Library of Finland Network Services (Finn Nemzeti Könyvtár Hálózati Szolgáltatások) igazgatója. Finnországban a legtöbb folyóirat a megjelenése után 12 hónappal teljesen nyílt hozzáférésűvé válik. Finnországban is létezik egy EISZ-hez hasonló konzorcium, amelynek FinELib a neve. Ennek központja a Finn Nemzeti Könyvtárban van. Ez elsősorban a kutatóintézetek és a közkönyvtárak konzorciuma, ami segíti az e-források elérését és az Open Access közzétételeket. A FinELib a kiadókkal kötött megállapodás értelmében 2017 óta teszi lehetővé a szerzők számára, hogy ingyen vagy kedvezményes APC-vel tudjanak Open Access publikálni. Még egy érdekes kezdeményezésről is szó esett, ami ingyenes online oktatási forrásokat tartalmaz és a Finna Classroom nevet viseli. Itt valamennyi korosztálynak, diákoknak és tanároknak biztosítanak hozzáférést az online tananyagokhoz. Ezek összeállítását kiváló szakemberek végezték, és a pandémia idején vált igazán értékessé ez a hatalmas oktatási adatbázis.

Franciaországból érkezett *Cécile Swiatek* aki a Párizs-Nanterre-i Egyetem Könyvtárának igazgatója és az Open Science jelentőségéről beszélt a francia egyetemi oktatásban és tudományos kutatásban. Kiemelte az OER (Open Educational Resources) jelentőségét a francia oktatási stratégiában. Szakmai hálózatok jöttek létre, ezáltal élén-

kült az egyes tudományos szakterületek közötti kommunikáció és együttműködés. Mindenekelőtt a hallgatókat és a tanulást helyezik előtérbe, új rugalmas oktatási módszereket és tanulási stratégiákat vezetnek be, és lehetővé teszik a forrásokhoz való szabad hozzáférést. Ez kihívások elé is állítja a szakembereket, amelyet folyamatos tapasztalat-cserével és együttműködéssel próbálnak orvosolni.

Az UNESCO az OER-ről szóló 2019-es ajánlásában sürgeti az egyes államokat, hogy saját Open Science támogató stratégiákat dolgozzanak ki, amelyek illeszkednek a nemzeti oktatási sajátosságokhoz. Egyben fontosnak tartja a lehető legmagasabb színvonalú Life Long Learning (LLL-Egész életen át tartó tanulás) támogatását is. Franciaországban működik egy Couperin nevű konzorcium, amely elsősorban a digitális tartalmak beszerzésére koncentrál, és a legkedvezőbb áron szerzi meg a különböző nyílt hozzáférésű dokumentumokat, majd ezeket ingyenes oktatási és kutatási forrásként teszik elérhetővé. *Cécile Swiatek* kiemelte az egyetemi, az akadémiai és kutatókönyvtárak vezető szerepét Open Science előmozdításában. A könyvtárosok szakértelmük révén aktív partnerei a kutatóknak a források felkutatásában, elérésben és megosztásában. Az utóbbi két évtizedben fokozatosan kellett áttérni a hagyományos platformról az online kutatástámogatási módszerek használatára. Ezt a könyvtárosok kiváló szakértelemmel és rugalmassággal oldják meg a mindennapokban.

A Wolters Kluwer kiadó szponzorként vett részt az eseményen. Képviselőként *Connie Munsters* a Benelux Államok értékesítési igazgatója beszélt az elért eredményekről és a tervekről. A kiadó fő profilja az orvosi tudományos könyvek és folyóiratok kiadása. Az Open Science esetükben az orvosi biológiai és a klinikai kutatásokra vonatkozik. Az Open Medicine fő pillérei a nyílt hozzáférés (Open Access) a nyílt adatmegosztás (Open Data) és a nyílt eljárások, algoritmusok és szoftverek megosztása (Open Source). Fontosnak tartják az orvosi publikációk mielőbbi elérhetővé tételét. Így jött létre a Lippincott portfolio, amely tartalmazza a Lippincott Preprints és Lippincott Data Repository nevű szolgáltatásokat. Ennek lényege, hogy az orvosi eredményeket minél előbb megosszák az orvosi közösséggel, illetve a kutatási adatokat és eredményeket mielőbb elérhetővé

tegyék. A Preprints-be csak az ellenőrzött és elfogadott tudományos munkák kerülhetnek, amelyek már DOI-val is rendelkeznek. Így növelni lehet az orvosi kutatások intenzitását, ügyelve arra, hogy ezen megosztott adatok és információk hitelesek és kiváló minőségűek legyenek.

Rusvai Mónika az MTA Könyvtár és Információs Központ Tudománypolitikai és Tudományelemzési Osztályának munkatársa az Open Access és a Humán tudományok kölcsönhatásairól beszélt. Elemezte a mai magyarországi helyzetet. A kiadókkal és a kutatókkal folytatott interjúk alapján az Open Access-el kapcsolatos tapasztalatokat elemezte. A legfontosabb előny a jobb nemzetközi láthatóság. Ez a bölcsészettudományok esetében különösen fontos. Többen olvassák, többen fognak hivatkozni rá, ha nyílt hozzáférésű az adott publikáció. Ez nagyban segíti a nemzetközi kapcsolatok kialakítását és építését is. Hátránya, hogy legtöbbször nem áll rendelkezésre elegendő pénz az APC kifizetésére. A monográfiák Open Access megjelenésének díja pedig egy kutatónak megfizethetetlen.

Az idősebb kutatók sokszor úgy gondolják, hogy egy Open Access folyóirat gyengébb minőségű mint a nyomtatott folyóirat. Ez azonban nem fedti a valóságot, mert a vezető folyóiratok között is van hibrid vagy fully Open Access folyóirat. A magas szakmai kvalitással bíró folyóiratban publikálás a legfontosabb kritérium minden kutató számára.

Gondot az okozhat, hogy a kiadók egy része elvárja a kutatóktól, hogy az általuk előírt bonyolult formai követelményeknek megfelelően nyújtsák be publikációikat. Ez az idősebb generációnak nagy gond lehet.

A legfőbb probléma Magyarországon a finanszírozás. Főleg a könyvek kiadásánál nehéz előteremteni a kiadás tetemes költségeit. Nincsenek magánszemélyeknek szóló pályázatok, ez nehezíti a pénz előteremtését. Lehetőséget jelenthetnek a kiadási költségek előteremtésében az OTKA pályázatok, és az intézeti finanszírozás. Az erőforrások hiányát a bölcsész kutatók hatalmas szorgalommal, kitartással és egymás szakmai támogatásával ellensúlyozzák.

A rendezvény magyar szponzora az Akadémiai Kiadó képviselőként *Böhm Gabriella* igazgatónő tartott előadást, melynek találó címe volt: „Not

only Giants can do great things!⁸” Az Akadémiai Kiadó Magyarországon és a közép-európai régióban is piacvezető a tudományos könyvkiadásban. Az ország legrégebb, 1828 óta működő kiadója.

A kiadó jelentősebb online szolgáltatásai: MeRSZ (Magyar Elektronikus Referenciamű Szolgáltatás), a Szótár.net (online szótárak), AKCongress (tudományos konferenciák előadásai), AK Journals (a kiadó folyóiratai). A kiadó Open Access kiadványai közül közel háromnegyede green OA kiadvány. Kisebb hányadban vannak még gold és platinum OA kiadványaik is. Az Akadémiai Kiadó kreativitással és rugalmassággal igyekszik kompenzálni a kisebb piaci súlyát például a ResearchGate-hez képest.

A Magyar Tudományos Akadémia főtítkára *Kollár László* „Open Access: Opportunities and Thears” c. előadásában az Open Science hatalmas lehetőségeiről és egyben buktatóiról beszélt a tudományos kutatásban, fókuszban a magyarországi helyzettel. Előadásának egyik mottója: a „Publish or Perish” volt, amely mint publikációs kényszer rányomja bélyegét napjaink kutatóinak mindennapjaira. Következménye a publikációk számának folyamatos gyors ütemű emelkedése, ami sajnos nem jár a publikációk minőségének folyamatos emelkedésével.

A kiadók részéről a profit az elsődleges szempont. Kiadói monopóliumok jöttek létre, amelyek nem teszik lehetővé a versenyhelyzet megteremtését. A nagy kiadók a kutatók és az intézetek által finanszírozott tartalmak értékesítésével tesznek szert hatalmas nyereségre. Közben az előfizetési díjak annyira magasak lettek, hogy az a kisebb költségvetéssel rendelkező intézetek számára elérhetetlenek. Pedig a publikáció a tudomány alapértéke, annak megosztása, felhasználása a tudósok alapvető érdeke, a kiemelkedő kutatási eredmények elérésének alapfeltétele. Ezért is kapnak kiemelt szerepet a szabadon elérhető repozitóriumok, illetve a kiadók oldalain is ingyen elérhető és letölthető ellenőrzött minőségű Open Access tartalmak.

Kollár László beszélt a Magyarországon a 2021-ben elfogadott nemzeti állásfoglalást a nyílt tudományról. A magyarországi Open Access helyzetet SWOT analízissel értékelte.

- Erősségek: a gyorsan fejlődő informatikai megoldások egyre biztonságosabb megoldásokat

tesznek lehetővé, növekszik a repozitóriumok száma, egyben az OA publikálások száma és elfogadottsága

- Gyengeségek: magas a költsége (pl. APC díj), amelynek nincs meg mindenütt a finanszírozási feltétele, a nagy kiadók itt is monopóliumot élveznek.
- Lehetőségek: könnyebb elérhetőség, nagyobb idézettség, kalózkodások eltűnése, a minőség folyamatos emelkedése.
- Veszélyek: Támogatás hiányában a kutatók nem tudják finanszírozni az OA megjelenést, ezzel a kutatási eredményeik elérhetősége és az idézettségük is komoly hátrányba kerül. Így a humán területek finanszírozás hiányában háttérbe szorulhatnak, ezzel növekszik a megosztottság a tudományterületek között.

A legfontosabb, hogy Magyarországon ki kell aknázni a helyi adottságokat, például a helyi tudásbázisokat mint az MTMT és a repozitóriumok. Támogatni kell a hazai tudományos infrastruktúra fejlesztését, és konzorciumokat létrehozni a legkedvezőbb előfizetési konstrukciók létrehozására. Jó példa erre az EISZ konzorciumi adatbázis-előfizetések.

Részt kell venni a nemzetközi kezdeményezésekben, alkalmazkodni kell a nemzetközi trendekhez

A rendezvény egyik fő támogatója az EBSCO képviselőjében *Tamir Borensztajn* a cég szoftver-szolgáltatásokért felelős alelnöke beszélt. Előadása „Decentralizing Knowledge with Open Source and Open Data⁹” címet viselte. A cél, hogy a tudás legyen mindenkié! Az előadás az EBSCO szolgáltatásainál a nyílt forráskódú szoftverek használatát elemezte, és a FOLIO könyvtári szolgáltatási platform részleteit tárgyalta. Céljuk az információk és a tudás bárhol, bárki számára hozzáférhetővé tétele. Példákkal mutatta be az adatok összekapcsolását. Például katalógusadatok összekapcsolása az interneten elérhető tartalmakkal.

Kitért a BIBFRAME adatmodell jelentőségére melyet a FOLIO is használ, ami a hagyományos MARC-szabványhoz képest sokkal rugalmasabb lehetőségeket kínál. Ilyen módon lehetséges az egyes adattartalmakat más tartalmakhoz kapcsolni

8 Nem csak az óriások tehetnek nagyszerű dolgokat!

9 A tudás (tudomány) decentralizálása nyílt forrásokkal és nyílt adatokkal

(linkelni). Így a felhasználó egy kattintással tovább léphet és megismerheti a kapcsolódó tartalmakat. Ezt az előadó egy végtelenített gráfhoz hasonlította, ahol a gráfok valamely közös adattartalommal kapcsolódnak össze, és így lehet eljutni egyik információtól a másikhoz majd a harmadikhoz és így tovább... Ezzel az adatmodellel lehetőség nyílik könyvtárak katalógusainak összekapcsolására is, lehetőséget nyújtva a könyvtáraknak, hogy kihasználhassák a kapcsolt adatok előnyeit.

Az EBSCO támogatja az Open Library Foundation (Nyílt Könyvtár Alapítvány) célkitűzéseit, amely nem kevesebbet tűzött zászlajára, mint a könyvtárak közötti tudásmegosztást, együttműködést, szakértelem és erőforrások megosztását, nyílt forráskódú szoftverek fejlesztését és megosztását. Az alapítvány kezdetektől fogva non-profit szervezetként működik.

A konferenciát panelbeszélgetés zárta, amely nagyon aktív párbeszédet eredményezett. Az előadók egymásnak is érdekes kérdéseket vetettek fel, és a hallgatóság is aktívan bekapcsolódott a párbeszédbe. Ez is a konferencia sikerét mutatja.

Az Open Science a jövő a tudományos kutatásban. Fontos a nyitott szemlélet elsajátítása a tudomány valamennyi résztvevője számára. Rendkívül dinamikus a fejlődés ezen a területen, de vannak még megoldandó problémák, ezért is volt nagyon hasznos ez a nemzetközi tapasztalatcsere.

Köszönet a kiváló szervezésért a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár és Információs Központ vezetőinek és kollégáinak, az előadóknak a nagyszerű magas színvonalú előadásokért, és nem utolsósorban a szponzoroknak.

Debreczeniné Hajas Ildikó

(Rényi Alfréd Matematikai Kutatóintézet Könyvtára)

20 éves a MATARKA – múlt, jelen, jövő

20 éves a MATARKA (Magyar Folyóiratok Tartalomjegyzékeinek Kereshető Adatbázisa). Az évforduló alkalmából ünnepi találkozót szervezett a MATARKA Egyesület, amelyen a múlt felidézése mellett az aktuális problémákról és a jövő terveiről volt szó. A közkedvelt és nagy konzorcium által épített adatbázis folyamatos működése biztosított, de tervek készülnek a megújulásra is.

A MATARKA adatbázist működtető Miskolci Egyetem Könyvtár, Levéltár, Múzeum jelenleg jelentős fejlesztés közepén van, amelynek befejezése jövőre várható. A MATARKA Egyesület tagjai azonban nem szerették volna, hogy a 20 éves évfordulót ne ünnepeljük meg – hiszen az eddigieket is konferenciával köszöntöttük –, ezért 2022. december 2-ára találkozót szerveztünk. Meghívtuk az egykori és mai feldolgozókat és minden a MATARKA iránt érdeklődő kollégát. Rendezvényünket a BME OMIKK fogadta be, biztosítva a várva várt személyes találkozás és a távoli részvétel lehetőségét is. A hetvennél több résztvevő fele-fele arányban oszlott meg a két csoport között. Nagy örömeinkre a szakma számos fontos területéről érkeztek vendégek.

Mint nem egy kiváló ötletnek, a MATARKA születésének az időpontját is nehéz pontosan meghatározni, akárcsak azt, hogy kinek a fejéből pattant ki az ötlet. Annyi bizonyos, hogy a Miskolci Egyetem Könyvtár, Levéltár, Múzeum informatikus munka-

társai egy pályázati kiírás kapcsán kezdték meg a fejlesztést 2001-ben, a motivációt pedig minden bizonnyal a tájékoztatók által közvetített olvasói igények jelentették. 2003 elején született meg a MATARKA név, és februárban jegyezték be az azóta széles körben laikusok és könyvtárosok által egyaránt ismert domént.

Az „alapító” *Burmeister Erzsébet* bevezető előadása (*A MATARKA első évei*) erről a hőskorról, a MATARKA első éveiről szólt. (1. ábra) (Részletesen majd az *Orvosi Könyvtáros* hasábjain olvashatjuk a beszámolót.) 2002-ben 15 folyóirat feldolgozásával, később 8 könyvtár összefogásával kezdett épülni a tartalomjegyzék-adatbázis. 2004-re már minden fontosabb fórumon hallhattunk róla, és publikációk is bemutatják. Semmi kétség, hogy a miskolciak olyan igényre reagáltak, a bibliográfiai apparátus olyan hiátusának kitöltésére vállalkoztak, amely számos könyvtár érdeklődését felkeltette. Az előadások, publikációk nem voltak



1. ábra Burmeister Erzsébet előadása (Fotó: Dobos Eszter)

hiábavalók: hamarosan könyvtárak csatlakoztak, létrejött a konzorcium, és egyre bővült – szerkesztőségek bevonásával is – a feldolgozott anyag. Két év alatt 233 folyóirat 153 181 cikke vált kereshetővé, és 2004 első félévében már 45 000-nél több keresés zajlott. A MATARKA jött, látták és győzött. Ebben az évben kezdődött az Együtműködés az EPA-val, ami az első volt az országos szolgáltatásokkal kialakított kapcsolatok között.

Az elmúlt húsz esztendő folyamán végig szoros volt a kapcsolat a működtető miskolci egyetemi könyvtár és a MATARKA-közösség között, akiket a 2007-ben bejegyzett Egyesület tagjai, illetve a mindenkor feldolgozók alkotnak. Nemcsak a találkozókon és a levelezőlistán folyt a kommunikáció, hanem közvetlenül is. A MATARKA fő szervezője, Burmeister Erzsébet mindig nyitottan fogadta a fejlesztési javaslatokat, meghallgatta a problémákat, amelyeket kollégáival és az Egyesület tagságával megvitatott, és igyekezett megoldást találni, javítani-fejlesztetni az adatbázist. Úgy is fogalmazhatunk, hogy a MATARKA-t mindig jellemezte az alulról építkezés.

Orbán Éva Kis MATARKA (Egyesület) kronológia című előadásában lényegében ennek a párbeszédnek a történetét követte. Az igények és a pályázati lehetőségek évről évre más-más terület fejlesztését tették szükségessé és lehetővé. Egyik évben a program javítása, új funkciók bevezetése, megvalósítása került a fókuszba, míg más években a feldolgozást lehetett támogatni, ismét máskor az adatbázis népszerűsítését. A pályázatok – a 2011-es TÁMOP pályázat kivételével – nem voltak túlságosan nagyok, így a hardveroldal lassabban fejlődött. Nagy volt viszont a feldolgozók lelkesedése. (Pillanatnyilag 66 könyvtár, 46 szerkesztőség és 10 magánszemély található a honlapon a feldolgozók között.) A könyvtárak profiljának megfelelően cikkek tíz- és százezrei kerültek és kerülnek be az adatbázisba: volt olyan év, hogy 600 000 rekorddal bővült az adatállomány. A folyóiratokat legtöbbször a kezdetektől napjainkig, és cover-to-cover szemlélettel dolgozták fel. Az adatbázis népszerűsítésében a MATARKA Egyesület járt az élen: szóróanyagok, videók készítésével, személyes bemutatók tartásával ismertették meg az olvasókat és a kollégákat az adatbázis kínálta lehetőségekkel. Nemcsak Magyarországon, hanem a határon túl,

a Felvidéken, Kárpátalján, Erdélyben és a Vajdaságban is megfordultak a „MATARKA-nagykövetek”. Közben persze a MATARKA-tananyag lett számos felsőoktatási könyvtárban kérdés könyvtárhasználati versenyen.

Húsz év alatt a MATARKA hatalmas, mindenki számára korlátozás nélkül hozzáférhető adatbázissá (3 155 853 cím, 439 718 szerző, 943 575 ugrópont) fejlődött, amely a nemzeti tudásvagyon teljes spektrumát (2 078 folyóiratcím) lefedi. A működtető szoftver az, amely két évtized alatt a leginkább előregedett. Számos kezdeményezés történt web 2.0-ás eszközök és más lehetőségek beépítésére, amelyek többségéről le kellett később mondani, mert adatbiztonsági kockázatot jelentettek, és kihasználtságuk sem indokolta a működtetésükkel járó terhek vállalását. Ezek közül egyedül az akadálymentesítés hiányát fájjaljuk. A MATARKA számos szolgáltatással működik, működött együtt (EPA, HUMANUS, MTMT), amit szintén érdemes fenntartani. A szolgáltatás szerves részévé vált a tájékoztatómunkának, és az olvasók körében is kedvelt – nyilván egyszerűsége és gazdagsága miatt. Volt olyan év, amelyben egymillió körüli keresést végeztek, napjainkban pedig a közvetlenül letöltött cikkek száma közelíti ezt az álomhatárt. Végül a MATARKA-közösség, hiszen a feldolgozók – akik néha szerény javadalmazásért, de többnyire munkaköri feladatként, de leginkább önkéntesként, önzetlen munkával az adatbázist bővítik – mindvégig úgy érezték, hogy van beleszólásuk ennek a közösségi kerek között épülő szolgáltatásnak a sorsába.

A múltidézés után a jelen és a jövő kérdései kerültek terítékre. A Miskolci Egyetem Könyvtár, Levéltár, Múzeum és Szendi Attila főigazgató képviselőjében először *Szabóné Kovács Beáta*, osztályvezető adott rövid áttekintést *A MATARKA jelene, jövője* címmel, amelyből megtudtuk, hogy a Miskolci Egyetem átalakítása az egyetemi modellváltás kapcsán még mindig folyamatban van. (2. ábra) A MATARKA nemcsak a Könyvtár, Levéltár, Múzeum számára fontos, hanem rektori figyelem is kíséri, de természetesen megújításra több területen is szükség van. Első lépésként idén az adatbázist egy nagyobb kapacitású szerverre költöztették. Jelenleg adatelemző központ épül a campus területén, amely nemcsak új épületet, funkciókat, hanem új számítástechnikai-informatikai infrastruktúrát



2. ábra Szabóné Kovács Beáta a MATARKA jövőjéről beszélt (Fotó: Orbán Éva)



3. ábra Ringerné Jámbor Andrea vezette a beszélgetést a jelen problémáiról (Fotó: Orbán Éva)

is jelent. Az átadás várható időpontja, a források rendelkezésre állása függvényében, 2023 év vége. Ennek keretében a MATARKA számára is új szoftver bevezetését tervezik. A fejlesztés új iránya az ún. Tudós MATARKA, ami lényegében az adatbázis egy részének a hivatkozási adatbázis irányába történő bővítését jelenti. Ugyancsak megoldásra várnak a konzorciummal és az adatbázissal kapcsolatos szerzői és adatjogi kérdések, amelyekkel az egyetem jogi központja fog foglalkozni. Az adatbázis működése addig is folyamatos.

A találkozó utolsó szakaszában az aktuális problémák, kérdések megbeszélésére került sor a szolgáltatás rendszergazdájára, Ringerné Jámbor Andrea

vezetésével. (3. ábra) Ő az, aki a feldolgozókkal a kapcsolatot tartja, a napi ellenőrzéseket végzi, akihez az olvasói levelek érkeznek stb. Néhány gyakori feldolgozási anomáliára hívta fel a résztvevők figyelmét. Szó esett a folyóiratok választásáról, az idegen nyelvű címek helyes tükrözéséről, a szerzői azonosításról és még számos problémáról. Továbbra is égető a cikkmásolatküldő szolgáltatás hiánya, mivel nem minden feldolgozott cikk érhető el online.

A szakmai részt szerény ünnepség követte: az Egyesület vendégül látta az egybegyűlteket, ami baráti-szakmai beszélgetésekre is módot adott, majd mindenki kapott egy szeletet az ünnepi tortából. Megkezdődött a MATARKA harmadik évtizede.

Orbán Éva
a MATARKA Egyesület elnöke

Balogh Ilona
BME OMIKK, a MATARKA Egyesület vezetőségi tagja

In memoriam Kovács Dezső

Ötven éve ismerkedtem meg Dezsővel, de mintha most lett volna.

A Magyar Könyvtárosok Egyesülete 1972-ben újult meg, és keretében létrejött a Műszaki Könyvtáros Szekció is. Dezső a szekció alapító tagjai között munkálkodott és én is bekapcsolódtam a szekció munkájába. Az MKE ebben az évben elnökséget is választott, Dezső lett a főtitkár.

Hamarosan egyre több közös feladatunk volt, nemcsak az egyesületben, hanem az intézményeink közötti kapcsolatban is. Dezső az ÉTK-ban én az Agroinformban dolgoztam. Az építkezés, újjáteremtés időszaka volt az egyesületben is.

A kapcsolatunk igazán akkor fűződött szorosabbra, amikor 1982-ben a Magyar Könyvtárosok Egyesülete megválasztott elnöknek, Dezső már a negyedik ciklusban továbbra is a főtitkári feladatokra kapott megbízást. Nagyon sok feladat hárult ránk, az egyesület egyre gyarapodott, újabb szekciók jöttek létre, a tagság létszáma növekedett. Különösen megszorodtak a külföldi szakmai kapcsolatok, egyre több szakmai egyesülettel kötöttünk együttműködési megállapodást. A hazai rendezvényeink is egyre több résztvevővel zajlottak és ez bizony sok energiát igényelt.

Dezső a rendezvények szervezésében sokat vállalt és sokat bírt. Természetesen ezek a munkák nemcsak a sok tennivalót, szervezést jelentették, hanem a konfliktusok özönét is. Sok kívánságot, elképzelést, akaratot kellett összhangba hozni. Dezsőnek istenáldotta természete volt, könnyen le tudta csillapítani az ellentéteket, megtalálni a megoldást, hogy mindenki elégedett legyen. Nagyon jó kapcsolatot tudott tartani a külföldi kollégákkal is, nemcsak a hazaiak kedvelték. Sok külföldi kollégát fogadtunk a vándorgyűléseken és Dezső nagyszerűen tudott foglalkozni a vendégekkel.

Sok nagyszabású munkát végeztünk ebben az időszakban az egyesület szakmai fejlődésének érdekében. Kettőnk között természetesen voltak egy-egy kérdésben eltérő vélemények, de soha nem kibékíthetetlenül, mindig meg tudtunk egyezni, harag soha nem volt közöttünk.

Azután sem szakadt meg a kapcsolat, amikor Dezső 1984-ben már nem vállalta tovább a főtitkári feladatot. Továbbra is jóbarátokként tartottuk a kapcsolatot. Akkor, amikor már más tevékenységgel voltunk elfoglalva mind a ketten, több közös munkában együttműködtünk.

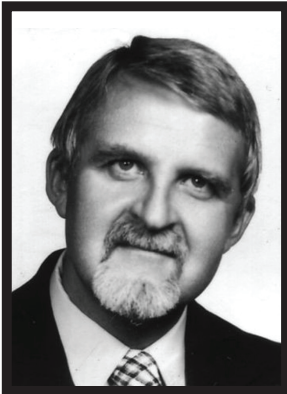
Három éve, amikor a Publika Magyar Könyvtári Körnek kerekasztal-beszélgetést szerveztem, meghívtam Dezsőt is. Ott köszöntöttük őt, a nyolcvanadik születésnapja alkalmából. Meglepett és meghatott volt. Így emlékezem rá.

Isten veled Dezső!

Billédi Ferencné Ibolya

Publika Magyar Könyvtári Kör

Elhunyt Kovács Dezső



Kovács Dezső
(1939–2022)

Azzal, hogy *Kovács Dezső*, – aki a Magyar Könyvtárosok Egyesülete Műszaki Könyvtáros Szekciójának alapító titkára volt 1970–1972 között, majd 1972 és 1986 között, azaz 14 éven keresztül az MKE főtitkári pozícióját töltötte be, – életének 83. évében 2022. december 5-én örök nyugalomra tért, igen jelentős veszteség érte az egész magyar könyvtáros társadalmat.

Kovács Dezső ugyanis nemcsak egy kiváló műszaki könyvtáros volt, aki 1962-ben pályája kezdetén bekerült az Építésügyi Tájékoztatási Központba (ÉTK), s ott annak igazgatóhelyettese lett, hanem kiemelkedő szervező képességgel és remek diplomáciai érzékeléssel is rendelkezett. Nagyon barátságos és mindig vidám természetű hozzájárult sikeres életpályájához.

Gondoljunk csak el, hogy amikor hosszú két és fél évtized után – az 1960-as évek végén – újra szerveződhetett az amúgy 1935-ben alapított Magyar Könyvtárosok Egyesülete, s annak első ténylegesen is demokratikusan megválasztott elnöke *Dr. Székely Sándor* neves nagytekintélyű orvostanár mellett kezdte meg a főtitkári tevékenységét 1972-ben, majd *Zsidai József* a Miskolci Egyetemi Könyvtár főigazgatója mellett folytatta 1979–82 között, és ezt követően *Billédi Ferencné Ibolya* mellett is dolgozott 1983-tól egy újabb cikluson át, – akkor ez önmagában véve is milyen nagy korszakos váltásokat és változásokat jelentő feladat volt a közel másfél évtized alatt.

Talán az is sokat jelentett Kovács Dezsőnek, hogy ún. „virtigli” műszaki könyvtáros volt, s e tekintetben a nagy dinamikus technikai és technológiai változásokat – így a könyvtárak számítógépesítését, s annak tervszerű oktatását beindító, azokat következetesen fejlesztő és ezt képviselő Műszaki Szekcióban kezdett, olyan alapító társak mellett, mint *Vajda Erik*, *Poprády Géza*, *Szepesvári Tamás*. E szervezetben találjuk meg a későbbi MKE-elnököket, *Zsidai Józsefet*, *Billédi Ferencné Ibolyát*, s folytathatjuk *Bakos Klárával* egészen a jelenlegi elnökünkig *Baráthné dr. Hajdu Ágnesig* bezárólag, akikkel jól és eredményesen tudott tevékenykedni az egész magyar könyvtáros társadalom hasznára.

Ezeket a nagy korszakos egyéniségeket azonban nemcsak a napi, heti vagy az egész éves szervező munka elégítette ki, hanem megkövetelték a könyvtáros szakmai tevékenység elért eredményeinek az oktatás számára való továbbadását tanulmányokban, tankönyvekben. E területen is komoly szakmai munkát fejtett ki Kovács Dezső. Így 1980 és 1984 között szerkesztette az MKE Évkönyveit, amelyekben a számtalan fontos tényadat és esemény rögzítése mellett, a legfontosabb szakmai tanulmányokat is ismertette, és közkedveltette az egyre népesebb MKE-tagság, s kiemelten a legkisebb településeken tevékenykedő könyvtárosok részére is eljuttatva őket.



Az MKE 40 éves jubileumi konferenciáján a BME OMIKK-ban készült fényképfelvételen Poprády Géza, Nagy Zoltán és Kovács Dezső látható 2011. március 25 én

Önálló nagy munkájaként tartjuk számon a „*Magyar Könyvtáros Egyesület ötven évének kronológiája 1935–1965*” című munkáját, amelyet az MKE jelentetett meg még 1985-ben, s amely azóta is hézagpótló munkának számít a magyarországi könyvtártörténet számára.

Rendszeresen publikálta könyvtárszakmai írásait a könyvtáros folyóiratokban, így a TMT-ben, a Könyv, Könyvtár, Könyvtárosban 1973 és 1991 között. Érdemes ezek némelyikét újra olvasni e folyóiratok repertóriumai és bibliográfiái között keresgetve.

Egészen más vetületét mutatja Kovács Dezső kedves és kellemes szervező tevékenységének, ha az MKE mintegy ötven éven át tartó Vándorgyűléseinek területére gondolunk. Ezek komoly feladatot jelentettek és jelentenek ma is az MKE főtítkárainak és megbízott alelnökeinek, hogy évenként más–más városban összehozzanak 5-600 és néha 8-900 könyvtárost, akik minden évben nagy érdeklődéssel készülnek ezekre a tartalmak, de az egész éves nehéz munkálkodás mellett örömteli szakmai találkozásokon élményt jelentenek számukra. Akik bele kívánnak tekinteni ennek a történetébe, bátran ajánlhatjuk, hogy nézzék meg az MKE 75 éve, azaz az „MKE története 1935–2009 között” című mintegy 750 oldalas 2011-ben megjelent kötetet, ott számtalan kiváló beszámolót, cikket fognak találni Kovács Dezső írásaiból.

Végül, de nem utolsósorban: nekem, mint az OSZK Állományvédelmi Főosztálya és a Mikrofilm és Fényképtára egyik vezetőjének, kiváló szakmai kapcsolat alakult ki Kovács Dezsővel, mint az ÉTK hasonló területen dolgozó szakemberével. Ennek köszönhetően sikerült az ÉTK 60-70 éve folyamatosan készített, a teljes magyarországi építészeti Fotó- és Fényképgyűjteménynek mintegy 60 000 negatív és arról készült fényképgyűjteményét átmenteni az OSZK Fényképtára gyűjteményébe, amikor az ÉTK-t mint intézményt felszámolták. Ez a páratlan értékű gyűjtemény tudja ma már csak biztosítani, hogy az elmúlt közel 100 év magyar építészeti öröksége legalább képi ábrázolásokon fennmaradjon a jelen és az utókor számára.

Mindezeket összevéve természetes, hogy amikor az MKE Műszaki Könyvtáros Szekciójának 40 éves jubileumi szakmai konferenciáját tartottuk 2011-ben a BME OMIKK-ban, az akkor már betegsége miatt jelen lenni nem tudó *Vajda Erik* alapító elnökünk helyett Kovács Dezsőt mint első MKSZ-titkárunkat és *Poprády Gézát* mint az MKSZ első elnökhelyettesét és az alapítást folytató elnökét kértem fel a történeti visszaemlékezésre, amely kiváló eredményt hozott, és nagy élményt nyújtott a közel száz megjelent érdeklődő tagtárs és kolléga részére.

Az ez alkalommal készült közös fényképpel kívánunk emléket állítani Kovács Dezsőnek kiváló szakmai társunknak, a mindig segítőkész kollégának, a jó barátnak, akinek a korszakos kiemelkedő egyéniségét örökké megőrizzük.

Nagy Zoltán
MKSZ elnök